بەعەرەبکردنی کوردستان

بەعەرەبکردن - مەترسییەکانی - بەرەنگار بوونەوەی

غەفوور مەخمووری

چاپی سێیەم

هەولێر - باشووری کوردستان - ٢٧١٠ی کوردی - ٢٠١٠ی زایینی

- کتێب: بەعەرەبکردنی کوردستان
- نووسینی: غەفوور مەخمووری
- چاپ: چاپی سێیەم ٢٠١٠
- چاپخانە: چاپخانەی
- شوێنی چاپکردن: هەولێر- باشووری کوردستان
- خۆشنووسیی بەرگ: محەممەد زادە
- پیت چنین و نەخشەسازی: کۆمپیوتەری دەریا
- تیراژ: (١٠٠٠) دانە
- ژمـــارەی ســـپاردن: ژمـــارە (٦٧٤)ی ســـاڵی (٢٠١٠) لەکتێبخانـــەی بەڕێوەبەرایەتی گشتیی رۆشنبیری و هونەر.

پێشکەش

ئەم بەرهەمە پێشکەشە بە:

- گیانی پاکی براو هەڤاڵی خۆشەویستم شەهید (سەربەست مەحموود)ی جوانەمەرگ.
- قەهاری برام.
- منداڵەکانم (زیلان، زنار، یاد).
- دایکی زیلان.

غەفوور مەخمووری

پێشەکی چاپی سێیەم

ئەوەی بەردەستتان چاپی سێیەمی کتێبی (بەعەرەبکردنی کوردستان)ە، چاپی یەکەمی لەکۆتایی ٢٠٠٢و چاپی دووەمیشی لەساڵی ٢٠٠٦ بووەو، هەر لەساڵی ٢٠٠٦دا ئەم کتێبە وەرگێردراوەتە سەر زمانی عەرەبی و لەلایەن دەزگای ئاراس چاپ و بڵاوکراوەتەوە، لە هەر سێ چاپەکە (دوو جار بەکوردی و یەك جار بەعەرەبی) هیچ دانەیەکی لەبازاڕدا نەماوەو ماوەیەکە خوێنەری خۆشەویست و دۆستان داوام لێدەکەن کەوا جارێکی تر چاپی بکەمەوە، دیارە هەر کتێبێك بەم شێوەیە لەلایەن خوێنەرەوە پێشوازی لێبکرێ دەبێتە جێی گرنگی و بایەخ بۆ زۆر لایەنی تر، هەر بۆیە (دادگای باڵای تاوانەکانی ئێراق) وەك سەرچاوەیەکی باوەڕ پێکراو لەکەیسی (پاکتاوی نەژادی) پشتی بەم کتێبە بەست و داواشی کرد کە نووسەری ئەم کتێبە وەکو شایەدی سەلماندن لەدادگاکە ئامادەبێت بۆ سەلماندنی تاوانی تاوانبارانی (بەعەرەبکردنی کوردستان) و بڕوانە بەڵگەنامەی ژمارە (٦١ج)، ئەوەبوو رۆژی ٢٠٠٩/٥/٢٦ لەدادکای باڵای تاوانەکانی ئێراقی فیدراڵ لەبەغدا ئامادەبووم، وێڕای پێشکەشکردنی شایەدییەکەم بەسەدان بەڵگەنامەشم سەبارەت بەم کەیسە پێشکەشی دادگا کردو بەڕێز سەرۆکی دادگا لەکاتی دادگاییکردنەکەدا گوتی دەتوانی کەوا ئەم کتێبەیش وەکو داکۆکینامەیەکی گرنگ پێشکەش بە دادگا بکەیت و منیش پێشکەشی دادگام کرد، دوای تەواو بوونی دادگاییکردنەکەو دەرچوونی بڕیاری دادگا دەرهەق بەتاوانبارانی ئەم کەیسە بەڕادەیەکی باش پشت بەم کتێبەو شایەدی و بەڵگەنامەکانم بەسترابوو، ئەوەی ئەم کتێبەی

کردۆتە جێی باوەڕو متمانە بەکارهێنانی سەرچاوەی زۆرو بەڵگەنامەی باوەڕپێکراو داتای وردو زانیاری دروستەو، تاکە لێکۆڵینەوەی گشتگیریشە کە بەشێوەیەکی ئەکادیمی لەسەر بەعەرەبکردنی کوردستان نووسرابێ.

چاپکردنەوەی ئەم کتێبە لەم کاتەدا بایەخی خۆی هەیەو کەلێنێك لەکتێبخانەی کوردیدا پڕ دەکاتەوەو، خوێنەرو لێکۆڵەریش سوودی لێوەردەگرن.

لەکۆتاییدا زۆر سوپاسی (دەزگای وەرگێڕان) دەکەم کە سەرەڕای کارە باشەکانی خۆی ئەرکی چاپکردنی ئەم کتێبەشی گرتە ئەستۆ، هیڤیدارم چاپی سێیەمی (بەعەرەبکردنی کوردستان) وەکو چاپی یەکەم و دووەم جێی ڕەزامەندی هەموو لایەکتان بێت و، ئومێدیش دەکەم کە ئێوەی خۆشەویست بەسەرنج و ڕەخنەو تێبینییەکانتان کتێبەکە دەوڵەمەند تر بکەن و ئەوەی من بیرم بۆی نەچووە ئێوە بە بیرم بێننەوە، لەبەر ئەوەی بەدڵنیاییەوە هیچ کارێك لە ناتەواوی بەدەر نییە.

غەفوور مەخمووری

٢٠١٠/٦/١٢

هەولێر - باشووری کوردستان

پێشەکی چاپی دووەم

لەکۆتایی ساڵی ٢٠٠٢دا؛ کە کتێبی (بەعەرەبکردنی کوردستان)مان چاپ و بڵاوکردەوە، لەماوەیەکی کەمدا لەبازاڕو کتێبخانەکانی کوردستاندا نەمایەوەو پێشوازییەکی گەرمی لێکرا، لەبەر ئەوەی ئەم کتێبە تاکە لێکۆڵینەوەی زانستییە کە بەشێوەیەکی گشتگیر لەسەر بەعەرەبکردنی کوردستان نووسرابێت، بۆیە خوێنەریش بەردەوام بەدوایدا دەگەڕێت, زۆر جار لەلایەن دۆست و هەڤاڵان و خوێنەران داوام لێکراوە کە کتێبەکە چاپ بکەمەوە، منیش لەم دواییەدا وەك بەدەنگەوە چوونی خوێنەران بڕیاری چاپکردنەوەی کتێبەکەمدا و، (لیژنەی باڵای بەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبکردنی کوردستان)یش بە سوپاسەوە ئەرکی چاپکردنەوەکەی گرتە ئەستۆ.

چاپکردنەوەی ئەم کتێبە لەم قۆناغەدا گرنگی خۆی هەیە، بۆ ئەوەی نەوەی ئێستاو دوارۆژ تاڵی و ناخۆشییەکانی رۆژانی رابردوویان لەبەرچاو بێت و پەندی لێوەربگرن، ئەمە لەلایەك؛ لەلایەکی تر راستە ئێستا رژێمی بەعسی عێراق رووخاوەو لەسەر کار نەماوە بەڵام تائێستاش سیاسەتی بەعەرەبکردن بەشێوازی جیاجیا درێژەی هەیەو دەسەڵاتدارانی ئێستای عێراق لەهەوڵی جێبەجێکردنی ئەم سیاسەتەدان، ئەمەش ئەوە دەسەلمێنێ کە عەقلییەتی عەرەبی نەگۆڕاوەو هەمان عەقلییەتی بەرێیەو، بۆی بلوێت لەدەسەڵاتی پێشوو

خراپتر دەكات، ئەوا هەموو لایەكمان دەبینین كە هەڵوێستی دەسەڵاتی عەرەبی لەسەر پرسی كەركوك و مەخموورو خانەقین و شنگالْ چییە؟ ماددەی ٥٨ لە TAL كە تایبەتە بە ئاساییكردنەوەی ناوچە عەرەبكراوەكانی كوردستان تائێستا جێبەجێنەكراوەو دیاریش نییە كە جێبەجێی دەكرێ یان نا؟! لەم روانگەیەوە چاپكردنەوەی ئەم كتێبە سوودی خۆی دەبێت بۆ ناساندنی زیاتری سیاسەتی بەعەرەبكردن و مەترسییەكانی و خۆ ئامادەكردنی گەلی كوردستان بۆ چۆنییەتی بەرەنگاربوونەوەی ئەو سیاسەتە گڵاوە، لەبەر ئەوەی لە فەسڵی سێیەمی كتێبەكەدا رێگاكانی بەرەنگاربوونەوەی سیاسەتی بەعەرەبكردنی كوردستانمان خستۆتەڕوو.

هیوادارین چاپی دووەمیش وەك چاپی یەكەم جێی رەزامەندیتان بێت و، ئێوەی بەڕێزیش بە سەرنج و پێشنیارو رەخنە كتێبەكە دەوڵەمەندتر بكەن و، ناتەواوییەكانی تەواو بكەن، لەبەر ئەوەی هیچ كارێك بێ كەم و كورتی و ناتەواوی نابێت.

غەفوور مەخمووری

٢٠٠٦/٤/١٤

هەولێر - باشووری كوردستان

پێشەکی چاپی یەکەم

بەعەرەبکردنی کوردستان تاوانێکی گەورەیە دژی نەتەوەی کورد کە لەلایەن داگیرکەرانی کوردستان ئەنجامدەدرێت و بۆتە هەڕەشەیەکی گەورە لەسەر ئێستاو دوارۆژی ئاسایشی نەتەوەیی کوردستان و، تائێستا زۆر کەم لەبارەیەوە نووسراوە، کە دەبووا زۆری لەسەر بنووسرێت و لە هەموو رووێکەوە لێیبکۆڵرێتەوە.

لەدوای ئەوەی لە پاش شەڕی یەکەمی جیهانی کوردستان دابەشی سەر چوار دەوڵەتی داتاشراو (عێراق، ئێران، تورکیا، سوریا) کراو، باشووری کوردستان بەعێراقی عەرەبی و رۆژئاوای کوردستانیش بەسوریای عەرەبییەوە لکێنران، هەریەك لەعێراق و سوریا کەوتنە بەعەرەبکردنی کوردستان و لەم پێناوەشدا هەموو شێوازێکی دژ بەمرۆڤانەیان پیادەکردو دەستیان لەهێرش و تالآن و قڕکردنی کورد نەپاراست و ئەوەی لەدەستیان هات لەدژی کورددا کردیان و، ئێستاش لەسەر ئەو سیاسەتەیان بەردەوامن و درێژەی پێدەدەن.

لەهەمان کاتدا لەباکووری کوردستاندا رژێمی داگیرکەری تورکیا کەوتۆتە بەتورككردنی کوردو، لەرۆژهەلآتی کوردستانیشدا رژێمی داگیرکەری ئێران

کەوتۆتە بەفارسکردنی کورد، بەم شێوەیە داگیرکەرانی کوردستان لە هەر چوار لاوە هەوڵی تواندنەوەی نەتەوەکەمان دەدەن.

وەك لەپێشەوە ئاماژەمان پێدا، تائێستا زۆر کەم لەسەر ئەم تاوانەی داگیرکەرانی کوردستان نووسراوەو، بایەخێکی تەواوی پێنەدراوە، کە دەبوا پرسێکی وا چارەنووسساز تائێستا چەندین لێکۆڵینەوەی ئەکادیمی لەبارەوە بکرابووایە، بەلام ئەگەر سەرنج بدەین جگە لەچەند نووسین و وتارو نامیلکەیەك شتێکی تر شك نابەین، ئەوە لەلایەك، لەلایەکی ترەوە گەورەیی مەترسیو هەڕەشەکانی ئەو پیلانەو دڕندەیی داگیرکەرانی کوردستان وایان کرد، کە ئەم لێکۆڵینەوەیە لەسەر تاوان و پیلانی راگواستن و بەعەرەبکردنی کوردستان بەئەنجام بگەیەنم. لێکۆڵینەوەکەم دابەشی سەر سێ فەسڵ کردووە:

فەسڵی یەکەم؛ لە چوار بەش پێکهاتووە، لە بەشی یەکەمدا باسم لەهاتنی عەرەب بۆ کوردستان کردووەو، لەفتوحاتی ئیسلامی لە ١٦ی کۆچی بەرامبەر ٦٣٧ی زاییندییەوە دەستم پێکردووە، لەبەر ئەوەی پێش ئەو مێژووە عەرەب لەکوردستاندا بوونی نەبووەو، لەگەڵ هاتنی ئیسلام بۆ ناوچەکە وردە وردە عەرەب هاتۆتە ناوچەکە. دواتر لە فەسڵەکانی تری ئەم کتێبە باسم لەکاریگەری هاتنی عەرەب بۆ کوردستان بۆ سەر بەعەرەبکردنی کوردستان کردووە، بەباوەڕی من لەدوای کۆچی دوایی پێغەمبەری ئیسلام محەممەد(د.خ)، دەسەڵاتی ئیسلام لە زۆربەی سەردەمەکانی دەسەلاتداریێتی لەپراکتیکدا سروشتێکی مرۆیی وەرگرتووەو هەڵەی مرۆیشی تێکەوتووە، ئەگەر سەیر بکەین قۆناغی دوای پێغەمبەر(د.خ) لەئیسلامدا قۆناغێکی جیا لەقۆناغی پێشووی خۆیەتی، لەقۆناغی دواییدا زیاتر کار بۆ پاوان کردنی دەسەڵات و فراوانکردنی سنووری دەسەڵات کراوەو هەر لەم پێناوەشدا لەچوار خەلیفە سێیانیان تیرۆر کراون (عەلی کوڕی ئەبو تالب، عومەری کوڕی خەتاب، عوسمانی کوڕی عەفان)، تەنها (ئەبوبەکری سددیق) تیرۆر نەکراوەو کۆچی دوایی کردووە. قۆناغی فتوحاتی ئیسلامیش لەدوای کۆچی دوایی

پێغەمبەر(د.خ) دەستی پێکردووە. لەبەشی دووەمدا باسم لەقۆناغەکانی بەعەرەبکردنی کوردستان کردووەو لەدروستکردنی دەوڵەتی عێراقەوە دەستم پێکردووەو دابەشی سەر چوار قۆناغم کردووە (سەردەمی پاشایەتی، سەردەمی کۆماری، سەردەمی بەعس، دوای راپەڕین)و شێوازەکانی بەعەرەبکردنی هەریەك لەو قۆناغانەم خستۆتە ڕوو و باسم کردوون. لەبەشی سێیەمدا باسم لە بەعەرەبکردنی رۆژئاوای کوردستان (کوردستانی بندەستی سوریا) کردووەو شێوازەکانی بەعەرەبکردنی ئەو بەشەی کوردستانیشم خستۆتە روو و باسم کردوون. لەبەشی چوارەمیشدا باسم لە بەعەرەبکردنی کوردەکانی لوبنان کردووە.

لە فەسڵی دووەمدا؛ مەترسییەکانی بەعەرەبکردنی کوردستان لەسەر بوونی کوردو تایبەتمەندییە نەتەوەییەکانی (خاك، زمان، مێژوو-داب و نەریت، هەستی هاوبەش) خراوەتە ڕوو و بەجیا باسی هەر یەکێکیانم کردووە.

لەفەسڵی سێیەمیشدا؛ باسم لەشێوازەکانی بەرەنگار بوونەوەی بەعەرەبکردنی کوردستان کردووەو چەند شێوازێکم بۆ ئەم مەبەستە خستۆتە روو. لەکۆتایی هەر سێ فەسڵیشدا ئەنجامی لێکۆڵینەوەکەم لە (١٤) خاڵدا چڕ کردۆتەوە.

هەروەها لەکۆتایی لێکۆڵینەوەکەدا سێ پاشکۆ خراونەتە روو، یەکێکیان تایبەتە بە کۆمەڵێ بەڵگەنامە کە گوزارشت لە راگواستن و قڕکردنی کوردو تالانکردنی سامانی کوردستان و هێنانی عەرەب بۆ کوردستان و نیشتەجێکردن (استیطان) یان لەکوردستان دەکات و، پاشکۆی دووەمیش تایبەتە بە چەند نەخشەیەك، پاشکۆکەی تریش تایبەتە بە کۆمەڵی وێنەی فۆتۆگرافی کە بریتییە لە خستنەڕووی چەند شارو ناوچەیەکی کوردستان و هەندێ گوندی رووخاوی کوردان کە لەلایەن رژێمی فاشی عێراقەوە کاولکراون.

لێرەدا؛ دەمەوێ دوو خاڵ بۆ خوێنەری خۆشەویست روون بکەمەوە:

١-لەم کتێبەدا باس لە راگواستن و بەعەرەبکردنی کوردستان کراوە، بەڵام لەبەر ئەوەی راگواستن شێوازێکی بەعەرەبکردنەو بەمەبەستی بەعەرەبکردنی کوردستان ئەنجامدراوە، بۆیە کتێبەکە ناوی (بەعەرەبکردنی کوردستان)ە.

٢-بەعەرەبکردن هەندێ جار بە (پاکتاوی نەژادی) باسی لێوەدەکرێت، بەڵام لەبەر ئەوەی کە (پاکتاوی نەژادی) دژی کورد ئەنجامدرابێت بۆ ئەوە بووە بەعەرەببکرێ، بۆیە دەستەواژەی (بەعەرەبکردن)م بەکار هێناوە، دواتر ئەو دەستەواژەیە (بەعەرەبکردن) بۆتە دەستەواژەیەکی سیاسی و چۆتە نێو فەرهەنگی سیاسی کوردستان.

لەکۆتاییدا؛ هیوادارم بەم کارەم توانیبێتم خزمەتێکی بچوك پێشکەش بەنەتەوەکەم بکەم و هەندێ راستی بۆ نەوەی ئێستاو داهاتوو روون بکەمەوە. شارەزایانی بەڕێزیش بەسەرنج و پێشنیارو لەسەر نووسین دەتوانن زیاتر کارەکەم دەوڵەمەند بکەن، لەبەر ئەوەی هیچ کارێك بێ کەم و کوڕی نابێت.

غەفوور مەخمووری

٢٦-٢٠٠٢/٩/٢٧

هەولێر - باشووری کوردستان

فەسڵی یەکەم

بەعەرەبکردنی کوردستان

بەشی یەکەم

هاتنی عەرەب بۆ کوردستان

زۆربەی زۆری سەرچاوە مێژووییەکان ئاماژە بەوە دەکەن، کە تا پێش هاتنی ئیسلام بۆ ناوچەکە (واتە کاتی فتوحاتی ئیسلامی) عەرەب لەناوچەکەدا بوونی نەبووەو، رووباری فرات سنووری نێوان کوردو عەرەب بووەو، عەرەب لەو بەرەی فراتەوە بوونیان نەبووە، بەڵام لەگەڵ دەستپێکردنی فتوحاتی ئیسلام بۆ کوردستان لەساڵی ١٦ی کۆچی بەرامبەر ٦٣٧ی زایینیدا، عەرەب لەفرات پەڕیوەتەوەو هاتۆتە ناوچەکە. (تا هەزارەی یەکەمی پێش زایین هیچ بەڵگەیەك لەسەر بوونی عەرەب لەعێراقدا نییە)[1] بەڵام وەك ئاماژەم پێدا لەگەڵ هاتنی ئیسلام بۆ ناوچەکە وردە وردە عەرەبیش روویان لەناوچەکە کرد. (هەڵکشانی عەرەب بۆ سەر عێراق لەسەردەمی فەتحی ئیسلامیدا لەسەدەی حەوتەمی زایینی دا گەورەترین رووداوە سەبارەت بەپێکهاتەی رەگەزی دانیشتوانی عێراق)[2].

موسڵ کە سەنتەری ویلایەتی موسڵ (باشووری کوردستان) بوو، تا پێش هاتنی ئیسلام لە ١٦ی کۆچیدا (٦٣٧ی زایینی) تەنها سێ گەڕەك بووە (گەڕەکی زەردەشتییەکان، گەڕەکی یەهودییەکان و گەڕەکی مەسیحییەکان). بەڵام کە لەسەردەمی عومەری کوڕی خەتاب دا هێرشی هۆزە عەرەبەکان بەسەرپەرشتی (عیاض بن غنم الاشعري)و (عمرو بن جند) بۆ ناوچەکە دەستی پێکرد، ژمارەیەك خێزانی عەرەب هێنرانە ناوچەکە، دیارە ئەو هاتنەی عەرەبەکانیش بێ بەرەنگار بوونەوە نەبووە، بەڵکو کورد بۆ بەرگریکردن لەخۆیو خاکی رووبەرووی هێرشەکان وەستاوەتەوە، (عمرو بن جند)یش لەم هێرشانەدا کوژراوەو دوای ئەو خالیدی کوڕی وەلید هێرشی هێناوەو دوای شەڕەکە هۆزێکی عەرەبیان بەناوی (خەزرەج) هێناوەتە موسڵ و یەکەم گەڕەك و یەکەم مزگەوت بەناوی (خەزرەج) لەموسڵ دروستکراون.

١-جەزا تۆفیق تالب، بایەخی جیۆپۆلەتیکیی دانیشتوانی هەرێمی کوردستانی عێراق. . ل١٧٧.
٢-هەمان سەرچاوە.. . ل١٧٧ -١٧٨.

هاتنی هۆزە عەرەبەکان بۆ ناوچەکە، جگە لەنیشتەجێبوونیان زیانی زۆریشیان بەدانیشتوانی ناوچەکە گەیاندووە (فەیلەسوفی ناسراوی عەرەب ئیبن خەلدون "١٣٣٢-١٤٠٦" لەو باوەڕەدایە کە عەرەب دەست بەسەر هەر ولاتیکدا بگرێت ویرانی دەکات، چونکە بەڕای ئەو عەرەب نەتەوەیەکی وەحشیە.. سروشتەکەیان ئەوەیە کە شتی ناو دەستی خەڵك بڕفێنن و رزقیان لەسایەی شمشێرەکانیاندایەو نەك هەر سل لەوە ناکەنەوە کە ماڵ و سامانی خەڵك بەرن، بەڵکە هەرکە چاویان بەماڵ و سامانی خەڵك کەوت تالانی دەکەن)[٣][٤].

هاتنی سوپای عەرەب بۆ کوردستان و تالانکردنی ماڵ و سامانی کوردو وێرانکردنی ولاتەکەی گیانی بەرەنگاربوونەوەی کوردی خورت کردووەو، کورد لەو سەردەمدا بەکۆمەڵێ ڕاپەڕین و هێرش رابووەو بێ وەلام نەماوەتەوە. (کاتێك ئیسلام لەساڵی ١٨هـ "٦٣٩ز"دا گەیشتە کوردستان، کوردەکان ماوەیەکی دوورو درێژ دژی ئەم ئاینە نوێ یە جەنگان. تا ئەوڕۆش گەلەك گۆڕستان لەکوردستاندا هەن، کە هەندێکیان بەگۆڕستانی ئەسحابەو هەندێکی دی یان بەهی کافران[٥] نێودەبرێن)[٦].

لەسەردەمی موعتەسەم دوای مردنی مەئمون لەساڵی ٨٣٣ز-٢١٨ی کۆچی جەعفەری کوڕی حەسەنی داسنی کە مێرخاسێکی کورد بوو، لەدەسەلاتی ئەو کات یاخی بوو، بەردەوام لە بەرەنگاریدا بوو تاساڵی ٨٣٩ز لەشەڕێکی قورسدا لەچیای مەقلوب کوژرا. هەروەها لەسەردەمی (المكتفی باللّە) ٢٩٤ی ك ٩٠٦ی زایینی کە ئەوکات حەمدانییەکان فەرمانڕەوای موسڵ بوون، زوڵمێکی زۆریان لە کورد دەکرد، ئەوەبوو بارودۆخەکە تەقییەوەو محەمەدی کوڕی بیلال کە کوردێکی ناسراوی ئەوکات بوو لەدژیان ڕاپەڕیو سەرپەرشتی ڕاپەڕینێکی فراوانی کرد

٣- ڕەفیق سابیر، ئیمپراتۆریای لم.. ل٣٣.

٤- ئێستاش سوپای عەرەب وا رەفتار دەکات وەك ئەوەی کە لەساڵی ١٩٨٨ لەشالاوە بەدناوەکانی ئەنفالدا جگە لەوێران کردنی گوندو شارەکانی کوردستان ماڵ و سامانی کوردیشیان بەتالان دەبردو، تاکار گەیشتە ئەوەی کە ژمارەیەکی زۆری ئافرەتەکانیشمان بەتالان ببەن و ١٨٢ هەزار مرۆڤیشمان بێ سەرو شوێن بکەن. هەروەها لەساڵی ١٩٩٠ لەکاتی گرتنی کوێت، سوپای عێراق کەوتە تالانکردنی ماڵ و سامانی خەڵکەکەو دەستدرێژی کردنە سەر ئافرەتەکانیان. (غ.م).

٥- گۆڕستانی کافران، مەبەست لەگۆڕستانی ئەو کوردانەن کە لەشەڕی دژ بەئیسلامدا کوژراون.

٦- جەمال نەبەز، کوردستان و شۆڕشەکەی .. . ل٧٦.

لەدژیاندا[7][8]. لەو سەردەمەدا پەیوەندیو تێکەڵی عەشیرەتیی لەلای کوردان بایەخی خۆی هەبوو زۆر جار هاوکاری یەکتریان دەکرد. (لەسەردەمی هێرشی عەرەبەکان لەسەدەی حەوتەم دا کوردستان چەشنە نەزمێکی هەرەوەزی تێدا مابوو و لادێی کوردستان پێوەندییەکانی عەشیرەتگەری بۆ خۆی پاراستبوو)[9].

مامۆستا جەمال نەبەز لەکتێبەکەی (کوردستان و شۆڕشەکەی)دا باسی شەڕو شۆڕش و ڕووبەڕوو بوونەوەکانی کوردی بەرامبەر سوپای عەرەب کردووە. (مێژو ئەوەمان بۆ دەگێڕێتەوە کە کوردەکان لەزۆربەی ڕاپەڕین و شۆڕشەکانی دژ بەدەستەلاتداریێتی دەوڵەتی ئیسلامییدا بەشدارییان کردووە)[10].

ئەوەی ئێمە لێرەدا مەبەستمانە، نووسینەوەی مێژووی فتوحاتی ئیسلامی نییە، بەڵکو مەبەستمان لەهاتنی عەرەبە بۆ ناوچەکە، لەبەر ئەوەی عەرەبیش لەو سەردەمدا هاتۆتە ناوچەکە، بۆیە بەپێویستمان زانی کە باس لەچۆنیەتی هاتنیان و بەرەنگار بوونەوەیان بکرێت. دیارە ئەو شۆڕش و بەرەنگاربوونەوانەش لەدژیاندا بەردەوام درێژەی هەبووەو، زۆر لەمێژوونووسانیش باسیان کردووە. ئێمە لێرەدا زۆر بەکورتی لەسەر ئەم پرسە وەستاوین و دەتوانین بڵێین تەنها ئاماژە پێکردنێکی مێژووییە.

لەپاش فتوحاتی ئیسلامی بۆ ناوچەکەو هاتنی عەرەب بۆ کوردستان، بەپێویستی دەزانین کە باس لەدەسەلاتداریێتی عوسمانییەکان و هێنانی عەرەب بۆ کوردستان بکەین ، دیارە پێش ئەوانیش لەسەردەمی (مەمالیك)دا (١٧٥٠-١٨٣١) ژمارەیەکی زۆر لەخێزانە عەرەبەکانی هەردوو عەشیرەتی، تەیو جبور هێنرانە ناوچەکە.

ئەوکاتەی مەدحەت پاشا والی بەغدا بوو (١٨٦٩-١٩١٤)و بەتایبەت لەساڵانی (١٨٦٩-١٨٧٢) هەوڵێکی زۆریدا بۆ نیشتەجێکردنی هۆزە عەرەبەکان لەسەر ئەو زەویو زارانەی کە بەناو هی دەوڵەت بوون[11]. لەپێش هەموانیشەوە هۆزەکانی (شەمەرو عنزەو دلێم و کعب)ی هێنا بۆ ئەو ناوچانەی کە پووش و پاوان و لەوەڕگای

٧-القس سليمان صائغ الموصلي، تاريخ الموصل، الجزء الاول. . ص٩٦-٩٧، ص١٢٥.

٨-محەمەد ئەمین زەکی، خولاصە یەکی تاریخی کوردو کوردستان. . . ل٩٥.

٩- دکتۆر عبدالرحمن قاسملو، کوردستان و کورد. . . ل١١٩.

١٠- جەمال نەبەز، کوردستان و شۆڕشەکەی. . . ل٧٦.

١١- الدكتور خليل اسماعيل محمد، اقليم كردستان العراق. . . ص٤٣.

باشیان تێدا بوو. ئەوە بوو مەدحەت پاشا دەستی کرد بەنیشتەجێکردنی چەند خێڵێکی کۆچەری عەرەب (البدو) لەسەر زەویو زارو پووش و پاوانی کورد، وەك ئەوەی کە عەشیرەتەکانی (رەبیعە، ئبن ئەوس، جبور) لەدەشتەکانی مەندەلیو بەلەدروزو قزلبات نیشتەجێکران و، عەشیرەتی بەیاتی لەنێوان کفریو توزخورماتوو، چەند تیرەیەکی کرێویو لهێب لەدەشتەکانی قەرەتەپەو، عوبێدی لەناوچەی حەویجەی نێوان زێی بچوك و ئاوەسپیو، (شەمەرو ئەلبوحەمدان و تەیو جبور لەدەشتی قەراج و شەرگات و گەیارەو هەندێك لەعەشیرەتی تەیو شەمەرو جبور)یش لەناوچەکانی تری موسڵ نیشتەجێکران(١٢). بەم شێوەیە هۆزە عەرەبەکان لەسەر پاوان و زەویو زاری کورد نیشتەجێکران.

ئەم نیشتەجێکردنەی عەرەبیش لەسەر خاکی کوردان بەخواستی کوردان نەبووەو لەزۆربەی کاتەکاندا عەرەبەکان زەویو زاری کوردانیان داگیرکردووەو، بۆیە بەردەوامیش کورد لەگەڵ عەرەبدا لەرووبەڕوو بوونەوەدا بووەو بەرەڤانی لەخاك و کەرامەتی خۆی کردووە. لێرەدا نامانەوێ بەدرێژی باسی شەڕو رووبەڕوو بوونەوەکان بکەین بەڵکو تەنها نموونەی لێدێنینەوە. ئەگەر بگەڕێینەوە سەر سەرچاوە مێژووییەکان ئەوا زۆر بەروونی ئەوەمان بۆ دەردەکەوێت، کە عەرەبەکان ویستوویانە ناوچە لەدوای ناوچەی کوردستان داگیر بکەن، بۆیە دەبینین لەدوای شاری موسڵ و دەوروبەری روو لەدەشتی قەراج و هەولێر دەکەن، کە ئەوانیش دوو دەشتی بەپیت و فەڕن لەڕووی کشتوکاڵ و لەوەڕگاوە (لەڕووی نەوتیشەوە ناوچەیەکی گرنگەو بەسەدان بیرە نەوتی یەدەگی لێدۆزراوەتەوە). تا پێش هاتنی عەرەب بۆ سنووری لیوای هەولێر تەواوی دانیشتوانی لیواکە کورد بوون (هەموو خەڵکی لیوای هەولێر کوردن)(١٣).

دەشتی قەراج و مەخمووریش بەهەمان شێوە هەمووی کورد بوونەو عەرەبی لێنەبووە (هەرکەسێ لەقەزای مەخمووردا، کەمێ زۆرێ گەڕابێ، شارەزا بووە کە ئەو ئەرازییەی بەینی دوو زاب بەدەست عەشیرەتی دزەیی کوردەوەیە. کە لەزەمانی

١٢-کاوە نادر، کۆلۆنیالیزمی عێراقیو راگواستن و بەعەرەبکردنی باشووری کوردستان، گۆڤاری سەرخۆبوون، ژمارە ٧و٨ هاوین و پایزی ٢٠٠١ی کوردی... ل٣٠.

١٣- محەمەد ئەمین زەکی، خولاصە یەکی تاریخی کوردو کوردستان... ل٢٩.

هەیدا نفوسەکەی بە ٣٠٠٠٠ سی هەزار کەس تەخمین کراوە)[١٤][١٥]. دەسەڵاتی ئەو سەردەمیش لەپشت عەرەبەکان بووە بۆ هێنانیان بۆ سەر خاکی کوردستان و ڕێگەی بۆیان خۆش کردووە کە بەئاسانی لەدیجلەوە بپەڕنەوە (لەسەردەمی مەمالیك لەعێراقی عەرەبیدا "١٧٥٠–١٨٣١" کە مەرکەزیان شاری بەغدا بوو جۆرە سەربەخۆییەکیان لەدەوڵەتی عوسمانی ستاند بوو، بەو ناوەی عەشیرەتە عەرەبەکانی وەکو "شەمەرو، ئەبوحەمدان و تەی" مەڕانەو باجی حوشترانەیان دەدا بۆیە ڕێیان دەدرا لەزێی دیجلە بپەڕنەوە بۆ دەشتی قەراج و شەمامك و هەندێ جاریش بۆ کەندیناوەش بێن)[١٦].

بۆ بەرگرتن لەهاتنی عەرەب بۆ ناوچەکە خوالێخۆشبوو (برایماغای بایزاغای دزەیی) کە مێرخاسێکی عەشیرەتی دزەیی بوو، هەر خۆیشی لەساڵی ١٨٧٨ مەخمووری ئاوەدان کردبۆوە، (برایماغا مەخمووری بنیاتنا)[١٧]، دژی ئەو هاتنە وەستایەوەو سەرەتا بەشێوەیەکی ئاشتیانە ویستی لەڕێی دەسەڵاتی ئەوکات ئەو کێشەیە (کێشەی هاتنی عەرەب بۆ مەخموورو قەراج) یەکلایی بکاتەوە (برایماغا هەستا هەموو داواکارییەکانی خەڵکی ئەو ناوچانەی بەنووسین پێشکەش بەحکومەتی ویلایەتی موسڵ کردو، لەسەرووی هەموویانەوە نەهاتنی عارەب بوو بۆ ناوچەکانی قەراج و شەمامك و نەهاتنی جەندرمەی عوسمانی بوو بۆ وەرگرتنی باج و خەراج)[١٨]. وەك لەپێشدا ئاماژەمان پێدا دەسەڵاتی ئەو سەردەم خۆی هاوکاری هاتنی عەرەبەکانی دەکرد بۆ ناوچەکە، بۆیە وەڵامی داخوازییەکانی برایماغای دزەیی نادەنەوەو برایماغایش پەنا دەباتە بەر بەکارهێنانی هێز لەدژی دەسەڵاتی ئەو سەردەم و هێزێکی زۆر بۆ ئەم مەبەستە کۆدەکاتەوە (دبلیۆ. ئار .هی) کە خۆی سەردانی برایماغای کردووە ئاماژە بەوە دەکات کە (٦٠٠ سوارو ٤٤٠٠ چەکداری

١٤-هەمان سەرچاوە. . . ل٢٩.

١٥- دبليو. آر. هَي، سنتان في كردستان. . . ص١٠١.

١٦-کەریم شارەزا، برایماغای بایزاغای دزەیی و بەربەستکردنی بەعارەبکردنی دەشتی مەخموور، گۆڤاری قەرەچووغ، ژمارە ٣و ٤ی پایزو زستانی ٢٠٠٠. . . ل٢٨.

١٧-دبليو. آر. هَي، سنتان في كردستان. . . ص٢٠٤.

١٨-کەریم شارەزا، هەمان سەرچاوە. . . ل٢٩.

بەچەکەوە هەبووە)[١٩]. برایماغا بەم هێزەیەوە بەرەنگاری عەرەبەکان دەبێتەوەو بۆ سالانێکی زۆر شەڕی هۆزە عەرەبەکان و جەندرمەی تورك دەکات. (سالانێکی زۆر شەڕو کوشتاری لەگەڵ عەرەبە شەمەرەکان و تورکەکان هەبووە)[٢٠]. لەئەنجامی ئەو شەڕو پێکدادانانەدا برایماغا بەسەر عەرەبەکاندا زاڵ دەبێت و لەناوچەکەدا وەدەریان دەنێت: (برایماغا پێش هەموو کارێکی عەرەبەکانی دیوی رۆژهەلاتی دیجلە لەدەشتی قەراج و هەروەها شەمامك لەزێ دەپەڕێنێتەوە بۆ ئەوبەری دیجلەو زێیەکە دەکاتە سنوورێکی سروشتی لەنێوان خاکی کوردستان و نیشتمانی عەرەب "شەمەرو ئەلبوحەمدان و تەی"و هەموو نەخشەو پیلانێکی بەعەرەبکردنی دەشتی مەخموورو شەمامك پوچەڵ دەکاتەوە)[٢١].

پاش ئەوەی کە برایماغای دزەیی عەرەبەکانی لەناوچەکە دوورخستەوە، عەرەبەکان کەوتنە پیلان دانان بۆ ئەوەی جارێکی تر بگەڕێنەوە ناوچەکە، ئەوەبوو (حمود الهاوار) کە شێخێکی هۆزی تەی بوو کچێکی خۆی بەناوی (سەکتە) (کە دەکاتە دایکی کاك هاواری برایمی بایزاغای دزەیی) دەرازێنێتەوەو لەکەژاوەیەکدا بەدیاری بۆ برایماغای دزەیی دەنێرێ و ئەویش رازی دەبێت و دیارییەکەیان وەردەگرێت. پاشتر عەرەبەکان لەرێی ئەوەی کە بوونەتە خزمی برایماغا هاتووچۆی دەکەن و داوای لێدەکەن کە رێیان بدات لەزێ بپەڕنەوە بۆ لەوەڕاندنی مەڕەکانیان و بەس، برایماغاش بەرەچاو کردنی ئەو خزمایەتییە رێیان پێدەدات کە دەربازی لەوەرگاکانی دەشتی قەراج و مەخموور بن[٢٢]، بەمەبەستی بەخێوکردنی مەڕو مالات نەك نیشتەجێبوونیان. (نەقەراج و نەکەندیناوەو تاکو دەگەیشتە لینگاوە تاکە عەرەبێکیشی لێ نەبوو، هەروەها لەو کاتیدا مەخموور تاکو دەگاتە "سلطان عولا"ش تاکە کەسێکی عەرەبی لێ نەبوو هەموو هەر کورد بوون)[٢٣].

١٩-دبليو. آر. هَي، هەمان سەرچاوە. . . ص١٠١.

٢٠-هەمان سەرچاوە. . . ص٢٠٤.

٢١-کەریم شارەزا، هەمان سەرچاوە. . . ل٣٠.

٢٢-لەدیدارێکدا لەگەڵ مام هاواری برایمی بایزاغای دزەیی رۆژی ٢٨/٨/٢٠٠٢ ئەم زانیارییانەم لێ وەرگرتووە.

٢٣-دیدارێك لەگەڵ مامۆستا شێخ عەبدوڵلای گردەسۆری زانایەکی بەرزو مرۆڤێکی دلفراوان، گۆڤاری خۆری ئیسلام، ساڵی چوارەم، ژمارە (١٦) جۆزەردانی ٢٧٠٢. . . ل١٩.

عەرەبەکان کە بەمەبەستی مەڕ لەوەڕاندن (لەلایەن برایماغای دزەیی) ڕێیان پێدرا، بواریان نەدرایە خانوو دروست بکەن بەڵکو تەنها ڕەشمال نشین بوون.

پاش موسڵ و هەولێر؛ چاویان بڕییە ئەوەی کە دەربازی لیوای کەرکوك ببن و دەست بەسەر زەوی و زاری کوردا بگرن، پێش هاتنی ئەوان خەڵکی ناوچەکە هەمووی کورد بوون و عەرەبی لێ نەبووە (لەکەرکوکیش تاکو "دوز"یشی لەگەڵدا بێت، هەمووی هەر کورد بوون)[٢٤].

دەشتی کەرکوك و دەشتی گەرمیان جێی چاوتێبڕینی خێڵە عەرەبەکان بووە، دەسەڵاتی ئەوکاتیش لەپشت هاتنی عەرەبەکان بووە بۆ ناوچەکە بەتایبەت دوای ئەوەی کە ساڵی ١٨٩١ (سێر ولیەم دارس) نەوتی لەکەرکوك دۆزییەوە، لەگەڵ ئەوەی کە شاڵاوێکی زۆری عەرەب رووی لەناوچەی کەرکوك کرد بەڵام نەیانتوانی سیمای کوردانەی دەڤەرەکە بگۆڕن و، بەردەوام چ لەناو شارو چ لەدەوروبەری شاردا ژمارەی کورد لەهەمووان زیاتر بووە (زۆربەی هەرەزۆری ئەو عەشیرەتانەی کە دانیشتووی لیوای کەرکوکن عەشیرەتی کوردن. ئەمانەش بەزۆری لەناوەڕاستی لیواکەو لەلای رۆژهەلات و باکووریدا نیشتەجێن)[٢٥].

دیارە لێرەدا من نامەوێت باس لەکوردستانی بوونی کەرکوك بکەم، لەبەر ئەوەی هیچ گومان لەوەدا نییە کە کەرکوك شارێکی کوردی و کوردستانیەو زۆربەی هەرە زۆری سەرچاوە مێژووییەکانیش ئەم راستیەیان سەلماندووە. لەبەرئەوەی ناوچەیەکی بەپیت و فەڕە لەڕووی نەوت و گازی سروشتی و کشتوکاڵ و، ئەمە وای کردووە کە زۆر لا چاوی تێبڕن (لەبەشی بەعەرەبکردنی کوردستان بەدرێژی باس لەشاڵاوەکانی بەعەرەبکردنی ئەم شارەی کوردستان دەکەین). عەرەب پێشووتریش دەستی بەسەر (عیمارەو کوت و تکریت و دیالی "دێی بالا") داگرتبوو و، تێدا نیشتەجێ ببوون، کە ئەم شارانەش پێشوتر بەشێك بوونە لەکوردستان و هی کورد بوونە.

بەم شێوەیە وردە وردە تا دامەزراندنی دەوڵەتی عێراق (داتاشینی دەوڵەتی عێراق) لەساڵی ١٩٢١دا عەرەب روویان لەناوچەکە کردو لەهەندێ شوێندا تێیدا

٢٤- هەمان سەرچاوە.

٢٥-عبدالمجيد فهمي حسن، دليل تأريخ مشاهير الألوية العراقية، الجزء الثاني، ص٦٠.

نیشتەجێبوون، کە ئەمەش شێوازێکی سەرەتایی بەعەرەبکردنی کوردستان بوو (تەعریب لەسەرەتای دەرچوونی عەرەب لەنیوە دوورگەی عەرەبی دەستی پێکردووەو، هەتا ئێستا بەڕاست و چەپدا بەردەوامە)[٢٦]. ئەوە شێوازێکی سەرەتایی بەعەرەبکردنی کوردستان بووە. لەگەڵ دامەزراندنی دەوڵەتی عێراق سیاسەتی بەعەرەبکردنی کوردستان شێوازێکی تری وەرگرت، کە لەلایەن دەوڵەتەوە پیلانرێژی بۆ دەکراو، بەهاوکاری‌و پشتگیری دەوڵەت و بەمەبەست عەرەب دەهێنرانە ناوچەکەو تێیدا نیشتەجێدەکران.

٢٦-مەلا عبداللطیف بامۆکی، تەعریب سەرچاوەی هەموو تاوانەکانە، گۆڤاری خۆری ئیسلام، ساڵی چوارەم، ژمارە (١٦) جۆزەردانی ٢٧٠٢.

بەشی دووەم

قۆناغەکانی بەعەرەبکردنی کوردستان

لەگەڵ دامەزراندنی دەوڵەتی عێراق لە ١٩٢١دا, دەسەلاتداریتی عەرەبی عێراقی کەوتە فراوان کردنی دەسەلاتەکەی و هەوڵدان بۆ پاریزگاری کردن لەو یەکە داتاشراوە (عێـــراق) نوێیـــەو جێگیرکردنـــی ســـنوورە جوگرافیاکـــەی و کـــارکردن بـــۆ دەستبەسەراگرتنی ویلایەتی موسڵ (باشووری کوردستان), حکومەتی ئەوکاتی عێراق کەوتە کارکردن بۆ سەرلەنوێ دارشتنەوەی پێکهاتەی نەتەوەیی دانیشتوان بۆ بەرژەوەندی چینی دەسەلاتداری عەرەب[٢٧]. بۆ ئەم مەبەستەش دەستی کرد بەدروستکردنی کۆمەڵێ (مستوطنات)ی سەرەتایی بۆ نیشتەجێکردنی هۆزە کۆچەرەکانی عەرەب (البدو)[٢٨] و هانی دان کە ڕوو لەناوچەکە بکەن. (دانیشتوانی عەرەب خەڵکی رەسەنی ناوچەکەنین بەڵکو کۆچەرن, لەشوێنی ترەوە بۆ هەرێمی کوردستان هاتوون)[٢٩], هێنانی عەرەب بۆ سەر زەوی و زاری کورد بەمەبەستی دەست بەسەرداگرتنی خاك و نیشتمانی کورد بووە, لەبەر ئەوەی حکومەتی تازە دامەزراوی عێراق باش هەستی بەوەکردبوو کە کورد لەگەڵیدا نیەو ولاتەکەشی بە بەشێك لەعێراق نازانێت, ئەمەیش بەروونی لەکاتی دەنگدان بەمەلیك فەیسەل بۆ پاشایەتی عێراق وەدەرکەوت کە (کەرکوك بەرهەڵستی دانانی فەیسەل بوو, و سولێمانیش لەئەساس دا بەشداری لەریفراندۆکەدا نەکرد)[٣٠], هەرچی هەردوو لیوای موسڵ و هەولێریش بوون ئەوا بەمەرج دەنگیان بەفەیسەل دا[٣١] مەرجەکەش بریتی بوو

٢٧- الدكتور خليل اسماعيل محمد، مؤشرات سياسة التعريب والتهجير في اقليم كردستان العراق. . . ص١.

٢٨- الدكتور خليل اسماعيل محمد، أقليم كردستان العراق. . . ص٨٠.

٢٩- جەزا تۆفیق تالب، بایەخی جیوپۆلەتیکی دانیشتوانی هەرێمی کوردستانی عێراق. . . ل١٧٩.

٣٠- دکتۆر عبدالرحمن قاسملو، کوردستان وکورد . . . ل٧٦.

٣١- سەلام ناوخۆش، هۆکارەکانی لکاندنی ویلایەتی موسڵ بەعێراقی عەرەبییەوە، . . . ل١٠٤.

لەپاراستنی مافی کورد (جێبەجێکردنی پەیمانی سیڤەر)[٣٢]. خەڵکی کوردستان باوەڕیان وابوو لەبەر ئەوەی کوردستان بەشێك نییە لەعێراق مافی ئەوەیان نییە بڕیار لەسەر دانانی مەلیك بدەن و دەنگ بۆ دانانەکەی بدەن، بۆ نموونە خەڵکی سلێمانی بەروونی ئەمەی راگەیاندووە (چونکە لیوای سلێمانی جیاوازە لەحکومەتی عێراق, پێویست نیە رەئی بدەن بۆ دانانی مەلیك.)[٣٣], وردتر هەر لەبنەڕەتەوە کورد نەیویستووە لەگەڵ عەرەبدا لەچوارچێوەی دەوڵەتێکدا بژێت. (نایانەوێ کوردستانی جنوبی بخرێتە سەر عێراق و, نایانەوێ لەگەڵ عەرەب دا لەچوارچێوەی یەك دەوڵەتدا پێکەوە بژین)[٣٤] ئەمە هەڵوێستی روونی کوردبووە بەرامبەر لکاندنی بەشێکی وڵاتەکەی بەعێراقی عەرەبیەوە, ویلایەتی موسڵ کە بریتییە لەباشووری کوردستان دانیشتوانەکەی تەواوی کورد بوونە (ویلایەتی موصڵ, کە بەئیعتباری عمومی کوردە..)[٣٥] ویستوویانە خۆیان حاکمی خۆیان بن و نەکەونە بن دەستی بێگانە, باش هەستیان بەوە کردووە کە (مولحەقاتی ویلایەتی موسڵ کامیلەن موڵکی کوردو میلەتی کوردە)[٣٦]. پاش بینەو بەردەیەکی زۆرو بێ خواست و بێ رازیبوونی کورد ویلایەتی موسڵ لەساڵی ١٩٢٥دا بەعێراقی عەرەبییەوە لکێنرا, بێگومان دوای ئەوەش کە ویلایەتی موسڵ بەعێراقەوە لکێنرا, کورد دەستبەرداری خاکی خۆی نەبووەو نابێت ئەوەتا (شێخ مەحمودی حەفید) لەنامەیەکیدا بۆ سەرۆکی کۆمەڵەی نەتەوە یەکگرتووەکانی ئەوکات (عصبة الامم) زۆر راشکاوانە دەڵێت: (لەراستیدا بەنیسبەتی ئەوەی کە نیشتمانی ئێمە بەئێراقەوە بلکێندرێ و بەزۆری چەك ئەم گرێدانە بەئێمە بسەلمێندرێ, ئاشتی و هێمنی کەویستی ئەم کۆمەڵە بەڕێزەیە بەهیچ شێوەیەك لەم گۆشە لەدنیادا دابین نابێ! هەتا کاتێك کەچارەنووسی نیشتمانی کورد بەدەستی رۆڵەکانی خۆی نەسپێرری و تا زەمانێك دەوڵەتێکی کوردی بەڕێوەبەری بەشە کوردستانیەکەی ئەم ناوچەیە نەگرێتە دەست, هیوای ئەوە ناکرێ کە ئاشتی و

٣٢- جەلال جەوهەر، (٨٠) ساڵ تەعریبکردنی کوردستان، گۆڤاری کەرکوك، ژمارە ٤ بەهاری ٢٠٠٠ . . . ل٣٦.

٣٣- نەوشیروان مستەفا ئەمین، چەند لاپەڕەیەك لەمێژووی رۆژنامەگەری کوردی، بەرگی دووەم. . . ل٩٠.

٣٤- هەمان سەرچاوە. . . ل١٩٧.

٣٥- هەمان سەرچاوە. . . ل٢٠٨.

٣٦- هەمان سەرچاوە. . . ل٢١١.

هێمنی لەو مەڵبەندەدا بەدی بێ.)[٣٧]. بۆ هەموو لایەك ئاشكرایە كەوا لەرۆژی دامەزراندنی دەوڵەتی عێراقەوە تائێستا عێراق ئاسایش و ئارامی بەخۆیەوە نەبینیوەو باری ناوخۆی سەقامگیر نەبووە, لەبەر ئەوەی هەر لەسەرەتاوە عێراق بەناكاملی داتاشراو، داتاشینەكەشی لەسەر حسابی میللەتی تربوو, شتێكی ئاسایی‌و مافێكی رەوای هەر میللەتێكە كە بەرەڤانی لەخاك و كەرامەتی خۆی بكات. نەتەوەی كوردیش باش دركی بەوە كردووە كە داتاشینی عێراق و پێوە لكاندنی بەشێكی كوردستان بەعێراق مەترسییەكی گەورەیە بۆ سەر دوارۆژی نەتەوەیی, بۆیە بەردەوام لەشۆڕش و راپەڕیندا بووە بۆ وەرگرتنەوەی مافی زەوتكراوی خۆی. دیارترین شۆڕش و راپەڕینەكانیش لەوكاتدا شۆڕشەكانی بارزان و شۆڕشەكانی شێخ مەحموودی حەفید بوون[٣٨]. هەر لەو كاتیشدا داگیركەرانی كوردستان كە تازە كوردستانیان بەسەردا دابەش كرابوو (بەپێی پەیمانی سایكس پیكۆ لە ١٩١٦دا كوردستان دابەشی سەر هەریەك لەعێراق و ئێران وتوركیاو سوریا كرا). هاوكاری یەكتریان دەكرد بۆ لێدانی شۆڕش و سەرهەڵدانەكانی كورد. كەناڵەكانی راگەیاندن بەشێوەیەكی بەردەوام باسیان لەراوە دوونانی كۆمەڵانی خەڵكی سەر سنووری تورك و فارس و عێراق دەكرد كە لەلایەن دەسەلأتدارانی ئەو ولأتانەوە تووشی راوەدوونان دەربەدەری ببوونەوە[٣٩].

نەتەوەی كورد لەگەڵ ئەوەدا بووە كە بەردەوام پارێزگاری لەولأتی خۆی بكات و نەهێڵێ بكەوێتە دەست عەرەبەوە (ئێمە ئامادەین و هەمیشە ئامادە دەبین لەبەرامبەر عەرەبان پارێزگاری لەنیشتمانی خۆمان بكەین)[٤٠]. بەم شێوەیە بەلكاندنی باشووری كوردستان بەعێراقەوە بەعەرەبكردنی كوردستان فۆرمێكی تری پێ بەخشراو بەفەرمی باشووری كوردستان كرایە بەشێك لەعێراقی عەرەبی, بێ گوێدانە ئیرادەی نەتەوەیی كوردو نارازیبوونی تەواوی خەڵكی باشووری كوردستان، دوای ئەوەی كە

٣٧- دەقی نامەی شێخ مەحموود بۆ سەرۆكی كۆمەڵەی نەتەوە یەكگرتووەكان، ئالأ- ئۆرگانی پارتی سەربەخۆیی كوردستان، ژمارە (٥)، ساڵی حەوتەم، رەشەمی ١٩٩٣. .. ل٦-٧.

٣٨- عزيز حسن البارزاني، الحركة القومية الكوردية التحررية في كوردستان العراق ١٩٣٩-١٩٤٥، . . . ص٣٦-٣٧.

٣٩- الامير جلادت بدرخان، حول المسألة الكوردية قانون ابعاد وتشتيت الاكراد، ص٣.

٤٠- نامەی شێخ مەحموود بۆ سەرۆكی كۆمەڵەی نەتەوە یەكگرتووەكان، هەمان سەرچاوە. . . ل٦.

عێـراق ئـەوەی بـۆ چـووە سـەر ئـیتر کەوتـە پـیلان گێـڕان بـۆ بەعـەرەبکردنی تـەواوو یەکجارەکی باشووری کوردستان, ئەمەشی بەچەند قۆناغێك ئەنجامدا, کە لێرەدا ئاوا قۆناغبەندمان کردووە:

- **قۆناغی یەکەم ١٩٢٥ - ١٩٥٨ سەردەمی پاشایەتی.**
- **قۆناغی دووەم ١٩٥٨ - ١٩٧٤ سەردەمی کۆماری.**
- **قۆناغی سێیەم ١٩٧٤ - ١٩٩٠ سەردەمی بەعس**
- **قۆناغی چوارەم ١٩٩١ - تائێستا (دوای راپەڕین)**

لێرەدا بەکورتی باس لەبەعـەرەبکردنی کوردسـتان بـەپێی ئـەم قۆناغانـەی سـەرەوە دەکـەین, لەبـەر ئـەوەی هـەر قۆناغێـك پێویـستی بـەکتێبێکی سـەربەخۆ هەیـە, ئەگـەر لەهەموو رووێکەوە لێیبکۆڵرێتەوە:

قۆناغی یەکەم

١٩٢٥- ١٩٥٨ سەردەمی پاشایەتی

ساڵی ١٩٢٥ کە ویلایەتی موسڵ (باشووری کوردستان) بەعێراقەوە لکێنرا, لەوێوە بەعەرەبکردنی کوردستان بەشێوازێکی تر دەستی پێکرد, هەر لەو ساڵەدا (١٩٢٥) عێراق کابرایەکی نیشتەجێی موسڵی بەناوی (مستەفا عومەری) کردە وەزیری ناوەخۆی عێراق و, ئەویش دەستیکرد بەپیلان گێڕان بۆ هێنانی عەرەب بۆ ناوچەکە، ئەوەبوو ژمارەیەکی زۆری لەخێزانە کۆچەرەکانی هۆزی (سمبس)ی عەرەبی هێنا دەشتی قەراج و ژمارەیەکی زۆریشی لەخێزانە کۆچەرەکانی تەی و جبوور هێنا موسڵ و دەوروبەری. ساڵی ١٩٢٩ (کەنعان صدید) بەپشتگیری دەسەڵاتی عێراق رووی کردە گوندی شەعەل و گورگە. تا ساڵی ١٩٣٠و ١٩٣٥ دەسەڵاتی عێراق بەردەوام هاوکاری خێڵە کۆچەرە عەرەبەکانی دەکردو هانی دەدان کەوا روو لەکەرکوك و دەوروبەری کەرکوك بکەن و تێیدا نیشتەجێبن. دواتر دەسەڵاتی عێراق بەرەسمی دەستی بەبیناکردنی چەند پرۆژەیەکی ئاودێری کرد بەمەبەستی نیشتەجێکردنی هۆزە عەرەبەکان وەك پرۆژەکانی (اللطیفیة, الدجیلة, المسیب, الحویجة, و مشروع الجزیرة)[٤١].

پاش ئەوەی کە نەوت لەکەرکوك دۆزرایەوە بایەخی ستراتیژی شوێنی کەرکوك بۆ دەسەڵاتی عێراقی روون بۆوە, هەوڵیدا بەزووترین کات کۆنترۆڵی ناوچەکە بکات, ئەوەبوو لەپرۆژەی حەویجەدا لەساڵی ١٩٣٦ زیاتر لە ٢٠٠٠٠ بیست هەزار ماڵە عەرەبی کۆچەری لەهۆزەکانی (العبید و تەی لەو ناوچەیەدا نیشتەجێکردو, زەمینەشی خۆشکرد کەوا هۆزەکانی (لهیب و کرێوی) لەدەشتی قەرەتەپەو هۆزەکانی (جبورو تەی) لەدەشتی قەراج و باکووری رۆژهەڵاتی حەویجەدا نیشتەجێبن[٤٢]. لەکاتی نیشتەجێبوونی عەرەبەکاندا دەسەڵاتی عێراق بەزووترین کات بیری ئاوی بۆ لێدەدان و هەندێ جار زەویشی پێدەدان, ئەگەرنا ئەوا عەرەبەکان خۆیان زەوی و زاری جوتیارانی کوردیان داگیردەکرد.

٤١- الدکتور خلیل اسماعیل محمد، مؤشرات سیاسة التعریب والتهجیر في اقلیم کردستان العراق. . . ص١.

٤٢- هەمان سەرچاوە. . . ص١٤.

عەرەب بەردەوام بەپاڵپشتی دەسەڵاتی عێراق هەوڵی داوە لەناوچەکەدا نیشتەجێ بێت و ژمارەیەکی زۆری خێزانی عەرەب لەحەویجەو داقوق و تازە خورماتوو و دەوروبەری کەرکوك نیشتەجێکران.

دەسەڵاتی عێراقی لەگەڵ ئەوەیدا, کە عەرەبی دەهێنانە سەر خاکی کوردستان, کاری بۆ وێران کردنی کوردستانیش دەکرد (لە ١٩٣٣- ١٩٣٤ بۆ دامرکاندنەوەی راپەرینی بارزان, هێزی سوپای عێراق و بەریتانیا کەوتنە هێرش و وێران کردن, تەنیا لەناوچەکانی بەرۆژ, مزوری‌و شێروان ٧٩ گوند وێران کران, لەسەرجەمی ٢٣٨٢ خانووبەرە ١٣٦٥ خانوویان سوتاندو رووخاند, واتە ٦٠٪ وێران کرا)[٤٣]. بەعەرەبکردنی کوردستان لەسەردەمی پاشایەتیدا زیاتر ناوچە دەوڵەمەندەکانی کوردستانی گرتۆتەوەو دەسەڵات هەوڵیداوە ناوچە گرنگ و ستراتیژییەکان بخاتە ژێر رکێفی خۆی. لەساڵانی چلەکاندا دەسەڵاتی عێراقی هەزاران کەسی لەخەڵکی مەندەلی‌و خانەقین و قەرەخان (جەلەولا- گولاڵە)و کوت و بەدرەو جەسان دەربەدەری ئێران کردو عەرەبی هێنا شوێنیان, ئەم ناوچانەش هەر هەموویان ناوچەی گرنگن چ لەرووی نەوت و چ لەرووی کشتوکاڵەوە بێت. هەروەها فەیلییەکانیش بەبیانووی (پاشکۆیەتی ئێران)[٤٤] لەشارەبان و قزلبات و جەلەولاو خانەقین و مەندەلی‌و نەفتخانەو قزانیەو بەدرەو جەسان دەربەدەری ئێران کران[٤٥].

لەساڵی (١٩٤٠- ١٩٥٠) لیژنەیەك بەناوی (لجنة تصفية الاراضي) لەلایەن حکومەتی عێراقەوە پێکهێنراو بەپێی بەرنامەی لیژنەکە زەوی‌و زارێکی زۆر لەکورد سەنرانەوەو کران بەموڵکی دەوڵەت و پاشتر دران بەعەرەب و, ساڵی ١٩٤١ رەشید عالی گەیلانی کەوتە دوور خستنەوەی کورد لەسەر زەوی‌و زاری خۆی و هێنانی عەرەب بۆ جێگەیان. (هەر لەچلەکاندا حکومەتی عێراق بەڕێوەبەرایەتیەکی بەناوی "مديرية العشائر العامة" کە سەر بە وەزارەتی ناوەخۆبوو دامەزراندو هۆبە یەکیشی بەناوی "الاسكان الريفي" دامەزراند)[٤٦]. هەم بەڕێوەبەرایەتییەکەو هەم هۆبەکەش

٤٣- د.مارف عومەر گوڵ، جینۆسایدی گەلی کورد... ل٢٢.

٤٤- بەپێی یاسای رەگەزنامەی عێراقی ساڵی ١٩٢٥ فەیلییەکان بە (تەبەعیەی ئێران) لەقەڵەم دراون.

٤٥- الدكتور خليل اسماعيل محمد، مؤشرات سياسة التعريب والتهجير في اقليم كردستان العراق... ص١٨.

٤٦- هەمان سەرچاوە ... ص٨.

کەوتنە کارکردن و ژمارەیەکی زۆری عەرەبیان هێنا کوردستان و لەساڵی ١٩٤٨ بەناوی (توطین العشائر) کۆمەڵێك (مستوطنات)یان بۆ هۆزە عەرەبەکان لەدەشتی تەلەعفەرو شنگال و حەزەردا دروستکردو عەرەبیان تێدا نیشتەجێکرد, عەرەبەکانیش زۆربەیان بەدو بوون و زەوی و زاری کوردیان پێ بەخشراو کەوتنە کاری کشتوکاڵی بۆ خۆیان.

هەروەها لەچلەکاندا دەشتی قەراجیش کە دەشتێکی دەوڵەمەندە چ لەرووی زۆری چاڵە نەوتە یەدەگەکان و چ لەرووی کشتوکاڵییەوە بێت بووە جێگەی چاوتێبڕینی دەوڵەتی داگیرکەری عێراق و, ویستی کێشە بۆ ناوچەکە دروست بکات و هەوڵیدا کەوا عەرەب بۆ ئەوێش بهێنێت (حکومەتی عێراق دەیویست ئەم دەشتە, کە سەر بەپارێزگای هەولێرەو کورد لەسەری دەژی, بدا بەدەرەبەگێکی عەرەب کە نێوی سەفوك ئەلیاوەر (صفوك الیاور)ە, بۆ ئەوەی لەلایەکەوە دڵی سەفوك رازی بکات, و لەلایەکی دیشەوە بەشێك لەوولاتانی کورد ببەستێ بەنێوچەی شێرقات (شرقاط)ەوە کە لەسەر مووسڵەو پێتەختەکەی بەدەست عەرەبەکانەوەیە)[٤٧]. حکومەتی عێراق لەم رێیەوە دەیویست کێشە بۆ دەشتی قەراج دروست بکات و نەهێڵێت کورد بەتەنها لەناوچەکەدا نیشتەجێبن. (خەڵکەکەی دەشتی قەراج هەموو کوردن و بەمە تووشی گێرەو کێشە دەبوون. بێجگە لەوەش دەشتی قەراج بۆ پارێزگەی هەولێر زۆر پێویست بوو, چونکە مەڕو ماڵاتی هەولێر لەوێدا دەلەوەڕان)[٤٨]. حکومەتی عێراقی بەردەوام کاری کردووە بۆ بەعەرەبکردنی کوردستان, لەساڵی ١٩٥١ لیژنەیەکی بەناوی (لیژنەی نیشتەجێکردنی هۆزە کۆچەرەکان) پێکهێناو لەرێی ئەم لیژنەیەوە بەهەزاران ماڵە عەرەبی لەسەر زەوی و زاری کوردان نیشتەجێکردو هەر ماڵە عەرەبێکیش (١٥٠) دۆنم زەوی پێدەدراو بیری ئاویشی بۆ هەڵدەکەنرا. بۆ ئەم مەبەستەش عەرەبەکانیان دەهێنا ئەو دەشتانەی کە بۆ کشتوکاڵ کردن بەپیت بوون (دوای نەوت, کشتوکاڵ گەورەترین کەرتی ئابووری پێك دەهێنێ)[٤٩]. بۆیە عەرەبەکانیش و حکومەتی عێراقیش چاویان بڕیبووە دەشتی حەویجەو دەشتی قەراج و قەرەتەپە (دەتوانین

٤٧- جەمال نەبەز، گۆڤاری کۆمۆنیستانەی یەکێتیی تێکۆشین. . . ل١٢٣.

٤٨- هەمان سەرچاوە. . .

٤٩- د.عەبدوڵلا غەفور، جوگرافیای کوردستان. . . ل٢٩٥.

دەشتی حەویجە بەدەشتی قەراج –ی باشووری پارێزگای هەولێرو دەشتی قەرەتەپەی باشووری قەزای کفری پارێزگای کەرکوك بچوێنین)[50].

حکومەتی عێراق لەپاش پرۆژەی حەویجە, لەساڵی ١٩٤٥ تا ١٩٥٨ بە بەردەوامی عەرەبی هێناوەتە ناو کەرکوك و دەوروبەری, هەروەها ژمارەیەکی زۆریان لەخێزانە کۆچەرەکانی هەردوو عەشیرەتی (حەمدانی و کلیبات) هێنا بۆ پرۆژەکانی حەویجەو شنگاڵ و دوجیل (لەماوەی نێوان ١٩٥١ – ١٩٦٥)دا نزیکەی ٤٠٠ گوند "مستوطنات – غ.م" بۆ عەرەبە نیشتەجێ کراوەکان لەنێوان شنگارو حەزەر دروست کران کە نزیکەی ٤٧٤٠٠ کەس تێیدا دەژیا لەباکوری رۆژهەڵاتی چیای شنگاریش ژمارەی گوندە دروستکراوەکان گەیشتە ١٥٢ گوند, جگە لە ١٧٢ گوند لەناحیەی شنگار کە ٣٢٢٠٠ کەسی تێدا دەژیا)[51]. بەم شێوەیە حکومەتی عێراق ژمارەیەکی زۆری لەعەرەبی کۆچەر هێنا ناوچەکەو نیشتەجێی کردن, بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا تا ساڵی ١٩٥٧یش رێژەی دانیشتوانی کورد لەشنگاڵ ٨٠٪و لەشێخان –یش ٧٠٪ بوو. بەم شێوەیە, لەسەردەمی پاشایەتیداو تاووخانی پاشایەتی لە ١٤ی تەمووزی ١٩٥٨دا بە بەردەوامی هەوڵدراوە بۆ بەعەرەبکردنی کوردستان و هێنانی عەرەب بۆ سەر خاکی کوردان.

٥٠- الدكتور نوري طالباني، منطقة كركوك ومحاولات تغيير واقعها القومي . . . ص٤١.

٥١- جەزا تۆفیق تالب، بایەخی جیوپۆلەتیکیی دانیشتوانی هەرێمی کوردستانی عێراق. . . ل١٧٩.

قۆناغی دووەم

١٩٥٨ - ١٩٧٤ سەردەمی کۆماری

دوای ئـەوەی لەکودەتا یەکـدا لـە ١٩٥٨/٧/١٤ رژێمـی پاشـایەتی عێـراق رووخـاو رژێمێکی کۆماری راگەیەنرا, گەلی کـورد بەئومێـدەوە چـاوەڕوانی پێشهات و ئـەنجامی ئـەو گۆڕانکارییـەی دەکـرد, بـەڵام شـۆڤێنیەتی عـەرەب نەیهێشت ئومێـدەکانی کـورد بێنـەدیو, هـەر زوو دەسـەڵاتی عێراقـی گەڕایـەوە سـەر سیاسـەتی بەعـەرەبکردن و وێرانکردنی کوردستان و بەتاڵان بردنی ماڵ و سامانی کورد، لە ١٩٥٩/٧/١٥دا چەند یەکەیەکی سەربازی لەبەغداوە هێنرایە کەرکوك و کۆمەڵێ کاری ناڕەوایان ئەنجامـدا کە تائێستا شوێنەواری سلبی بەسەر کەرکوك و ناوچەکەوە دیارە[٥٢]. دواتر کەوتنـە ئاژاوەنانەوە لەنێوان کوردو تورکمان بۆ ئەوەی کوردی پێ تاوانبار بکـەن و, زەمینـەی گرتن و راوە دوونانی کورد خۆش بکـەن, حکومـەتی عێـراق بـاش بایـەخی ئـابووریو سـتراتیژی کـەرکوکی دەزانـی بۆیـە زیـاتر چـاوی لەسـەر ئـەو شـارە بـوو, لەهـەموو لایەکەوە هانی عەرەبی دەداو هاوکاری دەکردن کە بۆ شاری کـەرکوك بێن, لەدەشتی قەراج -یش کوردی گوندەکانی (کودیلە, کەبەرۆك, سەیداوە, شێرکوژرای, ئۆمـەراوە, خڕەبەردان, رواڵە, لاکەچە, بندیان, دۆرەنگیۆ, پاشبەند, دۆمـەدریس, خەرابـەزەردو چـەندان گونـدی تـر)یـان راگواسـتو عـەرەبیان هێنـا شـوێنیان و, لـە ١٩٦٠ - ١٩٦١ (عەبدولکـەریم قاسـم) بڕیاریـدا کـەوا گونـدەکانی دەوروبـەری کـەرکوك رابگـوازن و ژمارەیـەکی زۆر لەگوندەکانیان راگواسـت و عـەرەبیان هێنـا شـوێنی ئـەوان. (هـاوینی ١٩٦١ رژێمی عبدالکریم قاسم هێرشی کردە سەر کوردستان و نیوەی زیاتری سوپای عێراقی بەهێرش لەدوای هێرش بەردایە سەر دانیشتوان, تا لەماوەی ساڵ و نیوێکـدا نزیکەی "٣٠٠٠" سێ هەزار کەس کوژران, کە زۆربەیان خەڵکی مەدەنی بوون. زیاتر لە "١٠٠,٠٠٠" سەد هەزار ئاوارەبوون و کەوتنـە چیا, "١٥٠" سـەدو پـەنجا گونـدو شار وێران کران)[٥٣]. زوڵـم و زۆری رژێمـی عێـراق و سـوپاکەی رۆژ بـەرۆژ لەبەرامبـەر کورد روو لەزیادبوون بوو, بۆیـە گـەلی کـوردیش وەك وەڵامێك و بەرەنگاربوونەوەیـەکی

٥٢- الدکتور نوري طالباني، منطقة کرکوك ومحاولات تغيير واقعها القومي. . . ص٥١.

٥٣- د.مارف عومەر گوڵ، جینۆسایدی گەلی کورد. . . ل٢٢ -٢٣.

سیاسەتی قڕکردنی کوردو وێران کردنی کوردستان دەستی بەشۆڕش کردو، لە ١٩٦١/٩/١١ شۆڕشی ئەیلول بەڕێبەرایەتی ڕێبەری گەورەی کورد (مستەفا بارزانی نەمر) هەڵگیرسا.

بێگومان بەعەرەبکردنی کوردستان پیلانێکی فاشییانەی ڕژێمە یەك لەدوای یەکەکانی عێراقە بۆ سڕینەوەو نەهێشتنی نەتەوەیەك بەخاك و خەڵکەوە، بۆیە دەستیان لەقڕکردن و وێرانکردنی خەڵك و خاکی کوردستان نەپاراستووەو هێرشیان کردۆتە سەر تەواوی شارو شارۆچکەو گوندەکانی کوردستان. لەگەڵ بەردەوام بوون و پەرەسەندنی شۆڕشی ئەیلولدا ڕژێمی عێراق زۆر کوێرانە شارو گوندەکانی کوردستانی دەکوتاو ساڵی ١٩٦١ و ١٩٦٢ هێرشی زۆر توندیان کردە سەر گوندەکانی دەوروبەری کەرکوك و کەندێناوە وەك ئەو هێرشەی کە لە ١٩٦٢ کرایە سەر (سەر بەشاخ).

لە ١٩٦٣/٢/٨دا کاتێ بەعسییەکان هەڵسان بەکودەتایەکی سەرنەکەوتوو، ئەوە بوو لەو ساڵەدا زوڵمێکی زۆریان لەکورد کرد. پاش کودەتای شوباتی ١٩٦٣ بەعسییەکان لەشالاوێکی ڕێکخراودا کەوتنە گرتن و ڕاوە دونان و دژایەتی کورد، کەبووە هۆی دەربەدەرکردنی هەزاران کەس[٥٤]. هەر لەحوزەیرانی ئەو ساڵەدا سوپای عێراق بەهاوکاری (الحرس القومي) هێرشێکی زۆر دڕندانەیان کردە سەر تەواوی کورد[٥٥]. شاری کەرکوکیش لەساڵی ١٩٦٣دا زۆر بەتوندی کەوتە بەر شالاوی بەعەرەبکردن[٥٦]. هەروەها سوپای عێراق دەستی بە پەلامارو بۆمبارانی دانیشتوانی بێ دیفاعی کوردستان و سووتاندنی گوندەکانیان کرد[٥٧]. ساڵی ١٩٦٣ ڕژێمی عێراق بەشێوەیەکی زۆر دڕندانە کەوتە خاپوورکردنی کوردستان (لە ١٩٦٣/٦/١١وە تا ١٩٦٣/٧/٢٣ تێکڕا ٨٧٥ گوندی کورد خاپوور کران)[٥٨]. لەو ساڵەدا سوپای عێراق دەربازی قولایی خاکی کوردستان ببوو، زۆر شوێنی داگیرکردبوو، بەڵام هێزی

٥٤- الدکتور نوري طالباني، سەرچاوەی پێشوو. . . ل٥٥.

٥٥- هەمان سەرچاوە. . . ل٥٦.

٥٦- وريا الجاف، کرکوك دراسة سياسية واجتماعية، . . . ص١٣٩.

٥٧- دکتۆر عبدالرحمن قاسملو، کوردستان وکورد. . . ل٣٤٤.

٥٨- جەمال نەبەز، کوردستان و شۆڕشەکەی . . . ل٢٣٤.

پێشمەرگەی کوردستان بەشێوەیەکی زۆر دلێرانە رووبەرووی ئەم هێرشانە وەستایەوەو (لە دیسەمبەری ١٩٦٣دا پێشمەرگەکانی کورد هەموو ئەو نێوچانەیان گرتەوە کە لەسەرەتای شەڕی بەعس دا لەدەستیان دابوو.)[٥٩]، رژێمی عێراق جگە لەهێرش و پەلامارەکانی هەوڵیدەدا لەرووی یاسایی و ئیداریشەوە کار بۆ دابڕینی کوردستان و بەعەرەبکردنی بکات, وەك ئەوەی لە ١٩٦٣/٧/١دا کە (یاسای پارێزگاکانی) بلاوکردەوە عێراقی دابەشی سەر پێنج پارێزگا کردبوو, یەکێك لەوانە پارێزگای سلێمانی بوو کە هەولێرو دهۆك و سلێمانی دەگرتەوە (شاری پڕ نەوتی کەرکوك و خانەقینی سەر سنوور و نێوچەی شێخان و سنجاری یەزیدییەکانی تێدا نەبوو)[٦٠]. هەر لەساڵی ١٩٦٣دا هێرشی (الحرس القومي)ییەکان بۆ سەر شارو گوندەکانی کوردستان دەستی پێکردو (لە ١٩٦٣/٦/١٣ رژێمی بەعس بەربووە گیانی خەڵکی کوردستان گوندەکانی ناوچەی کەندیناوەی سەر بەپارێزگای هەولێرو گوندەکانیان بەمزگەوت و قوتابخانەکانەوە سوتاندو وێران کرد, کۆمەڵێ خەڵك شەهیدکران, هاوکاتیش بەعسییەکان کەوتنە تەعریب کردنی ناوچەکە)[٦١]. لەدرێژەی ئەو شالاوەدا تەنها لە کەندیناوەدا لەکۆی ٧٢ گوندی ئەم ناوچەیە پتر لە ٣٢ گوندی سوتاو تالان و برۆکراو نزیکەی ٣٠٠ کەسیش گیراو پاشان ٢٥ گوندی ئەم ناوچەیە درایە خێڵە دواکەوتووەکانی عەرەبی شەمەرو لێی نیشتەجێکران, کە تا ساڵی ١٩٦٧ی خایاند[٦٢]. ئەم هێرشانە شەڕی بەعسییەکان بووە دژ بە نەتەوەی کورد[٦٣]. بێگومان ئەم شەڕەیش بۆ قڕکردنی تەواوەتی کورد بووە. (لەشوباتی ١٩٦٣ وەو دواتر لەتەموزی ١٩٦٨وە تا ئیمڕۆ ئەو سیاسەتی لەناوبردن و ئیلغای بوونی نەتەوایەتی و بوونی کوردیان گرتۆتە بەر)[٦٤]. ئەو ساڵە بۆ کورد یەکێکە لەساڵە شوومەکان و هەر لەو ساڵەدا (بۆ یەکەمین جار لەعێراقدا بە بەرنامەو رێوشوێن

٥٩- هەمان سەرچاوە...

٦٠- جەمال نەبەز، کوردستان و شۆڕشەکەی ... ل٢٢٢.

٦١- د.مارف عومەر گوڵ، سەرچاوەی پێشوو... ل٢٤.

٦٢- کاوە نادر، کەندیناوە لەنێوان راگواستن و بەعەرەبکردندا... ل٣٩.

٦٣- جواد ملا، کردستان والکرد وطن مقسم وامة بلا دولة... ص٨٩.

٦٤- ئازاد مستەفا، کوردو دوژمنەکانی، گۆڤاری پەیڤی نوێ، ژمارە ٢ - خولی دووەم- بەهاری ١٩٩٢ ... ل٩٣.

کەوتنـە جێبـەجێ کردنـی پیلانـی سیاسـەتی کـورد بـەعارەب کـردن و "تهجـیر"و "تبعیـث")[٦٥]. هـەر لەسـاڵی ١٩٦٣دا گونـد سـوتاندنی کوردسـتان دەسـتی پێکـرد, ٦/٤/١٩٦٣ (شـێخ حەنـەش)[٦٦] بەگونـدەکانی بنـاری قەرەچووغ داهـات و لەگونـدی دارەخورمـاوە دەسـتی پێکـردو سـوتاندی. دواتـر گونـدەکانی (خدرجیجـە, لاوەر, کەندارە قەل, گێسمە, جاستان, دەربەند, سەربە شاخ) لەبناری قەرچووغ و کەندێناوە سوتێنران.

رژێمی عێراق لەلایەکی ترەوە هەوڵی دەدا ئێزدییەکانی کوردستان بکاتە عەرەب, بۆ ئەم مەبەستە لە ١٩٦٣دا (مكتب الاموي) بۆ بایزیدی برای معاویە بۆ بەعـەرەبکردنی برا یەزیدییـەکان کردەوە. هـەروەها لـە ١٩٦٣ و ١٩٦٤دا رژێمـی عێـراق (١١) گونـدی لەسـەر سنووری سوریا لەچوارچێوەی سنووری جوگرافی شـنگاڵ راگواسـت دواتـر ١٣٢ گوندی کوردانی راگواسـت و لـە (١١) کۆمـەڵگای زۆرەملێـدا نیشتەجێی کـردن و درێژەشی دایە تەواوکردنی (مستوطنات)ە عەرەبییـەکان کـە تـا سـاڵی ١٩٦٥ (٤٠٠) (مستوطنات)ی بۆ عەرەبان لەنێوان شنگاڵ و حەزەردا دروستکرد.

وەك لەپێشەوە ئاماژەمان پێدا هێزی پێشمەرگەی کوردستان بەرێبەرایەتی بارزانی نەمر, گورزی باشی لەرژێم دەوەشاندو جەماوەریش لەلایەکی ترەوە دەسەڵاتی رژێمی هەراسان کردبوو, ئەمانە وایانکرد رژێمی عێراق وەك تاکتیکێك و بۆ خۆگرتنـەوەی لـە ١٠/٢/١٩٦٤ لەگەڵ سەرکردایەتی شۆڕشی کوردستان کەوتە گفتوگۆوەو ئاگر بەستی راگەیانـد[٦٧]، بێگومـان ئـەو ئـاگر بەستەشـی پـاش ئـەوە هـات کـە بـۆی روونبـۆوە ناتوانێـت وا بەئاسـانی نەتـەوەی کـورد لـەناوببات. ئـەوەبوو دوای ئـەوەی خـۆی رێکخـستەوە لـە ٤/٤/١٩٦٥ دووبـارە دەسـتی بـەهێرش و پـەلامار کـردووە[٦٨]. ئـەمجارەیان لـەجاران زۆر خـراپتر کەوتـە پـەلاماردان و سـوتاندنی گونـدو شـارو شـارۆچکەکـانی کوردسـتان و بـۆ بەرگرتن لەم سیاسەت و پەلامارو گوند سووتاندنە

٦٥- هەمان سەرچاوە.

٦٦- شێخ حەنەش الحمود: شێخێکی عەرەب بوو، لەعەشیرەتی تەی‌و سەرەك جاشی عەرەبان بوو، زۆر دژی کـورد بـوو، پاشـان لـە ١٣/٤/١٩٦٨ لەگـەڵ چـەند چـەکدارێکیدا لەلایـەن هێـزی پێـشمەرگەی کوردستانەوە کوژران.

٦٧- جواد ملا، کردستان والکرد وطن مقسم وامة بلا دولة. . . ص٨٩.

٦٨- هەمان سەرچاوە. . .

بارزانی نەمر هەولێدا فشارێکی نێودەوڵەتی لەسەر رژێمی عێراق دروست بکات ئەوە بوو (لە ١٩٦٦/١/١دا بیر خەرەوەیەکی دایە نەتەوە یەکگرتووەکان. لەوەدا سیاسەتی "خاکی سوتێنراو"ی لەقاودا. لەگەڵ سەر ژمێرێکدا ئاشکرا کرا کە سەرجەم ١٨٦ گوند تەخت کراون. بارزانی داوای لەنەتەوە یەکگرتووەکان کرد لیژنەیەك بنێرنە نێوچەکانی شەڕ، تا بەچاوی خۆیان ئەو رەفتارە نامرۆڤانە باوەڕ نەکراوانە ببینن)[٦٩]. لەگەڵ ئەوەشدا هێزی پێشمەرگەی کوردستان دلێرانە بەرگری لەخاکی کوردستان دەکردو (لە ٢ و ١٩٦٦/١/٣دا سوپای عێراق لەپێنجوین خراپ شکێنرا)[٧٠]. سوپای عێراق رووی لەهەر شوێنێکی کوردستان بکردابووایە لای ئەو جیاوازی نەبوو بۆ تالآن و کوشتن و وێرانکردن (سەربازەکانی عێراق لە ١٩٦٦/٥/٢٥دا لەبێتوین حەفتاو سێ کوردیان کوشت "کە زۆربەیان ژن بوون")[٧١] سوپای عێراق سوپای تالآن و کوشتن و برین و وێران کردنە، بۆیە رووی لەهەر شوێنێك کردبێت تالآنی کردووەو خەڵکەکەی کوشتووەو شوێنەکەشی وێران کردووە. دوای ئەوەی سوپای عێراق لەداستانی بەناوبانگی شەڕی هەندرێن زۆر بەخراپی شکاو لەقەوچەی درایەوە، زانی کە بەئاگرو ئاسن ناتوانێ کورد لەناوببات لە ١٩٦٦/٦/٢٩ بەیانێکی بلآوکردەوەو رایگەیاند کە چارەسەری کێشەی کورد دەکات[٧٢]. لەرێی ئەم تاکتیکەیەوە جارێکی تر کەوتە فرت و فێڵ و دووبەرەکی نانەوە، کە لەئەنجامدا دەستەی جەلال تاڵەبانی بەلای خۆیدا راکێشاو کەوتە هاوکارییان بۆ دژایەتی کردنی شۆڕشی کوردستان. ساڵێك پاش بەیانەکە حکومەتی عێراق (لە ١٩٦٧/٦/٢٩ وەزارەتێکی بەنێوی "وەزارەتی کاروباری ژووروو"ەوە دامەزراند، کە ئەرکی "ئاوەدانکردنەوەی نێوچەکە" بێت)[٧٣]. واتە ئاوەدانکردنەوەی ئەو شوێنانەی کە خۆیان وێرانیان کردبوو، کە بێگومان بەهیچ شێوەیەك ئەمەیان نەکردو ناشی کەن، لەبەر ئەوەی حکومەتێك بەدرێژایی مێژووی دامەزراندنییەوە

٦٩- جەمال نەبەز، کوردستان و شۆڕشەکەی. . . ل٢٥٤.
٧٠- هەمان سەرچاوە. . . ل٢٥٥.
٧١- جەمال نەبەز، کوردستان و شۆڕشەکەی. . . ٢٦٧.
٧٢- جواد ملا، کردستان والکرد وطن مقسم وامة بلا دولة. . . ص٩٠.
٧٣- جەمال نەبەز، هەمان سەرچاوە. . . ل٢٨٠.

کاری تێکدان بێت, زۆر زەحمەتە فێرە ئاوەدانکردنەوە بێت, ئەوەتا پاشتر تا ساڵی ١٩٦٨ بەردەوام عەرەب هێنرا کەرکوك و دەوروبەری‌و, زیاتر لە ٢٢٠ گوندی لەناوچەی دوبزو ٢٥ گوندی لەناوچەی قەراج بەعەرەبکردو لەناوچەی شوان و شێخ بزێنیش هەمان سیاسەتی عەرەبنشین کردنی پەیڕەو کرد(٧٤).

لە ١٩٦٨/٧/١٧ بەعسییەکان هەستان بەکودەتایەکی تر و جڵەوی دەسەڵاتیان بەتەواوی گرتە دەست و, لەبەر ئەوەی تازە هاتبوونە سەر حوکم و بۆ سەرخستنی زیاتری کودەتایەکەیان لەگەڵ کورددا کەوتنە گفتوگۆ, بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا بەشێنەیی کاریان بۆ بەعەرەبکردنی کوردستان دەکرد, هەوڵیاندەدا ئەو شارانەی کە لەرووی نەوت و کشتوکاڵەوە دەوڵەمەندن ڕێژەی کوردی تێدا کەم بکەنەوە, بۆ ئەم کارەش پەنایان دەبردە بەر دابڕینی ئەو ناوچانەی کە پیلانی بەعەرەبکردن تیایاندا بە تەواوی جێبەجێ نەکرابوو، زۆرینەی دانیشتوانی هەر بەکورد مابوون, وەك ئەوەی کەچەند ناوچەیەکیان لەپارێزگای موسڵ و پارێزگای کەرکوك دابڕی. پێش ئەوانیش هەر لە ١٩٦٨دا ئەو گوندانەی کەنزیکی کەرکوك بەتایبەت بیرە نەوتەکان بوون کە ١٣ گوند بوون تێکدران, لەوانەش گوندی (سۆنە گولی, یاروەلی, هەنجیرە, قوتان, قوشقایە, شوراو, باجوان), هەروەها گوندەکانی دەوروبەری ناحیەی (دوبز)یش هەر لەو ساڵەدا راگوێزران و هۆزی عەرەبی بەدویان هێنرا شوێن کە (عواس صديد) سەرپەرشتی دەکردن(٧٥).

وەك باسمان کرد حیزبی بەعس کە جارێکی تر تازە لە ١٩٦٨/٧/١٧ لەرێی کودەتاوە هاتبۆوە سەر حوکم, سەرەتا بەشێنەیی و لەسەرەخۆ دەستی بە بەعەرەبکردن کردەوە, بۆ ئەوەی تاوانەکانی ١٩٦٣ جارێکی تر بەبیر خەڵکەکە نەهێنێتەوە, بەعس بەم شێوەیە بەردەوام بوو لەکاری خۆی تا ١٩٧٠/٣/١١ لەگەڵ سەرکردایەتی شۆڕشی کوردستان بەڕێبەرایەتی بارزانی نەمر رێککەوت و رێککەوتننامەی ١١ی ئازاری ١٩٧٠ یان راگەیاند, رێککەوتننامەکەش تا ساڵی ١٩٧٤ بەردەوام بوو, دواتر بەهۆی پاشگەزبوونەوەی بەعس لەرێککەوتننامەکەو

٧٤- کاوە نادر، کۆلۆنیالیزمی عێراقی‌و راگواستن و بەعەرەبکردنی باشووری کوردستان، گۆڤاری سەرخۆبوون ژمارە ٧و٨ . . . ل٣.

٧٥- الدكتور نوري طالباني، منطقة كركوك ومحاولات تغيير واقعها القومي. . . ص٥٦ -٥٧.

یەکلایی نەکردنەوەی پرسی سنووری کوردستان و شاری کەرکوك، جارێکی تر شەڕ لەنێوان عێراق و کورد بەرپا بۆوە. ئەم ڕێکەوتنەی بەعس لەگەڵ سەرکردایەتی شۆڕش وەك تاکتیکێك بوو بۆ خۆ بەهێزکردن و خۆ پڕ چەك کردن بوو، بەدرێژایی ئەو چوار ساڵە هێزەکانی باش ئامادەو پڕ چەك کرد، لەماوەی ئەم چوار ساڵەشدا بەردەوام لەبیانووی هەڵگیرساندنەوەی شەڕ دەگەڕا. سەرکردایەتی شۆڕشی کوردستان بەردەوام جەختی دەکردەوە سەر ئەو ناوچە کوردییانەی کە عێراق لەخاکی کوردستانی دابڕی بوون و بەعەرەبی کردبوون و ئامادە نەبوو بیانخاتەوە سەر سنووری جوگرافی کوردستان، وەك شاری کەرکوك و شنگال و خانەقین و مەندەلی و...، کە ئەو شارانەش هەر هەموویان موڵکی کوردن و بەشێکن لەخاکی کوردستان، سەرکردایەتی شۆڕشی کوردستان زۆر ڕاشکاوانە بەحکومەتی عێراقی ڕاگەیاندووە: (بەهیچ شێوەیەك دەست لەکەرکوك و شنگال و خانەقین هەڵناگرین و مومکینیش نییە ئەمە قبوڵ بکەین)[٧٦] و، زۆر ڕاشکاوانەتر بەدەسەڵاتدارانی عێراقیان ڕاگەیاندووە، کە دەبێ ئەوە ڕابگەیەنرێ کە ئەو ناوچانە بەشێکن لەکوردستان[٧٧]. بۆ دواجاریش کە شاندی کوردی لەبەغدا دەگەڕێتەوەو دەچێتە لای ڕێبەری شۆڕش (بارزانی نەمر)و بیروڕای حکومەتی عێراقی پێ ڕادەگەیەنن جەنابیشیان دەفەرمووێت: (خوا شاهیدە کە ئەز حەز لەشەڕ ناکەم. لەبەر ئەوەی شەڕ خراپترین ڕێگا چارەیە، بەڵام بەعس ڕێگایەکی دیکەی بۆ نەهێشتینەوەو، پێشنیارەکەیان هیچ مانایەکی دیکەی نییە، بێجگە لەوازهێنان لەکەرکوك و ناوچەکانی دیکە بۆ ئەوان، کە ئەمەش مەحاڵە. کەواتە باپێشوازی لەچارەنووسی خۆمان بکەین ئەگەر قەدەریشمان وابێت کە هەموومانی تێدا بچین، لەبەر ئەوەی حەز ناکەم کورد تف لەگۆڕەکەم بکەن و بڵێن "بۆچی کەرکوکت فرۆشت")[٧٨].

بەم شێوەیە سەرکردایەتی شۆڕشی کوردستان ئامادە نەبووە دەستبەرداری بستە خاکێکی کوردستان بێت و بەگیان و ماڵ بەرەڤانی لەخاکی خۆی کردووەو لەهەموو ڕێککەوتننامەیەکیشیدا لەگەڵ حکومەتی عێراق هەوڵیداوە ئەوە بچەسپێنێ کە دەبێ

٧٦- مسعود البارزاني، البارزاني والحركة التحررية الكردية، الجزء الثالث... ص٢٩٦.

٧٧- هەمان سەرچاوە...

٧٨- هەمان سەرچاوە... ص٢٩٧.

ئـەو ناوچـانەی کوردسـتان بخرێنـەوە سـەر خـاکی کوردسـتان و ئـەو عەرەبانـەی هێنراونەتە سەر گوندەکانی کوردان بگێڕدرێنەوە شوێنی خۆیـان, زۆر بـەروونیش ئـەم پرسـە لـەخاڵی (٨) هەشـتەمی رێککەوتننامـەی ١١ی ئـازاری ١٩٧٠دا هـاتووە, کـە دانیشتوانی کوردو عەرەب بگەڕێنـەوە سـەر گوندەکانی پێشووی خۆیـان[٧٩]. کـە ئـەم خاڵەو خاڵەکانی تری رێککەوتننامەکە (کە لەو بابەتەن) لەلایەن حکومەتی عێراقەوە جێبەجێ نەکران.

لێرەدا زۆر بـەروونی ئـەوەمان بـۆ دەردەکـەوێت کـە بارزانی نـەمرو سـەرکردایەتی شۆڕشـی کوردسـتان نـەك هـەر بۆ وەسـتاندنی سیاسـەتی بەعـەرەبکردنی کوردسـتان بەڵکو بۆ سڕینەوەی شوێنەوارەکانی بەعەرەبکردنی کوردستانیش کاریان کردووە.

٧٩- سعد البزاز، الاكراد في المسألة العراقية، . . . ص١٤٩.

قۆناغی سێیەم

١٩٧٤- ١٩٩٠ سەردەمی بەعس

لەم قۆناغەدا, رژێمی بەعس بەدڕندانە ترین شێوە کەوتە بەردەوام کردنی پیلانی بەعەرەبکردنی کوردستان و, ئەو پیلانەی زیاتر بەرنامە رێژکردو بەپێی سیاسەتی فاشییانەی خۆی کەوتە سوتماك کردنی خاکی کوردستان و قڕکردنی نەتەوەی کورد, دوای ئەوەی کە لەرێککەوتننامەی ١١ی ئازاری ١٩٧٠ پاش گەزبۆوە, هێرشی کردەوە سەر شارو گوندەکانی کوردستان و کەوتەوە سوتاندنی تەڕو وشکی کوردستان و دەستی لەهیچ شتێك نەپاراست, بەمەشەوە نەوەستاو کەوتە پیلانگێڕان لەدژی شۆڕشی کوردستان و ئەوەبوو لەپیلانێکی هەرێمی و نێودەوڵەتیدا لە ١٩٧٥دا رێککەوتننامەی شومی جەزائیری لەگەڵ ئێران مۆرکرد, هەردوو رژێمی داگیرکەری کوردستان (عێراق و ئێران) ئابلوقەیەکی توندیان خستە سەر شۆڕشی ئەیلول و شۆڕشیان تووشی نسکۆ کرد. دوای ئەوە لە ١٩٧٥دا عێراق دەستی کرد بەتێکدان و راگواستنی سەدان گوندی کوردان بەناوی گوندە سنوورییەکان لەپارێزگای (هەولێر, سلێمانی دیالە, کوت, موسڵ, دهۆك)و بەدەیان گوندیش کە چاڵە نەوتییان تێدابوو لەدەوروبەری کەرکوك و مەخموور و خانەقین و شنگاڵ و کەندێناوە راگوێزران و پاشان عەرەبنشین کران, هەر لەو ساڵەدا (رژێم دەستیکرد بەگرتن و راگواستنی ژمارەیەکی زۆری کوردە فەیلییەکان بۆ ئێران بەو پێیەی کە ئەوانە تەبەعییەی ئێرانن)[٨٠]. هەر لە ١٩٧٥دا حکومەتی عێراق دەستی دایە پەلاماردانێکی رامالین و (بەعەرەبکردنی) ئەو ناوچانەی کە بەپێی سنووری ئیداری (ناوچەی ئۆتۆنۆمی کارتۆنی) لەکوردستان وەدەر نرابوون[٨١]. هەر لەو ساڵەدا بەپێی فەرمانێکی کۆماری (مرسوم جمهوری) چەند گوندێك لەکەندێناوە خاپوور کران وەك (جاستان, دەربەندی گۆم, سەر بەشاخ, پەلکانە, عەولا فات, دەربەندی سارەلوو..). لەپرۆژەی بەنداوی سەددام (سد صدام) ٦٠ گوند خرایە ژێر ئاوەوە, ئەوەش زیاتر بۆ لێکدا بڕینی جەزیرەو موسڵ بوو, پاشان گوندەکانی دەوروبەری تەلەعفەری راگوێزران هەر لەو

٨٠-د.کازم حبیب، مەینەتی کوردە فەیلییەکانی عێراق، گۆڤاری سەنتەری برایەتی ژمارە ٢٥ - پایزی ٢٠٠٢ . . . ل١١٢.

٨١- میدل ئیست ووچ، جینۆساید لەعێراقداو پەلاماری ئەنفال بۆ سەر کورد. . . ل٩٩.

ساڵەدا (١٩٧٥) رژێم ٣٨ گوندی لەدەڤەری شێخان بەعەرەبکردو زەوی‌و زاری ئەو گوندانەشی دا بەخێزانەکانی عەشیرەتی (الحدید) و لهێب[٨٢].

هەر لە ١٩٧٥دا (٦) گەڕەك لەناو شنگاڵ هاتنە خراکردن (برج, کەلا, بەرسی, بەربەرۆژ, کۆرا ستی, سەرا)و دەستکرا بەگۆڕینی ناوی گوندەکانی دەوروبەری شنگاڵ بۆ نموونە:

ز	ناوی کوردی	ناوی عەرەبی
١-	گوهـ بەل	الاندلس
٢-	زۆراڤا	العروبه
٣-	دووگور	حطين
٤-	خانە سۆر	التأميم
٥-	دهۆلا	القادسية
٦-	گرزەرك	عدنانية
		. . . تد.

لەساڵی ١٩٧٦دا رژێمی بەعس درێژەی بەسیاسەتە گڵاوەکەی داو (قۆناغی لەقاڵبدانی کوردو تەسك کردنەوەی (حد الممكن)ی کوردستان, بەرنامەی ئەم قۆناغە لەساڵی (١٩٧٦)ەوە بەجدی دەستی پێکردووە)[٨٣] و رژێمی عێراق پێنج ساڵی دانابوو بۆ تەواوکردنی ئەم بەرنامەیەی واتە لە (١٩٧٦ - ١٩٨١) بەرنامەکەشی بریتی بوو لەتێکدان و راگواستنی گوندەکانی کوردستان, لەسەرەتادا بەناوچە نەوتییەکان و ستراتیژییەکانی وەك ناوچەکانی کەرکوك و خانەقین و مەندەلی‌و مەخموورو شنگاڵ و زەمار دەستی پێکرد, رژێمی عێراق پاش ئەوەی کوردی گوندەکانی رادەگواست, پاشان بەبیانووی پاراستنی بیرە نەوتەکان گوندەکانی عەرەبنشین دەکرد, هەر لەو ساڵەدا بەپێی فەرمانی کۆماری ژمارە ٤١ لە

٨٢- ابو رۆژ، نبذة تأريخية حول قصبة عين سفني - الشيخان، مجلة لالش، العدد ١٢ - كانون الثاني ٢٠٠٠، ص١٤٠.

٨٣- ئازاد مستەفا، کوردو دوژمنەکانی، گۆڤاری پەیڤی نوێ. . . ل٩٧.

١٩٧٦/١١/٢٩ ناوی پارێزگای کەرکوکی لەکەرکوکەوە گۆڕی و کردی بە پارێزگای (التأمیم)و بەپێی هەمان فەرمان قەزای دووزیشی خستە سەر پارێزگای سەلاحەددین کە هەر بەو فەرمانە ئەو پارێزگایەش پێکهاتبوو[٨٤]. هەر لەو ساڵەدا گوندی سەرگەڕان لەدیبەگە دابڕاو خرایە سەر قەزای دوبزو کرا بەناحیەی قودس (ناحیة القدس)و پاشتر سەر بەشاخ و ٢٩ گوندی تر خرانە سەر ناحیەی سەرگەڕان, هەر لەو ساڵەدا گوندی پەلکانەو ٢٦ گوندی تر لەدیبەگە کرانەوەو خرانە سەر کەرکوك و درانە خێزانە کۆچەرەکانی عەشیرەتی شەمەر کە (شێخ نایف) ناوێك سەرپەرشتی دەکردن. هەر لەو ساڵەدا خێزانێکی زۆری لەعەشیرەتی جبور هێنا دەشتی کەندێناوەو ئەو گوندانەی پێبەخشین (جاستان, دەربەند, سەر بەشاخ, پەرکانە, عەوڵلا فات, سارەلوو, شەنەعە, دڕکەی گەورە, دڕکەی گچکە, چەرت, گێسمە, گەزوەشان, گڕاو, تەل هەلالە)و عەرەبەکانیش لەسەر زەوی و زاری ئەو گوندانە دانیشتن.

لەساڵی ١٩٧٧دا, رژێمی عێراق کەوتە تێکدانی گوندو شارۆچکە سنوورییەکان (لەساڵی ١٩٧٧وە کەوتە چۆڵکردن و وێران کردنی سەرپاکی گوندو شارۆچکەو شارە سەر سنوورییەکانی نێوان کیانی سیاسی (عێراق – سوریا), (عێراق – تورکیا)و (عێراق – ئێران)و بەقوڵی ٥ – ٢٠کم و کۆکردنەوەو بەندکردنی خەڵکەکەی لەچەند ئۆردوگایەکی گەمارۆدراوی بن دەستی خۆیان و کەوتنە تێکدان و شێواندنی تەبع و تەبیعەت و ئاکارو رەوشت و کولتورو هەرچی رەسەنایەتی کوردێتی هەیە تیایان دا)[٨٥]. هەر لەو ساڵەدا هێرشێکی لەدژی ئاشوورییەکان دەستپێکردو لەدەڤەری بادینان ١٢ دوانزە کەنیسەی لێ رووخاندن[٨٦]. بەمەشەوە نەوەستاو لەسەر ژمێری ١٩٧٧دا ئێزدی و شەبەك و ئاشوورییەکانی بەعەرەب ناو نووس کرد[٨٧]. ئەمەش هەر بۆ ئەوە بوو تاوای بەدەربخات کە رێژەی دانیشتوانی عەرەب

٨٤- وريا الجاف، كركوك دراسة سياسية واجتماعية... ص١٥٦.

٨٥- ئازاد مستەفا، کوردو دوژمنەکانی، گۆڤاری پەیفی نوێ... ل٩٧-٩٨.

٨٦- میدل ئێست ووچ، جینۆساید لەعێراقداو پەلاماری ئەنفال بۆ سەر کورد... ل٥١٦.

٨٧- جەزا تۆفیق تالب، پێکهاتەی نەتەوەیی دانیشتوانی لەکوردستاندا، گۆڤاری سەنتەری لێکۆڵینەوەی ستراتیژی، ژمارە ٢- ساڵی حەوتەمی- مایسی ١٩٩٩... ل٩.

لەناوچەکانی کوردستاندا زۆرە. لەبەر ئەوەش بوو کە سەرەنجامەکانی سەر ژمێری ساڵی ١٩٧٧ی عێراق، بەشێوەیەکی بەرچاو ئاماژەیان بۆ کەم بوونەوەی ڕێژەی دانیشتوانی کورد لەپارێزگاکانی کوردستان کردووە(٨٨).

ساڵی ١٩٧٨ شالاوێکی تری گوند تێکدانی دەست پێکرد، کەزیاتر گوندە سنوورییەکانی گرتەوە، دەتوانین بڵێین تەواوکردنی شالاوەکەی ساڵی ١٩٧٥ی بوو، ئەو گوندانەی کە مابوون هەمووی کاولکردن و خەڵکەکەشی هێنا لەچەند ئۆردوگایەکی زۆرەملێی پەستا، لەلایەن ڕژێمی عێراق بەو ئۆردوگایانە دەوترا (گوندی هاوچەرخ).

ناوچەکانی بەهۆی سنوورەوە ڕاگوێزران ئەمانە بوون، لەپارێزگای سلێمانی گوندەکانی نزیك هەڵەبجە، پێنجوین، شارباژێر، پشدەر، کە ژمارەی ئەو گوندانەی تێکدران گەیشتە ٥١٧ گوندو خەڵکە ڕاگوێزراوەکەش ١٨٥٩٩ کەس بوون، لەپارێزگای هەولێردا ١٤٨ گوند لەسنووری قەزاکانی (چۆمان، ڕواندوز، زێبار) تێکدران و خەڵکە ڕاگوێزراوەکەشی کە تەنها هی ١٣٢ گوند زانراوە ٤٣٨٧ کەس بوون، هەروەها لەپارێزگای دهۆکیشدا ٢٠٧ گوند لەسنووری قەزای ئامێدیو زاخۆ تێکدران و خەڵکە ڕاگوێزراوەکەش ژمارەیان ٧٨٢٨ کەس بوون، واتە سەرجەمیان دەکاتە ٨٧٢ گوندو خەڵکە ڕاگوێزراوەکەش دەکاتە ٣٠٨١٤ کەس، سەرجەم ئەو خەڵکانە لە ٢٩ ئۆردوگای زەملێ لەپارێزگای سلێمانیو ١٦ ئۆردوگا لەپارێزگای هەولێرو ١٤ ئۆردوگا لەپارێزگای دهۆك گەماڕۆدران(٨٩). بەم شێوەیە ڕژێمی داگیرکەری عێراق گوندەکانی سەرسنووری خاپوور کردو خەڵکەکەشی ڕاگواست، (بۆ ئەوەی ئەو خەڵکە دوورە دەستیان بۆ لەبن دەستی خۆیاندا کۆوە بێت و ئامادەیان کەن بۆ بەرنامەی قۆناغی دووەمی لەناو بردن)(٩٠). ئەمەش مەبەستی سەرەکییان بووە.

٨٨- د.خەلیل ئیسماعیل محەمەد، کورد لەسەرژمێرە ڕەسمییەکانی عێراقدا، گۆڤاری سەنتەری لێکۆڵینەوەی ستراتیجی، ژمارە ٢- ساڵی شەشەم- مایسی ١٩٩٨... ل٩.

٨٩- چیا، ڕاگواستنی ناوچە سنورییەکانی کوردستان، گۆڤاری سیاسەتی دەولی، ژمارە ٢- ساڵی دووەم تەمووزی ١٩٩٣... ل١١-١٢-١٣.

٩٠- ئازاد مستەفا، کوردو دوژمنەکانی، گۆڤاری پەیڤی نوێ... ل٩٨.

رژێمی داگیرکەری عێراق؛ لەساڵی ١٩٧٩دا بۆ زیاتر بەعەرەبکردنی کوردستان، سیاسەتێکی تری گرتە بەر ئەویش دروستکردنی (مستوطنات) بوو بۆ عەرەبەکان، خۆی ئەو (مستوطنات)انەی دروستدەکردو هەموو هۆیەکانی خزمەتگوزاریشی بۆ دەبردن، ئنجا عەرەبی دەهێنا ناویان. (ساڵی ١٩٧٩ لەلای کەرکوکی نوێ "كركوك الجديدة"، کە دەکەوێتە رۆژئاوای شار رژێم دەستی بە پرۆژەی دروستکردنی ٢٠٠٠ تا ٤٠٠٠ خانوو کرد)[٩١]. لەناوچەی (عەرەفە)ش ١٠٠٠ خانووی بۆ کرێکارە عەرەبەکانی کارگەی غازو کبریت و پاڵاوگەی نەوت دروستکرد[٩٢]، ئەو کرێکارە عەرەبانەشی هێنابووە شوێنی ئەو کرێکارە کوردانەی کە پێشووتر هەموویانی گواستبۆوە بۆ فەرمانگەی تر لەپارێزگاکانی عێراق، ٨٠٠ خانووی لە (تسعيني کۆن)و ١٢٠٠ خانووشی لەسەر رێگای بەغداو ١٦٠٠ خانووش بەناوی (حي غرناطة) دروستکران، ئەمانە هەموویان لەناو شاری کەرکوك ئەنجامدران، جگە لەمانە ١٠٠٠ خانوو لەسەر رێگای لەیلان و ١٥٠٠ خانوو بەناوی (حي العروبة)و ٣٠٠ خانوو بەناوی (حي الوحدة)و ٢٢٠ خانوو بەناوی (دور الأمن)و ١٠٠ خانوو بەناوی (دور ضباط الصف)و ٧٥٠ خانوو بەناوی (حي قتيبة)و هەروەها لەگەرەکی ئیمام قاسمدا ٢٠٠ پارچە زەوی دابەشی سەر ئەو عەرەبانە کرد کە بۆ کەرکوکی هێنابوون[٩٣].

هەر لەو ساڵەدا ژمارەیەکی زۆری خانووی لەمەخموور بۆ عەرەبە هێنراوەکان دروست کردو هاوکاری دەکردن کە بێنە سەر زەویو زاری کوردان و ناو شاری مەخموور.

ساڵی ١٩٨٠" رژێمی فاشی عێراق جارێکی تر کەوتەوە پیلانگێران بۆ راگواستن و دەربەدەر کردنی کوردو، ئەمجارەشیان بایداوە سەر فەیلییەکان و بەپێی بڕیاری ١٨٠ی ساڵی ١٩٨٠ی بەناو (ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش) کە کۆمەڵێ رێو شوێنی توندی تێدابوو بۆ پێدانی رەگەزنامەی عێراقیو لەمەشدا برا فەیلییەکان بێبەش دەکران، کە هەر واش دەرچوو، رۆژی ١٩٨٠/٤/٧ لەیادی ترەکینی حزبی بەعس دا دەزگا داپلۆسێنەرەکانی رژێم لەکاتی کۆکردنەوەی ٤٨٠ بازرگانی عێراق، هەموو بازرگانە کوردە فەیلییەکانیان گرت و راپێچی زیندانەکانیان کردن و دەستیان

٩١- وريا الجاف، كركوك دراسة سياسية واجتماعية... ص١٤٠.

٩٢- هەمان سەرچاوە...

٩٣- هەمان سەرچاوە... ص١٤١.

بەسەر هەموو سەروەت و سامانیان داگرت و ژمارەیەکی زۆریشیان لەسەر سنووری ئێران فرێدران و ناچار کران روو لەئاوارەیی و ژیانی پڕ لەکولەمەرگی و چەرمەسەری بکەن و پەنابەرنە بەر ئێران[٩٤]. پاش ئەوەش هەر بەناو (ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش) بڕیارێکی تری بەژمارە (٦٦٦) دژ بەفەیلییەکان دەرکرد (دەرچوونی بڕیاری "٦٦٦"یش لە ١٩٨٠/٥/٧ گورزێکی بنچینەیی بوو کە ئاراستەی کوردە فەیلییەکان و ژمارەیەکی زۆری عەرەبە عێراقییەکانی ناوچەکانی ناوەڕاست و باشوورو هەندێك شاری کوردستانیش کرا کە کوردە فەیلییەکان تیادا دەژیان)[٩٥].

بەپێی ئەو بڕیارە رەگەزنامەی عێراقی لەژمارەیەکی زۆری فەیلییەکان سەنرایەوەو دەربەدەرکران. مەبەست لەمەش کەمکردنەوەی رێژەی کوردو لەناوبردنی بوو. بەم شێوەیە رژێمی داگیرکەری عێراق سالانەو بەردەوام هەوڵیدەدا پیلانەکانی لەبارەی بەعەرەبکردنی کوردستان ئەنجامبدات، ئەو سالاوانەی عێراق بەردەوام بوو تا هەڵگیرساندنی شەڕ لەدژی ئێران لە ١٩٨٠/٩/٢٢دا.

رژێمی داگیرکەری عێراق سەرەڕای بەردەوام بوونی شەڕی ٨ ساڵەی لەگەڵ رژێمی داگیرکەری ئێراندا، بەردەوام و سالانە بەرنامەی بەعەرەبکردنی کوردستانی درێژە پێدەدا، راگواستن و دەربەدەرکردنی کوردو دەستبەسەر داگرتنی زەوی و زاری کوردان لەلایەن رژێمەوە بەپێی بڕیاری رەسمی ئەنجام دەدران، بۆ نموونە دەستی بەسەر زەوی و زارێکی زۆری کوردان لەخانەقین دا گرت و بڕیاریشی پێدەرکرد، بەپێی بڕیاری ژمارە ٤٨٩ لە ١٩٨١/٤/١١ی بەناو (ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش) دەستی بەسەر زەوی و زاری جوتیارانی خانەقین داگرت بەبیانووی کرینەوەی زەوییەکان[٩٦]، زەوییەکانیش هەمووی هی جوتیارانی کوردو ئەوانەی پێشووتر راگوێزرابوون بوو، پاشتر زەوییەکانی دا خێلە کۆچەرەکانی عەرەب و عەرەبنشینی کردن و، لەساڵی ١٩٨٢دا گوندی حاجی شێخان و لاوەری خاپوور کرد، هەر بەمەبەستی خاپوور کردن و وێرانکردنی گوندو رەزوو باخی جوتیارانی کورد لەساڵی ١٩٨٣دا حکومەتی عێراق رێککەوتنێکی لەگەڵ رژێمی داگیرکەری تورکیادا مۆرکردو

٩٤- مەلا شاخی، ئەنفالی خاڵخالان. . . ل٣.

٩٥- د.کازم حەبیب، مەینەتی کوردە فەیلییەکانی عێراق، گۆڤاری سەنتەری برایەتی. . . ل١١٣.

٩٦- رۆژنامەی الوقائع العراقیة، ژمارە ٢٨٢٩ - رۆژی ١١/٥/١٩٨٠.

بەپێی رێككەوتننامەكە هەر یەكەیان بۆیان هەیە بەقولایی ١٧كم بچنە نێو خاكی یەكتری[٩٧] [٩٨]، بۆ راوەدوونانی شۆڕشگێرانی كورد، هەر لەساڵی ١٩٨٣دا (٨) هەشت هەزار بارزانی بێ سەرو شوێن كرد، دواتر لەساڵی ١٩٨٤دا بەدواوە بەپێی بەرنامە دەستی بەراگواستنی كوردو هێنانی عەرەب بۆ شوێنیان كردو، ئەم بەرنامەیەی تاساڵی ١٩٩٠ درێژە پێدا. لەساڵی ١٩٨٥یشدا لەسنووری قەزای مەخموردا دەستی بەتێكدانی كۆمەڵێك گوند كرد لەوانە گوندی (مشار، وادی الغراب، كێلەشین، هەوار غەل، قەنەجەلعە، معێجیلە، گڕون، پیرداود وسو، چەند گوندێكی تر). لەساڵی ١٩٨٥یشدا هەر بەمەبەستی كورد كوشتن، پەنای بردە بەر كارێكی بێ رەوشتانە لەدژی مندالانی كوردو (لە ١٩٨٥/١/١٠ لەناوچەی ئامێدی فڕۆكەكانی رژێم بووكۆكەی یاری مندالانیان "كە لوغم رێژ كرابوون" هەڵداو بەدەستی مندالانەوە تەقینەوەو دوو منداڵ شەهید بوون)[٩٩].

هەر لەو ساڵەدا رژێم بۆ بێبەش كردنی مندالانی كورد لەخوێندن كۆمەڵێ قوتابخانەی داخست كە ژمارەیان (٧٧٦) قوتابخانە بوو[١٠٠]. بەم شێوەیە لە دهۆك (٢٠٨) قوتابخانەو، لەهەولێر (٢٠٠) قوتابخانەو، لەكەركوك و سلێمانی ٣٤٠ قوتابخانە. لەسەرەتای ساڵی ١٩٨٦ەوە تاكۆتایی ئەو ساڵە زیاتر لە ١٨٩٥ گوندو شار بەر راگواستن كەوتوون، كە ژمارەی ١٤٧٦ گوندیان دەكاتە ٨٤٨٧٧ خێزان[١٠١]. (سیاسەتی ویرانكردن و راگواستنیش بووە هۆی ئەوەی تاكۆتایی ساڵی ١٩٨٦ زیاتر لە "٢,٤٨٨كم٢" واتە ٤٩,٤١٪ی خاكی كوردستانی ژێر دەسەلاتی عێراق تەعریب بكرێ)[١٠٢]. لەساڵی ١٩٨٥ تا ساڵی ١٩٨٧ (١٤١) گوند لەسنووری قەزای مەخموور تەعریبكرا.

٩٧- سعد البزاز، الاكراد في المسألة العراقية، . . . ص٧٧.

٩٨- زەوی سەر سنووری ولاتانی داگیركەر (عێراق-ئێران)و (عێراق- توركیا)و (عێراق- سوریا) هی كوردن بەلام لەڕووی یاسای نێودەوڵەتییەوە بەخاكی ئەوان ناوی دەبرێت، ئەگەرنا هی ئەوان نین.

٩٩- د.مارف عومەر گوڵ، جینۆسایدی گەلی كورد، . . . ل٧٢.

١٠٠- هەمان سەرچاوە. .

١٠١- د.مارف عومەر گوڵ، سەرچاوەی پێشوو. . . ل٣٣.

١٠٢- هەمان سەرچاوە. . . ل٣٤.

پیلانـی بەعـەرەبکردنی کوردسـتان و قڕکردنـی کـورد لەسـاڵانی ١٩٨٧و ١٩٨٨دا گەیشتە لوتکە، کە جگە لەراگواستن و وێرانکردنی گوندەکان قڕکردنی خـەڵکیش دەستی پێکردو، چەکی قەدەغەکراوی نێودەوڵەتیش لەدژی کورد بەکارهات، ئەوە بوو لەو ماوەیەدا زیاتر لە ٤٠ پەلاماری کیمیایی بۆ سەر زیاتر لە ٢٠٠ گوندو شوێن ئەنجامدرا. بەرپرسیاری راستەوخۆی ئەو هێرشانەش تاوانباری جەنگ (عەلی حەسەن مەجید)ی خوێنرێژ بوو، کە بەپێی بڕیاری ١٦٠ی ١٩٨٧/٣/٢٩ی بەناو (ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش) تەواوی دەسەڵاتی سەرۆك کۆماری لەناوچەکانی کوردستان پێدرابوو.

لەهێرشە کیمیاییەکانی سوپای عێراق بۆ سەر هەڵەبجە لە ١٩٨٨/٣/١٦ (٥) هەزار کەس و لەهێرشە کیمیاییەکانی تریش بۆ سەر دۆڵی جافایەتیو گەرمیان و دۆڵی بالیسان و خۆشناوەتیو دەڤەری بادینان بەهەزاران کەس شەهید بوون، پێش عێراقیش رژێمی داگیرکەری تورکیا چەکی کیمیایی لەدژی کورد بەکارهێناوە (هەندێ سەرچاوە جەخت لەسەر ئەوە دەکەن کە کەمالییەکان لەشەڕی دێرسیم ١٩٣٦-١٩٣٨ هەتا ماددەی کیمیاوی یان بەکارهێناوە)[١٠٣]. پێش ساڵی ١٩٨٨ رژێمی عێراق چەکی کیمیاوی لەدژی کورد بەکارهێناوە (١٩٨٧/٦/٨ بۆ ماوەی سەعاتێك بەچەکی کیمیاییو بەراجیمە گوندەکانی بەرگەڵوو و هەڵەدن و سێکانیان بۆردومان کرا)[١٠٤]. هەر لەساڵی ١٩٨٧دا شاڵاوی گوند رووخاندنی برا ئاشوورییەکانیش دەستیپێکردو ژمارەیەك گوندی ئاشوورییان تەخت کران وەك گوندی باختمێو دەوروبەری[١٠٥].

سوپای عێراق لەهێرش و پەلامارەکانی خۆیدا بۆ سەر گوندەکانی کوردستان لەساڵی ١٩٨٧دا بەلای کەمەوە ٧٠٣ گوندی کوردانی تێکداو لەسەر نەخشەی سڕینەوە[١٠٦]. بەم شێوەیە:

٢١٩ گوند لەهەولێر.

١٢٢ گوند لەکەرکوك و گەرمیان.

١٠٣- محەممەد سەلام، لۆزانی ١٩٢٣و لۆزانی ١٩٩٠... ل٣٩.

١٠٤- میدڵ ئیست ووچ، جینۆساید لەعێراقداو پەلاماری ئەنفال بۆ سەر کورد... ل١٩٢.

١٠٥- میدڵ ئیست ووچ، سەرچاوەی پێشوو... ل٥١٧.

١٠٦- هەمان سەرچاوە... ل١٦٠.

٣٢٠ گوند لەسلێمانی.

٥٠ گوند لەدهۆك.

بەتەنها لەسنووری قەزای مەخموور لە ١٩٨٥-١٩٨٧ رژێمی عێراق ١٤١ گوندی خاپوور کردو پاشان عەرەبنشینی کردن. هەر لەو ساڵەدا بەناو (سەرکردایەتی نووسینگەی رێکخستنی باکووری حزبی بەعس) بڕیاری بەکۆمەڵ کوشتن و تالآنکردنی کوردستانی داوەو، تاوانباری جەنگ عەلی حەسەن مەجید بڕیارێکی بەئیمزای خۆی بڵاوکردۆتەوەو جەخت دەکاتە سەر ئەو بابەتە، بڕیارەکەش بریتیە لەبڕیاری ژمارە ٤٠٠٨ی ١٩٨٧/٦/٢٠ی (نووسینگەی رێکخستنی باکووری حزبی بەعس)، کە لەخاڵی پێنجەمی ئەو بڕیارەدا هاتووە ئەوانەی لەگوندەکان دەگیرێن پاش لێکۆڵینەوە لەگەڵیاندا بەمەبەستی زانیاری وەرگرتن لێیان، ئەوانەی تەمەنیان لەنێوان ١٥-٧٠ ساڵدایە دەبێ ئیعدام بکرێن (ئەم خاڵە پێی لەسەر داگیراوە)، لەخاڵی حەوتەمی ئەو بڕیارەشدا هاتووە ئەوەی لەگوندەکان هەیە دەستی بەسەر دابگیرێ و ببێتە موڵکی جاش و سوپا جگە لەچەك[١٠٧]، ئەمەش تالآنی گوندەکان دەگەیەنێت. بۆ جێبەجێکردنی ئەم خاڵە سوپای رژێم هەر لەو ساڵەدا لە چەند شوێنێکی کوردستاندا بەبێ دادگایی کردن خەڵکی ئیعدام کرد وەك ئەوەی لە ١٩٨٧/١١/١١ نزیکەی (١٥٠) کەسیان لەگوندی چیمەن-ی سەر بەکەرکوك ٢٣ کەسیان لە شەقڵاوە لەهەمان مانگ و ساڵدا گوللە بارانکردو لە ١٩٨٧/١١/١٨یشدا (٣١) کەس لەئەندامانی پارتی دیموکراتی کوردستان لەسێدارە دران و ٣٠٠ کەسیش لەسلێمانی بەهەمان شێوە قڕکران[١٠٨].

ساڵی ١٩٨٨ بەنسبەت کورد، یەکێکە لەساڵە شوومەکان و، دەتوانین بڵێین ساڵی وێرانکردنی کوردستان و لەناوبردنی کورد بووە لەلایەن رژێمی عێراقەوە، دڕندانەترین هێرش و پەلامارەکانی ئەو ساڵە بریتین لەشاڵاوە بەدناوەکانی ئەنفال کە لەئازاری ١٩٨٨ دەستی پێکردو لە ١٩٨٨/٩/٥ کۆتایی هات[١٠٩]. رژێم لەدرێژەی ئەو شاڵاوانەیدا لەکۆی ٨٦٠٠٠کم٢ لەخاکی باشووری کوردستان ٤٢,٤٨٨کم٢ی

١٠٧- هەمان سەرچاوە... ل١٧٤-١٧٥.

١٠٨- هەژار عەزیز سورمێ، کوردو جینۆسایدو ئیبادەکردن... ل٤٢.

١٠٩- د.مارف عومەر گوڵ، جینۆسایدی گەلی کورد... ل٣٨.

لێڕاگواست و بەعەرەبکرد، کە دەکاتە نزیکەی ٤٩,٤١٪ی سەرجەم خاکی باشووری کوردستان، ڕژێمی عێراق لەو ساڵەدا زیاتر لە ٤٥٠٠ گوندو شارو شارۆچکەی کوردستانی ڕاگواست و ویرانکردو سووتاندو ٢٥٠٠٠٠ مرۆڤی کوردیشی بێ سەرو شوێن کردو لەناوبردو، زیاتر لە ٤٠ پەلاماری کیمیایی بۆ سەر زیاتر لە ٢٠٠ گوندو شوێن ئەنجامدا. لەشەوی ٢١-١٩٨٨/٨/٢٢ شارۆچکەی دیبەگەی سەر بەقەزای مەخمووری پارێزگای هەولێر بەتەواوی ڕاگواست و کەسی تێدا نەهێشت، دواتر وردە وردە عەرەبی بۆ هێناو عەرەبنشینی کرد. بێگومان شاڵاوەکانی ئەنفال بۆ بەعەرەبکردنی کوردستان ئەنجامدراون (مەبەستێکی تری ڕژێم لەشاڵاوەکانی ئەنفالدا، تەعریب کردنی ناوچەکانی کوردستان بوو)[110]. ئەم شاڵاوانەی ئەنفال کاریگەرییەکی زۆری هەبوو بۆ سەر کەمبوونەوەی ڕێژەی زیاد بوونی دانیشتوانی کوردستان (ئەوەش دەگەڕێتەوە بۆ ئەنفالە بەدناوەکان و دەرکردن و ڕاگواستنی دانیشتوانی هەرێم "مەبەست باشووری کوردستانە.. غ.م" کە بوو بەهۆی کەم بوونەوەی قەوارەی دانیشتوانی هەرێم و دواتر کەم بوونەوەی ڕێژەی گەشەکردنی دانیشتوان)[111]. ئەو گوندو شارۆچکانەی کوردان کە لەشاڵاوەکانی ئەنفالدا ویران کران، پاشتر زۆربەی هەرە زۆریان لەلایەن ڕژێمی عێراقەوە درانە عەرەب و عەرەبنشین کران، بەتایبەت گوندەکانی دەوروبەری کەرکوك و گەرمیان و دەشتی قەراج و دەشتی مەخموورو دەشتی کەندیناوەو دەوروبەری گوێڕو بەشێك لەگوندەکانی دەشتی هەولێر. ئەوەش دەمانگەیەنێتە ئەو ئەنجامەی کە شاڵاوەکانی ئەنفال بۆ بەعەرەبکردنی کوردستان بووەو، لەهەمان کاتدا بۆ وێرانکردن و تاڵانکردن و قڕکردنی کورد بووە. بڕوانە بەڵگەنامەکانی ژمارە (١ تا ٧).

پاش شاڵاوەکانی ئەنفالیش ڕژێمی عێراق بەردەوام بوو لەسەر ڕووخاندن و ڕاگواستنی شوێنی تر، ئەوەبوو لەساڵی ١٩٨٩دا شارۆچکەکانی قەلادزەو سەنگەسەرو پێماڵك-ی ڕاگواست و کاول کرد، ڕژێمی عێراق بەپێی بڕیاری ٢٦٣ی ١٩٨٩/٤/١٩ی بەناو (ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش) کۆمەڵێ ئۆردووگای زۆرەملێی لەپارێزگاکانی هەولێرو دهۆك و سلێمانی دروستکرد، بۆ چاوەدێری و کۆنترۆڵکردنی خەڵکە ڕاگوێزراوەکان. هەر لەو ساڵەدا ١٤ گوندی برادۆستی ڕاگواست

١١٠- یوسف دزەیی، ئەنفال کارەسات، ئەنجام و ڕەهەندەکانی... ل٣٤.

١١١- جەزا تۆفیق تالب، بایەخی جیۆپۆلەتیکی دانیشتوانی هەرێمی کوردستانی عێراق... ل٤٢.

(له ١٥ی نیسانی ١٩٨٩دا بەفەرمانی ژمارە ٣٤٤٨ی نووسینگەی باکوور فەرمانی کرد بە "چوڵکردن و کۆکردنەوە"ی ژمارەیەکی دیاری نەکراو لەگوندەکانی هەردوو هۆزی برادۆست و دۆڵەمەریدا)[112]. بەدرێژایی ساڵی ١٩٨٨و ١٩٨٩ رژێم زۆرترین ژمارەی عەرەبی هێناوەتە کەرکوك و تێیدا نیشتەجێی کردوون سەیری بەڵگەنامەکانی ژمارە (٨ تا ١٧)و بەڵگەنامەکانی ژمارە (١٩ تا ٢٤)و (٢٦ تا (٥٤)بکە. ئەو عەرەبانەی کە بۆ کەرکوك دەهێنران دەبووا بەتەواوی دڵسۆزی رژێمی عێراق بووان و هیچ شتێکیان لەسەر نەبووا. سەیری بەڵگەنامەکانی ژمارە (١٨ و ٢٥) بکە.

لەساڵی ١٩٩٠دا رژێمی عێراق دەستی کرد بەتێکدان و لەناوبردنی ئەو کەپرو ساباتانەی جوتیارانی کورد کە لەهەندێ شوێن مابوون و هەمووی رووخاندن. دائیرەکانی ئەمنی رژێم رێ‌و شوێنی زۆر توندیان بەرامبەر جوتیارانی کورد گرتەبەرو رێگەی کشتوکاڵ کردنیان نەدەدا ئەگەر جوتیارەکە جێگەی متمانەیان نەباو نەشیان دەهێشت شەو بمێنێتەوەو کەپر دروست بکاتەوە. بەم شێوەیە رژێمی عێراق لەسەر بەعەرەبکردنی کوردستان بەردەوام بوو تا داگیرکردنی کوێت و دەستپێکردنی شەڕی دووەمی کەنداو.

وەك لەپێشەوە ئامارەمان پێدا رژێمی عێراق لەدوای ١٩٨٤ەوە تا ١٩٩٠ شاڵاوێکی بەرفراوانی راگواستنی دەستپێکرد کە زیاتریش ناو شاری کەرکوکی گرتەوە، کە بەپێی ئامارێکی پارێزگای کەرکوك ژمارەی دەرکراوەکانی شاری کەرکوك و دەوروبەری لەپێش راپەڕینی بەهاری ١٩٩١دا بە (١٨,٦٠٠) خێزان کە دەکاتە ١٢٣,٤٩٠ کەس مەزندە کراوە، کە بەم شێوەیەیە:

ز	ساڵ	ژمارە خێزانی دەرکراو
١-	١٩٨٤	١٤٥٠ خێزان
٢-	١٩٨٥	١٧٠٠ خێزان
٣-	١٩٨٦	٢٠٥٠ خێزان
٤-	١٩٨٧	٣١٥٠ خێزان
٥-	١٩٨٨	٥٠٠٠ خێزان

١١٢- میدڵ ئیست وۆچ، جینۆساید لەعێراقداو پەلاماری ئەنفال بۆ سەر کورد... ل٥٣٠.

٦-	١٩٨٩	٢٩٥٠ خێزان
٧-	١٩٩٠	٢٣٠٠ خێزان

لەبارەی تێکدان و روخاندنی گوندەکان و بەمەبەستی بەراورد کردن و وەك نموونەیەك بەپێویستی دەزانین کە ژمارەی گوندەکان بەپێی ساڵەکان لەچەند شوێنێکدا بخەینە روو:

شوێن	ساڵ	ژمارەی گوند
سلێمانی	١٩٧٧	١٨٧٧ گوند
	١٩٨٧	١٨٦ گوند

واتە نزیکەی ١٧٠٠ گوند تێکدراوەو لەسەر نەخشە سڕاوەتەوە(١١٣).

شوێن	ساڵ	ژمارەی گوند
کەرکوك	١٩٥٧	١٢٧٤ گوند
	١٩٨٧	٥١٦ گوند
هەولێر	١٩٥٧	١١٥١ گوند
	١٩٨٧	٣١٦ گوند

سەرژمێری دروستی گوندەکانی پارێزگاری دهۆکم بەپێی ساڵەکان بەردەست نەکەوت، بەڵام بەبەراورد لەگەڵ کەرکوك و هەولێرو سلێمانی لەدهۆکیش بەهەمان شێوە گوندەکان تێکدراون و بەرشاڵاوی راگواستن کەوتوون.

بەنسبەت سنووری مەخمووریش بەم شێوەیە بووە:

شوێن	ساڵ	ژمارەی گوند
مەخموور	١٩٥٧	٢٣٤ گوند
	١٩٧٧	٢٠٦ گوند
	١٩٨٧	٦١ گوند

ئەو (٦١) گوندەش هەر هەمووی عەرەبنشین کرابوون.

١١٣- میدڵ ئیست وۆچ، جینۆساید لەعێراقداو پەلاماری ئەنفال بۆ سەر کورد... ل١٨٣.

چەند بەڵگەنامەیەك

چەند بەڵگەنامەیەك كە گوزارشت لەشاڵاوە بەدناوەكانی ئەنفال و گرتنی ژن و منداڵ و پیاوی كوردو رووخاندنی گوندەكان و بەتاڵانبردنی مەڕو ماڵات و سامانی كوردستان دەكەن (ئەم بەڵگەنامانە مشتێكن لەخەرارێك) لەم كتێبەدا بڵاویان دەكەینەوە..

١-بەڵگەنامەی ژمارە (١) یەك، نووسراوێكە بەژمارە ١٢٧م لە ١٢/٤/١٩٨٨دا لەفەرماندەیی فەیلەقی یەكی سوپای داگیركەری عێراق بۆ فەرماندەیی فەیلەقی دوو-هێزی خالد بن وەلید، كە تایبەتە بەئەنفالكردنی ناوچەی قەرەداغ و داواكراوە چ شتێكیان پێویستە تا بۆیان بنێرن بۆ ئەوەی كۆنترۆڵی تەواوی ناوچەكە بكەن، بەپێی داوای سەركردایەتی گشتی هێزە چەكدارەكانی عێراق.

٢- بەڵكەنامەی ژمارە (٢) دوو، وەڵامی بەڵگەنامەی ژمارە (١) یەكە، كە نووسراوێكە بەژمارە ١٦٩ لە ١٥/٤/١٩٨٨ لەفەرماندەیی فەیلەقی دوو-هێزی خالد بن وەلید بۆ فەرماندەیی فەیلەقی یەك، داوا كراوە ٨ هەلیكۆپتەرو ٢٠ ئۆتۆمبێلی بارهەڵگر بنێرن بۆ گواستنەوەی لیوای ٣٩ لەناوچەی پیرەمەگرونەوە بۆ ناوچەی قەرەداغ، هەروەها داواكراوە پارێزگاری ئاسمانی بۆ ئۆپەراسیۆنەكە دابینبكرێت كە بڕیار بووە ٢٠/٤/١٩٨٨ جێبەجێ بكرێت.

٣-بەڵگەنامەی ژمارە (٣) سێ، باس لەدەستپێكردنی ئۆپەراسیۆنەكە بۆ سەر ناوچەی قەرەداغ دەكات كە نووسراوێكە بەژمارە ١٤٢ لە ٢٠/٤/١٩٨٨ لەلایەن فەیلەقی یەكەوە بۆ فەرماندەیی گشت هێزە چەكدارەكانی عێراق نێردراوە، باس لەوە دەكات كە لەئۆپەراسیۆنی ناوچەی قەرەداغ (٢٥٠٠) دوو هەزارو پێنج سەد كەسیان لەژن و پیاو گرتووەو دەستیان بەسەر كۆمەڵێ چەك و تەقەمەنی (لەقۆپی قەرەداغ)دا گرتووە (١٠ ئاربی چی ٧، ٢٠٠ كلاشینكۆف، ١٠٠٠ رومانە)، هەروا نووسراوە كەسە گیراوەكان و چەكەكان لەبارەگای فەیلەیقن و چاوەڕوانی رێنماییین لەم بارەوە.

٤-بەڵگەنامەی ژمارە (٤) چوار، نووسراوێكە بەژمارە ٤٨ لە ٢١/٤/١٩٨٨ كە لەوەزارەتی بەرگری عێراق- هۆبەی ئەمن ئاراستەی فەرمانگەی ئەمنی سەربازی

کراوه. داواکراوه لیژنەیەکی ئەمنی لەفەرمانگەکەوە بچێتە فەرماندەیی فەیلەقی یەك بۆ جێبەجێ کردنی کاری تایبەت و، دەبێ ئەم (مهەمە)یەش لەماوەی (٢٠) کاتژمێردا جێبەجێ بکرێت، ئەم بەڵگەنامەیە وەڵامی بەڵگەی ژمارە (٣) سێیە.

٥-بەڵگەنامەی ژمارە (٥) پێنج، نووسراوێکە بەژمارە ١٦٥ ق لە ١٩٨٨/٤/٢١ لەفەرماندەیی فەیلەقی دوو- هێزی خالد بن وەلید بۆ سەرکردایەتی فەیلەقی یەك، ئاماژە بەوە دەکات کە نامەی ١٢٥ لە ١٩٨٨/٤/٢١ (نهێنی و یەکسەر)، ناوەڕۆکەکەی لەلایەن لیوای ٣٩ جێبەجێ کراو، ئۆپەراسیۆنی ناوچەی قەرەداغیش لەلایەن هەمان لیواوە لەڕێکەوتی ١٩٨٨/٤/٢٠ تەواو بووە.

٦-بەڵگەنامەی ژمارە (٦) شەش، نووسراوێکە بەژمارە ١٥٢ لە ١٩٨٨/٤/٢٣ لەفەرماندەیی فەیلەقی دوو بۆ فەرماندەیی فەیلەقی یەك، باس لەرووخاندن و وێرانکردنی تەواوی گوندەکانی ناوچەی قەرەداغ و بەتاڵانبردنی (٢٥٠٠) دوو هەزارو پێنج سەد سەر ئاژەڵ دەکات و دەڵێ ئەو (٢٥٠٠) سەر ئاژەڵە لەبارەگای لیوای ٣٩ لە پیرەمەگروون پارێزراون و رێنماییتان لەم بارەییەوە چییە.

٧-بەڵگەنامەی ژمارە (٧) حەوت؛ نووسراوێکە بەژمارە ٣/م خ لە ١٩٨٨/٤/٢٣، لەفەرماندەیی گشتی هێزە چەکدارەکانی عێراق بۆ فەرماندەیی فەیلەقی یەك (وەڵامی بەڵگەنامەی ژمارە (٣) سێیە)، ئەم بەڵگەنامەیە گوزارشت لە بێ سەرو شوێن کردنی گیراوەکانی ئەنفالەکان دەکات. لەم بەڵگەنامەیەدا هاتووە: کە ئەو گیراوانەی ژمارەیان (٢٥٠٠) دوو هەزارو پێنج سەد کەسە بەم شێوەیە دابەشیان بکەن، پیاوەکان بۆ فەرماندەیی فەیلەقی چوار بنێرن و، ژنەکان بۆ فەرماندەیی فەیلەقی سێ بنێرن و، منداڵەکانیش بۆ سەربازگەی مەشقی (الدروع) لەتکریت بنێرن. با ناردنەکەشیان بەئۆتۆمبێلی تایبەت و بەهاوڕێیەتی دوو نوێنەری ئەوان بێت.

هەروەها لە بەشی بەڵگەنامەکانی ئەم کتێبەدا کۆمەڵێ بەڵگەنامە لەبارەی هێنان و نیشتەجێکردن (استیطان)ی عەرەب بۆ کەرکوك بڵاوکراوەتەوە. ئەم بەڵگەنامانەمان وەك نموونەیەك هێناوە، کە مشتێکن لەخەروارەهای بەڵگەنامە پڕ شەرمەزارییەکانی رژێمی داگیرکەری عێراق. جگە لەبەڵگەنامەکان کۆمەڵە وێنەیەکیشمان بڵاوکردۆتەوە کە گوزارشت لەوێرانکردنی کوردستان دەکەن.

قۆناغی چوارەم

١٩٩١ - تائێستا

پاش راپەڕین

دوای ئەوەی گەلی کوردستان لەبەهاری ١٩٩١دا لەڕاپەڕینێکی جەماوەری بێوێنەدا، توانی زۆربەی هەرە زۆری شارو شارۆچکەکانی کوردستان بەکەرکوکی شادەماری ئابووری کوردستانیشەوە رزگار بکات و دام و دەزگا سەرکوتکرەکانی رژێمی عێراق رابماڵی و کۆتی دیلی و چەوسانەوە بپسێنیّو، (هەرچەندە رژێم جارێکی تر بەئاگرو ئاسن کەوتەوە گیانی گەلی کوردستان بەلاّم لەئەنجامدا ئیرادەی هەق بەسەر زولم و زۆریدا سەرکەوت)، پاشان لەئەزموونێکی بێوێنەدا گەلی کوردستان یەکەم پەرلەمانی کوردستانی هەڵبژاردو، پەرلەمانیش متمانەی بەیەکەم حکومەتی کوردستانداو، کورد خۆی حوکمی خۆی کردو باشووری کوردستان لەلایەن هێزی نێودەوڵەتی پارێزگاری لێکراو ریّ لەرژێمی عێراق گیراو بواری نەدرا وەك جاران بکەوێتە قڕکردنی کوردو دەربازی ناوچە ئازادکراوەکانی کوردستان بێت. ئەوە وای لەرژێمی عێراق کرد کە بکەوێتە گیانی ئەو کوردانەی لەژێر دەسەلاّتی ئەودا ماون و هەوڵبدات بۆ بەعەرەبکردنی شارو شارۆچکە کوردستانییەکانی ژێر دەسەلاّتی، بۆ ئەم مەبەستەش کۆمەڵیّ شێوازی نامرۆڤانەو بیّ رەوشتانەی دژ بەگەلی کوردستان گرتەبەر. وەك:

١-راگواستن و دەرکردنی بەردەوامی کورد لەشارەکانی ژێر دەسەلاّتیدا بۆ شارەکانی کوردستان و باشووری عێراق و، هێنانی عەرەب بۆ شوێنی ئەوان:

رژێمی عێراق بەبەردەوامی خەڵکی کورد لەشارە کوردستانییەکانی ژێر دەسەلاّتیدا رادەگوازیّو دەردەکات وەك ئەوەی کە بەردەوام لە(کەرکوك و مەخموورو گوێڕو قەراج و کەندێناوەو خانەقین و موسڵ و شنگال و شێخان و . . . شوێنانی تر) ئەنجامی دەدات، دوای دەرکردنی کورد لەم شوێنانەدا عەرەب دێنێتە شوێنیان و نیشتەجێیان دەکات، واتە کورد دەباو عەرەب دێنیّ! خەڵکەکەش سەرپشك دەکا کە بەرەو باشووری عێراق دەڕۆن یا بەرەو کوردستانی ئازاد، ئەوەی بەرەو باشوور بچێت دەتوانیّ هەندیّ کەل و پەلی ناو ماڵ لەگەڵ خۆیدا ببات، بەلاّم ئەوەی بۆ کوردستانی

ئازاد بێت ئەوا هیچ! ئەم هەولانەی ڕژێم بۆ دەرکردنی خەڵك لە ١٩٩١ەوە تائێستا (٢٠٠٢) بەردەوامەو، تارژێمیش بمێنی بەردەوام دەبێت. بۆ پەرت و بڵاو کردنی کوردو نەهێشتنیان لەشارەکانی کوردستانی ژێر دەسەڵاتیدا ڕژێمی عێراق ساڵی ١٩٩٢ بڕیارێکی دەرکردووە بۆ ئەوەی خەڵکی کورد بۆ شارەکانی باشووری عێراق کۆچ بکەن، لەبڕیاری ژمارە (١٩٠)ی ١٩٩٢/٧/١٦ی بەناو (ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی عێراق) هاتووە: (هەر کەسێکی ناوچەی ئۆتۆنۆمی "مەبەست باشووری کوردستانە. غ.م" مافی هەیە لە هەر پارێزگایەکی تری عێراقدا "جگە لەپارێزگای موسڵ و کەرکوك و دیالی" پارچە زەوی هەبێت و قەرزی بانکی خانووبەرەشی پێدەدرێت). ڕژێمی عێراق دەیەوێت بەو بڕیارەی وا لەکورد بکات کە بەرەو پارێزگاکانی تری عێراق بڕون و لەشارەکانی کوردستان نەمێنن تا عەرەبیان بێنێتە شوێن و کوردیش پەرت و بڵاو بکات.

بەپێی ئامارێکی پارێزگای کەرکوك ژمارەی خێزانە دەرکراوەکانی کەرکوك لەساڵی ١٩٩١ تا ٢٠٠١/٩/٢١ نزیکەی (٤٤١٧) خێزان دەبێت، کە دەکاتە (٢٥٨٠٢) کەس، بەم شێوەیە:

أ- ساڵی ١٩٩١ تا ١٩٩٦ نزیکەی (٣٥٠٠) خێزان دەرکراون کە دەکاتە (٢٠٢٠٠) کەس.

ب- لەساڵی ١٩٩٧- تا ٢٠٠١/٩/٢١ بەپێی سەرژمێری لیژنەی باڵای دەرکراوەکان (٩١٧) خێزان دەرکراون کە دەکاتە (٥٦٠٢) کەس.

ج- نزیکەی ١٠٠٠ خێزانی تورکمان لەشاری کەرکوك دەرکراون کە دەکاتە (٥٠٠٠) کەس.

جگە لەو دەرکراوانە ژمارەیەکی زۆریش بۆ باشووری عێراق و دەڤەری سلێمانی ڕاگوێزراون. ئەم ئامارەی سەرەوە تەنها ئەوانە بوون کە بۆ پارێزگای هەولێر ڕاگوێزراون.

دەرکراوەکانی کەرکوك ئەوانەی کە لەپارێزگای هەولێر نیشتەجێن دابەشی سەر ئەم شوێنانە بوون (بنەسڵاوە، دارەتوو، تۆبزاوە، جدیدە، خەبات، کەورگۆسك، کانی قرژاڵە، کەسنەزان، دیانا، قوشتەپە، ناو شاری هەولێر)و، ژمارەیەکیشیان لەپارێزگای دهۆك نیشتەجێن. هەروەها ئەو دەرکراوانەی کەرکوك کە لەپارێزگای سلێمانی

نیشتەجێن دابەشی سەر ئەم شوێنانە بوون: (سلێمانی، رانیە، بەردەقارەمان، سەربازگەی سەلام، کفری، کەلار، چەمچەماڵ، دەربەندیخان، بازیان، تەکییە، باینجان، کەمپی شانەدەری) ژمارەیان (١٦٠٠٠) خێزانە کە دەکاتە (٩٥٠٠٠) کەس[١١٤]، ژمارەی ئەو دەرکراوانەی کە رەوانەی پارێزگای دهۆکیش کراون بەپێی ئاماری لیژنەی بالآی دەرکراوەکان (٣٥٠) خێزانەو دەکاتە (٢١٠٠) کەس.

بەپێی ئەو ئامارەی کە لای لیژنەی مافی مرۆڤی پەرلەمانی کوردستانە. ژمارەی دەرکراوەکان (لە ١٩٩٦ تا ٢٠٠٢/٥/١٨) بەم شێوەیەیە: (٩٠٣) خێزان لەکەرکوك دەرکراون کە دەکاتە (٥٢٩٥) کەس سەیری خشتەی ژمارە (١) یەك بکە، ژمارەی خێزانە دەرکراوەکانی مەخموورو گوێرو کەندێناوەو قەراج (٢٦٧) خێزانە کە دەکاتە (١٨٠٦) کەس، سەیری خشتەی ژمارە (٢) دوو بکە. هەروەها ژمارەی خێزانە دەرکراوەکانی موسڵ و شنگال و شێخانیش (٦٩) خێزانە کە دەکاتە (٣٨٦) کەس، سەیری خشتەی ژمارە (٣) سێ بکە. خێزانە دەرکراوەکانی بەغداو پارێزگاکانی تریش (٤٦) خێزانە کە دەکاتە (٢٦٨) کەس، سەیری خشتەی ژمارە (٤) چوار بکە.

ساڵ	ژمارەی خێزانی دەرکراو	ژمارەی کەس
١٩٩٦	٢٤ خێزان دەرکراوە	٧٦ کەس
١٩٩٧	٢١٤ خێزان دەرکراوە	١٣٠٩ کەس
١٩٩٨	١٩٦ خێزان دەرکراوە	١٠٨٩ کەس
١٩٩٩	١٦٢ خێزان دەرکراوە	٩٧٥ کەس
٢٠٠٠	١٦٦ خێزان دەرکراوە	٩٥٣ کەس
٢٠٠١	١٢٠ خێزان دەرکراوە	٦٥٢ کەس
تا ٢٠٠٢/٥/١٨	٢١ خێزان دەرکراوە	١٤١ کەس
کۆی گشتی	٩٠٣ خێزان	٥٢٩٥ کەس

خشتەی ژمارە (١) ژمارەی خێزان و کەسە دەرکراوەکانی کەرکوك و دەوروبەری دەخاتە روو.

ساڵ	ژمارەی خێزانی دەرکراو	ژمارەی کەس

١١٤- رۆژنامەی کوردستانی نوێ، ژمارە ٢٦٨٠ی ١٠/٢/٢٠٠٢.

١٩٩٦	١٠ خێزان دەرکراوە	٣٩ کەس
١٩٩٧	٧ خێزان دەرکراوە	٦٣ کەس
١٩٩٨	٢٧ خێزان دەرکراوە	١٦٤ کەس
١٩٩٩	٩ خێزان دەرکراوە	٨٠ کەس
٢٠٠٠	٢١ خێزان دەرکراوە	١٤٨ کەس
٢٠٠١	١٦٥ خێزان دەرکراوە	١١٠٨ کەس
تا ٢٠٠٢/٥/١٨	٢٨ خێزان دەرکراوە	٢٠٤ کەس
کۆی گشتی	٢٦٧ خێزان	١٨٠٦ کەس

خشتەی ژمارە (٢) ژمارەی خێزان و کەسە دەرکراوەکانی (مەخموورو قەراج و گوێڕو کەندیناوە) دەخاتە روو.

ساڵ	ژمارەی خێزانی دەرکراو	ژمارەی کەس
١٩٩٦	٥ خێزان دەرکراوە	٢١ کەس
١٩٩٧	٩ خێزان دەرکراوە	٣٧ کەس
١٩٩٨	٨ خێزان دەرکراوە	٦١ کەس
١٩٩٩	٣ خێزان دەرکراوە	١٨ کەس
٢٠٠٠	٢٨ خێزان دەرکراوە	١٥٨ کەس
٢٠٠١	١٥ خێزان دەرکراوە	٨١ کەس
تا ٢٠٠٢/٥/١٨	١ خێزان دەرکراوە	١١ کەس
کۆی گشتی	٦٩ خێزان دەرکراوە	٣٨٦ کەس

خشتەی ژمارە (٣) ژمارەی خێزان و کەسە دەرکراوەکانی (موسڵ و شنگال و شێخان) دەخاتە روو.

ژمارەی کەس	ژمارەی خێزانی دەرکراو	ساڵ
٣٦ کەس	٧ خێزان دەرکراوە	١٩٩٨
٤٠ کەس	٩ خێزان دەرکراوە	١٩٩٩
١٢٢ کەس	١٨ خێزان دەرکراوە	٢٠٠٠
٧٠ کەس	١٢ خێزان دەرکراوە	٢٠٠١
٢٦٨ کەس	٤٦ خێزان	کۆی گشتی

خشتەی ژمارە (٤) ژمارەی خێزان و کەسە دەرکراوەکانی (بەغداو پارێزگاکانی باشوور) دەخاتە روو.

شالاّوی راگواستن و دەرکردنی کوردان لەلایەن رژێمی داگیرکەری عێراق زیاتر ناوچە دەوڵەمەندەکانی کوردستانی گرتۆتەوەو بەپلەی یەکەم جەخت لەسەر ئەم ناوچانە کراوە (کەرکوك، مەخموور، خانەقین)و هەروا کوردی ناو شاری بەغداو شارەکانی تریش بەرشالاّوی راگواستن کەوتوون و پاشتر عەرەب هێنراونەتە شوێنیان، ئەگەر سەیر بکەین رژێمی عێراق لە ١/٤/١٩٩٧ تا ٢٨/١١/١٩٩٨ (٤٤٩) خێزان کە دەکاتە ٢٩١٧ کەس لەو شارانە تەنها بۆ پارێزگای هەولێر راگواستووە، سەیری خشتەی ژمارە (٥) پێنج بکە.

شوێنی نیشتەجێکردن	ژمارەی کەسەکان	ژمارەی خێزانە دەرکراوەکان	شوێنی دەرکردن
هەولێر	٢٦٣٢ کەس	٤١٠ خێزان دەرکراوە	پارێزگای کەرکوك
هەولێر	٢٠٣ کەس	٢٦ خێزان دەرکراوە	قەزای مەخموور
هەولێر	٦٠ کەس	١١ خێزان دەرکراوە	قەزای خانەقین
هەولێر	٢٢ کەس	٢ خێزان	بەغداو رومادی
	٢٩١٧ کەس	٤٤٩ خێزان	کۆی گشتی

خشتەی ژمارە (٥) ژمارەی خێزان و کەسە دەرکراوەکانی ژێر دەسەلاّتی رژێمی عێراق لەماوەی ١/٤/١٩٩٧ تا ٢٨/١١/١٩٩٨ بۆ پارێزگای هەولێر دەخاتە روو.

پەرلەمانی ئەوروپی کە ٤/٩/٢٠٠٢ کۆبوونەوەیەکی تایبەتی لەستراسبۆرگ بەست ژمارەی دەرکراوەکانی کوردستانی لەلایەن رژێمی عێراقەوە بە ٨٠٠٠٠٠ هەشت سەد

هەزار خێزان مەزندە کردووەو، داوای لەعێراق کردووە کە دەستبەرداری سیاسەتی بەعەرەبکردن و راگواستن بێت.

بەم شێوەیە رژێمی عێراق تائێستا بەردەوامە لەسەر راگواستن و دەرکردنی کوردو رۆژانەش لەهۆیەکانی راگەیاندنی کوردستان هەواڵی دەرکردنی خێزان و ژمارەی کەسەکان بڵاو دەکرێنەوە.

٢-گۆڕینی ناوی گەڕەکی شارەکان و ناوی شارۆچکەو گوندەکان

رژێمی عێراق پێشتریش ناوی شارو شارۆچکەو گوندەکانی کوردستانی دەگۆڕی وەك ئەوەی لە ١٩٧٦ ناوی کەرکوکی گۆڕی بە (التأمیم)، لەماوەی ١٩٩١ تائێستاش لەسەر ئەم سیاسەتەی بەردەوامەو دەستی داوەتە گۆڕینی ناوی گەڕەکەکانی ناو شاری کەرکوك و ناوی شارۆچکەو گوندەکان و ناوی مزگەوت و قوتابخانەو شوێنە گشتییەکان. بۆ نموونە لەناو شاری کەرکوك، ناوی گەڕەکەکانی بەم شێوەیە گۆڕیوە:

١-	رەحیماوا	کراوەتە	حي الاندلس
٢-	مسەلا	کراوەتە	حي خلفاء
٣-	گاورباخی	کراوەتە	حي عدنان
٤-	حەمام عەلی بەگ	کراوەتە	حي الفارس و حي الأمراء
٥-	ئازادی	کراوەتە	حي النخوة
٦-	پیریادی	کراوەتە	حي الصفا
٧-	. . . . تد		

هەروا ناوی مزگەوتەکانیشی بەم شێوەیە گۆڕیوە:

١-مزگەوتی مەلا سەعیدی رۆژبەیانی	کراوەتە	جامع حارث بن زيد
٢-مزگەوتی سەید ئەحمەدی خانەقا	کراوەتە	جامع القادسية
٣-مزگەوتی ئیبراهیم پاشا	کراوەتە	جامع القعقاع
٤-مزگەوتی عەلی بەگ	کراوەتە	جامع عباس بن عبدالمطلب
٥-مزگەوتی مەلا ئەحمەدی زەند	کراوەتە	جامع عمر بن عاص
٦- مزگەوتی ئەحمەد ئاغا	کراوەتە	جامع سهيل بن عمر
٧-مزگەوتی ولی پاشا	کراوەتە	جامع قعقاع بن عمر التميمي
٨-. . . . . . تد		

هەروەها ناوی قوتابخانەکانیش گۆڕاون و بەم ناوانە ناونراون:

(روضة الاحفاد، روضة المروج، مدرسة الخليج العربي، مدرسة رابعة العدوية، مدرسة القرطبة، متوسطة نسيب الانصاري، متوسطة سيف سعد، متوسطة البعث، اعدادية القائد صدام، ثانوية اليقظة، ثانوية التحرير، ثانوية الثورة. . . تد). ئەم گۆڕینانە زۆرن، ئەوانەشمان تەنها وەك نموونە هێنايەوە. ناوی شارۆچکەکانیش لەلایەن رژێمەوە گۆڕاون وەك ئەوەی (پردێ)ی کردۆتە (النهرين)، هەروەها ناوە کوردییەکانی گوندەکانیشی گۆڕیوە بۆ ناوی عەرەبی، بۆ نموونە لەدەشتی مەخموورو قەراج و کەندێناوە ناوی گوندەکانی ئاوا لێ کردووە:

١-شۆڕەزەرتکە	کراوەتە	الفرات
٢-سێ چارە	کراوەتە	عاگوب
٣-گردە شینە	کراوەتە	تل الحيال
٤-گردی گۆم	کراوەتە	قرية السلام
٥-گاوەرە	کراوەتە	الرسالة. . . تد.

٣-هێنانی عەرەب بۆ سەر زەوی و زاری کوردان و دروستکردنی (مستوطنات) بۆیان:

پاش ئەوەی رژێمی عێراق ناوی گەڕەك و شوێنە گشتییەکانی شاری کەرکوك و دەوروبەری و ناوی شارۆچکەکان و ناوی گوندە کوردستانییەکانی ژێر دەسەڵاتی خۆی گۆڕی و ناوەکانیانی کردن بەعەرەبی، ئنجا دەستی کرد بەهێنانی عەرەب بۆ سەر زەوی و زارو ماڵی کوردان لەو شوێنانەو دروستکردنی (مستوطنات) بۆیان، بۆ ئەم مەبەستەش لەشوێنی گوندە رووخاوە کوردستانییەکانی ژێر دەسەڵاتی خۆیدا (مستوطنات)ی بۆ عەرەب دروستدەکردو هەموو هاوکاری و ئاسانکارییەکیشی پێ دەبەخشین، جگە لەدروستکردنی خانوو بۆیان زەوی کشتوکاڵی جوتیارانی کوردیشی بەسەردا دابەشدەکردن و قوتابخانەو بنکەی تەندروستی بۆ دروستدەکردن ئاوو کارەباشی بۆ رادەکێشان و ساڵانەش تۆو و پەینی کیمیاییان پێدەبەخشێت بۆ داچاندنی زەوییەکان و، تراکتۆرو دەراسەشیان پێدەدات و سەرەڕای ئەمانە چەکداریشیان دەکات، شایانی باسە رژێمی عێراق لەدروستکردنی ئەو

(مستوطنات)انەدا سوودێکی زۆر لەبڕیاری (٩٨٦) بڕیاری (نەوت بەخۆراک) وەردەگرێت. بڕوانە بەڵگەنامەی ژمارە (٧٤).

ئەو (مستوطنات)انە هێندە زۆرن مەگەر لە هەر ناوچەیەکدا چەند نموونەیەک بێنینەوە، بۆ نموونە ٢٦ (مستوطنة) لەسنووری داقوق بۆ عەشیرەتەکانی (ریاش، بەحر، حنیحن، بەدوی شەمەرو عگلەو لهێب) دروستکراون، کە هەر (مستوطنة)یەک (٥٠-٢٠٠)ماڵی تێدایە، لەتازەخورماتو ١٠ (مستوطنة) بۆ ٣٢٣ خێزانە عەرەبی عەشیرەتی (ئەلبوحەمزەو عەبادین و بیجات و ئەلبوسالح و حنیحن) دروستکراوە، گوندەکانی قەفارو تۆبزاوەو سۆنەگولی یان داوەتە عەشیرەتی (جەوالە)و گوندەکانی بەیخان و پیریجان و گۆگچەیان داوەتە عەشیرەتی (موفەڕەج)، بۆ زانین ئەو عەرەبانەی هاتوونەتە ئەو شوێنانە ئۆتۆمبێل و تەنکەری ئاوو تراکتۆریشیان پێدراوە.

لەبەر ئەوەی گەورەترین شاڵاوی بەعەرەبکردنی کوردستان لەسەر شاری کەرکوکە، بەپێویستی دەزانین کە لیستێک بەناوی ئەو (مستوطنات)انە لەناو شاری کەرکوک و دەوروبەری کەرکوك، لەگەڵ ناوی ئەو عەشیرەتە عەرەبانەی کە هاتوونەتە ناو شاری کەرکوک و دەوروبەری بخەینە روو:

أ- ئەو (مستوطنات)انەی لەناو کەرکوک دروستکراون:

١.الف دار- عرفة	١١ -القادسية الثانية	٢١ - مجمع سيد سفيان
٢ -الفين دار - عرفة	١٢ -حي البعث	٢٢ - مجمع دارامان
٣ -حي الوحدة	١٣ -حي ١ حزيران الاولى	٢٣ -دور الضباط
٤ -حي الحرية	١٤ -حي ١ حزيران الثانية	٢٤ -دور الري
٥ - مجمع الصيادة الاولى	١٥ -حي الخضراء	٢٥ -حي الشرطة
٦ - مجمع الصيادة الثانية	١٦ -حي الخضراء الثانية	٢٦ -حي العسكري
٧ - مجمع الصيادة الثالثة	١٧ - مجمع الاسكان	٢٧ -حي غرناطة
٨ -قرية السادات	١٨ -حي الشهداء الاولى	٢٨ -دور الامن
٩ -دوميس	١٩ -حي الشهداء الثانية	٢٩ -حي العروبة
١٠ -القادسية الاولى	٢٠ -شقق النفط	٣٠ -حي قتيبية

ب - ئەو (مستوطنات)انەی لەدەوروبەری کەرکوك دروستکراون:

١ - مجمع الصمود	٩ - مجمع البوغيث	١٧ - مجمع حديديين
٢ - مجمع ٧ نيسان	١٠ - مجمع البوغنام	١٨ - مجمع يافا
٣ - مجمع ألبورياش	١١ - مجمع عمر بن عبدالعزيز	١٩ - مجمع حيفا
٤ - مجمع الأنتصار	١٢ - مجمع النخوة	٢٠ - مجمع خضراء
٥ - مجمع الجديدة	١٣ - مجمع ألبوعز	٢١ - مجمع فدائي
٦ - مجمع الجهاد	١٤ - مجمع المعاضيدي	٢٢ - مجمع يرموك
٧ - مجمع حطين	١٥ - مجمع السادة	٢٣ - مجمع القادسية
٨ - مجمع سيد پاشا	١٦ - مجمع النعيم	٢٤ - مجمع سيف سعد

ج - ئەو عەشیرەتە عەرەبانەی بۆ کەرکوك و دەوروبەری هێنراون:

١ -ألبوهزاع	٩ -ألبوعگله	١٧ -الحربية	٢٥ -بيجات
٢ -ألبورياش	١٠ -بدو	١٨ -دراويش	٢٦ -ألبوصا لح
٣ -گوراغول	١١ -دلێم	١٩ -ألبوحمزة	٢٧ -جەواله
٤ -ألبوجيم	١٢ -لهێب	٢٠ -حمدانية	٢٨ -العبيد
٥ -ألبوزناطرة	١٣ -جنابات	٢١ -بەحر	٢٩ -الحديدي
٦ -ألبوغنام	١٤ -ألبومفرج	٢٢ -حنيحن	٣٠ -النعيم
٧ -ألبوشاهر	١٥ -ألبوعزة	٢٣ -شەمەر	٣١ -معاذ بن جبل
٨ -عزاوي	١٦ -بني عز	٢٤ -عەبادين	

لەدوای کەرکوك؛ زۆرترین (مستوطنة) لەسنووری قەزای مەخموور دروستکراوەو سەرجەم گوندەکانیش دابەشی سەر عەرەبی هێنراو کراون، بەپێویستی دەزانین کە بەهەمان شێوەی کەرکوك (مستوطنات)ە دروستکراوەکانی ناو مەخموورو دەوروبەری مەخموورو ئەو عەشیرەتە عەرەبانەی بۆ ناوچەکە هێنراون بخەینە روو:

أ -ئەو (مستوطنات)انەی لەناو شاری مەخموور دروستکراون:

١-حي العسكري	٦-حي الزراعة
٢-حي صدام	٧-حي الشرطة
٣-دور الأمن	٨-حي الضباط - لەپشت سەدەی مەخموور، تازە دروستدەكریّ.
٤-دور الرفاق	٩-حي عدي - نزيك گوندی قەسران، تازە دروست دەكریّ
٥-دور الموظفين	

ب -ئەو (مستوطنات)انەی لەدەوروبەری مەخموور دروستکراون:

١-الفرات - لەگوندی شۆڕەزەرتكە	١٠-قرية عاگوب - لەگوندی سێچارە
٢-سيف القائد - نزيك ديبەگە	١١-پەڵكانە - لەنزيك سەرگەڕان
٣-قرية السلام - لەگوندی گردی گۆم	١٢-التحرير - لەگوندی گردقۆشەنە
٤-الرسالة - لەگوندی گاوەرە	١٣-قرية الفارس - لەگوندی گۆمەشین
٥-عدنانيە - لەگوندی مەلاقەرە	١٤-قرية البعثي - لەگوندی سيرمە
٦-تل الحيال - لەگوندی گردەشينە	١٥-قرية النصر - لەگوندی دووگردكان
٧-الوحدة - لەگوندی تەلەخێم	١٦-مجمع ام المعارك - لەگوندی خەزنە
٨-القدس - لەگوندی سەرگەڕان	١٧-مجمع التحدي - لەگوندی ميلەهۆرت
٩-بڵند گوێڕ - لەنزيك گوندی مەلاقەرە	١٨-قرية شهيد شامل - لەگوندی زمارەی گەورە

ج - ئەو عەشیرەتە عەرەبانەی بۆ مەخموورو دەوروبەری هێنراون:

١-لهيب	٥-طي	٩-صديد	١٣-الحديديين
٢-شليله	٦-شەمەر	١٠-جواله	١٤-نعێم
٣-شێخ زيدان	٧-سنبس	١١-دلێم	١٥-المريديين
٤-سبعاوی	٨-الجميلي	١٢-جبور	

تەواوی گوندەکانی سنووری جوگرافی قەزای مەخموور بەناحیەکانەوە دراونەتە عەرەب (جگە لەگوندی دێمەکار)[115] کە رووبەرەکەیان بەشێوەیەکی گشتی دەکاتە "١,١٦٢,٣٣٨" یەك ملیۆن و سەدو شەست دوو هەزارو سێسەدو سی و هەشت دۆنم و، (سەیری خشتەی ژمارە "٦" بکە) ئێستا عەرەب سەرجەم ئەو رووبەرە زەوییەی داگیرکردووەو بەکاری دەهێنێت و، ئەم رووبەرەش هێندەی رووبەری هەریەك لە"قەتەر"و "بەحرێن"ە[116].

ز	ناوی ناحیە	ژمارەی گوند	رووبەرەکەی بەدۆنم
١.	سەنتەری قەزای مەخموور	٣١ گوند	١٨٥,٦٧٤ دۆنم
٢.	ناحیەی کەندێناوە	٤٤ گوند	٢٤٤٦,٧٢٧ دۆنم
٣.	ناحیەی گوێڕ	٥٠ گوند	٣٠٢,٠٢٢ دۆنم
٤.	ناحیەی قەراج	٧١ گوند	٤٢٧,٩١٥ دۆنم
	کۆی گشتی	١٩٦ گوند	١,١٦٢,٣٣٨ دۆنم

خشتەی ژمارە (٦) سەرژمێری رووبەری زەوییە بەعەرەبکراوەکانی قەزای مەخموور دەردەخات.

٤-گۆڕینی نەتەوە" لەکوردەوە بۆ عەرەب

یەکێك لەسیاسەتە گڵاوەکانی رژێمی عێراق بۆ بەعەرەبکردنی کوردستان لەم قۆناغەدا بریتییە لەگۆڕینی ناسنامەی نەتەوەیی لەکوردەوە بۆ عەرەب، کە لەلایەن رژێمەوە بە(تصحيح القومية) ناسراوەو خراوەتە چوارچێوەیەکی یاسایی و بڕیاری ژمارە ١٩٩ لە ٦/٩/٢٠٠١ لەلایەن بەناو (ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی عێراق)ەوە بۆ دەرچووە، (بڕوانە بەڵگەنامەی ژمارە ٦٢) لەبڕگەی یەکەمی بڕیارەکەدا هاتووە کە هەر عێراقییەك تەمەنی ١٨ساڵی تەواو کرد بۆی هەیە ناسنامەی نەتەوەیی خۆی بۆ نەتەوەی عەرەب بگۆڕێت، لەبڕگەی دووەمدا هاتووە کە داواکاری گۆڕینی ناسنامەی نەتەوەیی پێشکەش بەو فەرمانگەی رەگەزنامەو کاروباری

١١٥-دێمەکار: گوندێکی سەر بەقەزای مەخموورەو بەبڕیاری (سەددام) ماوەو تێکنەدراوەو، دراوەتە کابرایەکی کورد بەناوی (عزیز بندیان).

١١٦- د.انور مهدی صالح و یوسف یحیی طعماس، الجغرافیة العامة للقارات. . . ص٧٢-٧٣.

شارستانیه دەکرێ کە ناوی تێدا تۆمار کراوە، لەبرگەی سێیەمیش ئاماژە بەوە دراوە کە لەماوەی ٦٠ رۆژدا بەڕێوەبەری فەرمانگە وەڵامی داواکە بداتەوە، لەبرگەی چوارەمیشدا هاتووە کە بڕیاری گۆڕینی ناسنامەی نەتەوەیی لەتۆماری شارستانی جێگیر دەبێت و، دەبێتە بنچینە بۆ هەموار کردنی تەواوی تۆمارو بەڵگەنامە رەسمییەکانی تر.

بەڵێ رژێمی عێراق بەم شێوەیە دەیەوێت ناسنامەی نەتەوەیی کورد بگۆڕێت و بیکاتە عەرەب. دەزگاکانی رژێم زۆر لەو کوردانەی ژێر دەسەڵاتیان دەکەن کە بەپێی ئەم بڕیارە ناسنامەی نەتەوەیی خۆیان بگۆڕن، ئەگەرنا دەبێت شارەکە چۆڵ بکەن و بەرەو باشووری عێراق یا کوردستانی ئازاد بڕۆن. هەروەها بۆ لەخشتەبردنی کوردان دەزگاکانی رژێم پڕوپاگەندەی ئەوەیان دەکرد، کە ئەگەر خودان گوندەکان ببنە عەرەب ئەوا گوندەکانیان بەزەوییەکانەوە دەدرێتەوە، بەداخەوە هەندێ کورد بۆ ئەم مەبەستە خۆیان کردە عەرەب و گوندو زەوییەکانیشیان پێنەدرایەوە. شایانی باسە رژێمی عێراق بەهیچ شێوەیەك رێ بەعەرەب نادات ناسنامەی نەتەوەیی خۆی لەعەرەبەوە بۆ نەتەوەیەکی تر بگۆڕێت، بگرە ئەگەر ئەمە بکات سزاش دەدرێت. ئەوەتا وەك لەبڕیاری ژمارە ٨٥٠ لە ١٩٨٨/١١/٢٧ی بەناو (ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی عێراق) لەبڕگەی یەکدا هاتووە:

هەر عێراقییەك کە قەومیەتی عەرەب بێت نابێت نەتەوەی خۆی بۆ نەتەوەیەکی تر بگۆڕێت، جا لەبەر هەر هۆیەك بێت. لەبرگەی دووەمی ئەو بڕیارەشدا هاتووە کە ئەگەر لەبرگەی یەك دەرچێت بەساڵێك زیندانی سزا دەدرێت[١١٧].

ئەو دوو فاقیەی رژێمی عێراق ئەوپەڕی شۆڤێنیەت و فاشیەتی ئەو رژێمەوە دەردەخات، شتێکی سەیرە لەلایەکەوە زۆر لەکورد دەکات کە بوونی نەتەوەیی خۆی بگۆڕێت و خۆی بکاتە عەرەب، لەلایەکی ترەوە ئەگەر عەرەب ئەوە بکات سزای دەدات. ئەوەش لوتکەی رەگەزپەرستی و کۆنەپەرستی و بێ رەوشتییە!!

٥ -گواستنەوەی فەرمانبەرانی کوردو هێنانی فەرمانبەری عەرەب بۆ شوێنیان.

رژێمی فاشی عێراق بەمەبەستی کەمکردنەوەی رێژەی کورد لەشارە کوردستانییەکانی ژێردەسەڵاتیدا، پەنای وەبەر هەموو شێوازێك بردووە، ئەوەتا ئەو

١١٧- جريدة الوقائع العراقية، العدد ٣٢٣٢، اليوم ١٢/١٢/١٩٨٨.

فەرمانبەرە کوردانەی کە ئامادە نەبوونە ناسنامەی نەتەوەیی خۆیان بگۆڕن و خۆیان بکەن بەعەرەب، لەلایەن ڕژێمەوە ڕووبەڕووی گواستنەوە بۆ پارێزگاکان و شارەکانی تری عێراق بوونەتەوە، ئەگەر بەبڕیاری گواستنەوەش پابەند نەبووبن ئەوا بۆ کوردستانی ئازاد راگوێزراون. پاش گواستنەوەشیان، فەرمانبەری عەرەبیان هێناوەتە شوێنیان و لەسەر کاری ئەوان دایانمەزراندوون، ئەو گواستنەوەیەش هەموو پلە فەرمانگەییەکانی گرتۆتەوە لەفەڕاشەوە تا بەڕێوەبەر، کورد بوون بەسە بۆ گواستنەوەیان، سەیری بەڵگەنامەکانی ژمارە (٥٥، ٥٦، ٥٧، ٥٨، ٥٩، ٦٠، ٦١) بکە کە گوزارشت لەگواستنەوەی فەرمانبەرانی کورد لەشارەکانی کوردستان بۆ شارە عەرەبییەکان دەکەن.

لەلایەکی ترەوە ڕژێمی عێراق فەرمانبەرانی کوردی لەخانووە حکومییەکان دەرکردووەو عەرەبی هێناوەتە شوێنیان و خانووەکانیشی بەناو کردوون. وەك نووسراوی ژمارە ٥٨٩ لە ١٩٩٧/٨/١٦ی پارێزگای کەرکوك بۆ بەڕێوەبەرایەتی تۆمارکردنی خانووبەرەی کەرکوکی ناردووەو داوا دەکات کەوا خانووی کوردە دەرکراوەکان بدرێتە عەرەبی هێنراو[١١٨].

ئەمەش دەقی نووسراوەکەیە:

بسم الله الرحمن الرحيم

سري وشخصي

محافظة التأميم

شعبة المعلومات السكانية

العدد/ ٥٨٩

التأريخ/ ١٢/ ربيع الثاني ١٤١٨

١٩٩٧/٨/١٦

الى/ مديرية التسجيل العقاري/ التأميم

الموضوع/ تسجيل دور

استنادا لما جاء بكتاب لجنة الشمال – السكرتارية سري وشخصي – المرقم ١٣١٩ في ١٩٩٧/٨/١٣ حصلت موافقة السيد نائب رئيس الجمهورية – رئيس لجنة الشمال –

١١٨- ئەم نووسراوە لەرۆژنامەی کوردستانی نوێ، ژمارە ٢٦٨٩ی رۆژی ٢٠/٢/٢٠٠٢ بلاّو کراوەتەوە.

على تسجيل الدور المبينة ارقامها واسماء اصحابها المرحلين في القائمة المرفقة طيا ومؤشرا إزاء اسم كل مرحل اسم الشخص المستفيد وشمول تلك العقارات بنص القرار ٤٢ لسنة ١٩٨٦ لاتخاذ مايلزم واعلامنا إجراءاتكم بالسرعة.

المرفقات/ قائمة بالأسماء.

الفريق الأول الركن

أياد فتيح الراوي

محافظ التأميم

١٩٩٧/٨

نسخة منه الى/

– لجنة الشمال – السكرتارية – كتابكم اعلاه. . . للتفضل بالاطلاع مع التقدير.

– وزارة الداخلية/ الداخلية العامة/ م.س/ كتابكم في ١٩٩٧/٦/٢٤ للتفضل بالاطلاع مع التقدير.

– قيادة فرع التأميم للحزب القائد/ للعلم وطيا قائمة بالأسماء مع التقدير.

– مديرية الأمن التأميم/ للعلم وطيا قائمة بالأسماء رجاء.

– مديرية الاسكان/ كتابنا ٣٧٩ في ١٩٩٧/٥/١٥ لإلزام المستفدين موضوعي البحث بالسكن في تلك الدور تنفيذاً للتوجيهات ومتابعة ذلك واعلامنا.

– مديرية خزينة المحافظة.

– مديرية المصرف العقاري/ التأميم.

– لجنة التقدير المركزية الاولى.

– سكرتير لجنة تنظيم سكن المستفيدين.

– سكرتير لجنة بيع دور المرحلين.

– قسم حسابات المحافظة/ كتابنا ٤٧٧ في ١٩٩٧/٦/١٩ لاتخاذ مييلزم حول صرف قيام الدور موضوعة البحث الى أصحابها وأعلامنا اجراءاتكم.

ت	اسم المرحل	رقم الدار	اسم المستفيد المختصة له الدار
١.	ابراهيم رحمن رضا	١٣٤/١١٤ دبس	عبدالكريم فرح عكس
٢.	عبدالله صالح رسول	٤١٢/١١٤	سنية جميل عبيد

٣.	كاكه شين محمد حسيب	١٦١/٢	حسين علي حسن
٤.	محمد عزيز صا لح	١٤١/٢	رزاق حسين فيصل
٥.	كريم مصطفى كريم	١٢٠/٢	عباس فاضل عباس
٦.	عبدالرحمن سلام محمد	١٣/٢٠	جاسم محمد حسن
٧.	نعمة كريم عبدالله		سعاد صا لح ابراهيم
٨.	مشير محمد ابراهيم	٨٢/٢	سري عبدالسلام عارف صا لح
٩.	احمد حسين خضر	٢٤/١١٤ دبس	قاسم ابراهيم حسن
١٠.	محمود محمد قادر	٢٩/١١٤ دبس	حلوة احمد صا لح
١١.	محمود عبدالله رجب	٩٩٥	سلام خلف زبون
١٢.	عبدالجبار كريم قرني	٤١٦	ريسان حمدان شاوي
١٣.	نجم الدين احمد عزيز	٥٠/٦/٢٦	حسين عبد فلاني
١٤.	محى الدين علي محمد	٦٧/٢٢٧/١١٤	علي شرقي خلف
١٥.	علي محمد عمر	٥٠/٢٤١/١٤	يوسف عبدالحميد عمر
١٦.	رحمن كاكل علي	٥٠/٢٢١/١٤	مهدي عبدالساد مكرم
١٧.	محمد محيالدين فتاح	٥٣/١٢٧/٤	فروز مصطفى محمد
١٨.	عثمان سليمان محمد	٥٣/١٠/١	عماد محمد حمد حسن
١٩.	احمد حسن حسين		كريم حسن اسعد
٢٠.	محمد احمد حسن	٥٠/٢٧/٣٩	حويز محمد رسن
٢١.	محمد صا لح قادر	٥٢/٧/٧	كامل عبدالحسين حمادي
٢٢.	عثمان امين عبدالرحمن	٥٣/٢٧/١	فليح محمد حسن
٢٣.	نورالدين عبدالله مصطفى	٤/١٠٠/٣٣١	حبيب لوقا حنا
٢٤.	حسين قادر محمد	٥٠/٣١	حكيم رؤوف جاسم
٢٥.	كمال علي عبدالله	٥٢/٤٧٣	عبدالصاحب جبار مظلوم
٢٦.	مجيد حميد احمد	٥٠/٢٨٩	فاضل قحطان نايف
٢٧.	نوري محمد محمود	٥٠/٢٨٦٩	خليل ابراهيم حسين
٢٨.	امين احمد رضا	٤٨ بولاق	محمد حسون معين
٢٩.	شرف الدين مصطفى محمد	٥٢/٨٤٠/٧	عماد كريم عبدالسادة

بەپێی بڕیاری ژمارە ٤٤٢ی ٢٠٠١ی بەناو (ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش) عەرەبی حەویجە، وەکو عەرەبی ناوچەکانی تری عێراق بۆیان هەبوو بێنە شاری کەرکوك و خەڵاتی عەرەبی هاوردە (المستفیدین) یا پێدەدرا، بەڵام لەم دواییەدا رژێم هاتنی ئەوانی بۆ کەرکوك قەدەغە کرد نەوەکو ببێتە هۆی کەم بوونەوەی رێژەی عەرەب لەناوچەی حەویجەو دەوروبەریدا، کە پێشووتر حەویجەی بەعەرەبکردووە[119].

٦-بەعەرەبکردنی خوێندن:

رژێمی فاشی عێراقی هەر بۆ بەعەرەبکردنی کوردستان پەنای بردۆتە بەر سیاسەتێکی تر ئەویش قەدەغەکردنی خوێندن بەزمانی کوردییە، لەدوایساڵی ١٩٩١ەوە، وردە وردە هەوڵیدا خوێندن بەزمانی کوردی لەقوتابخانەکان نەهێڵێت، سەرەتا لە کەرکوکەوە دەستی پێکردو خوێندنی کوردی لە هیچ قوتابخانەیەکدا نەهێشت و، پاشان ئەمەی لەشارو شارۆچکەکانی تری ژێر دەسەڵاتیدا جێبەجێ کردو دوا جار لەساڵی خوێندنی (٢٠٠٠-٢٠٠١)دا خوێندنی کوردی لەقوتابخانەکانی ناو شاری مەخموریش قەدەغە کردو لەتەواوی قوتابخانەکاندا خوێندنی عەرەبی سەپاندە سەر خوێندەڤانانی کوردو لەخوێندن بەزمانی دایك بێبەشی کردن، شایانی باسە پرسی قەدەغە کردنی خوێندن بەزمانی کوردی دەگەڕێتەوە بۆ کۆتایی ساڵی ١٩٨٩و سەرەتا بەبڕیاری ژمارە ٦٣٢ لە ١٩٨٩/١٠/٧ی بەناو (ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی عێراق) رژێم دەیویست زمانی کوردی بخاتە پەراوێزەوە، وەك لەبڕگەی یەکەمی ئەو بڕیارەدا هاتووە قوتابی بەدەرنەچوو (راسب) حساب ناکرێت ئەگەر هاتوو لەوانەی زمانی کوردی دەرنەچوو، ئەم بڕیارەش هەموو ئەو قوتابخانانە دەکرێتەوە کە زمانی کوردی تێدا دەخوێنرێت. ئەمەش زیاتر خستنە لاوەی زمانی کوردیو خوێندنی کوردییەو ئەگەر سەیری بکەین لەبڕگەی دووەمی هەر ئەو بڕیارەدا هاتووە کە (کار بەهیچ دەقێکی تری پێچەوانەی ئەو دەقە ناکرێت)[120]. ئەوەش بڕیارێکی یەکلایی کەرەوەیە بۆ نەخوێندنی زمانی کوردیو کار کردن بۆ قەدەغە کردنی خوێندن بەزمانی کوردی، کە ئێستا ئەوەش لەلایەن

١١٩- گۆڤاری گوڵان، ژمارە ٣٩٩ی ٢/٩/٢٠٠٢...ل٥.

١٢٠- جريدة الوقائع العراقية، العدد ٣٢٧٨، اليوم ٢٣/١٠/١٩٨٩.

دەزگاکانی ڕژێمی عێراق جێبەجێ کراوەو خوێندن بەزمانی کوردی لەسەرتاسەری عێراقدا قەدەغە کراوە.

٧-قەدەغە کردنی ناونانی منداڵانی کورد بەناوی کوردی:

ڕژێمی داگیرکەری عێراق بەهەموو شێوەیەك هەوڵدەدات بۆ نەهێشتنی کوردو سڕینەوەی تایبەتمەندییە نەتەوەییەکانی، ئەوەتە هەر بەمەبەستی بەعەرەبکردن بڕیاریداوە کاتێ کە منداڵانی کورد لەدایك دەبن نابێ بەناوی کوردی ناوبنرێن. بۆ ئەم مەبەستەش لیژنەیەکیان لەپیاوانی خۆیان پێکهێناوە، کە ئەمانەن:

أ- العقيد الحقوقي قاسم محمد عطية- مدير جنسية التأميم.

ب- المقدم صالح نجم غناوي- مدير شؤون احوال المدنية في التأميم.

ج- الدكتور سعدون الجبوري- اختصاص طب النفسي.

د- الشيخ اجود جهاد العزاوي- ممثل أوقاف كركوك[١٢١].

ئەوانە هەر چواریان عەرەبن و ئەندامی حزبی بەعسن و ڕۆژی ٢٠٠٢/٤/٢٢ لەکەرکوك کۆبوونەتەوە بۆ گۆڕینی ناوی کوردیو قەدەغەکردنی ناونانی منداڵانی کورد بەناوی کوردیو، لەکۆتایی کۆبوونەوەکە نووسراوێکیان بۆ (مديرية الجنسية العامة) لەبەغدا، بەرز کردۆتەوەو داوایان کردووە کە منداڵانی کورد بەناوی کوردی ناونەنرێن و هەوڵیشبدرێت خەڵك هانبدرێت بۆ گۆڕینی ناوی غەیرە عەرەبی بۆ ناوی عەرەبی، کە ئەمەش هەر کورد دەگرێتەوە.

پاش هەوڵەکانی ئەو لیژنەیە بڕیارێك لەدیوانی سەرۆکایەتی (ديوان الرئاسة) دەرچووەو بۆ فەرمانگەکانی (نفوس) نێرراوەو لەفەرمانگەی نفوسی کەرکوك هەڵواسراوەو بەپێی ئەو بڕیارە نابێت کوردو تورکمان ناوی کوردیو تورکمانی لەمنداڵەکانیان بنێن. ناوکە سادەترین مافی هەر کەسێکە، کە منداڵەکەی بە چ ناوێك ناوبنێت، ڕژێمی عێراق ئەوەشی قەدەغە کردووە.

ئەو خاڵانەی لەپێشەوەدا باسمانکردن شێوازەکانی بەعەرەبکردنی کوردستان بوو لەلایەن ڕژێمی داگیرکەری عێراق کە لە ١٩٩١ەوە تائێستا پێڕەوی دەکات و بەردەوامە لەسەری. سەرەڕای ئەو خاڵانەش زۆر جار ڕژێم پەنا دەباتە بەر شێوازی تری وەك

١٢١- ڕۆژنامەی کوردستانی نوێ، ژمارە ٢٨٢٠ی ٢٠٠٢/٧/٢٩.

شەڕی دەروونی، وەك ئەوەی ناهێڵێت کورد هیچ شتێکی بەناو بێت و نایەلێت خانووەکەی چاکبکاتەوەو نایەلێت بەشداری بەکریٚ گرتنی دوکان و شوێنی کار کردن بکات و لەهەموو شتێك دووری دەخاتەوەو، هەروەها چاودێریکردن‌و تاوانبارکردنی دانیشتوانی کوردیش لەو ناوچانە شێوازێکی ترە بۆ ئەوەی خەڵك بێئومێد بکات و ناچاری بکات خۆی کۆچ بکات و ژێر دەسەلاتی ئەو رژێمە بەجێبهێلێت!! بڕوانە بەڵگەنامەی ژمارە (٦١ب)، هەروەها ماوەیەکی زۆرە پەنا دەباتە بەر گۆڕینی دیموگرافیای کوردستان و شوێنەوارو قەلا کۆنەکانی کوردستان دەرووخێنێت و هەندیٚ جار لەسەر شێوازی بیناسازی عەرەبی ئیسلامی چاکیان دەکاتەوە بۆ ئەوەی وای نیشان بدات کە ئەو شوێنە بەشێکە لەدیرۆك و کەلەپووری عەرەب، بۆ ئەم مەبەستەش ئەگەر سەیر بکەین ئەو گۆڕانکارییانەی کە لەقەلای هەولێر کراوە دەچێتە ئەو خانەیەوە، هەروەها رووخاندنی قەلای کەرکوکیش بەهەمان مەبەستە کە ماوەیەکە دەستی داوەتە رووخاندن و شێواندنی قەلاکە. خاپوور کردنی گوندەکانی کوردستان و دروستکردنی (مستوطنات)ی عەرەبی لەشوێنیان ئەوەش هەر دەچێتەوە خانەی گۆڕینی دیموگرافیای کوردستان، هەروەها رژێمی عێراق لەم ماوەیەی دواییدا دەستی کردووە بەوشککردن و بڕینی ئەو جۆگە ئاوانەی کە لەدیجلەوە راکێشراون و دەیان گوندی عەشیرەتە عەرەبەکانی باشووری عێراق ئاو دەدەن، بڕینی ئەو جۆگە ئاوانەش بۆتە هۆی دروستکردنی وشکایی‌و بیٚ ئاوییەکی زۆر لەباشووری عێراقدا، جگە لەوە بەشی کیمیاوی تۆوی چاندنیش بەجوتیارانی عەرەبی باشوور نادات، لەهەمان کاتدا هەموو ئاسانکارییەك پێشکەش بەعەرەبە هێنراوەکانی کوردستان دەکات[١٢٢]. رژێم لەم رێیەوە رێگە خۆش دەکات بۆ هێنانی زۆرترین ژمارەی عەرەب بۆ کوردستان و ژمارەیەکی زۆریشی لەو عەرەبانەی باشوور کە ئاوی لەسەر بڕیون هێناوەتە کەرکوك و دەوروبەری‌و نیشتەجێی کردوون. بەم شێوەیە رژێمی داگیرکەری عێراق لەکاتی دامەزراندنی عێراقەوە تائێستا درێژە بە بەعەرەبکردنی کوردستان دەدات. بڕوانە نەخشەی ژمارە (١). کە قۆناغەکانی بەعەرەبکردنی باشووری کوردستان لەلایەن رژێمە یەك لەدوایەکەکانی عێراق دەردەخات.

١٢٢- گۆڤاری گولان، ژمارە ٤٠١ی ٢٦/٩/٢٠٠٢... ل٥.

بەشی سێیەم

بەعەرەبکردنی رۆژئاوای کوردستان

(کوردستانی بن دەستی سوریا)

بەشێك لەخاكی كوردستان (رۆژئاوای كوردستان) كەوتۆتە بندەستی رژێمی داگیركەری سوریا، كەولاتێكی عەرەبییە، لەكاتی لكاندنی ئەم بەشەی كوردستان بەسوریاوە، تائێستا بەردەوام پیلانەكانی بەعەرەبكردنی لەسەر جێبەجێ دەكرێت و، سوریا بەردەوام ئینكاری بوونی خاكی كورد لەبن دەستی سوریادا دەكات و دان بەبوونی نەتەوەی كوردیش لەچوارچێوەی سنووری دەستكردی سوریادا نانێ.

لەساڵی ١٩٤٦دا دوای كۆتایی هاتنی ماندات ی فەرەنسا لەسوریا، كە سوریا سەربەخۆی خۆی راگەیاند، ئیتر كەوتە جێبەجێكردنی سیاسەتی بەدناوی (پشتێنی عەرەبی)و بەعەرەبكردنی ناوچە كوردییەكانی سەر سنووری (توركیا – سوریا)و (عێراق – سوریا)، (ئەم سیاسەتە دوو پرۆسەی پێ ئەنجام دەدرا، یەكەم تەعریب كردنی ناوچە سنوورییەكان و راگواستنی كورد، دووەمیش دوور خستنەوەی كوردی دیوی سوریا لەكوردی ناوچە كوردییەكانی دیوی توركیاو عێراق)(١٢٣). سوریا لەو رێگەیەوە هەوڵی دەدا دوورایی مێژوویی و جوگرافی و كۆمەلایەتی لەنێوان پارچەكانی كوردستاندا نەهێڵێ و بوونی كوردیش لەدیوی خۆی بسڕێتەوەو (بەو سیاسەتەی پلانی نەهێشتنی كوردی لە بەشە داگیركراوەكەی كوردستانی سوریادا كێشاوە)(١٢٤). رژێمی داگیركەری سوریا لەساڵی ١٩٥٩دا كەوتە راوەدوونان و گرتنی

١٢٣- د.مارف عومەر گوڵ، جینۆسایدی گەلی كورد. . . ل١٠٢.

١٢٤- جەمال نەبەز، كوردستان و شۆڕشەكەی. . . ل٧.

ئەو کوردانەی کە دەیانویست لەبواری سیاسیدا کار بکەن و ۳۰ کەسی لەرێبەرانی سیاسی رۆژئاوای کوردستان گرت و لەزیندانی نان[١٢٥]. بۆ کەمکردنەوەی رێژەی کورد لەسوریادا، رژێم پەنای بردە بەر سەرژمێرییەکی ناڕەوا کە پێشووتر فەرمانی یاسایی ژمارە ۹۳ی ۱۹٦۲/۸/۲۳ی بۆ دەرکردبوو و، لە ۱۹٦۲/۱۰/٥دا کاری پێکردو لەو رۆژەدا دەستی بەسەرژمێرکردنی پارێزگای حەسەکە کردو لەئەنجامدا زیاتر لە (۲۰۰۰۰۰) دووسەد هەزار کوردی بێ ناسنامەی سوری هێشتەوەو بەبیانی تۆماری کردن[١٢٦]و، تائێستاش ئەو خەڵکە بێ ناسنامە ماون، کەئێستا ژمارەیان دەگاتە (٥۰۰۰۰۰) پێنج سەد هەزار کەس[١٢٧]. هەرچەندە لەبڕگەی (ج)ی ماددەی (۲)ی یاسای رەگەزنامەی سوری ژمارە ۲۷٦ی ساڵی ۱۹٦۹دا هاتووە کە ناسنامەی سوری دەدرێتە ئەو کەسانەش کە دایك و باوکیان دیارنیەو بێ رەگەزنامەن و رەگەزنامەیان نیە هەتا ئەگەر بیژوویش بن بەڵام لەسوریادا لەدایك بوو بن[١٢٨]. کەچی ئەم یاسایە کورد ناگرێتەوەو تەنها بۆ عەرەبی سوریایە. ئەو کێشەی (بێ ناسنامە)ییە یەکێکە لەوکێشانەی کە تائێستا بۆتە هۆی نیگەرانییەکی زۆر بۆ کورد لەرۆژئاوای کوردستاندا[١٢٩]. لەلایەن کوردەوە کاری زۆر دەکرێ بۆ هەڵگرتنی ئەو یاسا ناڕەوایەو دانەوەی ناسنامە بەکوردو، پاڵەپەستۆی زۆر خراوەتە سەر دەسەڵاتدارانی سوریا لەم بوارەدا، بەڵام تائێستا رژێمی سوریا هیچ وەڵامێکی لەم بارەیەوە نییەو سوورە لەسەر هەڵوێستی پێشووی. دوا هەوڵ لەم بوارەدا ئەوەبوو کۆمەڵێ پارێزەری کورد یاداشتنامەیەکیان دا کۆنگرەی گشتی سەندیکای پارێزەرانی سوریا، کە لە ۲۰–۲۰۰۲/٤/۲۱ دا لە (دیرالزور) بەستراو ژمارەیەکی زۆریش لەدەسەڵاتدارانی سوریا تێیدا بەشداربوون[١٣٠]. بەفراوانیش یاداشتنامەکەیان دابەشی سەر بەشدارانی کۆنگرەکە کرد.

١٢٥- د.سعد ناجي جواد، الأقلية الكردية في سوريا... ص١٨.

١٢٦- جريدة الوحدة، العدد ١٠٧ آيار ٢٠٠٢.

١٢٧- جريدة التجمع، العدد ٩ شباط ٢٠٠١.

١٢٨- جريدة الوحدة، العدد ١٠٧ آيار ٢٠٠٢.

١٢٩- د.سعد ناجي جواد، الأقلية الكردية في سوريا... ص١٨.

١٣٠- جريدة الوحدة، العدد ١٠٧ آيار ٢٠٠٢.

بۆ زیاتر بەعەرەبکردنی رۆژئاوای کوردستان و دەستبەسەر داگرتنی خاکی کوردان رژێمی سوریا لەساڵانی ١٩٦٢و ١٩٦٣دا درێژەیدا بەدروستکردنی (حزام الاخضر) کە بە (پشتێنەی عەرەبی ناسراوەو درێژییەکەی ٣٥٠کم و پانیەکەشی ١٠- ١٥کم ەو کەوتۆتە سەر سنووری (سوریا - عێراق)و (سوریا - تورکیا) بەدرێژی ئەو سنوورە کوردی لەشوێنی باب و باپیرانیان دەرکردو عەرەبی هێنا شوێنیان، دۆزینەوەی نەوت لەناوچەی جەزیرە هۆکارێك بوو بۆ راگواستنی کورد لەو ناوچانەو هێنانی عەرەب بۆ شوێنیان[131]. ئەوەش هەوڵێك بوو بۆ لەناوبردنی گەلی کورد (لەئەنجامی ئەوە (٣٣٢) گوندی کورد نشین تەهجیر کران و لەشوێنی داو بەناوی دامەزراندنی باغ و بێستان، عارەبەکانی تێدا نیشتەجێ کران و ناوچەکە تەعریب کرا)[132]. ئەم سیاسەتە درێژەی هەبوو هەر ماوەی لەژێر ناوێکدا. لەساڵانی ١٩٦٦و ١٩٦٧و ١٩٦٨و ١٩٦٩دا دەستکرا بەدەستبەسەر داگرتنی زەوی‌و زاری جوتیارانی کوردو پاشان زەوییەکان درانە خێڵە عەرەبە هێنراوەکان، ئەم سیاسەتەش لەژێر پەردەی جێبەجێکردنی یاسای چاکسازی کشتوکاڵی جێبەجێکرا[133]. پاشتر لەم شاڵاوەدا (ساڵانی ١٩٧٥ -١٩٧٨ رژێمی سوریا ١٠٠,٠٠٠ سەد هەزار خێزانی عەرەبی لەغەمرە نیشتەجێ کرد. لەگەڵ راگواستن و تەعریب و قەدەغەکردنی زمان و کلتوری کوردیدا لەسوریا ناوی گوندو ناوچەو شارەکان لەکوردییەوە کراونەتە عەرەبی)[134]. ئێستاش رژێمی سوریا کار بۆ ئەوە دەکات و، ٤٢ گوندی لەرۆژهەڵات و رۆژئاوای قامشلۆ داوەتە عەرەب[135]و، ٤١ (مستوطنة)ی بۆ عەشیرەتە عەرەبە کۆچەرەکانی دەوروبەری حەلەب و (الرقە) لەنزیك قامشلۆو سەر سنووری نێوان عێراق - سوریاو بەشێکی سەر سنووری نێوان سوریا - تورکیا دروستکردووە[136]، کە ئەمانە ناوەکانیانن:

١٣١- د.سعد ناجي جواد، الأقلية الكردية في سوريا... ص١٨-١٩

١٣٢- هەژار عەزیز سورمێ، کوردو جینۆسایدو ئیبادەکردن... ل٣١.

١٣٣- يكيتي، العدد ٦٠ نيسان ٢٠٠٠ ... ل٤.

١٣٤- د.مارف عومەر گوڵ، جینۆسایدی گەلی کورد... ل١١٤.

١٣٥- جريدة الوحدة، العدد ١٠٧ آيار ٢٠٠٢.

١٣٦-الجبهة الديمقراطية الكردية في سوريا، البرنامج السياسي والنظام الداخلي... ص١.

١-عين الخضرة	١٥-قحطانية الغمر	٢٩-الاسدية
٢-تل الصدق	١٦-حلوة الغمر	٣٠-أم عظام
٣-الصحية	١٧-تنورية الغمر	٣١-أم انفرة
٤-مصطفاوية الغمر	١٨-أم الفرسان	٣٢-المتنبي
٥-تل اعور الغمر	١٩-هنادى (هيمو الغمر)	٣٣-تل الأرقم
٦-حمراء الغمر	٢٠-أم الربيع	٣٤-العنادية
٧-تل علو رقم ١	٢١-الثورة	٣٥-الدهماء
٨-تل علو رقم ٢	٢٢-بهيرة	٣٦-الراوية
٩-جوادية الغمر	٢٣-الحاتمية	٣٧-الهنادية
١٠-شبك الغمر	٢٤-الجابرية	٣٨-تل حضارة جنوبى
١١-الغمر	٢٥-تل	٣٩-تل حضارة شمالي
١٢-معشوق الغمر	٢٦-القنيطرة	٤٠-برقة
١٣-المنازرة	٢٧-القيروان	٤١-تشرين
١٤-الحرمون	٢٨-ظهر العرب	

سیاسەتی راگواستنی کوردو بەعەرەبکردنی کوردستان لەلایەن عەرەبێکی شۆڤێنیی و فاشی سوریا بەناوی (ملازم اول محمد طلب هلال)ەوە نەخشەی بۆ کێشراوەو، وەك پرۆژەیەك پێشکەش بەدەسەڵاتی سوریا کراوە تا لێی وردبێتەوەو بڕیاری لەسەر بدات، پاشان رژێمی فاشی سوریاش بڕیاری لەسەر پرۆژەکەی (هلال) داوەو کاری پێکردووە. پرۆژەکە (راستتر دەتوانین بڵێین پیلاننامەکە) لە (١٢) خاڵی سەرەکی پێکهاتووەو زۆر بەوردی جەختی کردۆتەوە سەر جێبەجێکردنی ئەو خاڵانەوەو بەدەسەڵاتی سوریا رادەگەیەنێت، ئەگەر ئەو خاڵانە جێبەجێ بکات چارەسەری کێشەیەکی گەورە دەکات، ئەو پیلاننامەیە لەسەر بنچینەی (بەزۆر راگواستن، دەستبەسەر داگرتنی زەوی، برسیکردن، نیشتەجێکردنی عەرەب لەشوێنی کوردان، لێ سەندنەوەی ناسنامە، داخستنی دەرگای کارکردن، پڕوپاگەندەو ناوزڕاندنی کورد، تێکبەردانی کورد، قەدەغەکردنی زمان و کلتوری کوردی، دوور خستنەوەی کورد لەدەنگدان و خۆپالاوتن و..)[١٣٧] وەستاوە. رژێمی سوریاش ئەو

١٣٧- ملازم اول محمد طلب هلال، دراسة عن محافظة الجزيرة... ص٦٩-٧٠.

هەنگاوانـەو گـەلێ هـەنگاوی تـری نـاوە بـۆ نەهێـشتنی بـوونی کـورد لـەرۆژئاوای کوردستاندا.

رژێمـی سـوریا تائێـستاش دان بـەبوونی کـوردو خـاکی کوردسـتان لـەرۆژئاوای کوردستاندا نانێ و دەستەواژەی (الاکراد في سوريا) لەنووسراوە رەسمیەکانی خۆی بەکار دەهێنێت و کورد وەکو بیانی و میوان دادەنێ و هەڵس و کەوتیان لەگەڵدا دەکات، سیاسەتی ئینکاری بوونی کورد لەلایەن سوریا، لەرووی زانستی و ئەکادیمش کاری بۆ دەکرێ و زۆربەی نووسین و لێکۆڵینەوەکانیان بۆ پشتگوێ خستن و سڕینەوەی بوونی کوردو شوێنە مێژووییەکانە، هەروەها هەوڵدەدەن مێژووی کۆنترین شوێنەوارە کوردییەکان بگۆڕن و بیکەن بەهی عەرەب و، دان بەهیچ شتێك دانانرێ کە کورد کردبێتی و هی کورد بێت[١٣٨].

رژێمی سوریا جگە لەنیشتەجێکردنی عەرەبی سوری لەناوچە کوردییەکان لەم سالأنەی دوایدا کاری دەکرد کەوا (١٠٠٠٠٠) سەد هەزار ماڵە عەرەبی فەلەستینی کە ژمارەی ئەندامانی خێزانیان دەگاتە (٥٠٠٠٠٠) نیو ملیۆن کەس لەپارێزگای حەسەکەدا نیشتەجێبکات[١٣٩]. سوریا پێشتر بڕیاری خۆی دایە کە دەست بەسەر خاك و خەڵکی رۆژئاوای کوردستاندا بگرێت و خاکی کوردستان بە بەشێکی جیانەکراوەی سوریا بزانێت، ئەمەشی لەدەستوری خۆیدا جێگیر کردووەو لەبڕگەی یەکەمی ماددەی یەکی دەستووری سوریادا هاتووە (بەهیچ شێوەیەك دەستبەرداری پارچەیەك لەخاکی سوریا نابین)[١٤٠]و، لەبڕگەی دووەمی هەمان ماددەدا هاتووە کە (هەرێمی سوریای عەرەبی بەشێکە لەنیشتمانی عەرەب)[١٤١]و لەبڕگەی سێیەمیش دا هاتووە (گەلی سوریا بەشێکە لە نەتەوەی عەرەب)[١٤٢]. ئەگەر بەوردی سەرنج بدەینە دەستووری سوریا ئەوا ئەوکاتە شۆڤێنیەت و فاشییەتی ئەو رژێمەمان بۆ دەردەکەوێت، سەیرکەن لەماددەی (٢١)ی دەستووری سوریا هاتووە (سیستەمی

١٣٨- جريدة الجبهة، العدد ٨ كانون الثاني ٢٠٠٢.

١٣٩- صلاح بدرالدين، غرب كردستان. . . ص١٦٥.

١٤٠- دستور الجمهورية العربية السورية، . . ص٨.

١٤١- هەمان سەرچاوە. . .

١٤٢- هەمان سەرچاوە. . .

پەروەردەو رۆشنبیری ئامانجی دروستکردنی نەوەیەکی عەرەبی نەتەوەیی سۆشیالیستی زانستییە..)[١٤٣] هەر ئەو دەستوورە جگە لەزمانی عەرەبی رێگەنادات بەهیچ زمانێکی تر خوێندن و نووسین لەقوتابخانەکاندا هەبێت، وەك لەماددەی (٤)دا هاتووە (زمانی عەرەبی زمانی رەسمییە)[١٤٤]. پارتی بەعس کە پارتێکی شۆڤێنیو فاشییەو دژی هەموو نەتەوەیەکی ترە رێبەرایەتی ئەو ولاّتە دەکات و هەموو کارێکی ئەو ولاّتە لەدەستی ئەودایەو لەدەستووریشدا ئەوە چەسپاوە وەك لەمادەی (٨)دا هاتووە (پارتی بەعسی عەرەبی سۆسیالستی، پارتی رێبەرە لەنێو کۆمەڵگاو دەوڵەتدا..)[١٤٥]. رژێمی سوریا بەم شێوەیە خاکی رۆژئاوای کوردستان بەنیشتمانی عەرەبیو خەڵکەکەشی بە بەشێك لەنەتەوەی عەرەب دادەنێو دەیەوێ کورد لەبۆتەی عەرەبیدا بتوێنێتەوە.

رژێمی سوریا، تاڕادەیەك سوودی لەسیاسەتی ئیسرائیل بەرامبەر عەرەب وەرگرتووەو ئیسرائیل چی بەرامبەر عەرەبەکانی ژێر دەسەلاّتی کردووە، سوریاش هەمان سیاسەتی بەزیاترەوە لەسەر کوردان پراکتیك کردووە. هەر سەردەمەو پیلانی تایبەتی بۆ بەعەرەبکردنی رۆژئاوای کوردستان داڕشتووەو هەموو توانایەکی دەوڵەتیشی بۆ ئەم مەبەستە تەرخان کردووەو، لەڕێی دەزگا پۆلیسییەکانی پیلانەکانی جێبەجێ کردووە.

بەعەرەبکردنی رۆژئاوای کوردستان لەسەرەتای شەستەکانەوە زۆر بەچڕی تائێستا لەلایەن سوریاوە کاری لەسەر دەکرێو، سەرەتا لەپارێزگای حەسەکە دەستی پێکردو دواتر درێژ بۆوەو ناوچەی کۆبانێو ناوچەی عفرینی گرتەوەو پاشتر جارێکی تر جزیرەی گرتەوە[١٤٦]. حکومەتی سوریا بۆ دەرکردنی جوتیارانی کورد لەگوندەکانیان پەنای بردۆتە بەر بەکارهێنانی سوپاش، لەساڵی ١٩٦٧دا سوپای سوریا هێرشی کردە سەر گوندە کوردییەکانی سەر سنوور بەمەبەستی دەرپەڕاندنیان و هێنانی عەرەب بۆ شوێنیان و بەسەدان خەڵکیان لەو

١٤٣- هەمان سەرچاوە... ص١٢.

١٤٤- هەمان سەرچاوە... ص٩.

١٤٥- هەمان سەرچاوە...

١٤٦- صلاح بدرالدين، غرب كردستان... ص٢١٠.

گـوندانـــه گرت و کوشــــــت[١٤٧]. لەگـەڵێك شوێندا سوريا لەتەنيشت گوندی کـوردان (مـستوطنات)ی عـەرەبی بـۆ عـەرەبان دروسـتکردووەو ئـاوو کارەبـای بـۆ رادەکێشان و بـۆ گونـدە کوردييەکـەی رانەدەکێشاو لەهـەموو خزمەتگوزارييـەکانی بێبەش دەکردن[١٤٨].

بەعـەرەبکردنی کوردسـتان نـاوی کـەس و گونـدو ناوچـەو شارەکانيـشی گرتۆتـەوەو[١٤٩]، سـوريا پـەنای بردۆتـە بـەر گـۆڕينی نـاوی گونـدو شـوێن و شـارە کوردييـەکان و هـەمووی کـردوون بـەناوی عـەرەبی[١٥٠]. رژێمـی سـوريا ئـەو گۆڕانکارييانەی هەر هەموو بەبڕيارو لەچوارچێوەيەکی ياسايی شۆڤێنيانە کە خۆی دايڕشـتووە جێبـەجێ کـردووەو ئـەو شـاڵاوەش تـەواوی ناوچـەکانی رۆژئـاوای کوردستانی گرتۆتەوە، هەڤبەندی ديموکراتی کورد لەسوريا لەناميلکەيەکدا بەناوی (تعريب القرى والبلدات الکردية) هەموو ئەو گۆڕانکارييانەی تۆمار کردووەو خستۆتە ڕوو، دەقـی بڕيارەکـانی رژێمـی سـوريا بـۆ ئـەو گۆڕانکارييانـەو ناوچـەو گونـدەکان هەمووی تۆمارکراون و ناوی گوندە کوردييەکان پێشوو چـی بوونـەو بەچيش گـۆڕاون بۆ عەرەبی ناوەکان هەموويان لەبەرامبەريەکدا نووسراون، گۆڤاری (سەرخۆبوون)يش کە گۆڤارێکی هزری سياسی وەرزييەو YNDK دەری دەکات لەژمارەکانی (٤و ٥و ٦)ی خۆيدا دەقی ئەو ناميلکەيەی کردۆتە کوردیو بڵاوی کردۆتـەوە. کۆی ئەو گوندانـەی کـە ناويـان گـۆڕاوەو لەناميلکەکـەدا تۆمـارکراون بـريتين لـە (٧١٦) گونـد لەتـەواوی ناوچەکانی رۆژئاوای کوردسـتاندا. بێگومـان پێشتر ناوەکـان هـەموو کوردی بوونـە، لەبـەر ئـەوەی هـەزاران سـاڵە کـورد لـەو شـوێنە لەسـەر خـاکی خـۆی دەژیو خـۆی شارستانيەتی ناوچەکەی ئاڤاکردووە. (ئاشکرايە کە گەلی کوردمـان لەسوريا لەسـەر ئـەو خاکـە مێژوويـەی خۆيـدا دەژی کـە شـوێنەوارە سروشـتیو مرۆيـیو شارستانييەکانی ناوی کوردييان لێيەو، وەك چۆن خەڵکەکانی بـەو ناوانـە ناسـراون ئـاواش گونـدو شـارەکانی بـەو ناوانـە ناسـراون و بوونەتـە بەشـێکی جيانـەکراوە

١٤٧- جواد ملا- کردستان والکرد... ص٨١.

١٤٨- هەمان سەرچاوە...

١٤٩- صلاح بدرالدين، هەمان سەرچاوە.

١٥٠- جواد ملا، هەمان سەرچاوە... ص٨٣.

لەمێژووی ناوچەکە)[151]. ئەو گۆڕانکارییانە دەچنە خانەی گۆڕینی دیمۆگرافیای کوردستان و کاریگەری زۆر نێگەتیڤانەشیان کردۆتە سەر هەستی مرۆڤی کورد (سیاسەتی بەعەرەبکردن لەو ساڵانەی دواییدا زۆر زیاتر پەرەی سەندووەو گەیشتۆتە سەرجەم ناوچە کوردییەکان و ناوە کوردییە دێرینەکان بەناوی عەرەبی دەگۆڕیٚو، درزێکی گەورەی خستۆتە دیواری پەیوەندی کوردی – عەرەبی و، هەست بەماف خوراویو خۆ بەنامۆ بوونێکی زۆریشی لای مرۆڤی کورد دروستکردووە، لەبەر ئەوەی لای مرۆڤی کورد ناوی گوندەکەی ناسنامەو مێژوو و رەسەنایەتییە)[152]. لەم دواییەدا شۆڤێنیەتی سوریا گەیشتۆتە ئەو رادەیەی ناوی کوردیشی قەدەغە کردووە (مەترسییەکانی ئەو سیاسەتە لەوەدایە گەیشتۆتە رادەیەك لێناگەڕێن تازە لەدایك بووە کوردەکان ناوی کوردییان لێ بنرێت)[153]. شایانی باسە ئەو سیاسەتە ئێستا لەلایەن رژێمی عێراق و رژێمی تورکیاش پیادە دەکرێت.

هەر بەمەبەستی بەعەرەبکردنی کوردستان و قڕکردنی کورد، رژێمی سوریا پەنای بردۆتە بەر کۆمەڵکوژی نەتەوەکەمان لەرۆژئاوای کوردستان و لە ١٩٦٠/١١/٣١ (٣٨٠) منداڵ و هەرزەکاری کوردی لەسینەمای ئامودەدا سوتاندو لە ١٩٩٣/٣/٢٣شدا (٧٢) زیندانی سیاسی کوردی لەبەندیخانەی حەسەکەدا سووتاند[154]. هەروەها گرتن و راوەدوونانی کورد لەلایەن سوریاوە سیاسەتێکی ترە بۆ هەراسانکردنی نەتەوەکەمان و ئەو سیاسەتەش بەردەوام کاری پێدەکریٚو درێژەی هەیە، بۆ نموونە لەساڵی ١٩٧٣و ١٩٧٤و ١٩٧٥دا کۆمەڵێ خەڵکی شۆڕشگێڕی کوردی گرت و بیٚ دادگایی کردن هەندێکیانی (٧) ساڵ زیندانی کرد[155].

شاڵاوی گرتن و راوەدوونان گەیشتۆتە منداڵانی کوردیش، ١٩٨٨/١٢/١٥ رژێمی سوریا (١٧) منداڵی کوردی لەقوتابخانەکانی (الطلائع)و (تشرین) لەشاری قامشلۆ بەتاوانی ئەوەی کە ئاڵای کوردستانیان لەسەر ئەو دوو قوتابخانەیەدا بەرز کردۆتەوە

١٥١- التحالف الديمقراطي الكردي في سوريا، تعريب القرى والبلدات الكردية... ص٣.

١٥٢- هەمان سەرچاوە... ص٤.

١٥٣- هەمان سەرچاوە...

١٥٤-جواد ملا، كردستان والكرد... ص١٨٢.

١٥٥- يكيتي، العدد ٦٠ نيسان ٢٠٠٠.

گرت[١٥٦]. شالاوی گرتن و راوەدوونانی کورد لەلایەن رژێمی سوریاوە تائێستاش بەردەوامەو درێژەی هەیە، بڕوانە بەڵگەنامەکانی ژمارە (٦٤، ٦٥، ٦٦). رژێمی سوریا سەرەڕای ئەوانەی کەباسمان کردن بەردەوام بەدوای شێوازی تازەدا دەگەڕێ بۆ دەرپەڕاندنی کورد لەسەر ماڵ و حاڵی خۆی، ئەوەتە ماوەیەکە کەوتۆتە هاندانی کورد بۆ ئەوەی بۆ ئەورووپا کۆچ بکەن و سوریا بەجێبهێڵن و لەم پێناوەشدا هەموو جۆرە ئاسانکارییەکیان پێشکەش دەکات[١٥٧]. رژێمی سوریا دەرگای کارکردنی لەکورد داخستووەو لەکۆمپانیاو کارگەکانی دەوڵەتدا دەریان دەکات و وەریان ناگرێت و داواکانیان رەت دەکاتەوە، بڕوانە بەڵگەنامەی ژمارە (٦٧)و، لەشوێنی ئەواندا کرێکاری عەرەب دەهێنێ و کاریان پێدەکات و هاوکاریشیان دەکات بۆ نیشتەجێبوونیان لەناوچە کوردییەکاندا، ئەوەش دەبێتە هۆی بەرز بوونەوەی رێژەی دانیشتوانی عەرەب لەناوچە کوردییەکان دا. هەر بۆ بێزارکردنی کورد بەهاران بۆ نەهێشتنی گەشت و سەیرانی کوردان دەوریاتی ئەمن دەردەکەن بۆ ئەو شوێنانەو خەڵك بێزار دەکەن و سەیرانەکانیان لێ تێکدەدەن، بیانووشیان ئەوەیە کەوا پارتە کوردییەکان ئەو سەیران و گەشتانە رێکدەخەن و دەبێتە هۆی بەرز بوونەوەی هەستی نەتەوەیی کوردو ئەوەش هەڕەشەیە بۆ سەر ئاسایشی سوریا، ئەوەتە ئەمنی سوریا رۆژی ١٠/٥/٢٠٠٢ چەند تیپێکی هونەرو گۆرانی کوردیان کە بۆ سەیران خۆیان ئامادە دەکرد گرت. ئەو شێوازەی ئەمنی سوریا لەدیمەشق و تەواوی ناوچەکانی رۆژئاوای کوردستانیشدا پیادە دەکرێت[١٥٨] لەلایەکی ترەوە گوندە کوردییەکانیان بەتەواوی پشتگوێ خستووەو لەهەموو خزمەتگوزارییەك بێ بەشیان کردووەو چەندین قوتابخانەیان داخستووەو بیانوو دەدۆزنەوە بۆ دەرکردنی خوێندەڤانی کورد لەقوتابخانەکاندا[١٥٩].

رژێمی سوریا بەلێسەندنەوەی ناسنامە زولمێکی زۆر گەورەی لەگەڵ کورد کردو هیچ هۆکارێکی یاساییش نەبوو بۆ بێ ناسنامە هێشتنەوەی کوردان لە رۆژئاوای

١٥٦- صلاح بدرالدين، غرب كردستان. . . ص١٠٥.

١٥٧- جريدة الوحدة، العدد ١٠٦ نيسان ٢٠٠٢.

١٥٨- جريدة الوحدة ١٠٧ آيار ٢٠٠٢.

١٥٩- هەمان سەرچاوە.

کوردستاندا[١٦٠]. لێسەندنەوەی ناسنامە دەستدرێژییەکی توندبوو بۆ سەر بەها مرۆییەکان و بووە هۆی ئەوەی کە خەڵکێکی زۆر بەرەو دەرەوەی سوریا کۆچ بکات[١٦١]. ئەگەر سەیر بکەین دەبینین پرسی بێناسنامەکردنی کورد، مرۆڤی کوردی رووبەڕووی کۆمەڵێ گرفت کردۆتەوە، لەوانە ناتوانن خاوەنداریێتی هیچ شتێك بکەن و یاسای سوریا رێگرە لەوەی کە خانوو، ئوتومبێل و شوێنی کارکردن و..تد بەناویان بکرێت، هەروەها ئەوانەی کە ناسنامەیان نییە لەزانکۆو پەیمانگاکان وەرناگیرێن و لەخوێندنی بالادا بێبەش دەبن[١٦٢]. سەرەڕای ئەوە کاریان پێنادرێت و لەهیچ دام و دەزگایەکی دەوڵەتیشدا دانامەزرێن. لەکاتی چوونیان بۆ شارە گەورەکانی سوریا، لەکاتی مانەوەیان لەهوتێل و شوێنە گشتییەکاندا هەمان مامەڵەی خەڵکی بیانییان لەگەڵدا دەکرێت و،. لەهەمووی سەیرتر لەکاتی بێناسنامە هێشتنەوەی کورددا سەیردەکەین لەماڵێکدا باوك هاولاتیەو ناسنامەی هەیە بەلام کوڕەکەی هاولاتی نییەو ناسنامەشی نییە، مێرد هاولاتیەو ناسنامەی هەیە بەلام ژنەکەی هەونییەو، هەروەها لەماڵێکدا برایەك هاولاتییەو براکەی تر بیانییە[١٦٣]. ئەوەش ئەوپەڕی گاڵتەجاڕییەو دوورە لەهەموو بەها مرۆڤایەتییەکان. هەر چەندە یاسای سوریا ماف بەهەموو ئەو کەسانە دەدات کە (٥٠) پەنجا ساڵ لەسەر خاکی سوریا ژیابن ببنە خاوەن ناسنامەی سوری، بەلام لەوەشدا کورد هاوێرکراوەو دوور خراوەتەوە[١٦٤]. لەهەمووشی سەیرتر ئەوانەی ناسنامەیان نییە لەدادگا ژنیان لێ مارە ناکرێت و هەروەها بەپێی یاسای ژمارە ٢٧٢ی ساڵی ١٩٦٩ نابێ ژن و ژنخوازی لەنێوان هاولاتیانی سوریو بێناسنامەکاندا هەبێت[١٦٥]. زۆر جاریش حکومەتی سوریا بەکوردە بێناسنامەکان دەڵێ (تورکە نیشتەجێکانی سوریا)[١٦٦]، بەهەمان شێوەی تورکیا کە بەکورد دەڵێ (تورکی شاخاوی) داگیرکەرانی کوردستان بۆ ئینکاری بوونی کوردو قڕکردنی سوود

١٦٠- جريدة التجمع، العدد ٧ ايلول ٢٠٠٠.

١٦١- جريدة التجمع، العدد ٩ شباط ٢٠٠١.

١٦٢- صلاح بدرالدين، غرب كردستان... ص١٠٣.

١٦٣- جريدة الجبهة، العدد ١٥ آب ٢٠٠٢.

١٦٤- هەمان سەرچاوە...

١٦٥- صلاح بدرالدين، غرب كردستان... ص١٩٤.

١٦٦- جواد ملا، كردستان والكرد... ص٨٢.

لەسیاسەتی یەکتر وەردەگرن. وەك ئەوەی کە سوریا سوودی لەسیاسەتی تورکیا لەم بارەو سیاسەتی عێراق بۆ (استیطان) کردنی عەرەب لەناوچە کوردییەکان و تەواوی شێوازەکانی تری عێراقی بۆ بەعەرەبکردنی کوردستان وەرگرتووە.

سیاسەتی سوریا دەرهەق بەکورد لەلایەن زۆر کەس و لایەنەوە رەخنەی لێگیراوەو داوا کراوە کە سوریا دەستبەرداری ئەو سیاسەتە بێت لەبەرامبەر کورداندا. وەزارەتی دەرەوەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لەراپۆرتی ساڵانەی خۆیدا لەساڵی ١٩٩٣دا، لەبەشی رەوشی مافی مرۆڤ لەسوریادا، چەند بەندێکی لەسەر سوریا تێدایەو ئاماژە بەوە دەکات کە سوریا دان بەبوونی کورد دانانێ‌و مافیان پێشێل دەکات و زمانی دایکیانی قەدەغە کردووەو دەستی داوەتە گۆڕینی ناوو دیمۆگرافیای ناوچە کوردییەکان و، هەروەها باسی لەوە کردووەکە دەیان گیراوی سیاسی کورد لەبەر هۆی نەتەوەییان لەزیندانەکانی سوریادا گیراون[١٦٧].

لەم ساڵانەی دواییدا سوریا بڕیارێکی تری دەرکردووە کە ئەگەر هاتوو هەر کوردێك ئەوانەی ناسنامەی سوورییان هەیە، ناسنامەکەی لێ ون بوو نابێ جارێکی تر ناسنامەی پێ بدرێتەوە، بڕوانە بەڵگەنامەی ژمارە ٦٣. بەم شێوەیە سوریا بەردەوامە لەسەر بەعەرەبکردنی رۆژئاوای کوردستان و لەهەموو روویێکەوە هەوڵی سڕینەوەی تایبەتمەندییە نەتەوەییەکانی کورد دەدات و دەیان شێوێنێ. (خاك، زمان، مێژوو، داب و نەریت، هەستی هاوبەش)ی کوردانی شێواندووەو بەردەوام هەوڵی نەهێشتنیان دەدات. هەموو رێیەکی لەپێشڤەچوونی کلتوری کوردی گرتووەو نایەڵێت گەشە بکات و پاریزگاری لەمانەوەی خۆی بکات، بەڵام سەرەڕای ئەوەش نەتەوەکەمان لەرۆژئاوادا زۆر بوێرانە لەرووی ئەو سیاسەتە وەستاوەتەوەو تارادەیەکی باش توانیویەتی پارێزگاری بوون و مۆرکی نەتەوەیی خۆی بکات. کورد لەچوارچێوەی سنووری جوگرافی سوریادا بەدووەم نەتەوە دێت و ١٢٪ی دانیشتوانی ئەو وڵاتە پێکدەهێنێت[١٦٨]. کەچی لەتەواوی مافە نەتەوەیی‌و رۆشنبیری‌و مرۆییەکانی بێبەش کراوە. لەگەڵ ئەوەشدا گەلی کورد لەرۆژئاوای کوردستاندا بەردەوام هەوڵدەدات و کێشەکەی دەخاتە بەردەم دەسەڵاتی سوریاو

١٦٧- صلاح بدرالدین، غرب كردستان... ص١٤٩.

١٦٨- جريدة الجبهة، العدد ١٤ تموز ٢٠٠٢.

داوای چارەسەرییان لێ دەخوازێت، هەر چەند دەسەڵاتی سوریا خۆی لەم پرسە دەدزێتەوە، بەڵام کورد بەردەوامە لەسەر خەباتی خۆیدا. ئەوەتا دوا هەوڵی کوردان لەم بوارەدا ئەوەبوو کە کاتێ سەرۆکی سوریا بەشار ئەسەد لە ٢٠٠٢/٨/١٨ هاتە پارێزگای حەسەکە، شاندێکی بەرەی دیموکراتی کورد لەسوریا یاداشتێکیان ئامادە کردبوو کە داواکاری مافەکانی کوردی تێدا تۆمارکرابوو، چوون کە بچنە لای و ببینن و یاداشتەکەی بدەنێ، بەڵام دەسەڵاتدارانی سوریا نەیانهێشت و بوونە رێگر[١٦٩]، بڕوانە بەڵگەنامەی ژمارە (٦٨). پاشتر بەشێوازێکی تر یاداشتنامەکەیان پێگەیاندو زۆر بەفراوانیش لەناو جەماوەردا بڵاویان کردەوەو، زۆربەی هەرە زۆری رۆژنامەو بڵاوکراوەکانی پارتە کوردییەکانی رۆژئاواش یاداشتنامەکەیان بڵاوکردەوە، لەگەڵ بەردەوامبوونی هەوڵی کورد بۆ وەدەستهێنانی مافەکانی لەرۆژئاوای کوردستاندا، تائێستا ئەوەی تێبینی دەکرێ سوریا بەهیچ شێوەیەك هەوڵنادات رەوشی کوردان باش بکات و چارەسەری پرسی کورد بکات[١٧٠]. لەلایەکی ترەوە رۆشنبیرانی کورد بەردەوامن لەخەباتی خۆیان بۆ خوێندنی کوردی، بەڵام رژێمی سوریا تائێستا نەهاتۆتە سەر ئەو باوەڕەی کەرێ بەخوێندن و نووسین بەزمانی کوردی بدات. رژێمی سوریا لەلایەك دژایەتی خوێندن و نووسین بەزمانی کوردی دەکات، کەچی لەلایەکی تر زانکۆی دیمەشق بۆ ساڵی خوێندنی (٢٠٠٢-٢٠٠٣) بڕیاری داوە بەشی زمانی یابانی لەزانکۆکەدا بکاتەوە[١٧١]. کە دەکرا بەشی زمانی کوردی لەزانکۆکە بکاتەوە.

١٦٩- جريدة صوت الاكراد، العدد ٣٣٣ آب ٢٠٠٢.

١٧٠- طريق الشعب، العدد ٣٢٨- آب ٢٠٠٢.

١٧١- هەمان سەرچاوە.

بەشی چوارەم

بەعەرەبکردنی کوردەکانی لوبنان

ژمارەیەکی زۆر لەرەڤەندی کورد کەوتوونەتە لوبنان و لەوێدا دەژین و، زۆربەی سەرچاوەکانیش چوونی کورد بۆ لوبنان دەگەڕێننەوە بۆ سەردەمی سەلاحەدینی ئەیوبی بەو پێیەی لوبنان بەشێك بووە لەولاتی شام[172][173]. پاش ئەوەش کورد ورده ورده رووی لەلوبنان کردووەو دەتوانین بڵێین کۆچکردنی راستەقینەی کورد بۆ لوبنان دەگەڕێتەوە بۆ سەرەتای سەدەی بیستەم، پاش ئەوەی کە تورك کەوتنە قڕکردن و بەتورککردنی کوردو هەوڵیاندا کورد لەبۆتەی تورکدا بتوێننەوە، بەتایبەت پاش شۆڕشی شێخ سەعیدی پیران، کە کەمالییەکان شۆڕشەکەیان سەرکوتکردو بەشێوەیەکی زۆر دڕندانەش کەوتنەوە جینۆسایدی کورد، ئەوە وایکرد ژمارەیەکی زۆری کورد لەماردین و بۆتان روو لە لوبنان بکەن[174]. (گەورەترین شەپۆلی کۆچی کوردان بۆ لوبنان دەگەڕێتەوە بۆ سالی ١٩٢٥-١٩٥٠، کە لەدەست زولمی تورکان رایان کردو روویان لە لوبنان کردو زۆربەشیان خەلکی ماردین و طورعابدین بوون)[175]. کوردەکانی لوبنان زۆربەیان لەبەیروت و[176]، بەشێکیشیان لەنابلس

١٧٢- عصمت شريف وانلي، الاكراد في سوريا ولبنان، مجلة دراسات كردية، العدد ٤ (٨) . . . ص٧٠.

١٧٣- ريبوار عبدالرحمن، الاكراد في لبنان، مجلة ئالای ئيسلام العدد ابريل ١٩٩٧. . . ص١٠.

١٧٤- نفس المصدر. . . ص١٢.

١٧٥- ديڤيد مكدويل، اكراد لبنان، مجلة الاجراس، العدد ١٤. . . ص٤٤.

١٧٦- عصمت شريف وانلي، نفس المصدر. . .

دەژین[١٧٧]. لەبارەی چۆنیەتی چوونی کورد بۆ لوبنان سەرچاوەکان باس لەوە دەکەن کە بەشێکیان لەگەڵ سوپای سەلاحەددینی ئەییوبی چوون و ئەوانی تریش کە لە باکوورو رۆژئاوای کوردستان چوونەتە لوبنان بەم شێوەیە بووە لە ماردینەوە هاتوونەتە نسێبین و لەوێش بۆ قامشلۆو حەسەکەو پاشان بۆ دیرالزور و دواتر حەلەب و (حمص) و حماه) و ئنجا چوونەتە لوبنان[١٧٨]و، تێیدا نیشتەجێبوون.

لەسەر ژمارەی کوردەکانی لوبنان کۆمەڵێ سەرژمێرو بۆچوونی جیا هەیە، بەڕای هەندێك ژمارەیان ٧٥٠٠٠ حەفتاو پێنج هەزار تا ١٠٠,٠٠٠ سەد هەزار کەس دەبێت[١٧٩]و، هەندێکیش بە ١٠٠,٠٠٠ سەد هەزار کەس مەزەندەی دەکەن[١٨٠][١٨١]، بەڵام ژمارەی کوردەکانی لوبنان لەو ژمارانە زیاترەو، ژمارەی تەواوی ئێستای کوردەکان لە لوبنان دەگاتە ١٥٧٠٠٥ کەس[١٨٢]. کوردەکانی لوبنان زۆربەیان لەگەڕەکە هەژار نشینەکان دەژین کە هەندێك بە (حزام الفقراء) ناوی دەبەن و، بەشێکیشیان لەناوچە بازرگانییەکاندا دەژین[١٨٣]. لەرووی ئاینییەوە زۆربەی هەرە زۆریان موسڵمانی سونین[١٨٤] (٩٩,٦٪ی کوردەکانی لوبنان موسڵمانی سونین و لەسەر مەزهەبی ئیمامی شافعین و ٠,٤٪شیان یەزیدین)[١٨٥].

بێگومان لوبنان وڵاتێکی عەرەبییەو شوێنیەتی عەرەبی لەوێشدا کاری خۆی دەکات و هەوڵدەدات تەنها خۆی باڵادەست بێت و خەڵکی تریش بخاتە پەراوێزەوە، ئەگەر سەیر بکەین ئەو کوردانەی لە لوبنان دەژین بەدەست کۆمەڵێ گرفتەوە دەناڵێنن و لەرووی نەتەوەیی مەزهەبییەوە دەچەوسێنرێنەوەو لەهەموو مافێکیان بێ

١٧٧- ریبوار عبدالرحمن، نفس المصدر. . .
١٧٨- صلاح عصام ابو شقرا، الاكراد شعب المعاناة. . . ص٦١.
١٧٩- صلاح عصام ابو شقرا، الاكراد شعب المعاناة. . . ص٦٨.
١٨٠- عصمت شريف وانلي، سەرچاوەی پێشوو. . .
١٨١- ديڤيد مكدويل، سەرچاوەی پێشوو. . .
١٨٢- صلاح عصام ابو شقرا، سەرچاوەی پێشوو.
١٨٣- ديڤيد مكدويل، سەرچاوەی پێشوو. . .
١٨٤- عصمت شريف وانلي، سەرچاوەی پێشوو.
١٨٥- صلاح عصام ابو شقرا، سەرچاوەی پێشوو. . . ص٦٩.

بەش کراون، گەورەترین گرفتی کوردەکان لە لوبنان گرفتی بیٚ ناسنامەییە[١٨٦] و، دەسەلاٚتی لوبنان ناسنامەی لوبنانییان پێنادات و بەهاولاٚتی لوبنانیان دانانێت و، دەیەوێت لەم ڕێگەیەوە لەهەموو مافێکیان بێبەشیان بکات. ٧٠٪ی کوردەکانی لوبنان ناسنامەیان نییەو بەردەوام لەنیگەرانیدا دەژین، لەبەر ئەوەی لەهەموو مافێکیان بێبەشکراون و حکومەتی لوبنان پێیان دەڵێت ئەو داوایانەی کە پێشکەشتان کردووە بۆ وەرگرتنی ناسنامە لەژێر لێکۆڵینەوەدایە[١٨٧]. ئەوەی ناسنامەی نەبێت لەخوێندنی قوتابخانە بێبەش دەکرێت[١٨٨]. ئەمەش وایکردووە ژمارەیەکی زۆر لەکوردان لەخوێندن بێبەش بکرێن و ڕێژەی نەخوێندەواری لەناویاندا بگاتە ٣٧,٨٪[١٨٩]، بیٚ ناسنامەیی کوردی لەبیمەی تەندروستی بێبەشکردووەو، بەمەش گرفتێکی گەورەی تەندروستی بۆ دروستکردوون، کە ناتوانن لەنەخۆشخانەکاندا وەك هەر لوبنانیەکی تر چارەسەری تەندروستی وەربگرن و، پرسی نیشتەجێبوون لەخانوو و شوقەدا ئەویش گرفتێکی ترە کە ڕووبەڕووی کوردان دەبێتەوە[١٩٠]. زۆرجاریش کورد ناچار دەکرێت کە نەتەوەو مەزهەبی خۆی بگۆڕێت بۆ ئەوەی ناسنامە وەربگرێت، وەك ئەوەی کە لەساڵی ١٩٥٦دا ١٧ کورد لەگەڵ خێزانەکانیان خۆیان خستە سەر تایەفەی مارۆنی تاناسنامەی لوبنانی وەربگرن[١٩١]. شایانی باسە لەساڵی ١٩٦٢دا کە سوریا سەرژمێرییەکەی پارێزگای حەسەکەی ئەنجامدا زیاتر لە (٥٠٠٠٠) هەزار کورد لەڕۆژئاوای کوردستانەوە roوویان لە لوبنان کرد[١٩٢]، بەلاٚم لەوێشدا ناسنامەیان وەرنەگرت. نەخوێندن و نەنووسین و نەهیچ شتێك بەزمانی

١٨٦- عصمت شريف وانلي - سەرچاوەی پێشوو. . .

١٨٧- ريبوار عبدالرحمن - سەرچاوەی پێشوو. . .

١٨٨- صلاح عصام ابو شقرا، سەرچاوەی پێشوو. . . ص٧٤.

١٨٩- هەمان سەرچاوە. . . ص٧٢.

١٩٠- هەمان سەرچاوە. . . ص١٤٠-ص١٤٢.

١٩١- هەمان سەرچاوە. . . ص١٥٠-ص١٥١.

١٩٢- ديڤيد مكدويل.. سەرچاوەی پێشوو. .

کوردی نین ئەمەش وای کردووە کە کوردەکانی لوبنان (نە گەورەیان نەبچوکیان) بەکرمانجی قسە نەکەن و[193]، بەزمانی عەرەبی قسە بکەن، زۆرجاریش دەسەڵاتی لوبنان هەوڵدەدات کوردەکانی لوبنان بکاتە عەرەب و لەبۆتەی عەرەبیدا بیان توێنێتەوە. وەك ئەوەی کە ماردینییەکان دەگەڕێنێتەوە سەر عەرەب و پێیان دەڵێت ئێوە لەبنچینەدا عەرەبن[194]. کوردەکانی لوبنان شانازی بەکورد بوونی خۆیان دەکەن و تائێستا هەوڵدەدەن پارێزگاری لەداب و نەریتی نەتەوەیی خۆیان بکەن، هەرچەندە حکومەتی لوبنان هەوڵدەدات بەتەواوی تێکەڵی کۆمەڵی لوبنانیان بکات، بەلام لەگەڵ ئەوەشدا ساڵانە یادی نەورۆز دەکەنەوەو تائێستا ٣٧٪یان پارێزگارییان لەداب و نەریتی کوردانەی خۆیان کردووە[195]. هەوڵدەدەن پەیوەندی لەگەڵ کورد لەپارچەکانی تری کوردستان ببەستن، بۆ نموونە پەیوەندییەکی بەتین لەنێوان کوردەکانی لوبنان و کوردانی رۆژئاوای کوردستان هەیە[196].

کورد، لە لوبنان تووشی کوشتن و راوەدوونان و گرتن و ماڵوێرانکردن بۆتەوە، لەساڵی ١٩٧٦دا لەشەڕی ناوخۆیی لوبناندا، ژمارەیەکی زۆری کورد لەسەر دەستی کەتایبی مارۆنییەکان (كتائب المارونية) کوژران و ماڵەکانیان روخێنران و لەگەڵ زەویدا یەکخران و زۆریشیان بۆ باشووری بەیروت رایان کردو دەربەدەر بوون[197]. هەروەها لەکاتی داگیرکردنی لوبنان لەلایەن ئیسرائیلەوە لە حوزەیرانی ١٩٨٢دا ژمارەیەکی زۆر لەکورد دەربەدەر کران و، زۆربەیان بۆ دۆڵی (البقاع) کۆچیان کردو، لەکۆتاییەکانی ١٩٨٣یشدا میلیشیای سەرەکی شیعەکان (حركة الأمل) ژمارەیەکی زۆری لەخێزانە کوردەکان دەستگیرکرد[198]. کورد لەشەڕی ناوخۆیی لوبنان زیانێکی

١٩٣- صلاح عصام ابو شقرا.. سەرچاوەی پێشوو. . . ص٥٨.

١٩٤- صلاح عصام ابو شقرا.. سەرچاوەی پێشوو. . . ص٥٨.

١٩٥- هەمان سەرچاوە. . . ص١٥٢، ص١٥٣، ص١٥٥.

١٩٦- دیڤید مکدویل، سەرچاوەی پێشوو. . .

١٩٧- هەمان سەرچاوە. . . ص٤٥.

١٩٨- هەمان سەرچاوە. . .

زۆری لێکەوت[١٩٩]. ناچار کوردەکان بۆ بەرگری لەخۆ کردن لەشەڕی ناوخۆیی لوبنان چەکیان هەڵگرت بۆ ئەوەی بتوانن پارێزگاری لەخۆیان بکەن[٢٠٠].

دوای ئەوەی کە سوپای سوریا چووە لوبنان، ئەویش کەوتە چاودێری کوردەکانی لوبنان و زۆر بەتوندیش چاودێری دەکردن و هەندێ جاریش دەیگرتن و ئازاری دەدان (کوردەکان لە لوبنان زیاتر لەهەر کەسێکی تر زیانیان پێگەیشتووە بۆیە تائێستاش هەست بەوە دەکەن کە هیچ دۆستێکیان نییە)[٢٠١]. ئەمەش وای کردووە کورد لە لوبنان بۆ دەرەوەی لوبنان کۆچ بکەن و روو لەئەوروپاو وڵاتانی تری جیهان بکەن، هۆی کۆچ کردنەکەشیان دەگەڕێتەوە بۆ هۆکاری ئەمنی و ئابووری و بێ ناسنامەیی[٢٠٢]. لەرووی ئەمنییەوە بەردەوام چاودێری دەکرێن و هەندێ جاریش دەگیرێن بۆ نموونە لەساڵی ٢٠٠١دا سوپای سوریا لە لوبنان کۆمەڵێ کوردی دەستگیر کردو ماڵەکانیشی رووخاندن. لەرووی ئابووریشەوە کە ناسنامەیان نەبێت کاریان پێنادرێت و، لەرووی بێناسنامەییشەوە، تائێستاش کێشەی سەرەکییان بێ ناسنامەییەو ناسنامەشیان نەبێت هیچیان بۆ ناکرێت. بەم شێوەیە کوردەکانی لوبنان کە ٣٪ی دانیشتوانی لوبنان پێکدێنن[٢٠٣]، تائێستا ٧٠٪یان بێناسنامەن و لەهەموو مافێك بێبەشکراون و ورده ورده بەعەرەبدەکرێن و لەبۆتەی عەرەبیدا دەتوێنرێنەوە.

شایانی باسە ژمارەیەکی زۆری کورد لەئوردنیش دەژین، کە ژمارەیان دەگاتە (١٥٠٠٠) پانزه هەزار کەس و بەسەر شارو گوندەکانی ئوردەندا دابەش بوون، بەڵام بەشێوەی سەرەکی لە (عمان)و (الزرقاء)و (إربد) دەژین[٢٠٤]و، بەکاری بازرگانی و

١٩٩- عصمت شریف وانلی، سەرچاوەی پێشوو. . .

٢٠٠- رێبوار عبدالرحمن، سەرچاوەی پێشوو. . . ص١٢.

٢٠١- دیڤید مکدویل- سەرچاوەی پێشوو. . . ص٤٦.

٢٠٢- صلاح عصام ابو شقرا، سەرچاوەی پێشوو. . . ص١٦٨- ص١٧٠- ص١٧١.

٢٠٣- دیڤید مکدویل- سەرچاوەی پێشوو. . . ص٤٧.

٢٠٤- محمد علي الصويركي الكردي، عمان تاريخ وحضارة وآثار. . . ص١٩١.

کشتوکاڵ و فەرمانبەری دەوڵەت خەریکن. ئەوانیش تێکەڵ بەکۆمەڵگای ئوردن کراون و هەوڵدەدرێت لەنێو عەرەبدا بتوێنرێنەوە، لەگەڵ ئەوەیدا کە شانازی بەکورد بوونی خۆیان دەکەن، بەڵام زمانی کوردی نازانن و بەعەرەبی قسە دەکەن.

فەسڵی دووەم

مەترسییەکانی بەعەرەبکردنی کوردستان

مەترسییەکانی بەعەرەبکردنی کوردستان

پیلانی بەعەرەبکردنی کوردستان، پیلانێکە بۆ سڕینەوەی بوونی نەتەوەیەك بەخاك و خەڵکەوە، کە لەلایەن داگیرکەرانی کوردستان پیلانڕێژی بۆ کراوەو پیادە دەکرێت. ئەم پیلانە لەهزرێکی شۆڤێنیو فاشیو رەگەزپەرستانە سەرچاوەی گرتووە، هزرێك کە تەنها بوونی خۆی دەبینیٚو، بوونی خەڵکانی تر رەت دەکاتەوەو چاودەبڕێتە ماڵ و سامان و خاکیان، بۆ ئەم مەبەستەش پەنا دەباتە بەر شێوازەکانی قڕکردن و جینۆسایدو دەستبەسەرداگرتنی خاك. خۆ ئەگەر نەتوانیٚ خەڵکەکە قڕ بکات ئەوا پەنا دەباتە بەر پاکتاوی نەژادی (التطهير العرقي)ی رۆڵەکانی نەتەوەکەو هەوڵی تواندنەوەیان لەبۆتەی عەرەبی دەدات. وەك ئەوەی لەعێراقدا بەپێی بڕیاری ١٩٩ لە ٢٠٠١/٩/٦ی بەناو (ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی عێراق) هەوڵدەدرێت کە کورد نەتەوەی خۆی بگۆڕێت و خۆی بکاتە عەرەب، ئەگەر ئەوەش نەکات ئەوا دووچاری راگواستن و نانبڕین دەبێتەوە. ئەم سیاسەتەش زۆر بەچڕی لەسەر دەستی حزبی بەعسی کۆنە پەرست و فاشی لەعێراق و سوریادا جێبەجیٚ دەکرێت.

کەسێکی وەك میشێل عەفلەق کە دامەزرێنەری حزبی بەعسی فاشییە باوەڕی وایە کە کورد رەسەنیان عەرەبە، بەڵام ئیمپریالیزم وای لێکردوون کە زمانی خۆیان لەبیر بچێتەوە[٢٠٥]. ئەوەش شێواندنی مێژوو و رووی راستییەو لای کەس نایەتە باوەڕکردن، لەبەر ئەوەی کورد لەنەژادیشدا ناچنەوە سەر عەرەب و دوو نەتەوەی لەیەکتر جیان، بەڵام شۆڤێنیەتی عەرەب باکی بەگۆڕینی راستییە مێژووییەکانیش نییەو زۆر بیٚ ویژدانانە کار بۆ سڕینەوەو لەناوبردن و تواندنەوەی نەتەوەکانی تر دەکات، ئەوەتە کەسێکی شۆڤێنی عەرەبی وەك (عوني فرسخ) دەڵیٚ: (کوردو بەر بەرو ئاشوورییەکان و ئەوانیتریش، لەرەسەندا عەرەبن و شتێکی ترنین)[٢٠٦]. ئەوەش لوتکەی شۆڤێنییەتە، کە جگە لەعەرەب دان بەبوونی کەسی تردا نانێن، هەر ئەو

٢٠٥- مجلة المنبر، العدد - اذار ١٩٩٩. . . ص١٠.

٢٠٦- نفس المصدر. . .

(عوني فرسخ)ە باوەڕی وایە کە ئەوەی بەعەرەبی قسە بکات عەرەبە[٢٠٧]. نەك هەر لای ئەوانە بەڵکو هەر لەکۆنەوە شۆڤێنیەتی عەرەب هەوڵی داوە نەتەوەی کورد بکاتە عەرەب (مێژوو نووسە کۆنەکانی عەرەب تەواو وەکو عارەبە داگیرکەرەکانی ئەوڕۆ کوردیان بۆ سەر "رەچەڵەکی عارەب" گێڕاوەتەوە)[٢٠٨]. ئەوانەی ئێستاش ئاو لەکانی لیخنی ئەوانەی پێشوو دەخۆنەوە. هەر بۆیە یەکێکی وەکو (زکي الابسوزي) شەکر دەشکێنێ‌و دەڵێ (کێ عەرەبە؟ ئەوەی لەسەر خاکی عەرەب بێ‌و بەعەرەبی قسە بکات ئەوە عەرەبە) بەپێی دەستووری هەردوو وڵاتی عەرەبی (عێراق و سوریا) باشوور و رۆژئاوای کوردستان بەشێکن لەخاکی ئەوان و ئەوانیش بەشێکن لەنیشتمانی عەرەب و نەتەوەی عەرەب. ئەوەتە لەماددەی دووەمی پڕۆژەی دەستووری عێراقدا هاتووە (عێراق بەشێکە لەنیشتمانی عەرەب)[٢٠٩]و، لەماددەی چوارەمیشدا هاتووە (هەرێمی عێراق یەکەیەکەو دابەش ناکرێت و، بەهیچ شێوەیەك ناکرێ دەستبەرداری بەشێکی بین جا لەبەر هەر هۆیەك و بارودۆخێك بێت)[٢١٠] لەبڕگەی یەکەمی ماددەی یەکی دەستووری سوریاشدا هاتووە (بەهیچ شێوەیەك دەستبەرداری پارچەیەك لەخاکی سوریا نابین)[٢١١]، لەبڕگەمی دووەمی هەمان ماددەشدا هاتووە کە (هەرێمی سوریای عەرەبی بەشێکە لەنیشتمانی عەرەب)[٢١٢]، هەروەها لەبڕگەی سێیەمیشدا هاتووە (گەلی سوریا بەشێکە لەنەتەوەی عەرەب)[٢١٣]. جگە لەمەش سوریا بەهیچ شێوەیەك دان بەبوونی کورددا نانێ‌و هەوڵدەدات خەڵکی تریش بهێنێتە سەر ئەو باوەڕەی کە کورد لەسنووری جوگرافی دەوڵەتی سوریادا نییەو ئەوەی هەشە یان عەرەبە یان هاوڵاتی سوریا نییەو بیانییەو، زۆر بەجدیش کار بۆ ئەوە دەکات (کار بەدەستانی سوریا بوونی کورد لەووڵاتەکەدا بۆ رۆژنامەنووسانی

٢٠٧- مجلة المنبر، العدد - اذار ١٩٩٩... ص١٠.

٢٠٨- جەمال نەبەز، کوردستان و شۆڕشەکەی... ل٥١.

٢٠٩- مشروع دستور جمهوريه العراق... ص١١.

٢١٠- نفس المصدر...

٢١١- دستور الجمهورية العربية السورية... ص٨.

٢١٢- نفس المصدر...

٢١٣- نفس المصدر...

بەدەستانی سوریا بوونی کورد لەوولاتەکەدا بۆ رۆژنامەنووسانی بێگانە بەدرۆ دەخەنەوە)[٢١٤].

بەم شێوەیە شۆڤێنیەتی عەرەبی خاکی کوردستان بە بەشێك لەنیشتمانی عەرەب و نەتەوەی کوردیش بە بەشێك لە نەتەوەی عەرەب دەزانێت و دەسەلاتی عەرەبی و بەناو رۆشنبیرانیشی لەسەر ئەوە کۆکن و بەیەك ئاراستە کار بۆ تواندنەوەی نەتەوەی کوردو زەوت کردنی خاکەکەی دەکەن. ئەوەش گەورەترین مەترسی و هەڕەشەی پیلانی بەعەرەبکردنی کوردستانە، کە هەڕەشە لەبوونی خاك و نەتەوەکەمان دەکات. بۆ زیاتر روونکردنەوەی هاوکاری نێوان دەسەلات و بەناو رۆشنبیرانی عەرەب بۆ پیلانی بەعەرەبکردنی کورد و کوردستان دەتوانین چەند نموونەیەك وەربگرین. ((قاسم[٢١٥] فەرمانی بە رۆژنامەی (الثورة)ی زوڕناژەنیدا، قاپی کورد بگرێت. (الثورة) لەژمارە (٥٥٥)ی ١٩٦١/٢/١٧دا گوتارێکی نووسی و داوای تواندنەوەی کوردی کردبوو))[٢١٦]. هەر لەساڵی ١٩٦١دا رۆژنامەی (الثورة) کە ئەوکات (یاسین الطائي) سەرنووسەری بوو وتارێکی کەسێکی شۆڤێنی بەناوی (قلوقیس مقصود) بلاوکردەوە کە تێیدا هاتبوو (پێویستە دەست بەسەر سەرکردایەتی کورد دابگیرێ و نەتەوەی کوردیش لەبۆتەی عەرەبیدا بتوێنرێتەوە)، ئەوکات پارتی دیموکراتی کوردستان بەرەنگاری ئەو هێرشانە بووەو، ١٦٠٠٠٠ سەدو شەست هەزار بروسکەی ناڕەزایی لەم بارەیەوە گەیشتنە عبدالکریم قاسم، بەلام قاسم ئیدانەی نەکرد. شۆڤێنیەتی عەرەب هەمان سیاسەت بۆ بەعەرەبکردنی نەتەوەکانی تریش پیادە دەکات، وەك ئەوەی لەمیسر بەرامبەر قیبتییەکان و لەجەزائیرو مەغریب بەرامبەر بەربەرەکان پیادە دەکرێت. ئەوەتە شۆڤێنییەتی عەرەب بەم شێوەیە لەبەر بەرەکان دەدوێت (فالبربر العرب ینتمون الی الجذور العربیة دون مبالغة او مواربة – بل هم لحمة عروبة المغرب العربي الکبیر بکامله وهم قوام العرب المغاربة ومادتهم)[٢١٧].

٢١٤- جەمال نەبەز، کوردستان و شۆڕشەکەی. . . ل١٣٧.

٢١٥- هەمان سەرچاوە. . . ل٢٠١.

٢١٦- مەبەست عبدالکریم قاسم ە.

٢١٧- محمد علي مادون، عروبة البربر. . . ص٧.

لەسەردەمی کۆنیشدا عەرەب ویستوویانە نەك هەر کورد بگرە هەموو ئەوانەی کە ناعەرەبن بیانهێننە ژێر دەسەلاَتی خۆیان (پاش مردنی محەممەد، فەرمانڕەوایانی عەرەبی موسڵمان لەگەڵ گەلە ناعەرەبەکاندا، پێچەوانەی ئەو ئایەتە جوولاَنەوە کە لەقورئاندا دەبێژێ: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾)(٢١٨). چەوساندنەوەی نەتەوەکانی تر لەسەر دەستی ئەمەوییەکان گەیشتبووە لوتکە، هەر کەسێك لەنەتەوەکانی تر ببوونایە موسڵمان، ئەوا پێیان دەگوتن (مولی) کە کۆیەکەی لەعەرەبیدا دەبێتە (موالی)و هیچ کاتێك بەهاولاَتی پلەیەك هەژمار نەدەکران (ئەم "موالی"یانە بەچاوێکی زۆر سووکەوە تەماشا دەکران)(٢١٩). کەواتە دەتوانین بڵێین هزری شۆڤێنییەتی عەرەبی ئێستا درێژە پێدەری هزری شۆڤێنییەتی بەرێیانەو لەیەك سەرچاوەوە هەڵقولاَون و، بەسوود وەرگرتن لەکلتوری رابردوویان پیلانڕێژی بۆ سیاسەتی ئێستایان دەکەن. کلتوری رابردووی عەرەبیش بریتییە لەهێرش و قڕکردن و تالاَنکردن هێرش بۆ داگیرکردنی خاکی خەڵکی ترو فراوانکردنی سنووری دەسەلاَتیان و، قڕکردنیش بەمەبەستی نەهێشتنی بەرهەڵست و خۆ سەپاندنیان، تالاَنکردنی ماڵ و سامانیش بۆ خۆژیاندن و خۆ بەڕێوەبردنیان، لەبەر ئەوەی عەرەب کۆچەرو دواکەوتوو بوون خودان کلتورێکی شارستانی نەبوون و لەسەر بنەمای شارستانیەتی نەتەوەکانی تر بینای شارستانیەتی خۆیان کرد. لەم پێناوەشدا ئەوەی لەدەستیان هات لەدژی نەتەوەکانی تردا ئەنجامیاندا (کوردستان وەکو ولاَتێك لەئەنجامی پرۆسەی فەتحدا کەوتە ژێر دەسەلاَتی سەربازیو ئیداری دەوڵەتی عەرەبی ئیسلامیەوە کە ئەوەش ڕێگای خۆشکرد بۆ ئەوەی بەرنامەی ئاینی نوێی ئیسلام و دەسەلاَتی نوێی دەوڵەتی عەرەبی ئیسلامی کۆنترۆڵی هەموو بوارەکانی ژیانی کۆمەلاَیەتیو سیاسیو ئابووریو ئیداریو رۆحی کورد بکات)(٢٢٠). دژایەتی کردنی کورد و تواندنەوەی کورد لەبۆتەی عەرەبیدا کە لەلایەن رژێمی فاشی بەعس لەعێراق و سوریادا کاری لەسەر دەکرێت، درێژەی ئەو سیاسەتەیە کە لەکۆنەوە لەلایەن

٢١٨- جەمال نەبەز، بیری نەتەوەیی کوردی... ل١٧.

٢١٩- هەمان سەرچاوە... ل١٨.

٢٢٠- عەتا قەرەداخی، کاریگەری کەلتوری ئەوان لەسەر کورد... ل٦٣-٦٤.

لەسەر دەکرێت، درێژەی ئەو سیاسەتەیە کە لەکۆنەوە لەلایەن شۆڤێنیەتی عەرەبەوە پیادە کراوە (بەشێك لەمێژوونووسانی عەرەب و ئیسلام هێندە بەرق و کینەوە سەیری کوردیان کردووە تەنانەت ویستوویانە لەریزی مرۆڤیشدا دای نەنێن)[221].

بێگومان ئەوەش ئەو پەڕی شۆڤێنیەتی عەرەبەو لەتەواوی بەها مرۆڤایەتییەکان دابڕاوە.

بەعەرەبکردنی کوردستان وەك روونمان کردەوەو کە لەهزرێکی شۆڤێنی و کۆنەپەرستی عەرەبییەوە سەرچاوەی گرتووە، بۆتە مەترسییەکی گەورە لەسەر تایبەتمەندییە نەتەوەییەکانی کوردو دوارۆژی ئاسایشی نەتەوەیی کوردستان. بۆیە بەپێویستی دەزانین کە مەترسییەکانی بەعەرەبکردنی کوردستان لەسەر هەر یەکێك لەتایبەتمەندییە نەتەوەییەکانمان بەجیا باس بکەین:

١-**خاك**: یەکێکە لەتایبەتمەندییە سەرەکییەکانی هەر نەتەوەیەك و ئەو نەتەوەیە لەسەریدا دەژیت و خۆشی دەوێ و قوربانی لەپێناو پاراستنیدا دەدات. شۆڤێنیەتی عەرەب لەکۆنەوە تائێستا چاوی بڕیوەتە خاکی کوردستان و هەوڵی داگیرکردنی دەدات و دەیەوێت بیکاتە بەشێك لەخاکی عەرەب، وەك ئەوەی کەئێستا هەر یەك لەداگیرکەرانی کوردستان (سوریاو عێراق) رۆژئاواو باشووری کوردستان بە بەشێك لەخاکی خۆیان و نیشتمانی عەرەب دەزانن و لەدەستووری خۆشیاندا جێگیریان کردووەو ئامادەش نین دەستی لێ هەڵبگرن. عێراق و سوریا وەك دوو دەوڵەتی داتاشراوو ناسروشتی کە لەناوچەکەدا دروستکراون و باشوور و رۆژئاوای کوردستانیان پێوە لکێنراوە، بەردەوام بەئاگرو ئاسن کەوتونەتە گیانی کورد بۆ پاراستنی سنووری دەستکردیان و داگیرکردنی خاکی کوردستان، بۆ ئەمەش کەوتوونەتە راگواستنی کورد لەسەر خاکی خۆیو هێنان و نیشتەجێکردنی (استیطان)ی عەرەب لەسەر خاکی کوردستان و، شێواندن و گۆڕینی دیمۆگرافیای کوردستان و بەناوکردنی زەوییو زاری کوردان بەناوی عەرەبی هێنراوو، سڕینەوەو ونکردنی تۆماری تایبەت بەتاپۆی زەوییو زاری کوردان. هۆکارەکانی داگیرکردن و دەستبەسەرداگرتنی خاکی کوردستانیش لەلایەن داگیرکەرانی کوردستانەوە

٢٢١- هەمان سەرچاوە. . . ل٧٨.

دەگەڕێتەوە بۆ دەوڵەمەندی خاکی کوردستان لەرووی کانەکانی نەوت و سەرچاوەکانی وزەو گازی سروشتیو جۆرەها کانزاو بەردی بەنرخ و، بەپیتی خاکی کوردستان لەرووی کستوکاڵ و بەروبوومی سروشتیو لەوەڕگاوەو، لەباری سروشتی رەنگینی کوردستان بۆ گەشت و گوزارو... ، ئەمانەش دەبنە بنەمایەك بۆ بنیاتنانی ئابوورییەکی پتەوو دەوڵەمەند، کە ئەمەش مەرجی سەرکەوتنی هەر دەسەڵاتێکە، هەر بۆیەش داگیرکەرانی کوردستان بەهەموو شێوەیەك کار دەکەن بۆ ئەوەی کوردستان بکەنە بەشێکی جیانەکراوە لەوڵاتەکانیاندا. جگە لەمانە پێگەی سیاسیو ستراتیژی کوردستان ئەویش هۆکارێکە بۆ ئەوەی داگیرکەرانی کوردستان زیاتر چڕنوك لەخاکەکەی گیر بکەن. ئەگەر سەرنج بدەین رژێمی داگیرکەری عێراق زیاتر چاوی بڕیوەتە شوێنە ستراتیژیو دەوڵەمەندەکانی کوردستان وەك (کەرکوك، مەخموور، شنگاڵ، خانەقین، زەمار، شێخان، مەندەلی، بەدرەو جەسان. . .)و رژێمی داگیرکەری سوریاش کاتێك نەوت لەناوچەی قەرەچووغ[٢٢٢] لەجەزیرە دۆزرایەوە کەوتە راگواستنی کورد لەو شوێنەو دروستکردنی (پشتێنەی عەرەبی)و هێنانی عەرەب بۆ ناوچەکە. بەم شێوەیە شۆڤێنییەتی عەرەب خاکەکەمانی داگیرکردووەو بەخاکی خۆی دەزانێت و، وای نیشاندەدات کە کورد خاکی نییەو لەسەر خاکی عەرەبدا میوانە، زۆر جاریش گوێمان لەو بەندو باڵۆرانە دەبێت. بەڵام دەسەڵاتدارانی عەرەب دەبێ باش بزانن کە تاسەر ئەمەیان بۆ ناچێتە سەرو خاکی کوردستان هی کوردەو نابێتە هی کەسی تر.

٢-**زمان:** وەك تایبەتمەندییەکی نەتەوەیی، ئەویش کەوتۆتە بەر مەترسی شاڵاوی بەعەرەبکردنی کوردستان و، هەر لەکۆنەوە شۆڤێنییەتی عەرەب ویستوویەتی زمان و کلتوری کورد بسڕێتەوەو زمان و کلتوری عەرەب بسەپێنێتە سەر کورد. لەپاش جەنگی (القادسیة)ەوە لە ٦٤٠ی زاینیدا، ئەوە سەرەتای دەستبەسەرداگرتنی کوردستان بوو لەلایەن عەرەبەوەو، ئەو دەستبەسەرداگرتنە عەرەبییە بزووتنەوەیەکی بەعەرەبکردن بوو بۆ بچوککردنەوەو سڕینەوەی بەها نەتەوەییەکانی کوردو پشتگوێ

٢٢٢- قەرەچووغ: شاخێکە لەرۆژئاوای کوردستان و نەوتی سەرەکی سوریا لەو ناوچە دایەو ناونراوە (حقول سویداء)و، کەوتۆتە نزیك سنووری دەستکردی نێوان عێراق- سوریا. شایانی باسە لەمەخمووریش چیایەك بەناوی (قەرەچووغ) هەیەو کۆمەڵێ چاڵە نەوتیشی لێدۆزراوەتەوە.

خستنی زمان و کلتوری کوردو، کارکردن بۆ بلاۆوکردنەوەو سەپاندنی زمان و کلتوری عەرەبی[٢٢٣]. بەمەش ویستیان زمان و کلتوری کورد لەناو ببەن، بەلاّم خۆشبەختانە زمان و کلتوری کورد لەسەر دەستی هۆزانڤان و رۆشنبیرانی کورد پارێزراو مایەوە. زمانی هەر نەتەوەیەك لەگەڵ لەدایکبوونی نەتەوەکە لەدایکدەبێت[٢٢٤]. بۆیە دەسەلاّتی عەرەبی بۆ لەناو بردن و سڕینەوەی نەتەوەی کورد هەوڵی سڕینەوەو نەهێشتنی زمانی کوردی داوە. ئەم هەوڵدانەش لەسەدەکانی رابردووەوە تائێستا درێژەی هەیەو، لەگەڵ دروستکردنی دەوڵەتی عێراقیشدا کار بۆ پشتگوێ خستن و سڕینەوەی زمانی کوردی کراوە، دوای دروستکردنی عێراق کابرایەکی شۆڤێنی عەرەب کە ناوی (ساطع الحصري) بوو، کرا بە بەڕێوەبەری گشتی زانیاری (المعارف) و لەماوەی نێوان (١٧ی کانوونی دووەمی ١٩٢٣ تا ٣١ی تەمووزی ١٩٢٧) لەکارەکەیدا مایەوە، (ساطع الحصری) کەسێکی شۆڤێنی بوو، لای ئەو زمان یەکەم پێوەر بوو بۆ خۆ بەستنەوە بەولاّتی عەرەبی و هەر کەسێ بەعەرەبی قسە بکات ئەوە عەرەبە جا ئایین یا رەگەز یا مێژووی هەر چییەك بێت[٢٢٥]. هەوڵی دەدا زمانی کوردی پشتگوێ بخات و بیانووی زۆری دەدۆزییەوە بۆ ئەوەی کورد بەزمانی خۆی نەخوێنێت و بەزمانی عەرەبی بخوێنێت ئەوەشی بۆ ئەوە بوو وردە وردە زمان و کلتوری کوردی بسڕێتەوە، بێگومان هەر زمانێك کەپێی نەخوێنرێت و پێی نەنووسرێت پێشناکەوێت و گەشە ناکات. پاشتر رژێمی کۆماری عێراق لەساڵی ١٩٦٠دا دەستی کرد بەراگواستنی مامۆستایانی کورد لەکەرکوك (فەرمانێکی وەزاری هاتووە بۆ بەڕێوەبەرایەتی زانیاری لیوای کەرکوك بۆ ئەوەی هەرچی دەرچووانی دار المعلمین و معلمات هەیە لەکوردەکان لەسلێمانی دابنرێت نەك لەکەرکوك)[٢٢٦]. بڕوانە بەڵگەنامەی ژمارە (٧٠)، ئەوەش هەوڵێك بووە بۆ نەهێشتنی خوێندنی کوردی لەکەرکوکدا. خوێندنی کوردیو بزاڤی کلتوری کورد بەردەوام لەلایەن دەسەلاّتی عەرەبییەوە چ لەعێراق و چ لەسوریادا دژایەتی کراوە. هەر چەندە لەبڕگەی (ب)ی

٢٢٣- مازن بلال، المسألة الكردية الوهم والحقيقة... ص١٤٣.

٢٢٤- نفس المصدر... ص١٤٧.

٢٢٥- گۆڤاری مەتین، ژمارە ٩٩- نیسان ٢٠٠٠... ل٨٥-٨٦.

٢٢٦- رۆژنامەی ژین، ژمارە (١٥٧٦) ساڵی (٣٥) دووشەممە ١٠/١٠/١٩٦٠.

ماددەی حەوتەمی دەستووری کاتی عێراقدا هاتووە (زمانی کوردی زمانی رەسمی دەبێت شان بەشانی زمانی عەرەبی لەناوچەی کوردیدا)[227]، بەلاّم زۆر کەم کار بەو دەقە کراوە، رژێمی عێراق بەتایبەت بەعس بۆ ئەوە سوودی لەزمانی کوردی وەرگرتووە بیرو بۆچوونە بۆ گەنەکانی خۆی لەرێی زمانی کوردییەوە بگەیەنێتە کورد، ئەگەرنا بەردەوام دژایەتی زمان و کلتوری کوردی کردووەو بڕیاری تایبەتی لەم بارەیەوە داوە، بڕیاری ٦٣٢ لە ١٩٨٩/١٠/٧ی بەناو (ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی عێراق) زۆر راشکاوانە دژایەتی زمانی کوردی دەکات و بەشتێکی بێ بایەخی دادەنێ. لەبڕگەی یەکەمی ئەو بڕیارەدا هاتووە کە قوتابی بەدەرنەچوو (راسب) دانانرێ ئەگەر هاتوو لەوانەی زمانی کوردیدا دەرنەچوو، ئەو بڕیارەش هەموو ئەو قوتابخانانە دەگرێتەوە کە زمانی کوردییان تێدا دەخوێنرێت. لەبڕگەی دووەمیشدا بڕیارەکە کراوە بەبڕیارێکی یەکلایی کەرەوەو تێیدا هاتووە (کار بەهیچ دەقێکی تری پێچەوانەی ئەو دەقە ناکرێت)[228]. ئەگەر لەعێراقدا خوێندنیش بەزمانی کوردی بووبێ ئەوا بەشتێکی کەم بایەخ سەیر کراوەو، پرۆگرامی خوێندن هەمان پرۆگرامە عەرەبییەکە بووەو وەرگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی، پرۆگرامەکەش بەهیچ شێوەیەك گوزارشتی لەکۆمەڵی کوردەواری نەکردووە، بۆ نموونە لەبابەتی مێژوودا مێژووی نیشتمانی عەرەب و، لە بابەتی جوگرافیادا جوگرافیای نیشتمانی عەرەب و لەبابەتەکانی تریشدا هەر هەمووی هی عەرەب دەخوێنرێت، ئەوەش بۆ ئەوە بووە کە خوێندەڤانی کورد هەمیشە عێراق بەوڵاتی خۆی بزانێ و لەرێی عێراقیشەوە (نیشتمانی عەرەبی) بەنیشتمانی خۆی بزانێ و مێژوو و جوگرافیاو شارستانییەتی ئەوانیش بەهی خۆی بزانێت و، هەست نەکات کە کوردستان نیشتمانی ئەوەو بەشێکی بەزۆر بەعێراقەوە لکێنراوەو داگیرکراوە. رژێمی بەعس بە بەردەوامی هەوڵی سڕینەوەی زمان و کلتوری کوردی داوەو، قوتابخانە کوردییەکانی داخستووەو، لەساڵی خوێندنی (٢٠٠٠-٢٠٠١)ەوە لەسەرتاسەری عێراقدا لەهیچ قوتابخانەیەکدا خوێندنی بەزمانی کوردی نەهێشتووەو هەمووی کردووە بەعەرەبی، لە (کەرکوك،

٢٢٧- د.حكمت حكيم، الدساتير العراقية المؤقتة وحقوق المواطن العراقي. . . ص٩٤.

٢٢٨- جريدة الوقائع العراقية، العدد ٣٢٧٨، اليوم ٢٣/١٠/١٩٨٩.

مەخموور، شنگالْ، زەمار، قەراج، خانەقین،. . .و شوێنانی تریش) خوێندنی عەرەبی سەپاندۆتە سەر کورد.

لەو رێیەوە رژێمی عێراق دەیەوێت زمان و کلتوری خۆی بسەپێنێتە سەر کوردو زمان و کلتوری کوردیش کەم بایەخ بکات. ئەگەر سەیر بکەین دەبینین ئێستاش کاریگەرییەکی زۆری کلتورو زمان و هزرو سیاسەتی عەرەبی بەسەر رۆشنبیرانی کورد لەباشووری کوردستاندا دیارە، ئەمە بۆ رۆژئاوای کوردستانیش راستە، لەبەر ئەوەی نەتەوەی سەردەست هەوڵدەدات هەموو شتێکی خۆی بسەپێنێتە سەر نەتەوەی بندەست، لەباکورردا کاریگەری زمان و کلتوری تورك و لەرۆژهەلاتیشدا کاریگەری زمان و کلتوری فارس بەسەر زمان و کلتوری کورددا هەیە. ئەم سیاسەتەی داگیرکەرانی کوردستان سێ واقیعی کلتوری جیا لەیەکی دروستکردووە. لەهەریەك لەتورکیاو ئێراندا خوێندن بەزمانی کوردی قەدەغەیەو رێی پێنادرێو کوردیان ناچار کردووە بەزمانی ئەوان بخوێنێو بنووسێ، دەسەلاتە داگیرکەرەکانی کوردستان لە کۆنەوە تائێستا زمانی خۆیان سەپاندۆتە سەر کورد (کوردەکان بەناچاری زمانی دەستەلات دارانیان لەکاروباری رەسمییدا بەکاردەهێنا)[229]. وەك لەپێشەوە باسمان کرد عێراق بە بەردەوامی هەوڵی سڕینەوەی زمان و کلتوری کوردی داوەو کەنار گیری کردووە.

لەسوریاشدا خوێندن و نووسین بەزمانی کوردی قەدەغەیەو تەنها دەبێت بەزمانی عەرەبی بێت و ئەمەش لەماددەی (٤)ی دەستووری سوریادا جێگیر کراوە، کە دەڵێت (زمانی عەرەبی زمانی رەسمییە)[230]. شۆڤێنییەتی عەرەبی هەستی بەوەکردووە، کە ئەگەر زمانی کوردی رێی پێبدرێت ئەوا گەشە دەکات و تایبەتمەندییەکانی خۆی دەپارێزێت، بۆیە کەوتۆتە دژایەتیکردنی زمانەکەمان. بێگومان زمانیش هۆکاری لەیەکتر گەیشتن و خوێندن و نووسین و بیرکردنەوەیەو یەکێکە لەتایبەتمەندییە بنچینەییەکانی هەر نەتەوەك. لەگەڵ ئەو هەموو دژایەتیو قەدەغەکردنەشدا زمانی

٢٢٩- جەمال نەبەز، کوردستان و شۆڕشەکەی. . . ل١٧٦.

٢٣٠- دستور الجمهورية العربية السورية. . . ص٩.

کوردی لەرێی رۆشنبیرانی کورد بەردەوام بەرەنگاری داگیرکەرانی کوردستان بۆتەوەو خۆی پاراستووەو لەگەشە کردنیشدایە. وەك بۆمان دەرکەوت بەعەرەبکردنی کوردستان مەترسییەکی زۆری بۆ سەر مانەوەو گەشەکردنی زمانەکەمان هەیەو بۆتە هەڕەشە لەسەر نەهێشتن و سڕینەوەی زمانەکەمان.

۳-**مێژوو:** هەر نەتەوەیەك خودان مێژوویەکی تایبەت بەخۆیەتیو، مێژووی هەر نەتەوەیەك تۆمارێکی گشتی ئەو نەتەوەیەیە، کە خۆشیو ناخۆشیو سەرکەوتن و کارەساتی نەتەوەکەی تێدا تۆمار کراوەو، لەلایەن ئەندامانی نەتەوەکە شانازی پێوە دەکرێت و پەندی لێوەر دەگیرێت. کوردیش وەك هەر نەتەوەیەکی تر خودان مێژووی خۆیەتیو شانازیش بەمێژووەکەی دەکات، مێژووی کورد بریتییە لەبەرەنگاریو کەوتن و هەڵسانەوەو تێهەڵچوونەوە، کورد بەدرێژایی مێژوو بەردەوام لەبەرەنگاریدا بووە لەبەرامبەر ئەو هێرشانەی کراونەتە سەر کوردو خاکەکەیو زۆرجار سەرکەوتووەو زۆرجاریش کەوتووە، بەڵام ئەگەر سەنج بدەین کورد لەپاش هەر کەوتنێك بیری لەهەڵسانەوە کردۆتەوەو هەڵساوەتەوەو جارێکی تر تێهەڵچۆتەوەو درێژەی بە بەرخودانی خۆی داوە.

داگیرکەرانی کوردستان بەردەوام هەوڵیانداوە مێژووی کورد بشێوێنن و بیسڕنەوە، ئەو هەوڵانەی داگیرکەرانیش بەدرێژایی مێژوو کاری بۆکراوە (سەرجەمی مێژووی سیاسیو فیکریو ئەدەبی پێش ئیسلام رەشکرایەوە)[۲۳۱]. داگیرکەران بۆ گۆڕین و سڕینەوەی مێژووی کورد پەنایان بردۆتە بەر بەکارهێنانی هێزو لەهەر هێرش و پەلامارێکدا بۆ سەر کوردستان ئەوەی دەستیان کەوتووە سووتاندوویانە، لەکاتی هێرشی عەرەب بۆ سەر کوردستان و لەسەردەمی (عومەری کوڕی خەتاب)دا، عومەر فەرمانی بەلەشکرەکەیدا هەرچی کتێب و نووسراوێکیان کەوتە بەر دەست بیسووتێنن[۲۳۲]. بێگومان کتێب و نووسراوەکانیش زۆربەیان بەرهەمی بیری کوردو تۆماری مێژووی کورد بوون، جگە لەسەرچاوەکانی تری خۆ رۆشنبیرکردن. رەنگە

۲۳۱- رەفیق سابیر، بەرەو مێژوو. . . ل۲۷.

۲۳۲- رەفیق سابیر، بەرەو مێژوو. . . ل۲۸.

بپرسین ئەو هێرشانە هێرشی لەشکری ئیسلام بوون و بۆ گەیاندنی پەیامی ئیسلام بەناوچەکە هێرش و پەلاماریان دەکرد، بەڵام دەبێ ئەوە بزانین کە سوپاکە سوپای عەرەب بوو (ووشەی "عارەب"و "ئیسلام" لەو سەردەمەدا هاو واتای یەك بوون)[٢٣٣].

باشە کە مەبەستیان گەیاندنی پەیامی ئیسلام بووە بۆ مێژوو و کلتوری نەتەوەکانی تریان سوتاندووە؟! ئەگەر مەبەست خۆ سەپاندن و سڕینەوەی نەتەوەکانی تر نەبێت! سەرەڕای ئەو هێرش و پەلامارانەش و پاش ئیسلام بوونی کوردیش، کورد بەردەوام هەوڵی داوە پارێزگاری لەبوون و مێژووی خۆی بکات. پاشتریش دەسەڵاتدارانی عەرەب بۆ درێژەدان بەو سیاسەتە کەوتوونەتە پیلان دانان بۆ شێواندن و سڕینەوەی مێژووی کورد، وەك ئەوەی لەعێراقدا بەناوی (سەر لەنوێ نووسینەوەی مێژوو) دەستکرا بەنووسینەوەی مێژووی عێراق و مێژوو و کلتورو شارستانیەتی باشووری کوردستانیش شێوێنران و کران بە بەشێك لەمێژووی عێراق و عەرەب، ڕژێمی فاشی بەعس هەمووکات هەوڵیداوە کورد بەمێژووی خۆی نامۆ بکات و مێژووی خۆی بەمێژووی عێراق و هی عێراقیش بەهی خۆی بزانێت. شایانی باسە هەمان سیاسەتیش لەسوریادا پیادە دەکرێ. ئەوەش بۆ ئەوەیە کە کورد هەستنەکات مێژوویەکی تایبەت بەخۆی هەیەو خۆی وەك نەتەوەیەکی سەربەخۆ نەبینێت. بەعەرەبکردنی کوردستان مەترسییەکی زۆر گەورەی بۆ سەر سڕینەوەی مێژووی کورد هەیەو لەدوارۆژیشدا کاریگەری ئەو سیاسەتە شۆڤێنیەی ڕژێمی عێراقمان زیاتر بۆ ڕوون دەبێتەوەو بەدەردەکەوێت.

٤-داب و نەریت: داب و نەریت یەکێکە لەتایبەتمەندییە نەتەوەییەکانی هەر نەتەوەیەك و، بگرە وەك ناسنامەی نەتەوەش سەیر دەکرێت. کوردیش خودان داب و نەریتی ڕەسەنی خۆیەتی و ئەو داب و نەریتەی لەنەتەوەکانی تری جیا کردۆتەوەو تایبەتمەندییەکی جیای پێبەخشیوە، ئەو داب و نەریتانەش گوزارشت لەهەڵس و کەوت و واقیعی ژیانی ڕۆژانەی کۆمەڵی کوردەواری دەکەن. دەسەڵاتی داگیرکەری

٢٣٣- جەمال نەبەز، کوردستان و شۆڕشەکەی. . . ل٧٨.

عـەرەبی هـەمووکات هـەوڵی داوە ئـەو داب و نەریتـە رەسـەنانەی کـورد بـشێوێنیو بسڕێتەوەو لەسـەرەتای هێرشـی لەشـکری عـەرەب بۆ سـەر کوردسـتان کـار بۆ ئـەوە کـراوە (گـەلی کـورد بـەزمان و کولتـوورو ژیـانی نەتـەوەیی خـۆی نـامۆ کـرا)[234]و، دەیانویست نەتەوەی کورد لەرابردووی خۆی دابڕن و داب و نەریتێکی تری بەسـەردا بسەپێنن. دەسەڵاتدارانی عەرەبی داگیرکەری کوردستان بۆ سڕینەوەی داب و نـەریتی رەسەنی کوردەواری هەموو شێوازێکیان گرتۆتە بەر، وەك قەدەغـەکردنی ریۆ رەسـم و یادکردنـەوە نەتـەوەییو ئـایینیو نیـشتمانییەکان، قەدەغـەکردنی پۆشـینی جـل و بەرگی کوردی (وەك ئەوەی لەسوریا پیادە دەکرێت)[235]، هەروەها هەوڵیانـداوە نـاوی بۆنـەو جەژنـە نەتەوەییـەکانی کـورد بگۆڕن و تێکـەڵ بـەیادو بۆنـەکانی خۆیـانی بکـەن وەك ئـەوەی جـەژنی نـەورۆزیان کـردووە بـە (عیـد الربیـع وعیـد الـشجرة وعیـد الام). دابەش کردنی نەتەوەی کـورد بەسـەر سـێ نەتـەوەی تـری رۆژهـەڵات (عـەرەب، تـورك، فارس) وای کردووە سێ واقیعی کۆمەڵایەتی جیا لای کورد دروستبێت، لەبەر ئـەوەی نەتـەوەی سەردەسـت هـەمووکات هەوڵـدەدات داب و نـەریتی خـۆی بـسەپێنێتە سـەر نەتـەوەی بندەسـت. ئەگـەر بـەوردی سـەرنج بـدەین دەبیـنین لەباشـوور و رۆژئـاوای کوردسـتان کـورد کەوتۆتـە ژێـر کاریگـەری داب و نـەریت و کلتـورو پەیوەندییـە کۆمەڵایەتییەکانی عەرەب و لەباکووری هی تورك و لەرۆژهەڵاتیشدا هی فارس.

یەکێك لەئامانجەکانی بەعەرەبکردنی کوردستانیش تێکشکاندن و سڕینەوەی داب و نەریتە رەسەنەکانی کورد بووە، بەتایبەت کاتێك رژێمـی بـەعس کەوتـە رووخانـدنی گونـدو شارۆچـکەکانی کوردسـتان و راگواسـتن و پـەرتکردنی خـەڵکی کوردسـتان، ویستی داب و نـەریتی کۆمـەڵی کوردەواری هەڵتـەکێنیو بیشێوێنیو لـەناوی ببـات، لەبـەر ئـەوەی هـەر یـەك لەناوچـەکانی کوردسـتان خـودان داب و نـەریتی رەسـەنی کوردانـەی خۆیـەتی، رژێمـی عێـراق ویستی بەراگواسـتنی گونـدەکان و تێکـەڵکردنی

٢٣٤- رەفیق سابیر، بەرەو مێژوو. . . ل٢٧.

٢٣٥- لەباکووری کوردستانیشدا رژێمی داگیرکەری تورکیا پۆشینی جل و بەرگی کوردی قەدەغە کردووە.

خەڵكی ناوچەكان و نیشتەجێكردنیان لەئۆردوگا زۆرە ملێكاندا زیاتر كۆنترۆڵی خەڵكەكە بكات و، لەرابردووی خۆیان دایانبڕێت.

٥ -**هەستی هاوبەش:** هەر نەتەوەیەك خودان هەستێكی هاوبەشە، كە تاكەكانی نەتەوەكە بەیەكەوە دەبەستێتەوە، هەستێكی هاوبەش بەرامبەر بەخاك و زمان و كلتورو مێژوو داب و نەریت، كە لەنێوان تاكەكانی هەر نەتەوەیەكدا هاوبەشن و هەی هەموو تاكەكانی نەتەوەكەن هەیەو، خۆشیان دەوێ و بەرەڤانی لێدەكەن و دەیپارێزن. شۆڤێنیەتی عەرەبی هەمووكات هەڵیداوە، لەرێی شێواندن و تێكشكاندنی تایبەتمەندییە نەتەوەییەكانی كورد، هەستی نەتەوەیی كورد كز بكات و لەناوی ببات، بۆ ئەمەش كەوتۆتە داگیركردنی خاك و قەدەغە كردنی زمان و شێواندنی مێژوو و سڕینەوەی داب و نەریتە رەسەنەكانی كورد، بۆ ئەوەی كورد بەرابردووی خۆی نامۆ بكات و هەستی نەتەوەیی لا نەهێڵێت.

هەر بۆیەش رژێمی فاشی عێراق و سوریا كەوتنە راگواستنی گوندە كوردییەكانی سەر سنووریان و تەواوی ئەو گوندانەی كەوتبوونە سەر سنووری دەستكردی (عێراق – سوریا)و (عێراق – ئێران)و (عێراق – توركیا) هاتنە وێرانكردن و خەڵكەكەشیان راگواست و دەربەدەر كرد. مەبەست لەمەش نەهێشتنی دوورایی مێژوویی و جوگرافی و كۆمەڵایەتی نێوان پارچەكانی كوردستان و كز كردنی هەستی نەتەوەیی كورد بوو، بۆ زیاتر كز كردنی هەستی هاوبەشی نەتەوەیی كورد، چ لەپرۆگرامەكانی خوێندن و چ لەهۆیەكانی راگەیاندندا، بەردەوام باس لەمێژوو و شارستانیەتی عەرەب دەكەن و بەكوردی ئاشنا دەكەن و هەوڵدەدەن لەم رێگەیەوە هەستی كورد بەرەو بەعەرەب بوون كێش بكەن. هەروەها رژێمی عێراق لەكاتی شاڵاوەكانی ئەنفالە بەد ناوەكاندا جاشەكانی هەولێرو دەڤەری گەرمیان و سلێمانی دەبرد بۆ دەڤەری بادینان و هی دەڤەری بادینان و هەولێریشی دەبرد بۆ دەڤەری گەرمیان و سلێمانی و ئازادیشی دەكردن لەتاڵان و كوشتن و سوتاندندا. ئەوەشی بۆ ئەوە بوو تا دژایەتی لەنێوان دەڤەرەكانی كوردستاندا دروست بكات و خەڵكی دەڤەرەكانی كوردستان بەچاوی نامۆ و دوژمن سەیری یەكتر بكەن. جگە لە

لەدروستکردنی جۆرەها نوکتەو قسەی هیچ و پووچ لەسەر شارەکانی کوردستان و بەکارهێنانی شەڕی دەروونی و پەنابردنە بەر شوشتنەوەی مێشك (غسل الدماغ)و. . . تد.

پیلانی بەعەرەبکردنی کوردستان کاریگەرییەکی زۆر نێگەتیڤانەی کردۆتە سەر کزبوونی هەستنی نەتەوەیی کوردو، تائێستاش ئەو کاریگەرییە بوونی ماوەو هەستی پێدەکرێت. ئەمەش هەڕەشەیەکی گەورەیە بۆ تێکشکاندنی هەستی نەتەوەیی کوردو سڕینەوەی یەکێك لەتایبەتمەندییە نەتەوەییەکانمان کە ئەویش (هەستی هاوبەش)ە.

بەم شێوەیە شۆڤێنیەتی عەرەب هەوڵدەدات بۆ تێکشکاندن و سڕینەوەی تەواوی تایبەتمەندییە نەتەوەییەکانی کورد (خاك، زمان، مێژوو، داب و نەریت و هەستی هاوبەش)، بێگومان ئەو مەترسیانەش گەورەترین هەڕەشەن لەسەر ئێستاو دوا ڕۆژی ئاسایشی نەتەوەیی کورد، بۆیە دەبێ هەموو لایەکمان بیر لەوە بکەینەوە چۆن بەرەنگاری پیلانی بەعەرەبکردنی کوردستان ببینەوەو پارێزگاری لەبوون و مانەوەی نەتەوەییمان بکەین.

فەسڵی سێیەم

بەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبکردنی کوردستان

بەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبکردنی کوردستان

کورد بەدرێژایی مێژوو ئامادەبووە بەرگری لەخاك و بوونی خۆی بكات و دلێرانە بەرگری کردووەو، ئامادەبووە لەپێناو پاراستنی خاك و بوونی نەتەوەیی بەلافاو خوێن برێژێت و نەیەڵێت لەشكری عەرەب بێتە کوردستان، نموونەی ئەو شەڕو بەرەنگاربوونەوانە لەمێژووی کورددا زۆرن و زۆربەی سەرچاوە مێژوویەکان باسیان کردووە (لەشكری ئیسلام سێ شەوو سێ ڕۆژ خەڵكیان کوشت! لەئەنجامدا لافاوی خوێن لەقەد پاڵی کێو وەك چەم هەستا.. هەموو کوردەکان کوژران.. ژن و منداڵیان بەنسیب لەشكری عەرەب بوو.. ژنەکانیان داگیرکران)[٢٣٦]. ئەو داستان و بەرەنگارییانەی کورد بەرامبەر لەشكری داگیرکەری عەرەب لەناو دەقە ئەدەبییەکانی ئەدەبی کوردیدا زر بەزەقی رەنگی داوەتەوە (ئەدەبی کوردی پڕە لەچیرۆکی نەتەوایەتی. ئێستا دەتوانین زۆر شیعری ئەوتۆ پەیدا بكەین کە بۆ چەرخی حەڤدە دەگەڕێتەوەو باسی بەر بەرەکانی پەلاماری عەرەب دەکا)[٢٣٧]. جگە لەدەقە ئەدەبییەکاندا، ئەو بەرەنگارییانەی کورد بەرامبەر لەشكری داگیرکەران لەگۆرانی کوردیشدا رەنگی داوەتەوە (دەتوانین لەهەر ناوچەیەکی کوردستان گۆرانی ئەوتۆمان گوێ لێ بێ کەزیاتر لەسەعاتێك وەخت دەگرێ‌و باسی قارەمانەتی گەلی کورد لەخەبات دژی داگیرکەرانی بێگانە دەگێڕێتەوە)[٢٣٨]. کورد بۆ پاراستنی بوونی خۆی بەرگری لەخۆی کردووەو هێرشی نەکردۆتە سەر کەس و چاوی لەداگیرکردنی خاکی کەس نەبووە، بەڵكو داگیرکەران هێرشیان کردۆتە سەروچاویان لەداگیرکردنی خاکەکەی بووە، ئەویش بەرەنگاری ئەو هێرش و پەلامارانە بۆتەوە، ئەوەش مافێكی ڕەوای خۆیەتی لەماڵی خۆیدا بەرگری لەخۆی بكات. ئەوە لەسەدەکانی رابردوودا، لەمێژووی هاوچەرخیشدا، کورد بەرەنگاری هێرشی داگیرکەران بۆتەوەو شێوازی جیا جیاشی بۆ ئەم مەبەستە بەکارهێناوە، جگە لەرووبەڕوو بوونەوەی چەکداری نامەو یاداشت بۆ نەتەوە یەکگرتووەکان نێردراوەو مانگرتنی سەرتاسەریش لەکوردستان راگەیەنراوە. لەسەردەمی شۆڕشی ئەیلولدا، کە رژێمی داگیرکەری عێراق کەوتبووە

٢٣٦- رەفیق سابیر، بەرەو مێژوو... ل٥٧.

٢٣٧- دوکتۆر عبدالرحمن قاسملو، کوردستان و کورد... ل٣٣.

٢٣٨- هەمان سەرچاوە...

گوند رووخاندن و سووتاندن و راگواستنی کورد لەسەر ماڵ و حاڵی خۆیدا، بۆ بەرەنگاربوونەوەی ئەو هێرشەی عێراق (بارزانی نەمر) ڕێبەری شۆڕشی کورد لە ١٩٦٦/١/١دا بیر خەرەوەیەکی‌دا نەتەوە یەکگرتووەکان و، لەو بیر خەرەوەیەدا سیاسەتی خاك سووتاندنی ئیدانە کردو، داواشی لە UN کرد لیژنەیەك بنێریتە ناوچەکانی شەڕ تا بەچاوی خۆیان ئەو رەفتارە نامرۆڤانەی رژێمی عێراق ببینن[٢٣٩].

هەر بۆ رووبەڕوو بوونەوەی پیلانی بەعەرەبکردنی کوردستان و بەتایبەت دژی ئەو هێرشەی کە کرایە سەر گوندە کوردییەکانی دەڤەری شنگاڵ بۆ بەعەرەبکردنیان، بە فەرمانی (بارزانی نەمر) لە ١٩٧٣/٨/٢٥دا مانگرتنێکی گشتی لەلایەن گەلی کوردستان لەباشووری کوردستاندا ئەنجامدراو لەو رۆژەدا تەواوی ناوچەکانی کوردستان بۆ بەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبکردنی کوردستان مانیان گرت[٢٤٠]. هەروەها بۆ بەگژداچوونەوەی سیاسەتی راگواستن و بەعەرەبکردن رۆژی ١٩٨٧/٥/١٣ مانگرتنێك لەهەڵەبجە ئەنجامدرا. دواتر لەگفتوگۆکانی سەرکردایەتی شۆڕشی کورد لەگەڵ رژێمی عێراقدا بەردەوام رەخنە لەسیاسەتی بەعەرەبکردن گیراوەو جەخت کراوەتەوە سەر کوردێتی شارە کوردستانیە بەعەرەبکراوەکان و، هۆکاری سەرەکی دەستپێکردنەوەی شەڕ لە ١٩٧٤دا دەگەڕێتەوە بۆ سوور بوونی کورد لەسەر دیاریکردنی سنووری جوگرافی باشووری کوردستان و دەستهەڵنەگرتن لەشاری کەرکوکی کوردان. هەڵوێستە نەتەوەییەکانی بارزانی نەمر لەم بارەیەوە لای هەموو لایەك روون و ئاشکران کەچۆن بەرگری لەکەرکوك و خانەقین و شێخان و شنگاڵ و ناوچەکانی تر کردووەو دەستبەرداریان نەبووە. هەروەها لەکاتی گفتوگۆی سەرکردایەتی بەرەی کوردستانی لەگەڵ رژێمی عێراقدا لەساڵی ١٩٩١دا، دیسان جەخت کراوەتەوە سەر ئەو پرسەو داوا لەرژێمی عێراق کراوە کە تەواوی ئەو عەرەبانەی هێنراونەتە ناوچەکانی کوردستان بگێڕدرێنەوە شوێنی پێشووی خۆیان بۆ ئەوەی جوتیارانی کوردیش بگەڕێنەوە سەر شوێنی پێشووی خۆیان، ئەمەش دەبێ هەموو ئەو کەسانە بگرێتەوە کە لەساڵی (١٩٦٣)ەوە هێنراونەتە ناوچەکانی کوردستان[٢٤١]. ئەمەش لای رژێمی عێراق پرسێکی گەورەیەو نایەتە قبوڵکردن، هەر

٢٣٩- جەمال نەبەز، کوردستان و شۆڕشەکەی. . . ل٢٥٤.

٢٤٠- جريدة خەبات، العدد ١٠٩٦ الجمعة ٢٠/٩/٢٠٠٢.

٢٤١- الشيخ عطا الطالباني، عندما تتكلم الارقام. . . ص٦.

لەسەر پرسی کوردستانی بوونی کەرکوك سەرکردایەتی بەرەی کوردستانی پێیداگرتووەو جەختی کردۆتەوە سەر کوردستانی بوونی ئەو شارە. ئەم هەڵوێستەی کوردیش وای لەکەسێکی وەك (تاریق عەزیز) کردووە کە شەکر بشکێنیّو بڵێ: (چۆن ئێمە بۆ ئەندەلوس گریاین، دەبێ ئێوەش ئاوا بۆ کەرکوك بگرین)[٢٤٢]. بەڵام تاریق عەزیز و تەواوی سەرانی رژێمی داگیرکەری عێراق با باش بزانن کە کورد نەك فرمێسك بەڵکو بۆ رزگارکردنی کەرکوك خوێن دەرێژێت و راپەرینی بەهاری ١٩٩١ی گەلی کوردستانیش گەواهیدەری ئەو راستییەیە.

بێگومان بەعەرەبکردنی کوردستان لەلایەن داگیرکەرانی کوردستانەوە پیلانرێژی بۆ کراوەو پرۆگرامی تایبەتی بۆ دانراوەو لەسەر هەموو ئاستێکدا کاری بۆ دەکرێت تا بەمرۆ گەیشتووە، لەفەسڵی دووەمی ئەم کتێبەدا مەترسییەکانی تاوانی بەعەرەبکردنی کوردستانمان خستۆتە روو کە بەعەرەبکردن پیلانێکە بۆ سڕینەوەو نەهێشتنی نەتەوەی کورد بەخاك و خەڵکەوە. کەواتە بەعەرەبکردن هەڕەشەیەکی گەورەیە لەسەر هەموولایەکمان و بەرەنگاربوونەوەشی ئەرکی نیشتمانیو نەتەوەیی هەموو لایەکمانە. وەك چۆن داگیرکەران پرۆگرامی تایبەتیان بۆ بەعەرەبکردنی کوردستان هەیە، دەبێ ئێمەش هەوڵبدەین پلان و پرۆگرامی تایبەتمان بۆ بەرەنگاربوونەوەی پیلانی بەعەرەبکردنی کوردستان و سڕینەوەو نەهێشتنی شوێنەوارەکانی بەعەرەبکردنی کوردستان هەبێت.

لێرەدا هەوڵ دەدەم زۆ بەکورتی باس لەچەند شێوازێك بۆ بەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبکردنی کوردستان بکەم:

١- ***دیاریکردنی سنووری جوگرافی کوردستان:*** بەر لەهەر شتێك دەبێ مرۆڤ بزانێت سنووری نیشتمانەکەی لەکوێوە بۆ کوێیەو، بەباشی وڵاتی خۆی بناسێت. سنووری جوگرافی هەر وڵاتێك بریتییە لەو هێڵەی کە بەچوار دەوری رووبەری وڵاتەکەدا دیاری کراوەو، ئەو دەوڵەتەش لەچوارچێوەی ئەو سنوورەدا دەسەڵاتی یاسایی خۆی بەکار دەهێنێت. کوردستانی گەورە وەك نیشتمان خودان ئەو سنوورە جوگرافییەیەو (دەکەوێتە باشووری رۆژئاوای کیشوەری ئاسیاوە. سنوورەکەی لەباکوورەوە، لەگەڵ ئازەربایجان و ئەرمینیاو تورکیادایە. لەباشوورەوە، ئێران و کەنداوی (فارسی – عەرەبی). لەرۆژهەڵاتەوە، ئێرانە. لەرۆژئاواشەوە، عێراق و سوریایە)[٢٤٣]. سنووری

٢٤٢- نفس المصدر . . .

٢٤٣- د.عەبدوڵلا غەفوور، جوگرافیای کوردستان. . . ل١٥.

کوردستانی مەزن لەسەر دەریای سپی ناوەڕاست تاسەر کەنداوی فارس درێژ دەبێتەوە. سەیری نەخشەی ژمارە (٢) بکە. بەڵام لەگەڵ دابەشکردنی کوردستان بەسەر هەریەك لە (عێراق، ئێران، تورکیا، سوریا)دا، چوار سنووری جوگرافی جیا بۆ هەر یەك لەپارچەکان دروستکراون. بۆ دیاریکردنی سنووری هەر یەك لەپارچەکانیش دەتوانین بگەڕێینەوە سەر نەخشەی کوردستانی گەورەو پشتی پێببەستین. ئەوەی ئێمە لێرەدا مەبەستمانە باسکردنە لەسنووری جوگرافی باشوور و رۆژئاوای کوردستان کە کەوتونەتە بەر پیلانی بەعەرەبکردنی کوردستان. بەنسبەت سنووری باشووری کوردستان لەشنگاڵەوە دەستپێدەکات و تا شارۆچکەی بەدرە لەپارێزگای (کوت) درێژ دەبێتەوە[٢٤٤]. (لەناوقەدی عێراقەوە لەباشووری رۆژهەڵاتی شارۆچکەی بەدرە لەپارێزگای واست دەست پێدەکا، بەرەو باکوور تاپردی نەوت لەرۆژئاوای شارۆچکەی مەندەلی هەڵدەکشێ، بە تەنیشت بەرزاییەکانی حەمرینەوە تا فەتحە دەڕواو شان بەشانی رووباری دیجلە سەر دەکەوێ‌و لەباکووری شاری موسڵ بەرەو باشووری رۆژئاوا بادەداتەوە بەئاراستەی شارۆچکەی حەزەر پاشان بەرەو رۆژئاوا بەئاراستەی سنووری عێراق – سوریا لەباکووری شارۆچکەی بەعاج)[٢٤٥]. سەیری نەخشەی ژمارە (٣) بکە. هەر لەم رووەوە پرۆژەی پارتی دیموکراتی کوردستان بۆ کۆماری عێراقی فیدرال زۆربەی هەر زۆری ناوچە کوردییەکانی باشووری کوردستانی دیاریکردووە. بەڵام بەڕای من پارێزگای موسڵ بەشێکە لەسنووری جوگرافی باشووری کوردستان و ئەوەشم لەفەسڵی یەکەمی ئەم کتێبەدا روون کردۆتەوە. هەروەها هەردوو شارۆچکەی (شارەبان و بەلەدرۆز) لەپارێزگای بەعقوبە بەشێکن لەخاکی کوردستان و بەعەرەبکراون و، شارۆچکەی (جەسان)ی خوار بەدرەش بەشێکە لەکوردستان و تکریت و دیالا (بەعقوبە)و کوت و عیمارەش بەشێکن لە کوردستان و بەعەرەبکراون سەیری نەخشەی ژمارە (٤) بکە. لەزۆر سەرچاوەدا باشووری وڵات رووبەرەکەی بە ٨٦٠٠٠کم٢ دیاری کراوە، بەڵام بەڕای شارەزای تر زیاترەو بە ٨٧١١٧کم٢ دیاری کراوە کە رەنگە ئەمەیان تاڕاددەیەك دروستتر بێت. سنووری جوگرافی رۆژئاوای کوردستانیش کەوتۆتە سەر سنووری باشوور و باکووری کوردستان و شارە سەرەکییەکانی بریتین لە (حەسەکە، قامشلۆ، کۆبانێ، عفرین) سەیری نەخشەی ژمارە (٥) بکە. لەسەر هەموو لایەکمان پێویستە کە زۆر

٢٤٤- جريدة خەبات، العدد ١٠٩٢، الجمعة ٢٣/٨/٢٠٠٢.

٢٤٥- کۆمەڵێك مامۆستای زانکۆ، جیوگرافیای هەرێمی کوردستانی عێراق... ل١٩.

بـــەوردی لەســـنووری جـــوگرافی کوردســـتان بکۆڵینـــەوەو راســـتییە مێـــژوویی‌و جوگرافییـــەکان بـــۆ کەســـانی تـــر بخەینـــە روو، ئەمـــەش دەبێتـــە شـــێوازێك بـــۆ بەرەنگاربوونـــەوەی بەعـــەرەبکردنی کوردســـتان و ســـڕینەوەی شـــوێنەواری بەعـەرەبکردنی کوردسـتان، مـرۆڤ کـە سـنووری ولآتـی خـۆی زانـی هـەموو کاتێـك دەتوانێت داوای خاکی زەوتکراوو داگیرکراوی بکاتەوە.

٢-**نووسینەوەی مێژووی کوردستان:** کورد زۆر بەکـەمی مێـژووی خـۆی نووسـیوەتەوە، زۆربەی مێژووی کورد بەشێوێنراوی لەلایەن داگیرکەرانی کوردستان نووسـراونەتەوە، لەبـەر ئـەوەی هێـز مێـژوو دەنووسـێتەوە چـۆنی بوێـت ئـاوای دەنووسێتەوەو چـۆنی بوێـت ئـاوای دەشـێوێنێت. مێـژووی کـورد کـە لەلایـەن نەتـەوەی سـەر دەسـتەوە نووسـرابێتەوە بەشـێواوی‌و دوور لەراسـتی نووسـراوەتەوە، شـۆڤێنیەتی عـەرەب مێژووی کورد و شارستانیەتی کورد بەمێژوو شارستانیەتی عەرەب دەزانێت، ئەوەتـە لەئەدەبیاتی حزبی بەعسی فاشیدا بـەم شێوەیە بـاس لـەکوردو مێژووەکـەی دەکرێـت (بەدرێـژایی چـەندین سـەدەیە کـورد و عـەرەب بەیەکـەوە وەکـو یـەك گـەل لەناویـەك مێـژوودا دەژیـن، هـیچ جیاوازییـەکیش لـەنێوان ئـەوان و عەرەبـدا نییـەو، لـەولآتانی عەرەبیـشدا وەکـو عـەرەبێك مامەڵـەیان لەگـەڵ دا دەکرێـت)[٢٤٦] ئـەوە بۆچـوونی شۆڤێنیەتی عەرەبە بەرامبـەر بـەکوردو مێژووەکـەی، کـە بۆچوونێکی فاشییانەو دوور لەڕاستییەو دەبێ بەنووسینەوەی مێژووی کـورد بـەر پـەرچـی تـەواوی ئـەو بۆچـوونە نادروستانە بدرێتـەوە، بۆیـە دەبێـت بـەزووترین کـات کـار بکـەین بـۆ نووسـینەوەی مێژووی خۆمان بەدەستی خۆمان، ئەم ئەرکـەش بەپلـەی یەکـەم دەکەوێتـە سەرشـانی حکومەتی کوردستان و دەبێ بۆ ئەم مەبەستە مێژوونووسانی کوردستان رابسپێرێت‌و هاوکارییان بکات، بۆ ئەوەی مێژووی شێوێنراوی کورد سەر راست بکرێتەوە.

٣-**بەرپەچدانەوەو بەرەنگاربوونـەوەی هـزری شـۆڤێنیەتی عـەرەبی:** وەك لەپێشووتردا روونمـــانکردەوە، بەعـــەرەبکردنی کوردســـتان لـــەهزرێکی شـــۆڤێنی عەرەبییـــەوە سەرچاوەی گرتـووە، بۆیـە دەبێـت ئێمـەش وەك کورد هەوڵبـدەین بەگژ ئەو بۆچـوونە شۆڤێنییە داگیرکارانەیەدا بچینەوە، کە هزرێکی بۆگەنـەو خزمـەت بەپەیوەنـدی نێـوان کـورد و عـەرەب ناکـات و دەبێتـە هـۆی دروسـتکردنی دژایـەتی لـەنێوان هـەردوو نەتـەوەدا. ئـەم ئەرکـەش دەکەوێتـە سەرشـانی هـەموو لایـەکمان و بەتایبـەت چـینی رۆشـنبیران و بیرمەنـدان و، هـەروەها ئـەو عەرەبانـەی کـە بـاس لەپەیوەنـدی کـورد و

٢٤٦- منذر الموصلي، القضية الكردية في العراق. . . ص٣٧٤.

عـەرەب دەكـەن دەبـێ بەگـژ ئـەو بۆچـوونە فاشـییانەی دەسـەڵاتی عەرەبیـدا بـچنەوە.

زۆرجار لێرەو لەوێ باس لەبرایەتی كورد و عەرەب دەكرێت، بەڵام ئەو باسە تەنها لای كوردەو كورد جەخت دەكاتەوە سەری و عـەرەبیش زۆر بەكـەمی بۆ ئـەم مەبەسـتە كـار دەكات (برایەتی كورد و عەرەب جاریٚ نێویكی بیٚ نێوەرۆكـە، چونكە ئەو عارەبانـەی باوەڕیـان بـەو برایەتییـە هەیـەو ئـارەزووی دەكـەن، هیچ دەسـەڵاتێكیان بەدەسـتەوە نییـە)[٢٤٧]. زۆرجـاریش داواكـردن و بـاس كردنـی برایـەتی نێـوان كـورد و عـەرەب لەلایـەن شـۆڤێنیەتی عەرەبـەوە هـەر بەمەبەسـتی زیـاتر بەعـەرەبكردنی كـورد بـووە، شۆڤێنیەكی عەرەب ئاوا باس لەبرایەتی كورد و عـەرەب دەكـات: (ئێمـە برایـانی كـورد بە بەشێك لەخۆمان دەزانین و، خۆشمـان بـە بەشێك لـەوان دەزانین)[٢٤٨]. جگـە لەمـە شۆڤێنیەتی عەرەبی هەوڵدەدات بزاڤی نیشتمانی كوردیش بكاتـە بەشێك لەمێـژووی عـەرەب و بـە بەشێك لەشۆڕشـی عـەرەبی دەزانێـت (بزاڤـی نیشتمانی كـورد بەشـێكی رەواو رەسـەنی شۆڕشـی عەرەبییـە)[٢٤٩]. ئـەوەش وەك بڕگـەیـەك لەئـەدەبیاتی حزبـی بەعسدا تۆمـار كـراوەو كـاری لەسـەر دەكرێـت. عـەرەب تائێـستاش وەك كێشەیەكی سیاسـی سـەیری پرسـی كـورد ناكـات و بەپرسـێكی لاوەكـی دەبینـێ. لـەبڕیارو راسپاردەكانی كـۆنگرەی حەوتـەمی هـەرێمی عێراقـی حزبـی بەعـسدا هـاتووە (مافـە نەتەوەییـەكانی كـورد لەبنەڕەتـدا مـافی دیمـوكراتین. . .)[٢٥٠]. ئەمـەش لەراسـتیدا وانییـەو پرسـی كـورد پرسـێكی سیاسـیـیەو بریتییـە لەپرسـی دابەشـكردن و داگیركردنی خاكی كوردستان و چەو ساندنەوەی نەتەوەی كوردو، خـەباتی كـوردیش بۆ وەدەستهێنانی سەربەخۆیی كوردستان و مافە نەتەوەییە سیاسییەكانە نـەك شتی تر. بەم شێوەیە شۆڤێنیەتی عەرەبی لەرووی هزرییەوە كـار بۆ بەعـەرەبكردنی كـورد و كوردسـتان دەكـات و هەوڵـدەدات كـورد بكـات بـە بەشێك لەعـەرەب. بۆیـە دەبـێ كـورد بەهـەموو شێوەیەك بەرپەرچـی ئـەو بۆچـوونە بۆگەنـە عەرەبییانـە بداتـەوەو پرۆگرامـی تایبەتی خۆی بۆ ئەم مەبەستە هەبێت.

٤-**وشیار كردنەوەی جەماوەر:** تاوانی بەعەرەبكردنی كوردسـتان، تـاوانێكی گەورەیـەو دژ بەتـەواوی جـەماوەری كوردسـتان ئەنجامـدەدرێت، بۆیـە دەبـێ لـەم بارەیـەوە كـار

٢٤٧- جەمال نەبەز، كوردستان و شۆڕشەكەی. . . ل١٧٩.

٢٤٨- منذر الموصلي، القضية الكردية في العراق. . . ص١٣.

٢٤٩- منذر الموصلي، القضية الكردية في العراق. . . ص٣٧٣.

٢٥٠- هەمان سەرچاوە. . . ص٣٧٢.

بکرێ‌و جەماوەر لەمەترسیەکانی بەعەرەبکردن ئاگادار بکرێتەوەو، ئەم پرسە بۆ ناو جەماوەر شۆڕبکرێتەوەو هانی جەماوەر بدرێت لەدژی بەعەرەبکردنی کوردستان بوەستنەوە، بۆ ئەمەش پێویستە هۆیەکانی راگەیاندن رۆڵی خۆیان ببینن و بەردەوام پرۆگرامی تایبەت و راپۆرتی تایبەت پێشکەش بەجەماوەر بکەن، هەروەها گرتنی کۆڕو کۆبوونەوەی جەماوەری بۆ ئەم مەبەستە زۆر پێویستە، بەتایبەت بۆ ئاوارەو دەرکراوەکانی ناوچە بەعەرەبکراوەکانی کوردستان و بەردەوام دڵنیا بکرێنەوە کە رۆژێك لەرۆژان دەگەڕێنەوە سەر زەوی‌و ماڵ و حاڵی خۆیان و ئەو عەرەبانەی کە هێنراونەتە سەر خاکی کوردستانیش دەبێ ئەوە باش بزانن کە هاتنەکەیان کاتییەو ئەو خاك و شوێنە هی ئەوان نییە، بڕوانە بەڵگەنامەی ژمارە (٧١، ٧٢)، عەرەبەکان ئەوەش باش دەزانن (ئەو عەشایرە عەرەبانەی کە دێنە سەر خاکی باشووری کوردستان، هەمیشە لەدڵەڕاوکێ دان و هەست بەئاسایش و ئاسوودەیی ناکەن و هەمیشە وەك داگیرکارو میوانی سەر خاکی کوردستان تەماشا دەکرێن، دەرکەوت کردەوە ناڕەواکانی رژێمی عێراق لەرابردوودا نەیانتوانیووە بوونی نەتەوەییمان بسڕنەوەو بێگومان لەئایندەشدا ئەم کارەی بۆ ناچێتە سەر)[٢٥١]. هەروەها دەبێت جەماوەر هانبدرێت کە خۆی ئامادە بکات بۆ رزگارکردنی ناوچە داگیرکراوەکان، ئەوەش مافێکی رەوای خۆیەتی‌و هەموو ئایین و یاسایەکیش ئەم رێگەیەی پێدەدات، خوای گەورە لەقورئانی پیرۆزدا دەفەرمووێت: ﴿**وَأَخْرِجُوهُمْ مِنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ**﴾ (سورة البقرة/ ١٩١)و، هەروەها دەفەرمووێت: ﴿**فَمَنْ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ**﴾ (سورة البقرة/ ١٩٤) کەواتە بەپێی دەقی ئایەت بۆت هەیە ئەو خەڵکەی هاتۆتە سەر خاکی تۆ دەری بکەیت و ئەو کەسەی کە زوڵمی لێکردوویت تۆش بەهەمان شێوە لەگەڵیدا بجولێیتەوە. کورد بەدرێژایی مێژوو زوڵمی نەکردووە بەڵکو بەردەوام زوڵمی لێکراوەو لەبەرگریدا بووە، بۆیە هەر کاتێ مافی خۆی وەربگرێتەوە چاوی لەماڵی کەسی تر نییەو دەستدرێژی ناکاتە سەر کەس. کلتوری کورد، کلتوری بەرخودان و بەرگری‌و لێبوردەییە، کلتوری عەرەبیش کلتوری هێرش و تالآن و قڕکردنە، ئەو دوو کلتوورەش زۆر لەیەکتر جیان. جەماوەری کوردیش پەروەردەی کلتوری خۆیەتی‌و لەکەداری ناکات.

جەماوەر رۆڵێکی سەرەکی دەبینی بۆ بەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبکردنی

٢٥١- شەهید سەربەست مەحموود، سەرخۆبوون تاکە چارەسەرە. . . ل٤٥.

کوردستان، ئەگەر بێت و ڕێکبخرێت و ئاراستە بکرێت. هەموومان باشمان لەبیرە کە جەماوەر چ ڕۆڵێکی لەڕاپەڕینی گەلی کوردستان لەبەهاری ١٩٩١دا بینی. لەهەمان کاتدا ئەوەشمان لەبیرە ئەو عەرەبانەی هێنرابوونە کەرکوك و مەخموور و شوێنەکانی تر چۆن قوچاندیان و کوردستانیان بەجێهێشت، ئەمەش دەیسەلمێنێت کە عەرەبی هێنراو داگیرکەرن و خاوەنی ئەو شوێنە نین کە لەسەری نیشتەجێکراون. چارەنووسیشیان لەگەڵ چارەنووسی ڕژێمەکەیاندایە.

٥ -**ڕەڤەندی کورد لەدەرەوەی وڵات:** ڕەڤەندی کورد لەدەرەوەی وڵاتدا، دەتوانن ڕۆڵێکی کاریگەرانە بگێڕن بۆ بەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبکردنی کوردستان، ئەویش بەخۆپیشاندان و ناڕەزایی دەربڕین و مانگرتن لەبەردەم باڵوێزخانەکانی عێراق و سوریا لەدەرەوە بۆ ڕاکێشانی سەرنجی جەماوەری ئەو وڵاتانەی کە چالاکیەکەی تێدا ئەنجام دەدەن، هەروەها دەتوانن ناوە ناوە یاداشت و بیرخەرەوە بدەنە UN و کەناڵە بڕیار بەدەستەکانی جیهان و تاوانی بەعەرەبکردنی کوردستانیان بۆ ڕوون بکەنەوە، کە تاوانێکە دەچێتە خانەی تاوانەکانی جینۆساید. جگە لەمە دەتوانن بەردەوام وتارو باس بۆ ڕۆژنامەو گۆڤارەکان بەزمانی جیا جیا بنووسن بۆ ڕاکێشانی سۆزی جەماوەری ئەو وڵاتانەو خستنە ڕووی ئەو تاوانە بۆیان، بۆ ئەوەی ئەوانیش ئاگاداری ئێش و ئازاری کورد و ئەو تاوانانە بن کە دەرهەقی کورد دەکرێن، تازیاتر لەگەڵماندا هاو سۆز بن. گرتنی کۆڕو کۆبوونەوەو سمینار لەسەر بەعەرەبکردنی کوردستان هەم بۆ ڕەڤەندی کورد و هەم بۆ خەڵکانی بیانی کارێکی پێویستەو شێوازێکی گونجاویشە بۆ بەرەنگار بوونەوەی بەعەرەبکردنی کوردستان. ڕەڤەندی کورد لەدەرەوەی وڵات بۆ ئەم مەبەستە دەبێ وەکو کورد کار بکات نەك وەکو حزبییەك و، دەبێ جلی حزبایەتی لەبەر خۆی دابکەنێ و جلی کوردایەتی بپۆشێت. بەمەش لەکارەکەیدا زیاتر سەرکەوتوو دەبێت.

٦ -**پەیوەندی لەگەڵ ڕێکخراوە (NGO)کاندا:** پەیوەندی گرتن لەگەڵ ڕێکخراوە ناحکومییەکان (NGO) کارێکی پێویستەو دەبێ هەوڵبدەین پەیوەندی بەهەموو ئەو ڕێکخراوە ناحکومییانە بکەین کە دژی پاکتاوکردنی نەژادی لەسەرتاسەری جیهاندا کار دەکەن و لەکۆنفرانس و چالاکییەکانیاندا بەشدار بین، بۆ ئەوەی کۆمەڵگای نێودەوڵەتی لەو تاوانە گەورەیە (بەعەرەبکردنی کوردستان) ئاگادار بکەینەوە. تا ئەوانیش لای خۆیان پاڵەپەستۆ بخەنە سەر ڕژێمی عێراق بۆ دەستهەڵگرتن لەو تاوانەو قەرەبووکردنەوەی زیان لێکەوتووان.

٧ -**کۆکردنەوەی دیکۆمێنت:** کۆکردنەوەو پاراستنی ئەو دیکۆمێنت و تاپۆیانەی تایبەتن بە تۆمارکردنی زەوی‌و زاری کوردان بەناوی خۆیان، بۆ ئەوەی لە لەناوچوون بپارێزرێن و، وێنەشیان لێ فۆتۆکۆپی بکرێت و بدرێتە کەناڵە نێودەوڵەتییەکان و رێکخراوەکانی مافی مرۆڤ تا بۆ هەموو لایەك روونبێتەوە ئەو شوێنانە هی کوردن و دراونەتە عەرەب. هەروەها دەبێ کاربکرێت بۆ کۆکردنەوەی هەموو ئەو بەڵگەنامەو بڕیارانەی عێراق کە تایبەتن بە بەعەرەبکردنی کوردستان و هێنانی عەرەب بۆ سەر خاکی کوردستان و (استیطان) کردنیان و.. ئەو بەڵگەنامانەش بدرێنە رێکخراوەکانی مافی مرۆڤ و کەناڵە بڕیار بەدەستەکانی جیهان بۆ ئەوەی رژێمی عێراق زیاتر ریسوا بکرێت و بەتاوانبارو پێشێلکاری مافی مرۆڤ بناسرێت.

٨ -**نووسەران و رۆشنبیران:** دەبێ نووسەران و رۆشنبیران هانبدرێن بۆ ئەوەی تاوانی بەعەرەبکردنی کوردستان لەبەرهەمەکانیاندا رەنگبداتەوە، هەروەها نووسینی وتارو لێکۆڵینەوە لەسەر بەعەرەبکردنی کوردستان بۆ هۆیەکانی راگەیاندن و ریسواکردنی زیاتری ئەو سیاسەتەی رژێمی عێراق بۆ جەماوەر، ئەرکێکی ولاتپارێزانەی نووسەرو رۆشنبیرو هونەرمەندانە. دەبێ لەناوەندی زانکۆکانی کوردستانیشدا هانی لێکۆڵەرەوان بدرێت بۆ ئەوەی لەتاوانی بەعەرەبکردنی کوردستان بکۆڵنەوەو نامەی ماجستێرو دکتۆرا لەسەر ئەم تاوانە بنووسرێن. رۆشنبیران لەبەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبکردنی کوردستان دەتوانن رۆڵێکی کاریگەر بگێڕن و خودان رای تایبەت بەخۆیان بن بۆ بەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبکردن و لەگەڵ کەناڵەکانی راگەیاندنیشدا هاوکاری یەکتر بکەن.

٩ -**ئۆپۆزسیۆنی عێراق و سوریا:** لەبەرامبەر بەعەرەبکردنی کوردستاندا تائێستا نە ئۆپۆزسیۆنی عێراق و نە ئۆپۆزسیۆنی سوریا هەڵوێستێکی فەرمییان نیشان نەداوەو بێدەنگن، بڕوانە بەڵگەنامەی ژمارە (٧٣)، دەبێ کار بکرێت بۆ ئەوەی ئۆپۆزسیۆنی ولاتانی داگیرکەر هەڵوێستی خۆیان لەم بارەیەوە رابگەیەنن ئایا دژی بەعەرەبکردنی کوردستانن یان نا؟ بۆ ئەوەی کورد ئەوانیش بناسێت و بزانێت هەڵوێستیان چییە. خۆ ئەگەر توانیمان وابکەین هەڵوێستێکی دژ بە دەسەلاتی داگیرکەرانیان لێ وەربگرین، ئەوا هۆکارێك دەبێت بۆ لەیەکتر نزیکبوونەوەی کوردو ئۆپۆزسیۆنی ئەو ولاتانەو، خاڵێك دەبێت بۆ خەباتی هاوبەش لەپێناو نەهێشتنی دەسەلاتە شۆڤێنییەکانی عەرەب.

١٠-كاراكردنی بڕیاری ٦٨٨: دوای ئەوەی رژێمی فاشی عێراق کەوتە سەرکوتکردنی راپەڕینی گەلی کوردستان و گەلی عێراق و خەڵکێکی زۆری کوشت و ئاوارەو دەربەدەر کردو، گەلی کوردستان و گەلی عێراق کەوتنە بەر هەڕەشەی لەناوبردنی بەکۆمەڵ، ئەنجوومەنی ئاسایشی نێودەوڵەتی بۆ بەرگرتن لەو شالاوەو پاراستنی مافەکانی مرۆڤ رۆژی ١٩٩١/٤/٥ بڕیاری ژمارە ٦٨٨ی لەدژی عێراق دەرکرد. ئەو بڕیارە رێ بەعێراق نادات وەك جاران پێشێلی مافەکانی مرۆڤ بکات[٢٥٢]. هەر لەسەر بنچینەی ئەم بڕیارەش ئێستا پارێزگاری نێودەوڵەتی لەناوچە ئازاد کراوەکانی باشووری کوردستان دەکرێت. کورد دەبێت هەوڵبدات لیژنەیەکی تایبەت پێکبهێنێت بۆ کاراکردنی ئەو بڕیارەو پاڵەپەستۆ بخرێتە سەر ئەنجومەنی ئاسایشی نێودەوڵەتی بۆ فراوانکردنی هێڵی پاراستنی کوردستان، کە بەشێوەیەك بێت تەواوی ناوچە بەعەرەبکراوەکانی کوردستان بگرێتەوەو بخرێتە ژێر دەسەڵاتی کورد.

١١-دامەزراندنی کۆمسیۆنێك: بۆ بەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبکردنی کوردستان، پێویستە کۆمسیۆنێك دابمەزرێت و راستەوخۆ سەر بە حکومەتی کوردستان بێت و لەسەر ئاستی نێودەوڵەتی و لەسەر ئاستی وڵاتانی عەرەبی نوێنەرایەتی هەبێت و کار بۆ ریسواکردنی بەعەرەبکردنی کوردستان بکات.

١٢-هاوکاریکردنی لیژنەی باڵای بەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبکردنی کوردستان: لیژنەی باڵای بەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبکردنی کوردستان، لیژنەیەکی تایبەتمەندە بە بەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبکردنی کوردستان لە ٢٠٠٢/١/١٣ لەشاری هەولێر لەلایەن کۆمەڵێ کەسایەتی وڵاتپارێز دامەزراوەو، بەرنامەی تایبەتیشی بۆ بەگژداچوونەوەی بەعەرەبکردنی کوردستان دارشتووەو، بەردەوامە لەکارو چالاکیداو، دەتوانین بڵێین چالاکترین ئۆرگانە بۆ بەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبکردنی کوردستان، بڕوانە بەڵگەنامەی ژمارە (٧١، ٧٢). لەسەر هەموو لایەك پێویستە هاوکاری ئەو لیژنەیە بکات و بەپیر بانگەوازەکانیەوە بچێت و لەچالاکییەکانیدا بەشدار بێت. شایانی باسە پێشووتریش لەساڵی ٢٠٠٠دا کۆمیتەی سەکردایەتی یەکێتی نەتەوەیی دیموکراتی کوردستان YNDK داوای دامەزراندنی مەڵبەندی راگرتنی بەعەرەبکردنی کوردستانی کردووەو کاریشی بۆ کردووە. بڕوانە بەڵگەنامەی ژمارە (٧٦).

٢٥٢- د.حكمت حكيم، الدساتير العراقية المؤقتة وحقوق المواطن العراقي. . . ص٨.

١٣-**گۆڕینی پرۆگرامی خوێندن:** پرۆگرامی خوێندنی قوتابخانەکانی کوردستان گوزارشت لەواقیعی مێژوویی و جوگرافی و کۆمەڵایەتی و نەتەوەیی و.. کوردستان ناکەن و بەخوێندەڤانان نامۆن. بۆیە پێویستە پرۆگرامەکانی خوێندن هەر لەقۆناغی سەرەتاییەوە تا زانکۆکان بگۆڕێن و پرۆگرامێکی هاوچەرخ دابنرێت کە گوزارشت لەواقیعی کوردستان بکات و ببێتە بنەمایەك بۆ پەروەردە کردنی نەوەی داهاتووی کوردستان، تاوانێکی گەورەیە منداڵی کورد لەکوردستانی ئازاددا لەکتێبەکانی خوێندنیدا لەجیاتی کەش و هەواو دەوروبەرێکی کوردی ببینێت هەمان پرۆگرامی قوتابخانەکانی وڵاتانی کەنداوی عەرەبی بخوێنێت و لەوێنەکانی نێو کتێبەکانیشدا لەجیاتی جل و بەرگی رەسەنی کوردی (دشداشەو جەفیەو عەگال)ی عەرەبی ببینێت!! لەجیاتی مێژوو و جوگرافیای کوردستان مێژوو و جوگرافیای عەرەب بخوێنێت!

١٤-**دامەزراندنی سەنتەرێکی ئەکادیمی:** بۆ لێکۆڵینەوە لەسیاسەتی بەعەرەبکردنی کوردستان دامەزراندنی سەنتەرێکی ئەکادیمی زۆر پێویستەو کاتی خۆی شەهیدی سەرکردە شەهید سەربەست مەحموود پێشنیاری دامەزراندنی ئەو سەنتەرەی کردو بەنووسینیش بڵاوی کردەوە (پەرلەمان و حکومەتی کوردستان بەشێکی زۆری باشووری کوردستان بەڕێوە دەبات، پێویستە هەوڵی ئەوە بدات، کە مەڵبەندێکی زانستی و فکری و ئەکادیمیانەی بەرفراوان دابمەزرێنێت بۆ دیراسەکردنی پرۆسەی تەعریب و چۆنیەتی نەخشەدانان و بەرگرتن بەم دیاردە ناشارستانیەو هەوڵدان بۆ سڕینەوەی ئەو ئاسەوارە خراپانەی کە "تەعریب" لەسەر شعوری کورد دروستی کردووە)[٢٥٣]. پێشووتریش کۆمیتەی سەرکردایەتی یەکێتی نەتەوەیی دیموکراتی کوردستان YNDK داوای دامەزراندنی سەنتەرێکی لەو جۆرەی کردووە[٢٥٤]. دامەزراندنی ئەو سەنتەرەش یەکێکە لەشێوازەکانی بەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبکردنی کوردستان.

١٥-**بەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبکردن لەناو خۆی کوردستان:** لەدوای راپەڕینی بەهاری ١٩٩١ی گەلی کوردستاندا هەندێ رەوتی سیاسی لەکوردستاندا دروستبوونەو، کار دەکەن بۆ بڵاوکردنەوەی رۆشنبیرییەکی عەرەبی و گۆڕینی ناوی کوردی بەناوی عەرەبی و جۆرەها کاری تر، دەبێ سنوورێك بۆ ئەو رەوتە دابنرێت، لەبەر ئەوەی رەوتێکە لەدژی ئاسایشی نەتەوەیی کوردستان کار دەکات و کارەکانیشی دەچنە

٢٥٣- شەهید سەربەست مەحموود، سەرخۆبوون تاکە چارەسەر.. ل٤٩.

٢٥٤- رۆژنامەی میدیا، ژمارە ٦١ رۆژی ١٥/٢/٢٠٠٠.

خانەی بەعەرەبکردنی کوردستان.

١٦-**هەڵوەشاندنەوەی ئەو یاسایانەی پەیوەستن بە بەعەرەبکردن:** کۆمەڵێ یاساو بڕیاری عێراقی و سوری هەن کە ڕێگە خۆشکەرن بۆ بەعەرەبکردنی کوردستان، دەبێ یاسا ناسانی کورد کار بۆ لابردن و لەکارخستنی ئەو یاسایانە بکەن و، هەوڵی ئەوەش بدەن گۆڕانکاری لەتەواوی یاساو بڕیارانە بکەن کە کوردستان دەکەنە بەشێك لەوڵاتانی داگیرکەر، بۆ نموونە بەناو (یاسای ئۆتۆنۆمی ناوچەی کوردستانی عێراق) باشووری کوردستانی بە بەشێك لەخاکی عێراق و گەلی کوردستانیشی بە بەشێك لەگەلی عێراق داناوە. وەك لەبڕگەی (د)ی ماددەی یەکەمی یاساکەدا هاتووە: (ناوچەکە بەشێکی جیانەکراوەی خاکی عێراقەو گەلەکەشی بەشێکی جیانەکراوەی گەلی عێراقە)[٢٥٥]، کە لەراستیدا نەکوردستان بەشێکی خاکی عێراقەو نەگەلی کوردستانیش بەشێکی گەلی عێراقە.

١٧-**بەکارهێنانی هێز:** دوای ئەوەی ئەو رێگەو شێوازانەی کە لەپێشەوەدا، باسمان کردن کاری خۆیان نەکرد، دەبێ پەنا ببردرێتە بەر بەکارهێنانی هێز بۆ رزگارکردن و وەرگرتنەوەی خاکی داگیرکراوی کوردستان و دەرکردنی ئەو عەرەبانەی هێنراون و هاتوونەتە سەر خاکی کوردستان و داگیریان کردووە. ئەوەش مافێکی رەوای کوردەو لەلایەن خوای گەورەشەوە رێی پێدراوە وەك لەخاڵی چوارەمی ئەو فەسڵەی ئەو کتێبەدا باسکراوە. بۆ ئەم مەبەستەش دەبێ جەماوەر خۆی ئامادەو چەکدار بکات و بڕیاری شۆڕشگێڕانەی خۆی بدات.

ئەو خاڵانەی خستمانە روو هەندێ شێواز بوون بۆ بەرەنگاربوونەوەی تاوان و پیلانی بەعەرەبکردنی کوردستان و هیڤیدارین لەلایەن لایەنی پەیوەندداروە کاری لەسەر بکرێت.

لەکۆتاییدا دەمەوێت ئەوە بڵێم: کە چارەسەر کردنی سیاسیانەی کێشەی کورد لەرۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا، هۆکارێکی سەرەکییە بۆ نەهێشتنی هەموو ئەو تاوان و پیلانانەی لەدژی کورددا ئەنجامدەدرێن. چارەسەری سیاسیانەی کێشەی کوردیش تەنهاو تەنها بەزرگارکردنی خاکی کوردستان و پێکهێنانی کیانی سیاسی کورد دەبێت. ئەو کاتە کورد ئاسوودەو ئازاد دەبێت کە ببێتە خودان دەوڵەتی نەتەوەیی خۆیی و بەسەربەخۆیی و ئازادی بژیت.

٢٥٥- سعد البزاز، الاكراد في المسألة العراقية... ص١٥٣.

ئەنجام

ئەنجام

لەکۆتایی لێکۆڵینەوەکەدا؛ دەتوانین ئەنجامەکان لەم چەند خاڵەدا چڕ بکەینەوە:

١-ئامانجی رژێمی عێراق و سوریا لە بەعەرەبکردنی کوردستان سڕینەوەو نەهێشتنی نەتەوەی کوردە بەخاك و خەڵکەوە.

٢-پێش فتوحاتی ئیسلامی عەرەب بەهیچ شێوەیەك لەناوچەکەدا بوونی نەبووەو، لەگەڵ هاتنی ئیسلام بۆ ناوچەکە وردە وردە عەرەب هاتوونەتە کوردستان.

٣-بەعەرەبکردن مەترسییەکی گەورەی بۆ سەر تایبەتمەندییە نەتەوەییەکانی کورد (خاك، زمان، مێژوو، داب و نەریت، هەستی هاوبەش) هەیە.

٤-رژێمی عێراق و رژێمی سوریا سوودیان لەشێوازی یەکتر بۆ بەعەرەبکردنی کوردستان وەرگرتووە.

٥-لەگەڵ لکاندنی باشووری کوردستان بەعێراقی عەرەبی و رۆژئاوای کوردستان بەسوریای عەرەبیەوە، بەعەرەبکردنی کوردستان شێوازێکی سیاسی وەرگرتووە.

٦-رژێمە یەك لەدوای یەکەکانی عێراق و سوریا هەر یەکەو بەپێی سەردەم و دەسەلأتی خۆی درێژەیان بە بەعەرەبکردنی کوردستان داوە تا بەمڕۆ دەگات.

٧-نـەوت و کـشوکاڵ دوو هۆکـاری سـەرەکی بـوون بـۆ بەعـەرەبکردنی کوردستان.

٨-راگواستنی گوندە سنوورییەکان بەمەبەستی لێکدابڕینی کوردی پارچە داگیرکراوەکانی کوردستان و نەهێشتنی دوورایـیە مێـژوویی و جـوگرافی و کۆمەڵایەتییەکانی کورد بووە، لەهەریەك لەپارچەکاندا.

٩-بەعەرەبکردنی کوردستان لەهزرێکی شۆڤێنی عەرەبییەوە سەرچاوەی گرتووە.

١٠-بەعەرەبکردنی کوردستان تاوانێکەو، دەچێتە خانەی جینۆسایدەوە.

١١-بەعەرەبکردنی کوردستان هەڕەشەیەکی گەورەیە لەسەر ئێستاو ئایندەی ئاسایشی نەتەوەیی کوردستان.

١٢-بەعەرەبکردنی کوردستان کاریگەری هەبووە لەسەر کزبوونی هەستی نەتەوەیی کورد.

١٣-بەعەرەبکردنی کوردستان کاریگەرییەکی زۆر نێگەتیفانە دەکاتە سەر پەیوەندی کوردی- عەرەبی.

١٤-بەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبکردنی کوردستان ئەرکی وڵاتپارێزانەی هەموو لایەکمانە.

پاشکۆکان

١ - پاشکۆی بەڵگەنامەکان

٢ - پاشکۆی نەخشەکان

٣ - پاشکۆی وێنەکان

١- پاشکۆی بەڵگەنامەکان

بسم الله الرحمن الرحیم

من / قیادة فل ١

الى / قیادة فق ٢ / قوات خالد بن الولید

رقم المنشىء	تاریخ الانشاء
١٢٧ م	١٢/ ٤ / ١٩٨٨

(٠) رسالتكم السرية والفورية ١٦٥ في١٢ / ٤ / ١٩٨٨ الخاصة بتمشيط منطقة قرداغ (٠) نطلب تزويدنا باحتياجاتكم لغرض السيطرة الكاملة على المنطقة حسب طلب القيادة العامة للقوات المسلحة (٠) انبؤنا فورا"

ودمتم للنضال

اللواء الركن

سلطان هاشم

قائد الفيلق الاول

١٢ / ٤ / ١٩٨٨

بەڵگەنامەی ژمارە (١)

بسم الله الرحمن الرحيم

وزارة الدفاع
رئاسة اركان الجيش
قيادة الفيلق الاول

أمة عربية واحدة
ذات رسالة خالدة

من / قيادة فق ٢ ـ قوات خالد بن الوليد
الى / قيادة فل ١

رقم المنشىء
١٦٦

تاريخ الانشاء
١٩٨٨/ ٤/ ١٥

(٠) يرجى تاءمين (٨) ثمانية طائرات هيليكوبتر مع ٢٠ عشرون سيارة حمل لنقل اللواء ٢٩ من منطقة بيره مكرون الى منطقة قرداغ مع طلب تاءمين حماية جوية للعملية التى تم تحديدها يوم ٢٠/ ٤/ ١٩٨٨ لتنفيذها (٠) انتهت

العميد الركن
عدنان ناجـور
قائد قوات خالد بن الوليد
١٩٨٨/٤/١٥

بەڵگەنامەی ژمارە (٢)

بسم الله الرحمن الرحيم

ـارة الدفاع
ـاسة اركان الجيش
ـة الفيلق الاول

امة عربية واحدة
ذات رسالة خالدة

من / ف ١

الى / القيادة العامة للقوات المسلحة

رقم المنشىء
١٤٢

تاريخ الانشاء
٢٠ / ٤ / ١٩٨٨

(٠) أثناء تمشيط منطقة قرداغ تم القاء القبض على عدد
٢٥٠٠ الفان وخمسمائة مخرب وعميل من الرجال والنساء
مع الاستلاء على قطع الاسلحة والاعتدة المدرجة ادناه
في منطقة قوبي قرداغ
١ ــ ١٠ عشرة اربي جي ٧
٢ ــ ٢٠٠ مائتان كلاشنكوف
٣ ــ ١٠٠٠ الف رمانة ومفرقعات

(٥) تم الاحتفاظ بالاشخاص والاسلحة في مقر الفيلق
ننتظر توجيهاتكم بصدد ذلك (٠) ابوة نا

اللواء الركن
سلطـ[illegible]ـشم
قائد الفيلق الاول
٢٠ / ٤ / ١٩٨٨

بەڵگەنامەی ژمارە (٣)

بسم الله الرحمن الرحيم

وزارة الدفـــاع
رئاسة اركان الجيــش

امـــة عربية واحـــدة
ذات رسـالة خالـــدة

من / وزارة الدفـاع / شعبة الامـــن

الى / دائرة الامن العســـكرى

للمعلومات / قيادة فل/١

رقم المنشـــىء	تاريخ الانشـــاء
٤٨	٢١ / ٤ / ١٩٨٨

(٠) نطلب ارسال لجنة امنية من دائرتكم الى قيادة

فل/١ للقيام بواجبات خاصة تنجز المهمة خـــلال

٢٠ ســـاعة (٠) انبـوءنـــا

ودمتم في خدمـــة الحزب والثورة

العميـــد
عبد الـقـــادر الدوري
مدير شعـبة الامـــن العسكري
٢١ / ٤ / ١٩٨٨

به‌ڵگه‌نامه‌ی ژماره (٤)

بسم الله الرحمن الرحيم

من / قيادة فق ٢ / قوات خالد بن الولـــيد

الى / قيـــــادة فـل ١

تاريخ الانشـــاء

١٩٨٨/٤/٢١

النفـــس

١٦٥ ق

(٠) رسالتكم السرية والفورية ١٢٥ في ٢١/٤/١٩٨٨ (٠)

تم تنفيذ مضمونها من قبل اللواء ٣٩ وتم تمشيط منطقة قرداغ

من قبل اللواء نفسها بتاريخ ٢٠/٤/١٩٨٨ (٠) انتهـــت

العميد الركن

عدنان ناجـــي

قائد قوات خالد بن الولـــيد

١٩٨٨/٤/٢١

بەڵگەنامەی ژمارە (٥)

من / قيادة فـــق ٢

الى / قيادة فـــل ١

رقم المنشــور	تأريخ الانشـــاء
١٥٢	١٩٨٨/٤/٢٣

(٠) بعد انتهاء عمليات منطقة قرداغ وتدمير كافة
القوى الموجودة في المنطقة تم الاستيلاء على ٢٥٠٠
الفان وخمسمائة نوع من الماشية يحتفظ بها حاليا"
في مقر اللواء /٣٩ في بيره مكرون (٠) اعلامنا
توجيهاتكم بصددها (٠) انبؤنا

ودمتم لخدمة الحزب والثورة

العميد الركن
عـدنان نـــاجي
قائـد الفيلق الاول
١٩٨٨/٤/٢٣

بەڵگەنامەی ژمارە (٦)

بسم الله الرحمن الرحيم

من / القيادة العامة للقوات المسلحة
الى / قيادة الفيلق الاول

امة عربية واحدة
ذات رسالة خالدة

رقم المنشىء
٢/م خ

تاريخ الانشاء
٢٣ / ٤ / ١٩٨٨

(٠) رسالتكم السرية والفورية ١٤٢ في ٢٠/٤/١٩٨٨
يوزع المخربون والعملاء البالغة عددهم / ٢٥٠٠ الفان
وخمسمائة على النحو التالي (٠) الرجال يرسلون الى
قيادة فل ٤ (٠) النساء يرسلن الى قيادة فل ٣
(٠) الاطفال يرسلن الى معسكر ... في
تكريت (٠) يرسلون بصحبة ... من قبلنا و
بسيارات خاصة (٠) أنتهت

م / خ
القيادة العامة للقوات المسلحة
٢٣ / ٤ / ١٩٨٨

بەڵگەنامەی ژمارە (٧)

حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع عمورية العسكري

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٢/ ٤٠٨٧٠
التاريخ: ٢٢/١٢/١٩٨٨

الى / قيادة شعبة اربيل العسكرية
م / السكن في محافظة التاميم

١٠٧٥٠/٢٢
١٩٨٨/١٢/٢٤

تحيه رفاقيه :

كتاب المكتب العسكري ٣١٩٤٩ في ١٩٨٨/١٢/١٧
طيا استمارة الانتقال الى محافظة التاميم الخاصه بـ ن ض حسين فارس هذال المنسوب الى فوج الحمايه والحراسه /٢٥
نرجو الاطلاع وتثبيت المعلومات عليها واعادتها الينا .... مع التقدير

ودمتم للنضال

المرفقات
١- استمارة
٢- كتاب نقل

الرفيق
عبد سلمان حمدي
امين سر قيادة فرع عموريه العسكري

نسخه الى /

المتابعه / مع الاوليات

سري للغايه

به لگه نامه ی ژماره (٨)

حزب البعث العربي الاشتراكي

« المكتب العسكري »

قيادة فرع صلاح الدين العسكري

قيادة شعبة اربيل العسكريه

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٣/ ٩٠٢٥

التاريخ: ٢٥/ ١٢/ ١٩٨٨

الى / قيادة فرقة الاطراف العسكريه

م / السكن في محافظة التاميم

تحية رفاقيه :

كتاب قيادة فرع عموريه العسكري ٨٧٠٤٠ في ١٩٨٨/١٢/٢٢

طيا " استمارة الانتقال الى محافظة التاميم الخاصه ب ن ض حسين فارس هذال المنسوب الى ف ح ح /٢٥ .

نرجو الاطلاع وتثبيت المعلومات عليها واعادتها الينا .

ودمتم للنضال .

المرفقات

١. استماره

٢. كتاب نقل

الرفيق

عبدالستار عطا الجبوري

امين سر قيادة شعبة اربيل العسكريه

نسخة الى

قسم المتابعه

بەڵگەنامەی ژمارە (٩)

حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع عمورية العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكرية

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٣/
التاريخ: ٢/١/١٩٨٩

الى قيادة فرع عموريه العسكري

م / السكن في محافظة التأميم

تحية رفاقية

كتابكم ٢٣/٤٠٨٧٠ في ١٩٨٨/١٢/٢٢

نعيد طيا استمارة الانتقال الى محافظة التأميم الخاصة ب ن ض حسين فارس هذال المنسوب الى ف ح /٢٥ بعد اكمال ما مطلوب .

يرجى التفضل بالاطلاع .. مع التقدير

ودمتم للنضال

المرفقات

١٠ استمارة

الرفيق

عبدالستار عطا الكبيسي

امين سر قيادة شعبة اربيل العسكرية

بەڵگەنامەی ژمارە (١٠)

حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع عمورية العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكريه

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

٢٧٥

سري للغاية

العدد: ٢٣/
التاريخ: ١٦ / ١ / ١٩٨٩

الى / قيادة فرقة اربيل العسكريه
قيادة فرقة لمع١ فل ٥ العسكريه
م / الحكن في محافظة التاميم

تحية رفاقيه :

كتاب قيادة فرع عموريه العسكرى ١٢١٠ في ١٩٨٩/١/١٠
طيا الاستمارات الخاصه بالعسكريين المدرجة اسمائهم ادناه ٠
نرجو الاطلاع وبيان الرأي على اصل الاستماره واعادتها الينا ٠
ودمتم للنضال ٠

١٠ نض سليم روضان علي ف٣ لمع١ فل ٥
٢٠ رع فلاح عبدالقادر جمعه مدرسة قتال فق ٢٣

المرفقات
—
٢٠١ استماره

نسخة الى
—
قسم المتابعه

الرفيق
عبدالستار عطا الكبيسي
امين سر قيادة شعبة اربيل العسكريه

به‌ڵگه‌نامه‌ی ژماره (١١)

حزب البعث العربي الاشتراكي

« المكتب العسكري »

قيادة فرع عمورية العسكري

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٢ / ١٠٢١

التاريخ: ١٠ / ١ / ١٩٨٩

الى / كافة قيادات الشعب العسكريه / رسل

الموضوع / السكن في محافظة التأميم

٢٢ / ٤٢٦

١٦ / ١ / ١٩٨٩

تحيه رفاقيه:

كتاب المكتب العسكري / م ٠ ع / ٣٠ / ٣٣٢٠٥ صــــــــــــــر ٣١ / ١٠ / ١٩٨٨

طيا الاستمارات الخاصه بالعسكريين المدرجه اسمائهم في القائمه المرفقه طيا .

نرجو الاطلاع وبيان الرأي على اصل الاستمارة واعادتها الينا ... مع التقديــــــر

ودمتم للنضـــال

المرفقـــــات

(٣) استماره

(١) قائمه

الرفيق

محمد سلمان حمد

امين سر قيادة فرع عموريه العسكري

نسخـه الى /

قسم المتابعه / مع الاوليات

به‌ڵگه‌نامه‌ی ژماره (١٢)

قيادة فرع عموريه العسكري

ت	الرتبه	الاسم الكامل	الوحده
٠١	ن ض	سليم عبد الامير ابراهيم	بط٥ ك م ط خ /٤٨ بط٥ك ٩٢ ضيف حاليا
٠٢	=	كريم قاسم حماوي	ف ١ ل ٥٠٦
٠٣	=	سليم روضان علي	ف ٣ لمخ ١ فل ٥
٠٤	=	عبدالله عطيه محرم	قاعدة صدام الجويه
٠٥	ر ع	عادل عبدالله عيدان	ف ١ ل ٨٥
٠٦	=	عبدالحسن كسار موشده	س مقر ومخ ل ٩٧
٠٧	=	فلاح عبدالقادر جمعه	مدرسة قتال فق ٢٣
٠٨	ن ع	محسن جاسم حمادي	مل م / ٦٦
٠٩	=	محمود محمد احمد	ك الانذار والسيطره /٣٣

بەڵگەنامەی ژمارە (١٢)

حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع عمورية العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكريه
قيادة فرقة لمغ١ مل/ ٥ العسكريه

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٣ / / ٨٨
التاريخ: ٧/٣/١٩٨٩

الى / قيادة شعبة اربيل العسكريه

الموضوع / السكن في محافظة التاميم

٢٢ / ١٢٥٤
١٤/٢/١٩٨٩

تحيه رفاقيـــه

كتابكم ٢٣ فـــــــــــي ١٩٨٩/١/١٦
لا مانع لدينا من نقل نفوس نض مطوع سليم روضا ن علي المنسوب الى ب لمغ١ مل/ ٥ الى محافظـة التاميم ؛
يرجى التفضل بالاطلاع مع التقدير ..

ودمتم للنضال

المرفقات

١٠١ استمارة نقل نفوس

الرفيـــق
محمود ندا سعد حمدان المعاضيدي
امين سر قيادة فرقة لمغ١ مل/ ٥ العسكريه

بەڵگەنامەی ژمارە (١٣)

حزب البعث العربي الاشتراكي

« المكتب العسكري »

قيادة فرع عمورية العسكري

قيادة شعبة اربيل العسكرية

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٣/ ١٠٦٥

التاريخ: ١٩٨٩/٢/١٥

الى / قيادة فرع عموريه العسكري

م / العسكري في محافظة التأميم

تحية رفاقية

كتابكم ٣٢/١٢١٠ في ١٩٨٩/١/١٠

نعيد طيا مرفقات كتابكم اعلاه بعد اكمال ما مطلوب

يرجى التفضل بالاطلاع مع التقدير

ودمتم للنضال

المرفقات

١٠٢ استمارة

الرفيق

عبدالستار عطا الكبيسي

امين سر قيادة شعبة اربيل العسكرية

١٥/ شباط/١٩٨٩

بەڵگەنامەی ژمارە (١٤)

حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع عمورية العسكري

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٢ / ٤٨٦٦٤
التاريخ: ١٤ / ٢ / ١٩٨١

الى / المكتب العسكري
الموضوع / السكن في محافظة التأميم

٢٠٢ / ١٢٩٩
١٩٨٩/٢/١٦

تحية رفاقية :

كتابكم ٢٤٧٦ في ١٩٨٦/٢/٥

نعيد استمارة السكن الخاصة بالعسكري علي حسين رسول المنسوب الى محطة ٢ ام في ١١٨ وذلك لعدم تواجد وحدته ضمن قاطعنا التنظيمي

يرجى التفضل بالاطلاع ... مع التقدير

ودمتم للنضال

المرفقات :

٠١ استمارة

الرفيق
محمد سلمان حمدي
امين سر قيادة فرع عمورية العسكري
١٩٨١ / ٢ / ١٢

نسخة الى

قيادة فرع الرشيد العسكري / طيا " استمارتي السكن الخاصة بالعسكريين المدرج اسميهما ادناه وذلك لتواجد وحدتيهما ضمن قاطعكم التنظيمي ... مع التقدير ... ودمتم للنضال

٠١ ن ض محمد حسن عباس علي / ف٣ ل ٦٠٣

٠٢ ن ض عبد الخالق محمد بداي / ل ١٨ ق ق / ٣٨

قيادة شعبة (أربيل) العسكرية / طيا " استمارات السكن الخاصة بالعسكريين المدرجة اسمائهم بالقائمة المرفقة طيا

نرجو تثبيت المعلومات عليها وبيان رأيكم بصدد انتقالهم الى المحافظة اعلاه واعادتها الينا واعلامنا ... مع التقدير ... ودمتم للنضال

المرفقات

٠١ قائمة
(٢) استمارة

المتابعة / للتعقيب

بەڵگەنامەی ژمارە (١٥)

قيادة فرع عمورية العسكري

ت	الرتبه	الاسم الكامل	الوحده
١	ن ض	رعد حسن عباس علي	ف ٣ ل ٦٠٣
٢	=	عبد الامير محسن لفته	س هقر ومخ لمغ ١ فل ٥
٣	=	عبد الخالق محمد بداى	ل ١٨ ق ق / ٣٨
٤	ر ع	سعد كريم احمد	فوج الحمايه والحراسه ٢٩
٥	=	نعيم عباس خميس	ك انذار وسيطره / ٣١
٦	=	حمد وحيد محجوب	قاعدة صدام الجويه
٧	ع	عصام يونس ابراهيم	قاعدة صدام الجويه
٨	=	عماد عامر محسن	س هقر ومخ ل ٥٠٩
٩	=	علي حسين رسول	بط ٢ ك م فق / ١١٨
١٠	ج ط	ثامر عبد الامير	مستشفى اربيل العسكري
١١	مطوع	عبد الحمزه حميد كليكل	ل ٩٨

بەڵگەنامەی ژمارە (١٥)

حزب البعث العربي الاشتراكي

« المكتب العسكري »

قيادة فرع عمورية العسكري

قيادة شعبة اربيل العسكريه

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٣/ ٩٠٨

التاريخ: ٨ /٢/١٩٨٩

الى / قيادة فرع عموريه العسكري

الموضوع / نقـــل

تحيه رفاقيـــه

كتابكم ٣٩/٣/٣٠٢٧ فـــي ٢٨/١/١٩٨٩

نود اعلامكم بانه تم الحاق موضوعي بحث كتابكم اعلاه الى وحداتهم الجديده وطيا " نسخة من كتاب نقلهما .

يرجى التفضل بالاطلاع مع التقدير ...

ودمتم للنضال

المرفقات

٢ . كتاب نقـــل

الرفيـــق

عبد الستار عطا الكبيســـي

امين سر قيادة شعبة اربيل العسكريـــه

٨ /شباط/ ٩٨٩

بەڵگەنامەی ژمارە (١٦)

حزب البعث العربي الاشتراكي

« المكتب العسكري »

قيادة فرع عمورية العسكري

قيادة شعبة اربيل العسكرية

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢/١٠٨٢

التاريخ: ١٩٨٩/٢/١٦

الى / قيادة فرقة اربيل العسكرية

قيادة فرقة ملا فاطمه العسكرية

تحية رفاقية

م/ السكن في محافظة التأميم

كتاب قيادة فرع عمورية العسكري ٤٨٦٤ في ١٩٨٩/٢/١٤

طيه الاستمارات الخاصة بالعسكريين المدرجة اسمائهم ادناه

والمنسوبين لفرقتكم التنظيمية م

نرجو التفضل بالاطلاع وبيان رأيكم على اصل الاستمارة واعادتها الينا

ودمتم للنضال .

١- نائب ضابط عبد الامير محسن لفته سرية موقع/خ ٨٥

٢- ع.ط ثامر عبد الامير م ٤١/١

المرفقات

٢ استمارة

حزب البعث العربي الاشتراكي
وحدة حزبية
قيادة شعبة اربيل
الرفيق

عبد الستار عطا الله الكبيسي

امين سر قيادة شعبة اربيل العسكرية

بەڵگەنامەی ژمارە (١٧)

حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع عموديّة العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكرية
قيادة فرقة لمع١ فل ٥ العسكرية

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

الرقم : ٢٢ / ١٨٨
التاريخ : ٢٠ / ٢ / ١٩٨٩

٢٠ / ١٤٢٨
٢٠ / ٢ / ١٩٨٩

الى / قيادة شعبة اربيل العسكرية
الموضوع / السكن في محافظة اربيل
================

تحية رفاقيه

كتابكم / ٣٢ / ١٠٨٣ في ١٦ / ٢ / ١٩٨٩

نعيد طيا الاستمارة الخاصه للمدعو نض عبد الامير محسن لفته ، حيث لا نوافق على سكن المرما اليه في محافظة التاميم للاسباب التاليه .

١ – موضوع تحت المراقبه .

٢ – اعدام ابن عمته لانتمائه الى عصابة حزب الدعوه العميل .

٣ – اعتقال شقيقه المجرم جليل محسن لفتة لانتمائه الى عصابة حزب الدعوه العميل .

٤ – تصير مطوى قيده لهروبه من الجيش .

يرجى التفضل بالاطلاع ... مع التقدير .

ودمتم للنضال .

المرفقات
================
استمارة

الرفيق
محمود ندا سعد حمدان المعاضيدي
امين سر قيادة فرقة لمع١ فل ٥ العسكرية
/ شباط / ١٩٨٩

به‌ڵگه‌نامه‌ی ژماره (١٨)

حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع عموريه العسكري

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٢ | ٨ ٣٠ ٦
التاريخ: ٢٢ /٢/١٩٨٩
١٦ / رجب/ ١٤٠٩ هـ

الى / قيادة شعبة اربيل العسكريه

م / السكن في محافظة التاميم

١٥٢٢ / ٢٢
٢٢-٢-٨٩

تحيه رفاقيه:

كتاب المكتب العسكرى السرى للغايه ٢١١٩ في ٢٢/ك٢/١٩٨٩
طيا استمارة الانتقال الى المحافظه اعلاه الخاصه بـ ن·ض محمد مرعي حسن
المنسوب الى ف م د /٩
نرجو تثبيت المعلومات وختمها واعادتها الينا ٠٠٠٠ مع التقدير
ودمتم للنضال

المرفقات

١٠ استمارة

الرفيق
عبد سلمان حمندي
امين سر قيادة فرع عموريه العسكرى
٢٢/ ٢/١٩٨٩

نسخه الى /

المتابعه/ مع الاوليات

سرى للغايه

بەڵگەنامەی ژمارە (١٩)

حزب البعث العربي الاشتراكي
المكتب العسكري
مكتب تنظيم الشمال العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكرية
قيادة فرقة الاطراف العسكرية

قادسية صدام المجيدة
العدد / ٢٢/ ٥٥٩
التاريخ / ٢٥/ ٢ / ١٩٨٩
٢٠ رجب / ١٤٠٩

الى / قيادة شعبة اربيل العسكريه
الموضوع / السكن في محافظه التاميم

كتابكم ٢٢/ ١١٩٣ ف س ٢٢/ ٢/ ١٩٨٩ .

طيا الاستماره الخاصه ب ن.ض جليل بداى ارهيف المنسوب الى م.اس.م الشماليه .بشان نقل نفوسه الى محافظه التاميم بعد اكمال ماطلوب .

للتفضل بالاطلاع ..مع التقدير

ودمتم للنضال .

المرفقات
----
٠١ استماره

الرفيق
فوزي خالد محمد
امين سر قيادة فرقة الاطراف العسكرية
٢٥/ ٢ / ١٩٨٩

بەڵگەنامەی ژمارە (٢٠)

امـة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

حزب البعث العربي الاشتراكي

« المكتب العسكري »

قيادة فرع عمورية العسكري

قيادة شعبة اربيل العسكرية

سـري للغايـة

العدد: ١٢٥٢ /١٣/

التاريخ: ٢٧ / شباط/١٩٨٩ م

٢١ / رجب/١٤٠٩ هـ

الى / قيادة فـــرع عموريـــة العسكرى

الموضوع/ السكن في محافظـة التاميم

تحية رفاقيـــة :

كتابكـــــم/ ٣٣/ ٦٠٣٨ فـــــي ٢٢/٢/١٩٨٩

نعيد طيا استمارة الانتقال الى محافظـة التاميـم الخاصـة بـ ن٠ض محمد مرعـي حسـين المنسوب الى ف٠م٠د/٩ لكون وحدة المومأ اليه ليست ضمن قاطع التنظيـــم

يرجى التفضل بالاطلاع ٠٠٠ مع التقديـــر

ودمتم للنضـــال ٠

المرفقـــات

---

١٠ استمـــارة

الرفيـــق

عبدالستار عطـا الجبوري

امين سر قيادة شعبة اربيل العسكرية

٢٧ / شباط/١٩٨٩ م

بەڵگەنامەی ژمارە (٢١)

حزب البعث العربي الاشتراكي
المكتب العسكري
قيادة فرع عمورية العسكري
قيادة شعبة أربيل العسكرية
قيادة فرقة أربيل العسكرية

أمة عربية واحدة
ذات رسالة خالدة
الرقم/ ٢٣/ ٧٢٩
التاريخ/ ١٨/ ٣/ ١٩٨٩
١٢/شعبان/١٤٠٩هـ

الى / قيادة شعبة اربيل العسكرية

٢٠٢٨٢ / ٢٢
١٩٨٩/٣/٢٠

م/ **استمارة السكن في محافظة التاميم**

تحية رفاقية :

كتابكم ٢٣ / ١٠٨٣ في ١٩٨٩/٢/١٦
نعيد طيا استمارة السكن في محافظة التاميم الخاصة بجـ.ط. ثامر عبد الامير حسن المنسوب الى مستشفى اربيل العسكري حيث لامانع لدينا من الجانب التنظيمي لنقل سكنه الى المحافظه اعلاه.
يرجى التفضل بالاطلاع ... مع التقدير
ودمتم للنضال.

المرفقات
-----
١ استمارة

الرفيق
طارق زيادة صالح
امين سر قيادة فرقة اربيل العسكرية
/آذار/١٩٨٩

بەڵگەنامەی ژمارە (٢٢)

حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع سورية العسكري

أمة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٢/٢٠٦٩
التاريخ: ١٨/٣/١٩٨١
١١/ شعبان/١٤٠١هـ

الى / كافة قيادات الشعب العسكرية
م / السكن في محافظة التأميم

٢٠٤٢/٢٣
٢٦/٢/١٩٩٩

تحية رفاقية :

كتاب المكتب العسكري /م ع/ ٣٠/ ٧١٧٨ في ٢ شعبان ١٤٠٩ هـ الموافق ٩/٣/ ١٩٨١م
طيا استمارات الانتقال الى محافظة التأميم الخاصة بالمراتب المدرجة اسمائهم في القائمة المرفقة طيا "
نرجو بيان رأيكم وتثبيت المعلومات واعادتها الينا ... مع التقدير

ودمتم للنضال

المرفقات
---
(١) قائمة
(٢) استمارة

الرفيق
محمد سلمان حمدي
امين سر قيادة فرع سورية العسكري
١٩/٣/١٩٨١

نسخة الى

المتابعة / مع الاوليات

به لگه‌نامه‌ی ژماره (٢٣)

قيـادة فـرع عموريـه العسكرى

١	رع	رعد عبد معيوف
٢	نض	جبار رداد حسين
٣	ع	حازم محمد ناصر
٤	ع	محمد عبد النبي عليوي
٥	ع	مهدي هادي كاظم
٦	ع	صلاح هادي حمزه
٧	نض	كاظم جاسم داخل
٨	ج اول	جاسم فارس عداي
٩	ن ض	كاظم لفته حسن
١٠	نض	رسن خلف عبد الله
١١	رع	كريم حمدان عزيز
١٢	رع	حمد مجيد علي
١٣	ج اول	عباس عبد الكريم حمادي
١٤	نض	مال الله مهدي جبر
١٥	ن ض	خالد حمد حامد

بەڵگەنامەی ژمارە (٢٣)

حزب البعث العربي الاشتراكي — سري للغاية — أمة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

القيادة العامة للقوات المسلحة / المكتب العسكري

الرقم / ٢١ / ٩ / ٣٢٧٨ / ٢

قيادة فرع سوريه العسكري

التاريخ ١٩ / صفر / ١٤١٠هـ

١٩٨٩/٩/١٩

٧٤٢٨ | ٢١

١٩٨٩/٩/٢٦

الى / المكتب العسكري

الموضوع / المدان في محافظة التأميم

تحية رفاقية :

كتابكم سري للغاية ٢٤٠٨٠ في ١٩٨٩/٨/٣٠

نعيد طيا استمارة الانتقال الى المحافظة اعلاه والخاصة بـ ... ... وذلك لعدم ...

سرية واجبات / ٢٣ مستقلة ضمن قاطعنا التنظيمي

يرجى التفضل بالاطلاع ... مع التقدير

ودمتم للنضال

المرفقات

١ - استمارة

الرفيق

عبد ... سلمان ...

امين سر قيادة فرع سوريه العسكري

١٩٨٩/٩/١٦

نسخة الى /

قيادة شعبة (أربيل) العسكرية / كتاب المكتب العسكري اعلاه طيا " استمارات الانتقال الى محافظة التأميم الخاصة بالمذكورين ... اسمائهم في ... ."

نرجو الاطلاع وتثبيت رايكم والمعلومات المتوفرة عنهم ... اصل الاستمارة ... ختمها بختم المنظمة الحزبية واعلامنا ... مع التقدير

ودمتم للنضال

المرفقات

بەڵگەنامەی ژمارە (٢٤)

حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع عمورية العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكرية

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٣/ ١٨٩٠
التاريخ: ٢٢/٣/١٩٨٩
١٥ شعبان ١٤٠٩

الى / قيادة فرع عموريه العسكري
م / السكن في محافظة التأميم

تحية رفاقية

كتابكم ٢٣/ ٤٨٦٤ في ١٤/٢/١٩٨٩

١. نعيد طيا استمارة السكن الخاصة بـ ج. ط ثامر عبد الامير المنسوب الى م ا ع بعد المصادقة عليها .

٢. نعيد طيا استمارة السكن الخاصة بـ ن ض عبد الامير محسن لفته المنسوب الى س مقر لمع اف ل ٥ ولم يتم المصادقة عليها للاسباب التالية :

ا. اعتقل شقيقه المجرم جليل محسن لفته لانتمائه الى عصابة حزب الدعوه العميل

ب. موضوع تحت المراقبة

ج. تصير مطوي القيد لهروبه من الجيش

د. اعدام ابن عمته لانتمائه الى عصابة حزب الدعوة العميل

يرجى التفضل بالاطلاع .. مع التقدير

ودمتم للنضال

المرفقات
١٠٢ استمارة

الرفيق
عبد الستار عطا الكبيسي
امين سر قيادة شعبة اربيل العسكرية
٢٢ / اذار / ١٩٨٩

بەڵگەنامەی ژمارە (٢٥)

حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع عمورية العسكري

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٢/١٠٨٧٥
التاريخ: ٢٦/٣/١٩٨٩
٩/شعبان/١٤٠٩هـ

٢٢/٥٨٤
٢٧/٣/١٩٨٩

الى / قيادة شعبة اربيل العسكريه
م / السكن في محافظة التأميم

تحيه رفاقيه :

كتاب المكتب العسكرى السرى للغايه ٧١٧٨ في ٩/٣/١٩٨٩
طيا " استمارة الانتقال الى محافظة التأميم الخاصه بـ ن ض بخيت كاظم مهدى المنسوب الى ف د و/١٦
نرجو الاطلاع وتثبيت المعلومات عليها واعادتها الينا ... مع التقدير

ودمتم للنضال

المرفقات

١٠ استماره

الرفيق
محمد سلمان حمدى
امين سر قيادة فرع عموريه العسكرى
/٣/١٩٨٩

نسخه الى

المتابعه / مع الاوليات

بەڵگەنامەی ژمارە (٢٦)

حزب البعث العربي الاشتراكي
«المكتب العسكري»
قيادة فرع عمورية العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكريه

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

/ ٢ح / ٢٠٠٦

العدد: ٨ح اذار ١٩٨٩

التاريخ: شعبان ١٤٠٩ أح

الى / قيادة فرقة لمغ ١ فل ٥ العسكريه
قيادة فرقة ل ٤٣١ العسكريه
م / السكن في محافظة التأميم

تحيه رفاقيه

كتاب قيادة فرع عموريه العسكرى ٣٣/ ٩٦٠٣ في ١٨/ ٣/ ١٩٨٩
طيا استمارتي الانتقال الى محافظة التأميم الخاصه بالمراتب المدرج اسميهما ادناه
نرجو بيان رأيكم وتثبيت المعلومات واعادتها الينا بالسرعه الممكنه ... مع التقدير
ودمتم للنضال

١. ن ض كاظم لفته حسن ل ٤٣١
٢. ن ض خالد حمد حامد ف ١ لمغ ١ فل ٥

الرفيق
عبد الستار عطا الكبيسي
امين سر قيادة شعبة اربيل العسكريه
٧ح / ٣ / ١٩٨٩

نسخة الى /
قسم المتابعة

بەڵگەنامەی ژمارە (٢٧)

حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع عمورية العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكريه

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٣/ ٢٠١٤
التاريخ: ٢٨ اذار ٩٨٩
٢١ شعبان ١٤٠٩

الى / قيادة فرقة اربيل العسكريه
م/ السكن في محافظة التاميم

تحيه رفاقيه

كتاب المكتب العسكرى السرى للغايه ٧١٧٨ في ٩/ ٣/ ٩٨٩ المبلغ الينا بكتاب قيادة فرع عموريه العسكرى ٣٣/ ١٠٨٧٢ في ٢٦/ ٣/ ١٩٨٩.

طيا استمارة الانتقال الى محافظة التاميم الخاصه بـ ن ض بخيت كاظم مهدى المنسوب الى فوج الدفاع والواجبات / ١٦.

نرجو الاطلاع وتثبيت المعلومات طيها واعادتها الينا ... مع التقدير.

ودمتم للنضال

المرفقات
١ - استماره

الرفيق
عبد الستار عطا الكبيسي
امين سر قيادة شعبة اربيل العسكريه
٢٧/ ٣/ ٩٨٩

نسخه الى /
قسم المتابعه

بەڵگەنامەی ژمارە (٢٨)

حزب البعث العربي الاشتراكي
المكتب العسكري
قيادة فرع عمورية العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكرية
قيادة فرقة اربيل العسكرية

امة عربية واحدة
ذات رسالة خالدة
الرقم / ٢٣ / ١٤٧٢
التاريخ / ١٨ / ٣ / ١٩٨٩
١٩ /شعبان/١٤٠٩ هـ

الى / قيادة شعبة اربيل العسكرية

م / استمارة السكن في محافظة التاميم

٢٧٨٤ / ٢٢
٢٠ / ٣ / ١٩٨٩
تحية رفاقية :

كتابكم ٢٣ / ١٠٨٣ في ١٩٨٩/٢/١٦

نعيد طيا استمارة السكن في محافظة التاميم الخاصة بـ ج.ط ثامر عبد الامير حسن المنسوب الى مستشفى اربيل العسكري حيث لامانع لدينا من الجانب التنظيمي لنقل سكنه الى المحافظه اعلاه . يرجى التفضل بالاطلاع ... مع التقدير

ودمتم للنضال .

المرفقات
---
١٠ استمارة

الرفيق
طارق زيادة صالح
امين سر قيادة فرقة اربيل العسكرية
/آذار/١٩٨٩

بەڵگەنامەی ژمارە (٢٩)

حزب البعث العربي الاشتراكي
المكتب العسكري

امة عربية واحدة
ذات رسالة خالدة

قيادة فرع عموريه العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكرية
قيادة فرقة لمغ ١ فل/ ١٥ العسكرية

العدد ٢٠٦/ ٢١٧
٣٣

التاريخ ٢/ ٤/ ٩٨٩

٣٢/ ٢٨٦٤
١٩٨٩/٤/٢

الى / قيادة شعبة اربيل العسكرية
الموضوع / السكن في محافظة التاميم

تحية رفاقية

كتابكم ٢٣/ ٢٠٠٦ في ٢٨ اذار ١٩٨٩

لا مانع لدينا من نقل نفوس ن ض خالد محمد حامد المنسوب الى ف ١ لمغ ١ فل/ ٥ الى محافظة التاميم .

يرجى التفضل بالاطلاع .... مع التقدير ...

ودمتم للنضال

المرفقات
---
١٠ استمارة

الرفيق
محمود ندا سعد حمدان المعاضيدي
امين سر قيادة فرقة لمغ ١ فل/ ١٥ العسكرية
نيسان ١٩٨٩

بەڵگەنامەی ژمارە (٣٠)

حزب البعث العربي الاشتراكي
المكتب العسكري
قيادة فرع عشتار العسكري
قيادة شعبة آربيل العسكرية
قيادة فرقة ل ٤٣١ العسكرية

أمة عربية واحدة
ذات رسالة خالدة
العدد / ٣٣ / ٢٧٧
التاريخ / ٦ / ٤ / ١٩٨٩
٢٩ / شعبان / ١٤٠٩

الى / قيادة شعبة آربيل العسكرية
الموضوع / السكن في محافظة التأميم

٢٨٦٦/٢٢
١٩٨٩/٤/٦

تحية رفاقية :

كتابكم ٢٣ / ٢٠٠٦ في ٢٨ / ٣ / ١٩٨٩

نعيد طيا أستمارة الانتقال الى محافظة التأميم الخاصة بالمدعو نوخ كاظم لقته حسن المنسوب الى ف١ ل٣١ ؛ بعد تثبيت بيان الرأي والمعلومات .

يرجى التفضل بالاطلاع ... مع التقدير ... ودمتم للنضال

المرفقات :
(١) أستمارة

الرفيق
جبار صالح موحان العكيلي
أمين سر قيادة الفرقة
١٩٨٩/٤/٥

بەڵگەنامەی ژمارە (٣١)

حزب البعث العربي الاشتراكي

« المكتب العسكري »

قيادة فرع عمورية العسكري

قيادة شعبة اربيل العسكريه

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٣/ ٢٢٧٤

التاريخ: ٨/ ٤/ ١٩٨٩

٢ رمضان ١٤٠٩

الى/ قيادة فرع عموريه العسكري

م/ السكن في محافظة التاميم

تحيه رفاقيه

كتابكم ٣٣/ ٩٦٠٣ في ١٨/ ٣/ ١٩٨٩

نعيد اليكم استمارتي الانتقال الى محافظة التاميم الخاصه بالمراتب المدرجه اسميهما ادناه بعد اكمال ماطلوب .

يرجى التفضل بالاطلاع ... مع التقدير .

ودمتم للنضال

١. ن ض كاظم لفته حسن امش١ ٤٣

٢. ن ض خالد حمد حامد ف١ لمغ١ فا ٥

المرفقات

٢ استماره

الرفيق

عبد الستار عطا الكبيسي

امين سر قيادة شعبة اربيل العسكريه

٨/ ٤/ ١٩٨٩

بەڵگەنامەی ژمارە (٣٢)

حزب البعث العربي الاشتراكي

« المكتب العسكري »

قيادة فرع عمورية العسكري

قيادة فرقة اربيل العسكريه

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٣ / ٥٠٩٦

التاريخ: ٢٢/٤/١٩٨٩

رمضان ١٤٠٩

الى / قيادة شعبة اربيل العسكريه

م/ استمارة السكن في محافظة التاميم

٢٢٢٦/٢٢
١٩٨٩/٤/٢٤

تحيه رفاقيه

كتابكم ٢٣/٢٠١٤ في ٢٨/٣/١٩٨٩

نعيد طيا استمارة السكن في محافظة التاميم الخاصه بـ ن ض بخيت كاظم مهدي المنسوب الى ف د و /١٦ حيث لامانع لدينا من نقله الى محافظة التاميم من الجانب التنظيمي .

يرجى التفضل بالاطلاع ... مع التقدير .

ودمتم للنضال

المرفقات

١ استماره

الرفيق العميد

طارق زياده صالح

امين سر الفرقة

٢٢/٤/١٩٨٩

بەڵگەنامەی ژمارە (٣٣)

حزب البعث العربي الاشتراكي

« المكتب العسكري »

قيادة فرع عمورية العسكري

قيادة شعبة اربيل العسكريه

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٣/ ٢٦٣٠

التاريخ: ٥ / ٤ / ١٩٨٩

١٩ رمضان ١٤٠٩ هـ

الى / قيادة فرع عموريه العسكريه

م / استمارة السكن في محافظة التأميم

تحيه رفاقيه

كتابكم ٢٣/١٠٨٧٢ في ١٩٨٩/٣/٢٦

نعيد طيا استمارة الانتقال الى المحافظه اعلاه الخاصه بـ ن ض بخيت كاظم مهدي

المنسوب الى ف د و /١٦ بعد اكمال ما مطلوب .

يرجى التفضل بالاطلاع ... مع التقدير .

ودمتم للنضال

المرفقات

١ - ١ استماره

الرفيق

عبدالستار عطا الكبيسي

امين سر قيادة شعبة اربيل العسكريه

١٩٨٩/٤/ ٥

ف / ـ

بەڵگەنامەی ژمارە (٣٤)

حزب البعث العربي الاشتراكي

« المكتب العسكري »

قيادة فرع عمورية العسكري

امة عربية واحدة   ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٩٥ / ١٥٨٠٩

التاريخ: ٢٦ / ٤ / ١٩٨٩

٢٠ / رمضان / ١٤٠٩

الى / قيادة شعبة اربيل العسكريه

الموضوع / السكن في محافظة التأميم

٢٢٧٨ / ٢٢
١٩٨٩/٤/٢٩

تحيه رفاقيه

كتاب المكتب العسكري ٢٠٢ ١٠ في ١٩٨٩/٤/٣

طيا استمارة السكن الخاصة بـ ن ض عبد الامير محسن لفته المنسوب

الى سرية مقر ومن لمخ الاول فل ٥ .

نرجو الاطلاع وتثبيت المعلومات عليها واعادتها الينا ... مع التقدير

ودمتم للنضال

المرفقات:

٠١ استمارة

الرفيق

عبد سلمان حمندي

امين سر قيادة فرع عمورية العسكري

٢٦ / ٤ / ١٩٨٩

نسخه الى /

المتابعه / مع الاوليات

بەڵگەنامەی ژمارە (٣٥)

حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع عمورية العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكريه

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: / ٢٣/ ٢٧٢٠
التاريخ: ٢٠ / ٤ / ١٩٨٩
رمضان ١٤٠٩

الى / قيادة فرقة لمخ١ فل ٥ العسكريه

م/ السكن في محافظة التأميم

تحيه رفاقيه

كتاب قيادة فرع عموريه العسكرى ١٥٨٠٦ في ٢٦/ ٤/ ٩٨٩ وكتابكم ١٨٨ في ٢٠/ ٢/ ٩٨٩ نعيد استمارة السكن الخاصه بـ ن ض عبدالامير محسن لفته المنسوب الى سرية مقر ومخ لمخ١ فل ٥ نرجو الاطلاع وتثبيت المعلومات على اصل الاستماره وبيان رأيكم ... مع التقدير
ردمتم للنضال

المرفقات

١٠ استماره

الرفيق
عبدالستار عطا الكبيسي
امين سر قيادة شعبة اربيل العسكريه
٢٠ / ٤ / ١٩٨٩

بەڵگەنامەی ژمارە (٣٦)

حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع عمورية العسكري

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٢/١٧٢٢٠
التاريخ: ٦/٥/١٩٨٩
٢٨/رمضان/١٤٠٩

٢٢/٣٥٧٢
١٩٨٩/٥/٨

الى / قيادة شعبة (أربيل) العسكريه

الموضوع/ السكن في محافظة التأميم

تحيه رفاقيه

كتاب المكتب العسكري /م٠ع/١٢١٨٤/٣٠ في ٢٠/٤/١٩٨٩
طيا الاستمارات الخاصه بالعسكريين المدرجه اسمائهم ,في القائمه المرفقه طيا ٠
نرجو تثبيت المعلومات عليها وبيان رأيكم بصدد انتقالهم الى المحافظة اعلاه واعادتها الينا
مع التقدير
ودمتم للنضال

المرفقات :

١٠ قائمه
٣٠ استمارة

الرفيق
محمد سلمان حمدي
امين سر قيادة فرع عموريه العسكرى
٦/٥/١٩٨٩

نسخه الى /

المتابعه/ مع الاوليات

بەڵگەنامەی ژمارە (٣٧)

قيادة فرع عموريه العسكري

١	ر ع	سالم طكه رجب
٢	ن ع	سعد احريب دايش
٣	ر ع	ربيع كفاش جهاد
٤	ن ض	عبد الناصر يحيى ظاهر
٥	ن ض	رياض حميد حسين
٦	ن ض	علي عباس عبود
٧	العسكري	فاضل راضي عوده
٨	ر ع	حاكم عكيلي صبيح
٩	ن ض	محمد حسين ناصر
١٠	ن ع	سلام شعلان خطار
١١	ر ع	حامد نجيب احمد
١٢	ر ع	رعد ابراهيم احمد
١٣	ر ع	نبيل عبد الزهره

بەڵگەنامەی ژمارە (٣٧)

حزب البعث العربي الاشتراكي

« المكتب العسكري »

قيادة فرع عمورية العسكري

قيادة شعبة اربيل العسكرية

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٣ / ٨٦٦ ٢

التاريخ: ٩ / ٥ / ١٩٨٩
٤ شوال ١٤٠٩هـ

الى / قيادة فرع عموريه العسكري

الموضوع / السكن في محافظة التأميم

تحية رفاقية

كتابكم ١٥٨٠٦ في ٢٦ / ٤ / ١٩٨٩

نعيد طيا "استمارة السكن الخاصة بـ (ن ض عبدالامير محسن لفتة) بعد اجراء اللازم .

يرجى التفضل بالاطلاع .... مع التقدير .

ودمتم للنضال .

المرفقات

(١) استمارة

الرفيق

عبدالستار عطا الكبيسي

ع/ امين سر قيادة شعبة اربيل العسكرية

٩ / ٥ / ١٩٨٩

بەڵگەنامەی ژمارە (٣٨)

حزب البعث العربي الاشتراكي　　سري للغاية　　امه عربيه واحده　　ذات رسالة خالده

المكتب العسكري　　الرقم / ٢٢/ ٢٢٠٨٩

قيادة فرع عموريه العسكري　　التاريخ ٩ / محرم / ١٤١٠هـ

١٩٨٩/٨/١٠

الى / قيادة شعبة اربيل العسكريه

٦٢٠٨ /٢٣

١٩٨٩/٨/١٢

الموضوع/ السكن في محافظة التأميم

تحيه رفاقيه :

كتاب المكتب العسكري (١٧٧٢) في ٢/ ٨ / ١٩٨٩

طيا استمارة الانتقال الى محافظة التأميم والخاصه بالمراتب المدرجه اسمائهم في القائمه المرفقه بشأن نقل نفوسهم الى المحافظه اعلاه

نرجو الاطلاع وبيان رايكم على اصل الاستمارة مع ختمها بختم التنظيم الحزبيه واعادتها الينا بالسرعه الممكنه ... مع التقدير

ودمتم للنضال

المرفقات

(٢) استماره

( ) قائمه

الرفيق

عبد سلمان حمندي

امين سر قيادة فرع عموريه العسكري

١٩٨٩/٨/١٠

نسخه الى

بەڵگەنامەی ژمارە (٣٩)

حزب البعث العربي الاشتراكي
المكتب العسكري
قيادة فرع عصوريه العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكرية
قيادة فرقة لمغ ا فل/ ١٥ العسكرية

امة عربية واحدة
ذات رسالة خالدة
العدد ٣٣/ ٦٧٢
التاريخ ١٧/ ٨/ ٩٨٩
محرم ١٤١٠ هـ

الى / قيادة شعبة اربيل العسكرية

الموضوع / السكن في محافظة التاميم

٦٦٠٢ /م٢
١٩٨٩/٨/٢٣
تحية رفاقية

كتابكم ٢٣/ ١ ٨ ٥٩ في ١٣/ ٨/ ٩٨٩

نعيد اليكم لمتماره نقل النفوس الى محافظة التاميم الخاصة بالنصير المتقدم ن.ض مالك كريم نجم المنسوب الى ف م د/١٠ لامانع من نقل نفوسه لكونه عنصر جيد ملتزم حزبيا" وعسكريا" يرجى التفضل بالاطلاع ... مع التقدير ...

ودمتم للنضال .

المرفقات

١. استمارة

الرفيق
اللواء الركن
جبر برهي .. ود
امين سر قيادة فرقة لمغ ا فل/ ه العسكرية
وكالة
اب ١٩٨٩

به‌ڵگه‌نامه‌ی ژماره‌ (٤٠)

حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع عمورية العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكرية

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٣/ ٩٨١ ٥
التاريخ: ١٢/ ٨/ ١٩٨٩م
١٢ محرم ١٤١٠هـ

الى / قيادة فرقة اربيل العسكرية
م / = = امرا فرقة العسكرية
م / السكن في محافظة التأميم

تحية رفاقية

كتاب قيادة فرع عمورية العسكري ٢٢/ ٢١٨٩ في ١٠/ ٨/ ١٩٨٩
طيا استمارتي الانتقال الى محافظة التأميم الخاصة بالمدرج اسمهما ادناه
نرجو الاطلاع وبيان رايكم على اصل الاستمارتين واعادتها الينا .. مع التقدير
ودمتم للنضال

١. ن ض عبد الكريم نجم ... م د/ ١٠
٢. = كامل رزاق حضا ... س ر ب ٩٠ ط ٦

المرفقات
٢ استمارة

الرفيق
عبدالستار عطا الكبيسي
امين سر قيادة شعبة اربيل العسكرية
١٢/ ٨/ ١٩٨٩

نسخة الى
قسم المتابعة

بەڵگەنامەی ژمارە (٤١)

حزب البعث العربي الاشتراكي

« المكتب العسكري »

قيادة فرع عمورية العسكري

قيادة شعبة اربيل العسكرية

امة عربية واحدة / ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٣/ ٥٩٧٨

التاريخ: ١٢/ ٨/ ١٩٨٩م

١٢/ محرم/ ١٤١٠هـ

الى / قيادة فرع عموريه العسكري

م / السكن في محافظة التأميم

تحية رفاقية

كتابكم ٣٠٢١١ في ١٩٨٩/٧/١٥

طيا استمارة السكن في محافظة التأميم الخاصة بالنصير المتقدم ... سامي عاصي الخاجان المنسوب الى ف/امن افراده بعد اكمال ما مطلوب .

يرجى التفضل بالاطلاع مع التقدير

ومن الله التوفيق

المرفقات

١٠١ استمارة

الرفيق

عبدالستار عطا الكبيسي

امين سر قيادة شعبة اربيل العسكرية

١٩٨٩/٨/١٢

بەڵگەنامەی ژمارە (٤٢)

حزب البعث العربي الاشتراكي
(((المكتب العسكري)))
قيادة فرع عمورية العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكرية
قيادة فرقة اربيل العسكرية

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

العدد/ ٢٣ / ١٢٨٦

التاريخ/ ١٧ / ٨ / ١٩٨٩

١٦ محرم ١٤٠٩

الى/ قيادة شعبة اربيل العسكرية

٦٢١٨ / ٢٣
١٩٨٩/٨/١٩

الموضوع/ السكن في محافظة التأميم

تحية رفاقية :

كتابكم ٢٣/٥٩٨١ في ١٩٨٩/٨/١٣ .

نعيد طيا استمارة الانتقال الى محافظة التأميم الخاصة بـ ن ض كامل رزاق حضاض المنسوب الى سرب / ٩٠ وذلك لحركة السرب الى قاطع شعبة نينوى العسكرية / قاعدة فرناس الجوية . يرجى التفضل بالاطلاع ... مع التقدير ... ودمتم للنضال .

المرفقات
١- استمارة

/ الرفيق العميد
طارق زيادة صالح
أمين سر قيادة الفرقة
٨٩/٨/١٧

بەڵگەنامەی ژمارە (٤٣)

حزب البعث العربي الاشتراكي

« المكتب العسكري »

قيادة فرع عمورية العسكري

قيادة شعبة اربيل العسكريه

امـة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سـري للغايـة

العدد: / ٢٣/ ٥٨٠٦

التاريخ: ٢٠/ ٨/ ١٩٨٩

١٩ محرم/ ١٤١٠

الى/ قيادة شعبة نينوى العسكريه

م/ السكن في محافظة التأميم

تحيه رفاقيه

كتاب قيادة فرع عموريه العسكرى ٢٣/ ٣٢١٨٩ في ١٠/ ٨/ ١٩٨٩

طيا أستمارة الانتقال الى محافظة التأميم الخاصه بـ ن ض كامل رزاق حضاض المنسوب الى سرب/ ٩٠ طج/ ٦ المتحركه الى قاطعكم التنظيمي – قاعدة فرناس الجويه .

التفضل بالاطلاع واتخاذ مايلزم بصددها واحالتها الى قيادة الفرع من قبلكم

مع التقدير ... ودمتم النضال .

المرفقات

١٠١ستمارة

الرفيق

عبد الستار عطا الكبيسي

أمين سر قيادة شعبة اربيل العسكريه

٢٠/ ٨/ ١٩٨٩

٨١١٩

نسخه الى/

قيادة فرع عموريه العسكرى/ كتابكم اعلاه .. يرجى التفضل بالاطلاع ... مع التقدير

ودمتم النضال

بەڵگەنامەی ژمارە (٤٤)

حزب البعث العربي الاشتراكي

«المكتب العسكري»

قيادة فرع عمورية العسكري

قيادة شعبة اربيل العسكريه

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: / ٢٣/ ٢٢٥٨

التاريخ: ٢٩/ ٨/ ١٩٨٩

٢٧ محرم/ ١٤١٠

الى/ قيادة فرع عموريه العسكرى

م/ السكن في محافظة التأميم

....

رفاقيه

كتابكم ٣٢١٨٩/٣٣ في ١٠/ ٨/ ١٩٨٩

نعيد طيا استمارة الانتقال الى محافظة التأميم الخاصه بالنصير المتقدم ن.ض مالك كريم نجم المنسوب الى ف م د/ ١٠ بعد اكمال ما مطلوب .

يرجى التفضل بالاطلاع ... مع التقدير

ودمتم للنضال

المرفقات

١- استمارة

الرفيق

عبد الستار عطا الكبيسي

امين سر قيادة شعبة اربيل العسكريه

١٩٨٩/٨/٢٩

بەڵگەنامەی ژمارە (٤٥)

حزب البعث العربي الاشتراكي — سري للغاية — امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

المكتب العسكري — الرقم / ٢١/ ٧٣٦٩/ ٢٧

قيادة فرع سوريه العسكري — التاريخ ١٩ / صفر / ١٤١٠هـ

١٩٨٩/٩/ ١٩

٧٤٤٨ / ٢١

١٩٨٩/٩/ ٢٦

الى / المكتب العسكري

الموضوع / السكن في محافظة التأميم

تحية رفاقية :

كتابكم سري للغاية ٢٤٠٨٠ في ١٩٨٩/٨/٣٠،

نرسل طيا استمارة الانتقال الى المحافظة اعلاه والخاصة بـ ن ض علي جاسم محمد وذلك لعدم تواجد سرية واجبات / ٢٣ مستقلة ضمن قاطعنا التنظيمي

يرجى التفضل بالاطلاع ... مع التقدير

ودمتم للنضال

المرفقات

(١) استمارة

الرفيق

...سلمان ...

امين سر قيادة فرع سوريه العسكري

١٩٨٩/٩/١٩

نسخة الى /

قيادة شعبة (اربيل) العسكرية / كتابة المكتب العسكري اعلاه طيا " استمارات الانتقال الى محافظة التأميم الخاصة بالرفاق الحزبيين اسمائهم في القائمة المرفقة طيا ".
نرجو الاطلاع وتثبيت رأيكم والمعلومات المتوفرة عنهم على اصل الاستمارة مع ختمها بختم المنظمة الحزبية رجاءا ... مع التقدير

ودمتم للنضال

المرفقات

( ) استمارة

بەڵگەنامەی ژمارە (٤٦)

قيادة فرع عوربة العسكري.

٠١ ن ض محمود جاسم عبدالله
٠٢ ن ع رسول حميد عبد
٠٣ ن ض علي جاسم محمد
٠٤ ع كاظم حسن كاظم حطاب
٠٥ ن ع جلال مصطفى حسين
٠٦ ن ض عباد محمد علي جاسم
٠٧ العسكري ثامر جدوع حسين
٠٨ ع قيس يوسف حزام
٠٩ ن ض عبد نشمي رجب
٠١٠ ن ض محمد مصطفى عباس
٠١١ ن ض عبدالله ابراهيم محمد
٠١٢ ن ض سلمان علوان هاشم

قيادة فرع حطين العسكري

٠١ ن ض فاضل عبد الحسن عباس
٠٢ ن ض طعيمة عبدالله حمود
٠٣ ن ض نعيم عاتي حسين
٠٤ ع صلاح مهدي حسين
٠٥ ن ض محمد عبود خضير
٠٦ ن ض عادل زيدان فرهود

قيادة فرع الحكم العسكري

ن ض عيال ريحان عيال
ن ض ضيغم هتلر محمد
ن ض محمد عبود عبدالله
ن ع خالد حذب عبد
ن ض علي حسين جعفر

(٣ ـ ٣)

بەڵگەنامەی ژمارە (٤٦)

حزب البعث العربي الاشتراكي

« المكتب العسكري »

قيادة فرع عمورية العسكري

قيادة شعبة اربيل العسكريه

امـة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سـري للغايـة

العدد: /٢١/ ١٠٢١٧

التاريخ: ٢٧/٩/١٩٨٩

٢٧ صفر/ ١٤١٠

الى / قيادة فرقة الاطراف العسكريه

م/ السكن في محافظة التأميم

تحيه رفاقيه

كتاب قيادة فرع عموريه العسكري ٢١/١/٣١/٢٧٢٣ في ١٩/٩/١٩٨٩ طيا استمارة الانتقال الى المحافظة اعلاه الخاصة بالعريف ثامر جدوع حسون المنسوب الى م أك ٥م الشماليه .

نرجو الاطلاع وتثبيت رأيكم والمعلومات المتوفره عنه على اصل الاستمارة مع التقدير ... ودمتم للنضال

المرفقات

١٠١ استماره

الرفيق

عبدالستار عطا الكبيسي

امين سر قيادة شعبة اربيل العسكريه

٢٧/٩/١٩٨٩

نسخه الى /

قيادة فرقة لمع١ فلا ٥ العسكريه/ انف رالغرض اعلاه فيما يخص العريف عماد محمد علي المنسوب الى لمع١ فلا ٥ .

المرفقات

١٠١ استمارة

بەڵگەنامەی ژمارە (٤٧)

حزب البعث العربي الاشتراكي
المكتب العسكري
قيادة فرع عمورية العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكرية
قيادة فرقة لمغ ١ فل/ ٥ العسكرية

امة عربية واحدة
ذات رسالة خالدة
العدد ٣٣/ ٧٦٦
التاريخ ٢/ ١٠/ ١٩٨٩

٧٥٨٦ / ٢١
١٩٨٩/١٠/٢

الى/ قيادة شعبة اربيل العسكرية

الموضوع السكن في محافظة التاميم

تحية رفاقية

كتابكم ٢١/ ٧٠٠١ في ١٩٨٩/٩/٢٧
لامانع من السكن ع ط عماد محمد علي المنسوب الى لمغ ١ فل/ ٥ في محافظة التاميم لكونه عنصر جيد ونصير في حزب البعث العربي الاشتراكي ومن القومية العربية
يرجى التفضل بالاطلاع ... مع التقدير .

ودمتم للنضال

المرفقات
١. استمارة

الرفيق
اللواء الركن
جبر بريهي عبود
و/ امين سر قيادة فرقة لمغ ١ فل/ ٥ العسكرية
١٩٨٩ / ١

الارشيف
٢٧٧٢١

بەڵگەنامەی ژمارە (٤٨)

امــة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

حزب البعث العربي الاشتراكي

« المكتب العسكري »

قيادة فرع عمورية العسكري

قياد ه شعبه اربيل العسكريه

قياد ه فرقــه فل ٥ العسكريه

ســري للغايــة

العدد: ٢١ / ١٥٢٨

التاريخ: ٢ / ١٠ / ١٩٨٩

٢ ربيع الاول ١٤١٠

الى / قياد ه شعبه اربيل العسكريه

الموضوع / السكن في محافظه التأميم

٢١ / ٧٥٨٧

١٩٨٩ / ١٠ / ١٢

تحيه رفاقيه :ـ

كتابكـــــم ٦٨٢١ فـــــــي ٢٠ / ٩ / ١٩٨٩

طيـــاً استمــاره السكــن فــي محافظــه التأميــم الخاصــه بالعريف طعيمــــه فــرحــان سلمــان المنســوب الــى ك سطــع فل ٥ بعــد اكمــال مــا مطلـــوب يرجـــى التفضــل بالاطــلاع ... مــــع التقديـــر ... ودمتــم للنضـــــال

المرفقـــات

١ - استمـاره

الرفيــق

نزهــان خليل ابراهيــم

اميـــن ســـر الفرقـــــه

٢ / ١٠ / ١٩٨٩

به لگه نامه ی ژماره (٤٩)

حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع عمورية العسكري

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢٦٦٤٢٦
التاريخ: ١٢ / صفر / ١٤١٠
١٩٨٩/٩/١٢

٧٠٤٢٦ | ٢١
١٩٨٩/٩/١٢

الى / المكتب العسكري
الموضوع/ السكن في محافظة التاميم

تحية رفاقية :

كتابكم سري للغاية ٢٣٤٩٨ في ١٩٨٩/٨/٢٣

نعيد استمارة السكن في محافظة التاميم الخاصة بـ ن ض باسم صبيح كريم وذلك لعدم ارتباط وحدته ضمن تنظيم قيادة فرعنا

يرجى التفضل بالاطلاع ... مع التقدير

ودمتم للنضال

المرفقات :

١ استمارة

الرفيق
عبد سلمان جندي
امين سر قيادة فرع عموريه العسكري
١٩٨٩/٩/١٢

نسخة الى

قيادة شعبة المعتصم العسكريه / كتاب المكتب العسكري اعلاه طيا " استمارة السكن في محافظة التاميم الخاصه بـ ن ض فوزي حمزه علوان المنسوب الى س ت ن / ٦ فق ٢٤ ، نرجو تثبيت رايكم والمعلومات على اصل الاستماره مع ختمها واعادتها الينا ... مع التقدير
ودمتم للنضال

قيادة شعبة بتزانو العسكريه / لنفس الغرض اعلاه فيما يخص المراتب المدرجه اسمائهم ادناه

١٠ ن ض بلال طه محمود / ل ٨ حد ود
٢٠ رع خالد رسول كاظم / ف٢ ل ٦ حد ود
٣٠ ع فاضل حميد محمد / ل ٧ حد ود
٤٠ ن ض سالم محمد ذنون / س ن ج / ٥
٥٠ رع قاسم ابراهيم صالح / حضيرة امن فق ٣٨
٦٠ ن ع محمد عبد الكريم عبد الحسين / ل ٧ حد ود

بەڵگەنامەی ژمارە (٥٠)

يادة شعبة ابو ذر الغفاري العسكريه / لنفس الغرض فيما يخص المراتب المدرجه اسمائهم ادناه

١٠ ن ض حسن خضير سعد / مل م / ٣٣

يادة شعبة الشيباني العسكريه / لنفس الغرض فيما يخص ن ض حليم كاظم جالي المنسوب الى س مغ فق ٢٣

نرجو الاطلاع واتخاذ مايلزم واعلامنا ... مع التقدير

ودمتم للنضال

قيادة شعبة اربيل العسكريه / لنفس الغرض اعلاه فيما يخص العريف طعيمه فرحان سلمان المنسوب الى

ك استطلاع فل ٥

نرجو الاطلاع ... مع التقدير

ودمتم للنضال

(٢ ـ ٢)

سـري للغايـــة

بەڵگەنامەی ژمارە (٥٠)

حزب البعث العربي الاشتراكي
« المكتب العسكري »
قيادة فرع عمورية العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكرية

امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة

سري للغاية

العدد: ٢١/ ١ ٢ ٨ ٦
التاريخ: ٢٠/ ٩/ ١٩٨٩
٢٠/ صفر/ ١٤١٠هـ

الى/ قيادة فرقة فلسطين العسكرية
م/ السكن في محافظة التأميم

تحية رفاقية

كتاب قيادة فرع عمورية العسكري ٦٦٣٦ ٣ في ١٩٨٩/٩/١٢
طيا "استمارة السكن في محافظة التأميم الخاصة بالمريف (طعيمة فرحان سلمان)
المنسوب الى لواء مشاة ... .
نرجو تثبيت رأيكم والمعلومات على اصل الاستمارة واعادتها الينا ... مع التقدير

ودمتم للنضال

المرفقات
(١) استمارة

الرفيق
عبد الستار عطا الكبيسي
امين سر قيادة شعبة اربيل العسكرية
١٩٨٩/٩/٢٠

نسخة الى
قسم المتابعة

به‌ڵگه‌نامه‌ی ژماره (٥١)

حزب البعث العربي الاشتراكي
المكتب العسكري
قيادة فرع عموريه العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكريه
قيادة فرقة الاطراف العسكريه

امه عربيه واحده
ذات رساله خالده
العدد/ ح٧/ ٦/ ٤٠١٦
التاريخ / ٢١ / ١٢ / ١٩٨٨ م

الى / قيادة شعبة اربيل العسكرية
الموضوع / ارسال استمارة

٢٢/ ١٠٩٨٨
٢١/ ١٢/ ٨٨

تحية رفاقية

كتابكم ٣/ ٩٠٣٥ في ٥/ ١٢/ ١٩٨٨

نعيد طيا قسيمة نقل طلب السكن في محافظة التأميم العائدة الى العريف حسين فارس ... المنسوب الى ف ع ٥/٢

لغرض اكمال ما مطلوب .

يرجى التفضل بالاطلاع .... مع التقدير .
ودمتم للنضال

المرفقات :
(١) قسيمة نقل استمارة طلب السكن في التأميم
(-) اضبارة
(٢) كتاب تحقق واضبارته

الرفيق
فوزي خالد محمد
امين سر قيادة فرقة الاطراف العسكريه

رائع //

بەڵگەنامەی ژمارە (٥٢)

حزب البعث العربي الاشتراكي
المكتب العسكري
قياده فرع صلاح الدين العسكري
قياده شعبه أربيل العسكريه
قياده فرقه أربيل العسكريه

أمه عربيه واحده
ذات رساله خالده

الرقم/ ٢٣ / ١٧٦
التاريخ/ ٢ / ١ / ١٩٨٩

الى / قياده شعبه أربيل العسكريه

م / السكن فى محافظه التأميم

٩٠١ ٢٢٢
٨٩/١/٢٠

تحيه رفاقيه :

كتابكم ٢٣ / ٢٧٥ فى ١٩٨٩/١/١٦ .
نعيد طيا أستماره الانتقال للسكن فى محافظه التأميم العائده للمؤيد رع مطوع فلاح عبد القادر جمعه المنسوب الى مدرسه قتال فق ٢٣ بعد أجراء اللازم ... يرجى التفضل بالاطلاع ... مع التقدير .

ودمتم للنضال

المرفقات
١ ـ أستماره

الرفيق
محسن على عكله
أمين سر قياده الفرقه

بەڵگەنامەی ژمارە (٥٣)

حزب البعث العربي الاشتراكي
المكتب العسكري
قيادة فرع عمورية العسكري
قيادة شعبة اربيل العسكرية
قيادة فرقة ف ٥ العسكرية

سري للغاية

امة عربية واحدة
ذات رسالة خالدة

الرقم/ ٢٣/ ٢٤٥
التاريخ/ ٢٥/ ٢/ ١٩٨٩
١٩ رجب ١٤٠٩هـ

الى/ قيادة شعبة اربيل العسكرية

١٦٦٤٤ ٢٣
٢٥-٢-٨٩

الموضوع/ **السكن في محافظة التأميم**

تحية رفاقية :ـ

كتابكم ١١٩٣/٢٣ في ١٩٨٩/٢/٢٢

نعيد اليكم استمارة الانتقال الى محافظة التأميم الخاصة بالمؤيد ن ض علاء رؤوف مجيد المنسوب الى كتيبة الاستمكان /٥ بعد تثبيت الرأي عليها .

يرجى التفضل بالاطلاع ... مع التقدير ... ودمتم للنضال

المرفقات
(١) استمارة

الرفيق
نزهان خليل ابراهيم
أمين سر الفرقة
١٩٨٩/٢/ ٢٥

بەڵگەنامەی ژمارە (٥٤)

بسم الله الرحمن الرحيم

وزارة الزراعه
مديرية الزراعه في محافظة نينوى
قسم الادارة والماليه

الجمهورية العراقية
لا تغرب اليك من يضنك تحتقره
العدد / ٢٠١٠٤
التاريخ / ٢ / ٧

امر اداري

ينقل السادة المدونة اسماؤهم في ادناه من شعبة زراعة مخمور الى شعبة زراعة القياره للاستفادة من خدماتهم في الوحدة الزراعية في الشوره التي سيتم استحداثها لاحقا . ينفذ امرنا فورا .

الاسماء

١- احمد محمد عمر — مرشد زراعي اول
٢- بكر اسماعيل حميد — رئيس ملاحظين
٣- صباح حسن سلطان — ٣- ملاحظ
٤- صديق بايز حسين — سائق
٥- رحمن خدر محي الدين — موظف زراعي
٦- معروف محمود رضا — = خدمات
٧- عبد الله حمد امين — حارس
٨- جميل عارب قادر — =
٩- احمد عزيز صالح — =

مديرية الزراعة في محافظة نينوى
الادارة

المدير
عز الدين محمد شيت

نسخه منه الى /
شعبه زراعه مخمور / لتنفيذ امرنا فورا
= = القياره / لاعلامنا بتاريخ المباشره
الذاتيه / منتهى
الحسابات
العموما / الي ٩

به ڵگه نامه ی ژماره (٥٥)

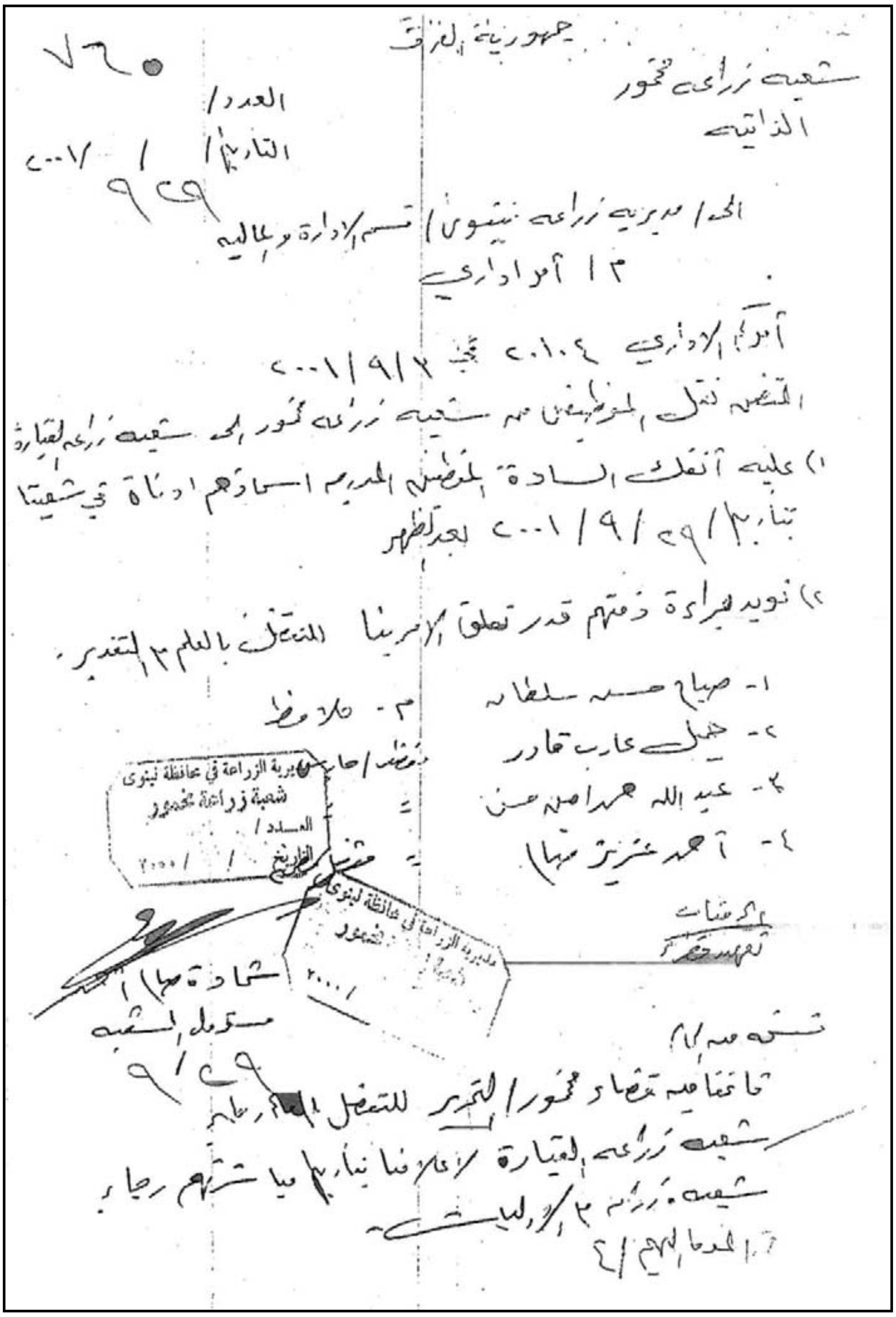
جمهورية العراق

شعبة زراعة حمور
الذاتية

العدد/ ٧٦٥
التاريخ/ ٢٩/ ٩ / ٢٠٠١

الى/ مديرية زراعة نينوى/ قسم الادارة والمالية
م/ أمر اداري

أمركم الاداري ٢٠١٠٤ في ٢٠٠١/٩/٢
المتضمن نقل الموظفين من شعبة زراعة حمور الى شعبة زراعة القيارة
١) عليه أنفك السادة الموظفين المدرجة اسماؤهم ادناه من شعبتنا بتاريخ ٢٠٠١/٩/٢٩ بعد الظهر
٢) نؤيد براءة ذمتهم قدر تعلق الامر بنا للتفضل بالعلم مع التقدير.

١- صباح حسن سلطان ٣- ملاحظ
٢- جميل عارف قادر ملاحظ/ حاسب
٣- عبد الله محمد احمد حسن
٤- أحمد عزيز مهنا

مديرية الزراعة في محافظة نينوى
شعبة زراعة حمور
العدد/
التاريخ / / ٢٠٠١

شهادة صالح احمد
مسؤول الشعبة
٢٩/٩

نسخة منه الى/
قائمقامية قضاء حمور/ التحرير للتفضل بالعلم رجاء
شعبة زراعة القيارة / اعلامنا بتاريخ مباشرتهم رجاء
شعبة زراعة م/ الحسابات
المدعا ...

به‌ڵگه‌نامه‌ی ژماره (٥٦)

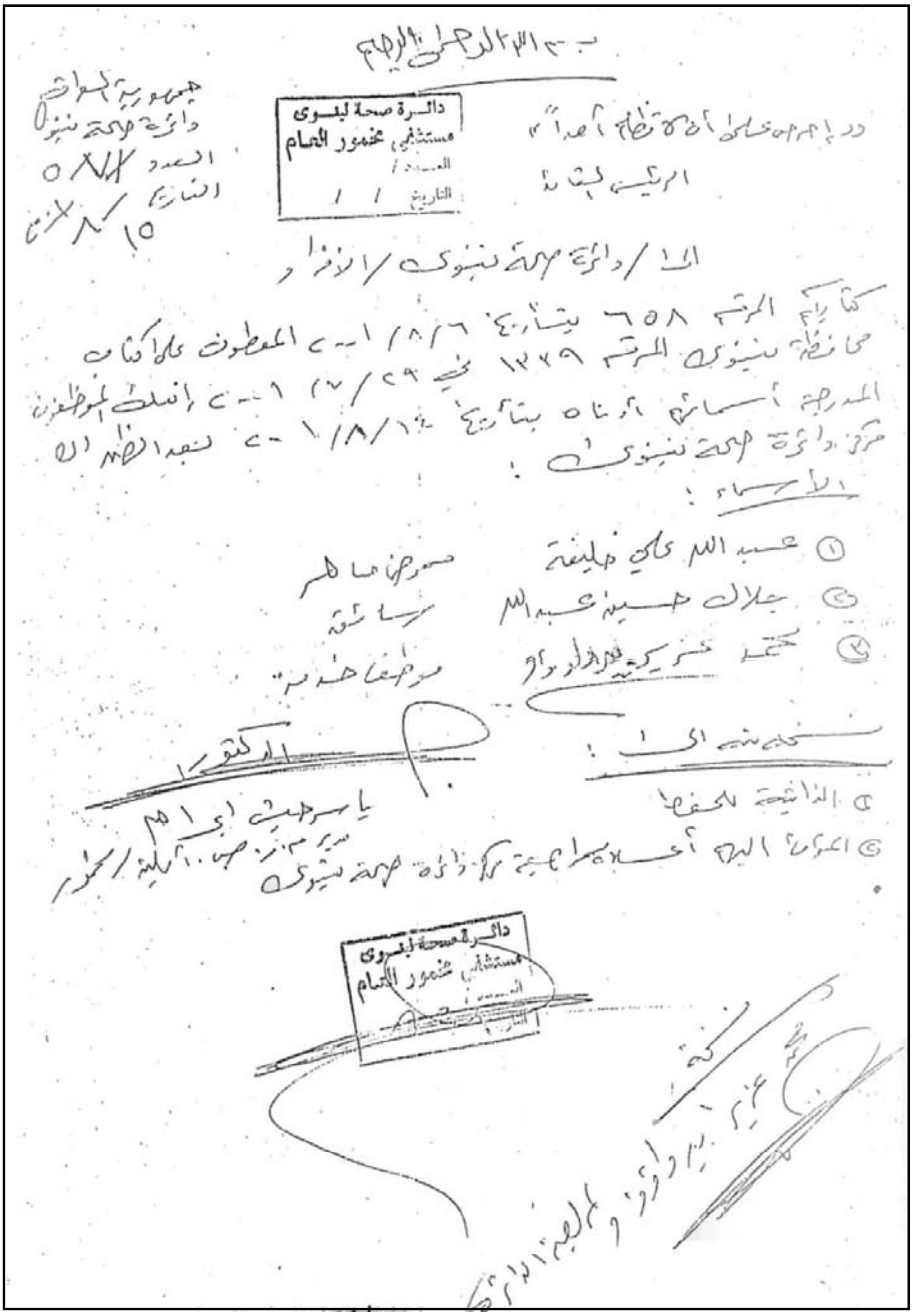

بسم الله الرحمن الرحيم

جمهورية العراق
دائرة صحة نينوى
العدد ٥٧٧
التاريخ ١٥/٨/[illegible]

دائرة صحة نينوى
مستشفى مخمور العام
العدد /
التاريخ / /

[illegible]

الى / دائرة صحة نينوى / الادارة

كتابكم المرقم ٦٥٨ بتاريخ ٦/٨/١٩٨٨ المعطوف على كتاب محافظة نينوى المرقم ١٢٢٩ في ٢٩/٧/١٩٨٨ انسب الموظفين المدرجة أسمائهم أدناه بتاريخ ١٤/٨/١٩٨٨ [illegible] الى مركز دائرة صحة نينوى :

الأسماء :

١) عبد الله علي خليفة — موظف صحي
٢) جلال حسين عبد الله — ممرض
٣) محمد [illegible] — موظف خدمة

الدكتور
ياسر [illegible]
مدير مستشفى مخمور العام

نسخة منه الى :
١) الذاتية للحفظ
٢) الموظفين اعلاه [illegible] مركز دائرة صحة نينوى

دائرة صحة نينوى
مستشفى مخمور العام

بەڵگەنامەی ژمارە (٥٧)

شعبة زراعة القيارة
الادارة

بسم الله الرحمن الرحيم
((جمهورية العراق))

العدد / ٦٢٩
التاريخ / ١/١٠/٢٠٠١

الى / مديرية زراعة نينوى / قسم الادارة والمالية
م / مباشرة

امركم الاداري ٢٠١٠٤ في ٢/٩/٢٠٠١
والمعطوف بكتاب شعبة زراعة مخمور المرقم ٧٦٥ في ٢٩/٩/٢٠٠١
المتضمن نقل الموظفين من شعبة زراعة مخمور الى شعبتنا عليه
باشره السادة الموظفين المدرجة اسماؤهم ادناه في شعبتنا
بتاريخ ٣٠/٩/٢٠٠١ فقط

الاسماء	العنوان الوظيفي
١- صباح حسن سلطان	م ملاحظ
٢- جميل عارف قادر	موظف / حارس
٣- عبدالله حمدان حسن	" "
٤- احمد عزيز صالح	" "

نسخة منه الى
مديرية ناحية القيارة / التحرير للتفضل بالعلم رجاءً
شعبة زراعة القيارة / قسم الاوليات
شعبة زراعة مخمور / كتابكم المرقم ٧٦٥ في ٢٩/٩/٢٠٠١
الموساليه / نسخه

محمود محمد سليمان
مسؤول الشعبة

بەڵگەنامەی ژمارە (٥٨)

ح/ح

بسم الله الرحمن الرحيم

الشركة العامة لتوزيع كهرباء الشمال
مديرية توزيع كهرباء محافظة نينوى
الشؤون الادارية

الرقم: ٦/٤/٦٦
التاريخ: ١ / ٢ / ٩٦

امر اداري

بناء لمقتضيات مصلحة العمل تقرر:-

نقل خدمات السادة المدرجة اسماؤهم ووظائفهم ادناه، من انشاء مخمور الى مركز دائرة توزيع كهرباء القيارة واعتبارا من تاريخ صدور الامر.

الاسماء	الوظيفة
بكر حسين عثمان محمد	حارس
محسن عمر اسماعيل علي	كهربائي
ابو بكر سعيد احمد	مشغل محطة
خالد حسن خضر	كهربائي اول
جعفر جميل محمد امين	سائق

المدير
[illegible]

صورة منه الى /
محافظة نينوى / المعلومات المكانية / للتفضل بالعلم مع التقدير
الشركة العامة لتوزيع كهرباء الشمال / للعلم احصا
اللجنة الامنية / للعلم لطفا
دائرة توزيع كهرباء القيارة / مخمور لاعلامنا بتاريخ انفكاك المومأ اليهم
" " " / المركز لاعلامنا بتاريخ مباشرة المومأ اليهم
الاضابير الشخصية / لكل منهم
الملاك / للتاشير مع نسخة من الاوليات
اضبارة التعاميم / مع الاوليات

رحاب / ١ / ٢ / ١٩٩٦

بەڵگەنامەی ژمارە (٥٩)

بسم الله الرحمن الرحيم

جمهورية العراق

هيئـــة الكهربـــاء

الشركة العامة لتوزيع كهرباء الشمال

فرع توزيع كهرباء محافظة نينوى

الرقم ٦٩٩

التاريخ ٩/٥/٢٠٠٠

أمر اداري

الحاقاً بأمرنا الاداري المرقم ٦١٦ في ٢٦/٤/٢٠٠٠

بالنظر لعدم التحاق السيد محسن عمر اسماعيل / كهربائي / القيادة بعمله فقد تقرر اعتباره مستقيلاً من العمل من تاريخ غيابه في ٢٠/٤/٢٠٠٠ استناداً للفقرة الثالثة من المادة التاسعة والعشرين من قواعد الخدمة والتقاعد الانضباط في وزارة الصناعة والمعادن .

المدير

نبيل حميد جاسم

صورة منه الى /

الشركة العامة لتوزيع كهرباء الشمال / علماً بأن المومأ اليه من منتسبي مخمور / للعلم مع التقدير .

مسؤول أمن الدائرة

الحسابات .

الاضبارة

شعبة الحاسبة

الاضبارة الشخصية / مع المرفق

٤ ٦٦١٢٠٥٠٢ ٠١ ٠٥ ٢٠٠٠ محسن عمر اسماعيل

بەڵگەنامەی ژمارە (٦٠)

بسم الله الرحمن الرحيم

وزارة [illegible]
[illegible]

العدد / ٨٧
التاريخ ١٨ / ١١ / ٢٠٠٠

الى / ادارة مدرسة باترتـه المبليـن
م / غلق الغور

نشيركم الى امر النقل المرقم ١٨٦٠٣ في ٢٠/٩/٢٠٠٠
نقيم تنفيذ امرنا اعلاه والعمل على فك موافقة خدمات مدرستكم احمد صدر الدين محي الدين المنقول الى ث. محمد بن القاسم المبلين حال استلامكم امرنا هذا ولاعلامنا بتاريخ الانفكاك وستتحمل ادارة المدرسة مسؤولية التأخير وعدم التنفيذ ..

زهير صالح جلميران
ع/ المدير العام
١٦ / ١١ / ٢٠٠٠

نسخة منه الى /
ادارة اعدادية صناعة مخمور / لنفس الغرض اعلاه بخصوص فك م.خ. اعداديتكم محمد محمود معروف رجاء .
ادارة مدرسة نيسان / م / لنفس الغرض اعلاه بخصوص فك م.خ. مدرستكم ادريس حسن احمد رجاء .
ادارة مدرسة الترام / م / لنفس الغرض اعلاه بخصوص فك م.خ. مدرستكم سليم عزيز محمد رجاء .
ادارة مدرسة بازركه / م / لنفس الغرض اعلاه بخصوص فك م.خ. مدرستكم لقمان صابر رجاء .
ملاك الموظفين / للمتابعة
ادارة ث. محمد بن القاسم للبنين
= ع. سنحار الصناعية
= ث. المثنى للبنين — للعلم
= مدرسة البهاء =
= ث. الحجاج للبنين

سعاد / ..

به‌ڵگه‌نامه‌ی ژماره‌ (٦١ أ)

بسم الله الرحمن الرحيم

حزب البعث العربي الاشتراكي [illegible]　　　　امة عربية واحدة
قيادة فرع الربيع　　　　ذات رسالة خالدة
قيادة شعبة مخمور　　　　العدد / ٦١ /
التاريخ / ٨/ ١٩٩٦

الى / قيادة فرع الربيع

الموضوع / معلومات

تحية رفاقية :

اطلعنا قيادة فرقة مخمور بموجب كتابها المرقم ٦١ / ٥٦٥ في ٧/ ٨/ ١٩٩٦ المعلومات التاليه عن الاشخاص المدرجه اسماؤهم ادناه والذين يعملون ضمن تنظيمات الاتحاد القومي الديمقراطي الكردستاني في الموصل حيث ان سكرتير هذا الحزب المدعو (...) من سكنة قضاء مخمور سابقا "..

ت	الاسم الكامل	ت	الاسم الكامل	ت	الاسم الكامل
١	يوسف خالد ويس	٢	وليد قادر محمد شريف	٣	جلال محمد احمد
٤	عبد الصمد شلال قادر	٥	شلال محمد قادر	٦	ايوب محمد سلطان
٧	ستار محمد احمد	٨	رشيد رحمن سليمان	٩	سعدون حسين
١٠	خليل ابراهيم عزيز جبازي	١١	ياسين كمال	١٢	ابراهيم احمد جبازي
١٣	شكيل قادر	١٤	محمود سعدي توفيق	١٥	شهاب عمر علي
١٦	وليد سعدي توفيق	١٧	خالد سعدي توفيق	١٨	جرجيس مولود سعيد
١٩	تقي الدين نوري صالح	٢٠	الاستاذ خورشيد ادريس		

للتفضل بالاطلاع والمتابعة مستمرة باتجاه المذكورين لرصد تحركاتهم مع التقدير

ودمتم للنضال

الرفيق

احمد حسن حميد

أمين سر قيادة الشعبة

١٩٩٦/٨/

نسخة الى /

الرفيق مسؤول اللجنة الامنية / للتفضل بالاطلاع وتوجيه عناصر لمراقبتهم ورصد تحركاتهم ورفع معلومات عنهم واعلامنا مع التقدير ودمتم للنضال

قيادة فرقة مخمور / كتابكم اعلاه والحاقا لكتابنا (...) في ١٩/ ٨/ ١٩٩٦ نرجو الاطلاع واتخاذ اللازم وفق ما جاء بكتابنا اعلاه وموافاتنا بالنتيجه عن تحركاتهم وعن ما يستجد من معلومات بصدد نشاطاتهم وتوجههم الى محافظة اربيل [illegible] مع التقدير ودمتم للنضال

بەڵگەنامەی ژمارە (٦١ ب)

بسم الله الرحمن الرحيم

جمهورية العراق

المحكمة الجنائية العراقية العليا

محكمة الجنايات الرابعة

العراق – بغداد

العدد : ١/ج الرابعة/٢٠٠٩

التاريخ : ٢٠/ ٥/ ٢٠٠٩

ورقة تكليف بالحضور

الى الشاهد / خسرو محمود

محل اقامته : اربيل / عضو برلمان اقليم كردستان

تقتضي حضورك امام هذه المحكمة في بغداد الساعة التاسعة من صباح يوم ٢٠ / ٥ / ٢٠٠٩ بخصوص الدعوى المرقمة (١/ج الرابعة/٢٠٠٩) (التطهير العرقي)

رئيس

محكمة الجنايات الرابعة

به‌ڵگه‌نامه‌ی ژماره‌ (٦١ ج)

بسم الله الرحمن الرحيم

جمهورية العراق

مجلس قيادة الثورة

رقم القرار ١٩٩

تاريخ القرار ١٨ / جمادي الآخرة / ١٤٢٢ هـ

٦ / ٩ / ٢٠٠١ م

قـــــرار

نظراً لوجود حالات موروثة في سجلات فترة الحكم العثماني للعراق ومن اجل اعطاء العراقي حق اختيار قوميته ... وانسجاماً مع مبادىء حزب البعث العربي الاشتراكي في ان العربي هو من عاش في الوطن العربي وتكلم اللغة العربية واختار العروبة قومية له ، واستناداً الى أحكام الفقرة (أ) من المادة الثانية والاربعين من الدستور ،

قرر مجلس قيادة الثورة مايأتي :

أولا – لكل عراقي أتم الثامنة عشرة من العمر الحق في طلب تغيير قوميته الى القوميـــة العربية .

ثانيا – يقدم طلب تغيير القومية الى دائرة الجنسية والاحوال المدنية المسجل فيها الشخص .

ثالثا – يبت مدير الجنسية والاحوال المدنية في المحافظة في الطلب خلال (٦٠) ستين يوماً من تاريخ تقديمه .

رابعا – يثبت قرار تغيير القومية في السجل المدني ، ويتخذ اساساً لتعديل جميع السجلات والوثائق الرسمية الاخرى .

خامسا – يصدر وزير الداخلية تعليمات لتسهيل تنفيذ أحكام هذا القرار .

سادسا – ينفذ هذا القرار من تاريخ نشره في الجريدة الرسمية .

صدام حسين

رئيس مجلس قيادة الثورة

بەڵگەنامەی ژمارە (٦٢)

الجمهورية العربية السورية
وزارة الداخلية
إدارة التنظيم والإدارة
الرقم / 1028 / ص
الموافق 31 / 12 / 2000 م

تعميـــــــــم

نؤكد على تنفيذ مضمون التعليمات المعممة إليكم بشأن التحقيق بفقدان البطاقات الشخصية وبخاصة التعميم رقم 337/ص تاريخ 7/15 /1998م والأمر الدائم رقم 1224/ص تاريخ 1982/10/2م

ويطلب إليكم إجراء مايلي:

1- المباشرة بالتحقيق فور ادعاء المواطن بفقدان بطاقته الشخصية مع توخي أن يتم ذلك بأسرع وقت تمكينا للمواطن من الحصول على بطاقة بديلة بالسرعة الممكنة.

2- وجوب التعمق بالتحقيق وإجراء الدراسة الكاملة عن كل من يدعي فقدان بطاقته الشخصية وذلك بالتنسيق مع فرع الأمن السياسي في المحافظة المعنية.

3- على أقسام ومخافر مراكز الانطلاق في المحافظات كافة تدقيق كل بطاقة شخصية والتثبت من صحتها ومطابقتها على حاملها من المسافرين.

4- على أمانات السجل المدني ألا تقوم بتسليم أي بطاقة صنعت بدلا عن ضائع لمواطن من أصل كردي إلا بعد الحصول على موافقة كل من شعبة الأمن السياسي وشعبة المخابرات العسكرية وإدارة المخابرات العامة وتحت طائلة المسؤولية.

- أمناء السجل المدني ورؤساء الوحدات من الضباط مسؤولون عن دقة التنفيذ.

الدكتور محمد حربـه
وزيـــر الداخليــــة

المرسل إليهم:

- معاون وزير الداخلية للشؤون المدنية. – المديرية العامة للأحوال المدنية.
– مديريات الشؤون المدنية ((أمانات السجل المدني)) – تعميم حتى المخافر – يحفظ في المجموعة الدائمية مصنف رقم /3/ جزء / آ / فرع (أحوال مدنية). – المصنف.

بەڵگەنامەی ژمارە (٦٣)

"تصريح"

الاعتقال الكيفي بحق الوطنيين الكرد

لا يحيد شعبنا عن تعلقه التاريخي الثابت بقضيته القومية الديمقراطية العادلة .

* * * * * * * * * * * *

في يوم الثلاثاء المصادف لـ ٢٠٠٢/١/٨ ، أقدمت أجهزة أمنية في مدينة حلب على اعتقال كيفي بحق المواطن الكردي السيد ابراهيم نعسان بن عبدو وإبقائه محتجزا لديها منذ ذلك التاريخ ودون أية مذكرة توقيف أو إحالة قضائية ، حيث لا وجود لأية شكوى مرفوعة ضده من قبل أحد من سكان الحي الذي يقطنه أو من زملائه في العمل أو من معارفه وأهله في منطقة عفرين أو خارجها ، مما يبدو واضحا لنا بأن لا ذنبا اقترفه ولا جريمة ارتكبها سوى ما عرف عنه بأنه صاحب رأي واهتمام بالشأن الثقافي والصالح العام وكذلك حبه للعلم والمعرفة واعتزازه بكرامته القومية الإنسانية .

إننا في حزب الوحدة الديمقراطي الكردي في سوريا (يكيتي) وفي الوقت الذي نبدي فيه قلقنا حيال هكذا اعتقال كيفي يشكل تصرفا لا مسؤولا ومسيئا للجميع وندينه .، نناشد جميع القوى والفعاليات الوطنية الديمقراطية والمدافعين عن حقوق الإنسان بالتدخل لدى الجهات المسؤولة للافراج عن السيد ابراهيم نعسان والسماح لذويه برؤيته للاطمئنان على صحته ومصيره .

اللجنة السياسية

لحزب الوحدة الديمقراطي الكردي في سوريا

- يكيتي -

٢٠٠٢/١/٢٤

- ✓ ابراهيم نعسان بن عبدو ، تولد ١٩٦٢ - قرية راجا - ناحية معبطلي - منطقة عفرين - محافظة حلب .
- ✓ محل الإقامة : مساكن هنانو - حلب .
- ✓ العمل : قطاع خاص - الأشرفية - حلب .
- ✓ متأهل وله سبعة أولاد وهم : ١- حنان . ٢- بريفان . ٣- دلشان . ٤- نسيب . ٥- روخاش . ٦- زهيدة . ٧- شفان .

بەڵگەنامەی ژمارە (٦٤)

تصـــــــريح

في يوم الثلاثاء المصـــادف ٨/ ١ / ٢٠٠٢ ، أقدمت أجهزة أمنيـة فـي مدينـة حلب على اعتقال كيفي بحق المواطن الكــردي السيد إبراهيم نعسان ، وإبقائـه محتجزا لديها منذ ذلك التاريخ ، دون وجود أية مذكــرة توقيف بحقه أو أية شكوى مرفوعة ضــده ، مما يبدو جليا لنا بأنه لا ذنب له ولا جريمة ارتكبها ســوى ما عرف عنـه انـه معتقل رأي ، ومهتم بـالعلم والثقافة ، وانـه يفتخر بكرامتـه القوميـة والإنسانية ليس إلا ...

إننا في التحالف الديمقراطي الكردي في سوريا ، في الوقت الذي نعرب فيه عن شجبنا واستنكارنا لمثل هكذا اعتقال كيفي بحق المواطن الكردي إبراهيم نعسان ، نطالب بإطلاق سراحه فورا ونناشد القوى والفعاليات الوطنية والمدافعين عن حقوق الإنسان ، بالتدخل لدى الجهات المعنية للإفراج عنه ، والسماح لأهله وذويه بمقابلته والاطمئنان على أوضاعه وصــحته .

أوائل آذار / ٢٠٠٢ م

اللجنــة العليـــا
للتحالف الديمقراطــي الكــردي في ســوريا

بەڵگەنامەی ژمارە (٦٥)

تصريح

••••••••••••••

في يوم الجمعة ظهرا بتاريخ السابع عشر من شهر أيار المنصرم وفي مدينة عين العرب (كوباني) التابعة لمحافظة حلب ، أقدمت أجهزة أمنية على اختطاف المواطن الكردي السيد **مسلم شيخ حسن** وهو خارج من منزله، حيث اقتيد إلى فرع حلب ومنه إلى إحدى مراكز الاعتقال الكيفي في العاصمة دمشق وذلك دون وجود أية مذكرة توقيف أو إحالة قانونية إلى قضاء ، وكذلك دون السماح له بإجراء اتصال مع ذويه أو محام له كما تقتضيه الأصول والأعراف التي تتضمنها المواثيق والقوانين السورية وتلك الدولية التي تحمل تواقيع سوريا .
ومع مضي أكثر من أسبوعين على هكذا اعتقال مباغت بحق السيد شيخ حسن تزداد حالة الامتعاض والاستهجان لدى مختلف الشرائح والفئات الاجتماعية والثقافية الكردية في منطقة عين العرب وخارجها ، خصوصا أن المذكور سواءً في محيط عمله الوظيفي أو محل إقامته ولدى جميع المعارف وسكان المنطقة معروف بطيب تعامله وأخلاقه النبيلة . وعدم وجود أية شكوى مسجلة ضده لا من قريب أو بعيد... مما يبدو واضحا أن(الذنب الوحيد)الذي كان يقترفه هو تمسكه بكرامته الإنسانية والقومية واهتمامه بالشأن الوطني العام وحبه العلم والمعرفة ونبذه للتخلف والذهنية العشائرية وأمراضها ، ودعوته الدائمة إلى التحضر والمدنية ورفض أشكال التمييز والاضطهاد بحق الإنسان بسبب الدين والقومية أو المعتقد والرأي.. الخ

إننا في حزب الوحدة الديمقراطي الكردي في سوريا (يكيتي) ، وفي الوقت الذي نبدي فيه قلقنا العميق حيال تجدد واستمرار سياسة الاعتقال الكيفي بحق المواطنين بسبب آرائهم ونُدين هذا السلوك السلطوي الممجوج الذي طال السيد مسلم شيخ حسن في منطقة عين العرب ومن قبله منذ شهور السيد إبراهيم نعسان من منطقة عفرين وآخرين غيارى من محافظتي حمص واللاذقية وكذلك العديد من رجال الفكر والقلم من العاصمة دمشق وريفها... نناشد القوى الوطنية الديمقراطية وجميع المهتمين بكرامة وحقوق الإنسان برفع أصوات التضامن مع جميع المعتقلين السياسيين وسجناء الرأي في سوريا ومنهم السيد مسلم شيخ حسن وذلك بهدف تضافر ومتابعة كل الجهود للإفراج الفوري عنهم والتعويض عن الخسائر المادية والمعنوية التي لحقت بهم جراء الاعتقال الكيفي اللامسؤول الذي لا ولن يخدم مصالح المجتمع وسمعة الدولة .

٣/ حزيران / ٢٠٠٢

اللجنة السياسية
لحزب الوحدة الديمقراطي الكردي في سوريا
((يكيتي))

••••••••••••••••••••••

- ✓ الاسم والكنية : مسلم شيخ حسن
- ✓ الأب : محمد
- ✓ الأم : زركة
- ✓ محل وتاريخ الولادة : دار السلام ١٩٦٧/٣/٢٠
- ✓ العمل : موظف لدى الرابطة الفلاحية في عين العرب .

بەڵگەنامەی ژمارە (٦٦)

الوحدة YEKITI العدد (١٠٢) شؤون المناطق

قرار تعسفي .... تحت عنوان عدم توفر جبهة عمل !!!!

قامت إدارة الشركة العامة للري ومياه الشرب /ريما/ مشروع ري عفرين الفرع(٥) باصدار قرار تعسفي في ٢\١\١٢ ٢٠٠ بحق العاملين لديها . وبجرة قلم تم تسريح ٨٨ من العاملين(من عمال وفنيين ومهندسين ...) فيها بحجة عدم توفر جبهة عمل لدى المشروع علما أنه لم ينجز من المشروع ما يتطلب هكذا قرار . عندما ذهب هؤلاء العاملون لتوقيع الحضور عند مراقب الدوام منعهم المدير الاداري للمشروع قائلاً لهم بكل بساطة : انتم الآن في عداد المفصولين .

فيما يلي أسماء هؤلاء العاملين المفصولين تعسفاً :

١. مروان رشو بن ابراهيم خليل – سائق مجبل – عفرين
٢. عبد الحنان حاج علي بن مصطفى – سائق خدمة – عفرين
٣. ارسلان عمر بن عمر – طورنجي – عفرين
٤. رشيد رشيد بن حميد – سائق تركس – جنديريس
٥. فؤاد قضيب البان بن عمر – عامل مساحة – عفرين
٦. محمد حسن بن خليل - عامل سراد – برج عبدالو
٧. بسام شعبو بن مصطفى – كهربائي – عفرين
٨. عدنان عيسو بن خليل – سائق خدمة – عفرين
٩. جميل نيسانة بن منان - ميكانيكي- غزاوية
١٠. محمد بكر بكر – سائق تركس – عفرين
١١. أحمد ادريس بن سليمان – كومجي – حمص
١٢. حسين نعسان بن عبدالرحمن – عامل سراد – عفرين
١٣. طالب القبة بن محمود – نجار بيتون – حمص
١٤. عصمت رشو بن رشيد – سائق جرار – عفرين
١٥. جهاد سيدو بن محمد – سائق قلاب – عفرين
١٦. عبد الجليل شحادة بن مصطفى – عامل مساحة – جنديريس
١٧. عابدين عثمان بن صبري – مشحم – جويق
١٨. مفيد شيخو بن عدنان – مشحم – جنديريس
١٩. حسن الحسن بن أحمد – سائق قلاب -جنديريس
٢٠. يزدة شيركو بن محمد نوري – مساعد حداد – عفرين
٢١. عارف بركات بن حسن –سائق رافعة – عفرين
٢٢. عبد الحنان شيخ يعقوب بن مصطفى – حداد منفصات – عفرين
٢٣. عبد الرحمن سيخو عمر – سائق قلاب – كقلي جوم
٢٤. نزار بكر بن أحمد – حداد بيتون – عفرين
٢٥. أحمد نعسان بن عبد الرحمن- عامل عادي – عفرين
٢٦. صاعد الطويل بن حسن – اداري – حماة
٢٧. عبد ابراهيم بن مصطفى – سائق خدمة – عفرين
٢٨. عبد الحميد الأحمد بن عبد الرزاق –سائق مجبل – حلب
٢٩. أحمد الحسن بن نديم – سائق كريدر – حمص
٣٠. سامر علوش بن معلا – حداد بيتون – حمص
٣١. محمد عثمان بن صبري – سائق جبالة – عفرين
٣٢. نصار سليطين بن سليمان – عامل صيانة – حماة
٣٣. محمد بسام جحجاح بن محمد – عامل صيانة – حلب
٣٤. خلف الحسين بن مصطفى – كهربائي – عفرين
٣٥. سعدو أتوزبير بن طالب- سائق بلدوزر – حمص
٣٦. حسن شعبان بن عيسى – كهربائي – حمص
٣٧. اسعد شيخ نعسان بن محمود – عامل صيانة – عفرين
٣٨. محمود الأحمد بن عبد الرزاق – عامل صيانة – حلب
٣٩. أحمد عساف بن حسن – سائق تركس – حلب
٤٠. وديع فرج بن صليبي – عامل صيانة – مهندس ميكانيكي
٤١. أحمد عمو بن محمد أمين – ميكانيكي – عفرين
٤٢. محمد الحسن بن عبد الرحمن – سائق خدمة - عفرين
٤٣. وسام دردر بن عاصم – ميكانيكي – حمص
٤٤. عبد الرحمن عمر بن عمر – ميكانيكي – حلب
٤٥. حسن نابو بن نابو – سائق جرار – غزاوية
٤٦. محمد المحمد بن محمود – سائق جرار – جنديريس
٤٧. أحمد طاهر محمد شريف بن صالح – ميكانيكي – عين العرب
٤٨. محمد سمير اسماعيل بن ابراهيم – سائق قلاب – عفرين
٤٩. عامر شتيوي بن شتيوي – حداد لحام – حمص
٥٠. رواد كردة بن علي – ميكانيكي – عفرين
٥١. ديان عثمان بن أبيش – عامل عادي – عفرين
٥٢. صلاح علي بن محمد – مهندس ميكانيكي – معبطلي
٥٣. سمير جوجك بن محمد نور – محاسب – كوران
٥٤. محمد علي بن رفعت – محاسب – كفردلة
٥٥. صبري أحمد بن حسن – بناء – جويق
٥٦. محمد منلا عثمان بن أحمد – سائق خدمة – جويق
٥٧. بحري حسن بن شاهين – سائق خدمة – كيمار
٥٨. زياد مصطفى بن ابراهيم – نجار بيتون – عفرين
٥٩. محمد محكو بن تتر سائق خدمة – شيخ الدير
٦٠. لقمان نبو بن سعد – نجار بيتون – باصوفان
٦١. لقمان نعسان بن ابراهيم خليل – سائق خدمة – عفرين
٦٢. أحمد هورو بن محمد علي – سائق قلاب – خلطان
٦٣. أحمد بكر سيد – سائق مدحلة – عفرين
٦٤. عزت محمد بن عثمان – سائق قلاب – عفرين
٦٥. محمود مصطفى بن وحيد – مساعد نجار – عفرين
٦٦. عبد الرحمن حسن بن محمد – سائق مدحلة
٦٧. جمعة حمو بن حميد – سائق طرنبول – شيخ الدير
٦٨. ادهم حاج على بن عبد المنان – عامل صيانة- عفرين
٦٩. أحمد رمضان بن عبد الحسيب – مهندس جيولوجي – حماة
٧٠. عياث ابراهيم بن محمد – مراقب فني – حماة
٧١. يوسف الديك بن سعد حماة
٧٢. بنسل بارودي بن أحمد – مراقب فني – حماة
٧٣. حافظ حسن بن محمود – مراقب فني – حماة
٧٤. هادي مصيص بن عيسى – مراقب فني – حماة
٧٥. محمد أمين يوسف بن ابراهيم – مراقب فني – حماة
٧٦. نضال الأحمد بن محمد – مراقب فني – حمص
٧٧. صلاح نعسكان بن علي – نجار - رقة
٧٨. ابراهيم السمعو بن محمد – نجار – رقة
٧٩. عبدو غنام بن محمد – ميكانيكي – رقة
٨٠. سيف الدين ابراهيم بن خليل – حداد بيتون – حمص
٨١. علي ضوا بن سليمان – ميكانيكي – حمص
٨٢. فؤاد كوسكا بن تركي – كومجي – حمص
٨٣. زياد مصطفى بن ابراهيم – نجار بيتون – عفرين
٨٤. حسين شعبان بن حسين – سائق مدحلة – بعدنلي
٨٥. فوزي قاسمو بن محمد أمين – سائق رافعة – حمص
٨٦. عمار ضوا بن صالح – عامل صيانة – حمص
٨٧. خالد سلامة بن ناصيف – سائق بلدوزر – حمص
٨٨. سلم عباس بن محمد – سائق قلاب – عفرين

بەڵگەنامەی ژمارە (٦٧)

سيادة رئيس الجمهورية العربية السورية المفدى

نحن الموقعين أدناه مجموعة من أبناء محافظة الحسكة ((الجزيرة)) نتقدم إليكم باسم عشرات الآلاف من العوائل من سكان الجزيرة الأكراد والمجردين من الجنسية السورية منذ عام 1962:

تتجلى مأساتنا في حرماننا دون وجه حق من الجنسية السورية إثر الإحصاء الاستثنائي الخاص بمحافظتنا في عهد الانفصال البغيض، والذي بموجبه تم تجريدنا من الجنسية السورية والحقوق المدنية حيث حرمنا ولا نزال من العمل لدى الدولة ومتابعة التعليم والخدمة الإلزامية والتنقل وجوازات السفر ومن بطاقات التموين ومن حق المشاركة في الانتخابات العامة وغيرها من المحروميات.

إن معاناتنا خلال تسع وثلاثين سنة فاقت الحدود، وتجريدنا من الجنسية لا مبرر له إطلاقاً من الناحية القانونية، فنحن أبناء الجزيرة وسكانها الأصليون المقيمون فيها أباً عن جد، وأدى الكثير منا الخدمة الإلزامية وخدمنا الوطن بإخلاص وساهمنا في الدفاع عنه، ونحن حريصون على وحدته وتقدمه وازدهاره.

ومهما تكن الدوافع وراء قرار تجريدنا من الجنسية فقد آن الأوان لإيجاد حل نهائي لمأساتنا وذلك باعتبار كل من سجل في الإحصاء الذي جرى في 1962/10/5 م، بموجب المرسوم 93 متمتعاً بالجنسية السورية أسوة بغيره من أبناء هذا الوطن.

إن إعادة حقوقنا الشرعية لنا سوف يساهم حتماً في تعزيز الوحدة الوطنية وسيادة القانون ويزيل الإجحاف والغبن الذي لحق بنا خلال تسعة وثلاثين سنة.

هذا وكلنا أمل يا سيادة الرئيس أن تضعوا لمأساتنا حلاً جذرياً.

ودمتم لخير هذا الوطن وعلو شأنه

من المجردين من الجنسية

بەڵگەنامەی ژمارە (٦٨)

بيان

إلى جماهير شعبنا الكردي في سوريا
وإلى كافة القوى الديمقراطية والوطنية والتقدمية في سوريا

في الخامس من تشرين الأول يمضي على تنفيذ الإحصاء الاستثنائي العنصري لسكان الجزيرة تسع وثلاثون عاماً ، ولاتزال قضية الذين اعتبروا بموجبه أجانب وجردوا من جنسيتهم السورية والذين أضحوا يتجاوزون ربع المليون دون حل .

إن نظرة بسيطة إلى موضوع الإحصاء الاستثنائي تبين مدى جوره ومجافاته لأبسط حقوق الإنسان ولأكثر قواعد السياسة والقانون بداهة وبساطة .

الجنسية من حيث كونها صفة لاصقة بالإنسان تولد معه وتحدد معه هويته وتسبغ عليه صفة المواطنة لمجرد أنه مولود لأب منتسب إلى دولة معينة أو أنه ولد على أرض تلك الدولة ، لذلك فقد جزمت لائحة حقوق الإنسان بأنه لابد لكل شخص من جنسية معينة ، وهذا الجزم يفيد بأنه ليس من حق أية دولة أن تسحب جنسيتها أو تحجبها عن أي مواطن يتوفر فيه أحد الشرطين : الدم أو الأرض .

ومن الناحية السياسية فإن إدعاء السلطات بأن المعتبرين كأجانب إنما هم من اللاجئين الوافدين من تركيا اثر الثورات الكردية فيها ، فليس أكثر من إدعاء مهزوز ، لأن اللجوء اقتصر علي بعض الزعماء الذين عاد معظمهم إلى موطنهم الأصلي ؛ أما الذين جردوا من الجنسية فهم من السكان الأصليين ويعيشون في مناطقهم التاريخية الموروثة عن آبائهم وأجدادهم .

بغض النظر عن أرباب الأسر الذين تم إحصاؤهم ، فإن الذين ولدوا في ذلك اليوم يتمون اليوم التاسعة والثلاثين من أعمارهم لم يعرفوا غير سوريا وطناً لهم ، أفلا تكفي هذه السنين لإكتساب الجنسية السورية ؟! . ألا أن معظم قوانين الجنسية ! بما فيها قوانين البلاد ؛ تكتفي بخمس سنوات لمنح الجنسية للأجنبي الحقيقي المتمتع بجنسية أخرى ، فكم من (سنوات خمس) مرت على هؤلاء المحرومين ؟! .

مرة أخرى نقول إن الوضع الشاذ لا يستقيم مع ابسط قواعد العدالة ويتجافى مع شرعة حقوق الإنسان وسائر الأعراف الدولية ومنطق العصر ، كما أن هذا الأمر معلوماً لدى معظم المهتمين بحقوق الإنسان في أكثر أنحاء العالم نتيجة التطور الهائل في وسائل الأعلام والاتصال وغدا من الضروري إيجاد حل عادل وجذري وسريع له ، لذا فإننا ندعو جماهير الشعب السوري بكافة فصائله وشرائحه وعلى الأخص نخبته الواعية أن تضم صوتها إلى صوتنا وتطالب المسؤولين بإعادة الأمور إلى نصابها وإلغاء هذا المشروع العنصري الجائر وغير المبرر وفتح الحوار مع الحركة الوطنية الكردية على قاعدة إزالة الاضطهاد عن شعبنا الكردي والاعتراف الدستوري بوجوده والإقرار بحقوقه القومية وتمثيله في مؤسسات الدولة طبقا لمبدأ المساواة بين كافة أبناء الوطن في الحقوق والواجبات

أوائل تشرين الأول ٢٠٠١

حزب يكيتي الكردي في سوريا   الجبهة الديمقراطية الكردية في سوريا

بەڵگەنامەی ژمارە (٦٩)

ژین

ژماره (١٠٦٧) سال (٣٠) (٨) لاپەرەیە (١٦) الــە ـەلەی
دووبار دەر ئەچی ٢ شەممە ١٠-١٠-١٩٦٠

نابیــت بهیلری کاروبار بەم جورە برروات

ماموستا وە قوتابیە کـوردەکان لە کەرکوك

وخوینـدلی کـوردی ..

روزنامە ی (دەنگی کورد) لەم ژمارە ١٣٨١دا مـەکالەیەکی بلاو کردوتەوە کە بەرەو رووی وەزیری زانیاری کراوەتەوە دەربارەی ماموستا کوردەکان وەخویندنی کوردی و گەلی شتی دەرخستوە کە زانینی پیویستە بولەوەی لای هەمولایەك آشکرا بیت کەمەندی زقلە دل وە دوبەرەکی خەرمەوە چی ئەکەن لە پال لیشەکانیاندا لە هەمان کاتیشدا پیویستە کە کار بە دەستە دلسوزەکان چارەی ئەم جورە کاروبارانە ئەدەن وە نابیت کەسیش لیی بی دەنگ بیت .

مـەکالەکە ئەلیت :

١ ــ فەرمانیکی وەزاری هاتوە بو بەریوە بەرایەتی زانیاری لیوای کەرکوك بولەوەی هەرچی دەر چوانی دارالمعلمین و معلمات هەیە لە کوردەکان لەسلیمانی دابنریت نەك لە کەرکوك لە کاتیکدا هیچ جیاوازییەك نیە لە بەینــی ســـلیمانی و کەرکوکدا بو خویندن چونکە زوربەی قوتابیانی شاری کەرکوك کـوردن وە بەمە مافی خویندن و زانیاری قوتابیە کوردەکان ئەخریتە ژیر پی‌یەوە وە ئەگـەرەیە کە ئەخریتە ریگای بەریوەبەرایەتی زانیاری کوردی گشتی لە کەرکوکــدا کـە ژمارەی قوتابیە کوردەکانی (١٣) هەزار قوتابیە بە پی‌ی ئـەو ژماردنەی کە بەرریوەبەرایەتی زانیاری کەرکوك کردویەتی (وە وەکو زانراوە ویەری ئورکالەکان خوی سەرپەرشتی کردوە) لەبەر ئەمە بە گەرمی داوا لە وەزیری زانیاری ئەکەین کە ئەو دەرچوانە لە کەرکوك دابنین بو پرکردنەوەی ئەو شوینە بەتالانە کەهەیە .

٢ ــ معاونی بەرریوەبەری زانیاری بو خوینــدنی کوردی دوماڵگە ئەبیت گوزراوە بو سلیمانی وە هەتا ئیستا کەس لەشوینی دانەراوە .

٣ ــ لە شاری کەرکوکدا لیژنەیەك پیك هاتوە بــو ریك خستنی میلاك بە پیچەوانەی فەرمانی وەزارەتەوە

زەعیم کونگرەی شەشەمی قوتابیــانی جیهان

أــە کا ئــەوە

زەعیم ئەلیت بەمزوانە ئەنجومەنی نیشتمانی پیك دیت

روزی شەممەی رابوردو لە بەغدا سەر لەبەیانی ســیادەی زەعیم عبدالکریم قاسم شەشەم کونگرەی یەکیتی قوتابیانی جیهــانی کـردەوە وە ئەم کونگرەیە نوێــنە ری قوتابیانی (٧٥) دەولەتی تیا بەشدارە وە نزیکەی دە روز کونگرەکە دەوام ئەکات وە لە ...بەدا ...ی ...ـــروك یەکیتی قوتابیانی عیراق چەند قسەیەکی کردوە سوپاســی سیادەی زەعیمی کرد کە یارمەتی داوە بو گرتنی ئەم کونگرەیەو دەوری قوتابیانی دەرخست لەبەر ئەوە کانـی ...

راستە قینەی گەلی تیانەبیت وە هەتا ئەو کاتە بە تەواوی ئیســتعمار و نوکەرانی ناهیلین لەعیراقدا وەلەرە گو ریشە دەریان ئەهینین. وە وونی ئیمەلە گەل هەمو گەلانی جیهان دانی بو خەبات کردن و یارمەتی‌دان کە هەمویان پیویستیان پی‌هەیە بو لەناو بردنی ئیستعمار و سەربەستی وەرگرتن .

وە زەعیم ئاشکرای کرد کە حکومەتی عیراق ئەمانگی ئیستانەوە خەریــکە لە گـەل دەولەتە هاوریکانیدا بــو ئەوەی ...

وسلاوی ئەنجومەنی ئاشتی جیهانی گەیاند بە کونگرەی قوتا ـ بیانی جیهان ئینجا برجــی بلبکان سەروکی یەکیەتی قوتابیانی جیهان هەستا و سوپاسی زەعیمی کرد لەگەل قوتابیان و ریکخــراوەکا لە عیراقدا بو یارمەتی دانیان لەگەل ئەم کونگرەیەدا وە وتی ئیستا بەندایایەتی قوتا ـ بیانی جیهانە وە دەوری بوری کە قوتابیانی جیهان پال پشتی هەمو گەلە ژیر دەستەکانـو وە ئەو گەلانە ئەکات کە تازە سەر بە خوییان وەرگرتوە و لە دواییدا ئەو تەلغرافانــە ...

بە لگەنامەی ژمارە (٧٠)

DEMOCRATIC NATIONAL UNION OF KURDISTAN

FOURTH CONGRESS

الاتحاد القومي الديمقراطي الكوردستاني

YNDK

المؤتمر الرابع

مؤتمر شهيد سربست

نداء

الى جميع رؤساءالعشائر والافخاذ العربية والعرب
الذين استولوا على اراضي وممتلكات الكورد

نرى من واجبنا ان ننبهكم مجدداً لكي تقوموا باخبار جميع اعضاء عشائركم و افخاذكم وعوائلكم بعدم الاستمرار كاداة في يد النظام العراقي المحتل لتنفيذمؤامرة تعريب كوردستان،وعدم التوطن في أراضي وممتلكات الكورد.وان تعلموا الذين قدموا للعودة من حيث أتوا لأن مجيئهم و استيلاء هم على اراضي وممتلكات الكورد شيء مؤقت ولن يدوم وستنعكس بشكل سلبي على مستقبل العلاقات بين الكورد والعرب .لذا يجب المحافظة على الأخوة بين الطرفين ومما لاشك فيه فان كل من يتوطن في ارض وممتلكات الكورد عليه دفع غرامة افعاله في المستقبل.هذا هو موقفنا ونحن بانتظار مواقفكم .

المؤتمرالرابع

الاتحادالقومي الديمقراطي الكوردستاني

YNDK

١٢ / ٢ / ٢٠٠٢

بەڵگەنامەی ژمارە (٧١)

الى كافة أبناء العشائر العربية الوافدة الى كوردستان العراق

السلام عليكم...

اننا في اللجنة العليا لمناهضة سياسات التعريب في كوردستان، ندعوكم ومن منطلق الحفاظ على علاقات الاخوة والتعايش السلمي الى عدم الانجرار وراء السياسات الخاطئة التي مورست من قبل الحكومات العراقية المتعاقبة، والتي عملت على زرع بذور الفرقة والفتنة بين ابناء الشعب العراقي بكافة قومياته وانتماثاته المختلفة، وكانت سياسة التعريب ومازالت واحدة من تلك السياسات الخطيرة والتي تتنافى مع ابسط مبادئ حقوق الانسان في تجريد الكورد والتركمان والاشورين والكلدان من حقوق التملك والانتماء القومي وطردهم من مناطق سكانهم واسكان العشائر العربية محلهم.

ندعوكم ومن منطلق الحرص على مبادى الاخوة والعيش بسلام وامان والابتعاد عن ما يضر بمصالحكم ومصالح الاخرين وبغية الحفاظ على مستقبلكم ومستقبل ابنائكم التفكير ملياً واتخاذ القرار الصائب والسليم بالعودة الى دياركم، والا فسوف تتحملون نتائج مايترتب عليه هذا الوضع الاستثنائي، فالاحرى بكم الاستفادة من هذه الدعوة الصادقة والجادة، ولاندري ماذا تأتي به الايام.

والله من وراء القصد.

اللجنة العليا
لمناهضة سياسات التعريب في كوردستان
٢٠٠٢/٢/٢٨

بەڵگەنامەی ژمارە (٧٢)

الى كافة الاحزاب والتنظيمات والشخصيات السياسية في المعارضة العراقية

تحية واحتراماً...

لقد دأبت الحكومات العراقية المتعاقبة على انتهاج سياسات خاطئة من تعريب وترحيل وتهجير للمناطق الكوردية ومنذ تأسيس الدولة العراقية بخطوات متلاحقة تستهدف تغير الواقع السكاني والعرقي للمنطقة بدءا من سنجار وزمار وشيخان ومرورا بمخمور وكركوك وجلولاء ومندلي وخانقين وحتى بدره وجصان في سياق خطة استراتيجية مبرمجة لصالح الفئة العربية الحاكمة وذلك بترحيل الكورد والتركمان والاشورين والكلدان من مناطق سكناهم وإسكان العشائر العربية القادمة من وسط وجنوب العراق مع توفير كافة المستلزمات للاقامة وبناء المستوطنات ومنح الامتيازات الكثيرة من مال وسلاح للاستيلاء على الممتلكات والعقارات والاراضي الزراعية للسكان الاصليين، ضاربا بذلك كل الاعراف المواثيق الدولية المدافعة عن حقوق الانسان من حق الاقامة والتملك ورافضا لكل المبادى والاسس التي ترفض الاستيلاء على اموال وممتلكات الاخرين.

ولقد اخذت هذه السياسة منعطفاً خطيرا وخصوصا في العقد الاخير من القرن الماضي وذلك بتنفيذ مخطط مايسمى به (تصحيح القومية) لاجبار القوميات الكوردية والتركمان والاشورين والكلدانيين الى تغيير قوميتهم الى القومية العربية ومنع تسمية المواليد الجدد بأسماء غير عربية.

إن هذه السياسة تندرج ضمن اطار سياسات التطهير العرقي (الجينوسايد) ذات الابعاد الخطيرة على المستويات الاجتماعية والثقافية والاقتصادية وعلى كافة جوانب الحياة الاخرى وتوفير اجواءٌ لنمو المشاعر العنصرية بين أبناء القوميات التي تعايشت معاً في هذه الديار عبر مراحل التأريخ، مما قد يؤدي الى خلق حالة من التنافر والتباعد والغير مرغوب فيه بين القوميات التي تطبق بحقها هذه السياسة الخاطئة من جهة والقومية العربية من جهة اخرى مما ينعكس سلباً على المصالح الوطنية العليا.

إن الاستمرار على هذه السياسة من قبل السلطات الحاكمة وكذلك السكوت عنها من قبل المخلصين من ابناء الشعب العراقي يولد مأساة انسانية قدلا تحمد عقباها لذلك ومن منطلق الحفاظ على اسس ومبادى الاخوة والعيش بسلام وامان وضماناً لمستقبل الاجيال القادمة نناشدكم بأسم اللجنة العليا لمناهضة تعريب كوردستان العراق القيام بواجبكم تجاه ما مورس من سياسات خاطئة بحق أبناء كافة القوميات المتآخية في العراق من خلال العمل على:

١- شجب وادانة هذه السياسة اللانسانية والتي تنعكس سلباً على العلاقات الاخوية بين القوميات المتعايشة والمبنية على الكثير من القواسم المشتركة.

٢- القيام بالدور الوطني والانساني في كافة الاوساط والمحافل لفضح هذه الممارسات الخاطئة والعمل على انتهاج سياسة ضاغطة على الحكومة العراقية عبر كافة الوسائل المتاحة لايقاف هذه الحملة الشرسة واللامسؤولة.

٣- توعية الجماهير بالمخاطر الناجمة في الاستمرار على هذه السياسات الخاطئة والعمل على تعبئة الرأي العام لافشال هذه المخططات.

نشد على ايديكم ونأمل المبادرة منكم.

والله ولي التوفيق.

اللجنة العليا
لمناهضة التعريب في كوردستان
٢٠٠٢/٢/٢٨

بەڵگەنامەی ژمارە (٧٣)

موسوعة النهرين

بيان مشترك

الاتحاد القومي الديمقراطي الكوردستاني
اربــــيل
2002/9/ 7
yndkm@hotmail.com

في الساعه الخامسه من عصريوم2002/9/7وفي مقر المكتب السياسي للاتحاد القومي الديمقراطي الكوردستاني((YNDK

اجتمعنا نحن الاحزاب والاطراف الكوردستانيه والعراقيه واتفقنا على المواقف التاليه:

*ينتظران تمتد رياح التغيير الى العراق ايضاً،،ويتبدل النظام العراقى الحالي .نحن الاحزاب والاطراف نبدي دعمنا واسنادنا لهذه التغييرات من اجل اقامة نظام ديمقراطي فيدرالى تعددي يكون فيه حقوق شعب كوردستان مضمونةعلى أساس الفيدراليه التى أقرها البرلمان الكوردستاني كما ندعوا ايضاً الى الاسراع في تنفيذ عملية السلام في كوردستان لآن الظروف السياسية الحاليه تحتم علينا تنظيم بيتنا الداخلي وتوحيد خطابنا السياسي استعداداً لمستجدات المستقبل .

*منذ فترة والحكومة التركية تواصل التحرش بالتجربة الديمقراطية فى كوردستان ونحن فى الوقت الذى ندين ونندد بهذه التحرشات بشده فى نفس الوقت ايضاً نرى ان من اهم واجباتنا الوطنيه الدفاع عن تجربة شعب كوردستان . وفى اعتقادنا ان هذه التحركات تستهدف تمهيد أرضية مناسبة للتدخل في الشئوون الداخلية لكوردستان ،مما يودى الى تهديد التضامن السياسي وجغرافية المنطقة برمتها ، ويعرضنا جميعاً الى خطر كبير لذلك نرى ان من واجبنا جميعاً التصدي لها .

*يستمر نظام بغداد الدكتاتوري . بتعريب وترحيل المنا طق المحتلة من كوردستان بهدف تبديل ديموغرافيه أرض كوردستان ،نحن فى الوقت الذي نندد بشدة بهذه السياسة العنصرية . ندعوامنظمات الامم المتحدة لعدم فسح المجال للنظام العراقى للاستفادة من القرار (986)لتعريب كوردستان .كما ندعوها ايضاً للضغط على النظام للكف عن طرد الكورد واالتركمان والاشوريين من ارض أبا ء هم ومحاولات تغيير هويتهم القومية بالقوة .كما نساند ايضاً جميع المحاولات الداخليه والخارجية للوقوف فى وجه حملات التعريب واالترحيل .

الاحزاب والاطراف

1-حزب الاتحاد التركماني العراقى
2-جمعية الثقافه التركمانية فى كوردستان العراق
3-حزب بيت نهرين الديمقراطي
4-حزب العمل الديمقراطي الكوردستانى

بەڵگەنامەی ژمارە (٧٤)

5-الحركة الديمقراطية لشعب كوردستان

6-الحركة الاسلاميه فى كوردستان /العراق

7-حركة فلاحي ومضطهدي كوردستان

8-منظمة نضال كادحي كوردستان

9-حركة الديمقراطيين الكوردستانيين

10-حزب الاخاء التركمانى العراقي

11-الحزب الديمقراطى التركماني الكوردستاني

12-عصبة القوميين الكورد

13-حزب رزطارى كوردستان

14-الحركة الشعبية الكوردستانيه

15-الحزب الاشتراكي الديمقراطي الكوردستاني

16-الاتحاد القومي الديمقراطي الكوردستاني

اربـــــيل

2002/9/ 7

بەڵگەنامەی ژمارە (٧٤)

راگەیاندنی هاوبەش

کاتژمێر (٥) ی ئێوارەی رۆژی ٢٠٠٢/٩/٧ لەبارەگای مەکتەبی سیاسیی یەکێتی نەتەوەیی دیموکراتی کوردستان YNDK ،ئێمەی حزب‌ولایەنەکانی کوردستان‌وعێراق کۆبووینەوەوهەلوێستمان لەسەر ئەم خاڵانەی خوارەوە یەکخست.

* واچاوەروان دەکرێت باهۆزی گۆرانکارییەکان عێراقیش بگرێتەوەو رژێمی ئێستای عێراق بگۆردرێت،ئێمەی حزب‌ولایەنەکان پشتگیری خۆمان بۆئەم گۆرانکاریانەلە پێناو سیستەمێکی پەرلەمانی دیموکراتی فیدرالی فرەحزبی‌دەردەبرین‌و،تیایدامافی گەلی کوردستان لەسەر بنچینەی فیدرالی پارێزراوبێت کە پەرلەمانی‌کوردستان بریاری لەسەر داوە ،هەروەها داوا دەکەین پەلە بکرێت لەجێبەجێکردنی پرۆسەی ئاشتی لەکوردستان ،لەبەرئەوەی ئەم هەلومەرجە سیاسیەی ئێستا لێمان دەخوازێت کەناومالی‌خۆمان یەکخەینەوەو بەیەك گوتاری سیاسی یەکگرتوو ئامادەکاری بۆ ئەم پێشهاتانەبکەین.

* ماوەیەکە دەوڵەتی تورکیا بەبەردەوامی هەرەشە لەئەزموونی دیموکراتی کوردستان دەکات ،ئێمە لە کاتێکدا بەتوندی ئەم هەرەشانە ریسواو مەحکوم دەکەین ،لەهەمان کاتدا بەرگری کردن لە ئەزموونی گەلی کوردستان بەئەرکی نیشتمانی خۆمان دەزانین‌و بەرای ئێمە ئەم هەرەشانە زەمینە خۆشکردنە بۆ دەستێوەردان لەکاروباری ناوخۆی کوردستان ،ئەمەش دەبێتە هۆی تێکدانی هاوسەنگی سیاسی‌و جوگرافی ناوچەکە بەگشتی‌ومەترسییەکی گەورەیە لەسەر هەموولایەکمان‌و رووبەروو بوونەوەشی ئەرکی هەموو لایەکمانە .

* رژێمی دیکتاتۆری بەغدا لەسەر سیاسەتی بەعەرەبکردن‌و راگواستن لەناوچە داگیرکراوەکانی کوردستان بەردەوامەوگەرەکییەتی دیموگرافیای‌خاکی کوردستان بشێوێنێ، ئێمە لە کاتێکدا ئەم سیاسەتە ئەگریسە زۆر بەتوندی ریسوا دەکەین لە هەمان کاتدا داوا لە رێکخراوەکانی(UN) دەکەین کە بوار بە رژێمی عێراق نەدرێت سوود لە بریاری (٩٨٦) وەربگرێت بۆ تەعریبکردنی کوردستان . هەروەها داوا دەکەین گوشار بخرێتە سەر رژێم بۆ ئەوەی هیچی تر کوردو تورکمان‌وئاشوری لەسەر زێدی باپیرانیان دەرنەکرێن‌و بەزۆر ناسنامەی نەتەوەییان پێنەگۆردرێت ، لەهەمان کاتدا پشتگیری خۆمان بۆ هەموو ئەو هەولانەچ لەناوەوە چ لەدەرەوە دوو پات دەکەینەوە کەلە دژی سیاسەتی بە عەرەبکردن‌و راگواستن دەکرێت .

حزب‌و لایەنەکان

١- پارتی یەکێتی تورکمانی عێراق.
٢- کۆمەلەی رۆشنبیری تورکمان لە کوردستانی عێراق .
٣- حزبی دیموکراتی بێت نەهرێن .
٤- پارتی کاری دیموکراتی کوردستان
٥- بزوتنەوەی‌دیموکراتی گەلی کوردستان .
٦- بزوتنەوەی ئیسلامی لە کوردستان / عێراق .
٧- بزوتنەوەی جوتیاران‌و چەوساوانی کوردستان .
٨- رێکخراوی تێکۆشانی رەنجدەرانی کوردستان .
٩- بزوتنەوەی دیموکراسیخوازانی کوردستان .
١٠- پارتی برایەتی تورکمانی عێراق .
١١- پارتی دیموکراتی تورکمانی کوردستان .
١٢- کۆمەلەی نەتەوەی کورد .
١٣- حزبی رزگاری کوردستان .
١٤- بزوتنەوەی میللی کوردستان .
١٥- حزبی سۆسیالیستی دیموکراتی کوردستان .
١٦-یەکێتی نەتەوەیی دیموکراتی کوردستان .

هەولێر

٢٠٠٢/٩/٧

بەلگەنامەی ژمارە (٧٤)

لیژنەی باڵای بەرەنگاربوونەوەی
بەعەرەب کردنی کوردستان

بــانگــەوازێـــــك

سیاسەتی بەعەرەب کردنی ناوچەکانی کوردستان لەلایەن ڕژێمە یەك لەدوای یەکەکانی عێراقەوە قۆناغ بە قۆناغ پەرەی سەندووەو ناوچەیەکی فراوانی لە کوردستان کردۆتەوە هەر لە (سنجارو زمارو شێخان و مەخمورو کەرکوك و جەلەولاو خانەقین و مەندەلی تا بەدرەو جەسان) و بەرەبەر ئەو شاڵاوە ترسناکە لە چوارچێوەی ئیستراتیجیەتێکی هەمەلایەنی گشت گیردا ئەنجام دەدرێت بەمەبەستی پاکتاو کردنی ڕەگەزی و گۆڕینی سیمای نەتەوایەتی خەڵکی کوردستان بە کوردو تورکمان و ئاشوری و کلدانەوەو نیشتەجێ کردنی عەشایەری عەرەبی لە جێگاکانیان بەگوێرەی بەرنامەیەکی نەخشە بۆ دارێژراو بەدروست کردنی کۆمەڵگاو ئۆردوگاو دەست بەسەرا گرتنی سامانی نەتەوەیی دانیشتوانی کوردستان لەڕووی ماددی و فەرهەنگی و مەعنەویەوەو هەڵتەکاندنی ژێرخانی گشت لایەنی کۆمەڵگای کوردستان و سڕینەوەی شوێنەوارو ئاسەواری بوونیان کە ئەم بەعەرەب کردنە تەنانەت گەیشتۆتە سەر ئەوەی ئینتیمای نەتەوایەتیان پێ بگۆڕن و زیاتر لەوەش ناوی غەیرە عەرەبی قەدەغە کراوە کە لە منداڵانی تازە لەدایك بو بنرێن.

بۆ ڕوبەڕو بوونەوە لەگەڵ ئەم سیاسەتە ترسناکەداو لەپێناوی بەرگری کردن لە مافی خەڵکی کوردستان و پوچەڵ کردنەوەی ئەم هەوڵە نەزۆکانە کە مەترسیەکی گەورە دروست دەکات لەسەر ئایندەی ئاسایشی نەتەوەیی کوردستان، (لیژنەی باڵای بەرەنگار بوونەوەی بەعەرەب کردنی کوردستان) لەدوای چەندین کۆبوونەوەو دانیشتن و ڕاگۆڕینەوە لەلایەن ئەو لایەن و کەسایەتیانەی کە پەیوەندارن بەم کارەوە دامەزراو بۆ ئەم مەبەستەش بەرنامەیەکی کاری داڕشتووە بۆ ئەوەی پەردە لەسەر ڕاستیەکان هەڵماڵێ و ئەم سیاسەتی پاکتاو کردنی ڕەگەزیەی ڕژێمی عێراق پوچەڵ بکاتەوە و هەوڵی هەمەلایەنە بدات بۆ بەرنگار بوونەوەی. هەر بۆیەش لیژنەکەمان، لیژنەی باڵای بەرەنگار بوونەوەی بەعەرەب کردنی کوردستان داوا لە هەموو جەماوەری خەڵکی کوردستان لە ناوەوەو دەرەوەو هەموو خەڵکی ناوچە بەعەرەب کراوەکان بەتایبەتی دەکات کە بەپیری کارەکانی ئەم لیژنەیەوە بێن لە ڕێگای کۆکردنەوەی

بەڵگەنامەو ئامادە کردنی لێکۆڵینەوە و خۆ ئامادە کردن بۆ هەموو جۆرە چالاکیەکی جەماوەری بۆ پوچەڵ کردنەوەی ئەم سیاسەتە چەوت و ناڕەوایە کە دەرهەق بە خەڵکی کوردستان دەکرێ، لە پێناوی گەڕانەوە بۆسەر زێدی خۆی و دەرکردنی ئەوانەی وا بەناهەق نیشتەجێ کراون لەسەر خاکی کوردستان لەجیاتی دانیشتوانە ڕاستەقینەکەی.

هەروەها داوا لە ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتوەکان و کۆمەڵگای نێودەوڵەتی و ڕێکخراوەکانی مافی مرۆڤ دەکەین کە فشار بخەنە سەر ڕژێمی عێراق بۆ دانانی سنورێك بۆ ئەم سیاسەتە ترسناکەو کارا کردنی بڕیاری (٦٨٨)و هەوڵ دان بۆ گەڕانەوەی دەرکراوەکان بۆ جێگای زێدی خۆیان. داوا لە تەواوی حزب و لایەنە سیاسیەکان و نیشتمان پەروەریەکان و ڕێکخراوە جەماوەری و پیشەییەکان دەکەین کە پتر بەپیر دەنگمانەوە بێن و هاودەنگ بن لەگەڵمان. داوا لەسەرجەم کەناڵەکانی ڕاگەیاندن دەکەین کە بایەخ بە دوادا چوون و خستنەڕووی گەورەیی مەترسی ئەم پیلانەی ڕژێمی عێراق بدەن و لەسەری بنوسن و بدوێن، وە ڕیسوای بکەن بۆ هەموو جەماوەری کوردستان و ئازادی خوازانی جیهان.

هەولێر
٢٠٠٢/١/٢٣

تێبینی:-

لەڕێگەی ئەم ژمارانەوە پەیوەندیمان لەگەڵدا بکەن:

- **ژمارەی فاکس: ٠٠٤٧٢٤١٣٥٧١٧**
- **ژمارەی تەلەفۆن: (٢٢٢٤٢٠٢) (٢٢٢٥٨٥٦) (٢٢٣١٢٤٦)**

بەڵگەنامەی ژمارە (٧٥)

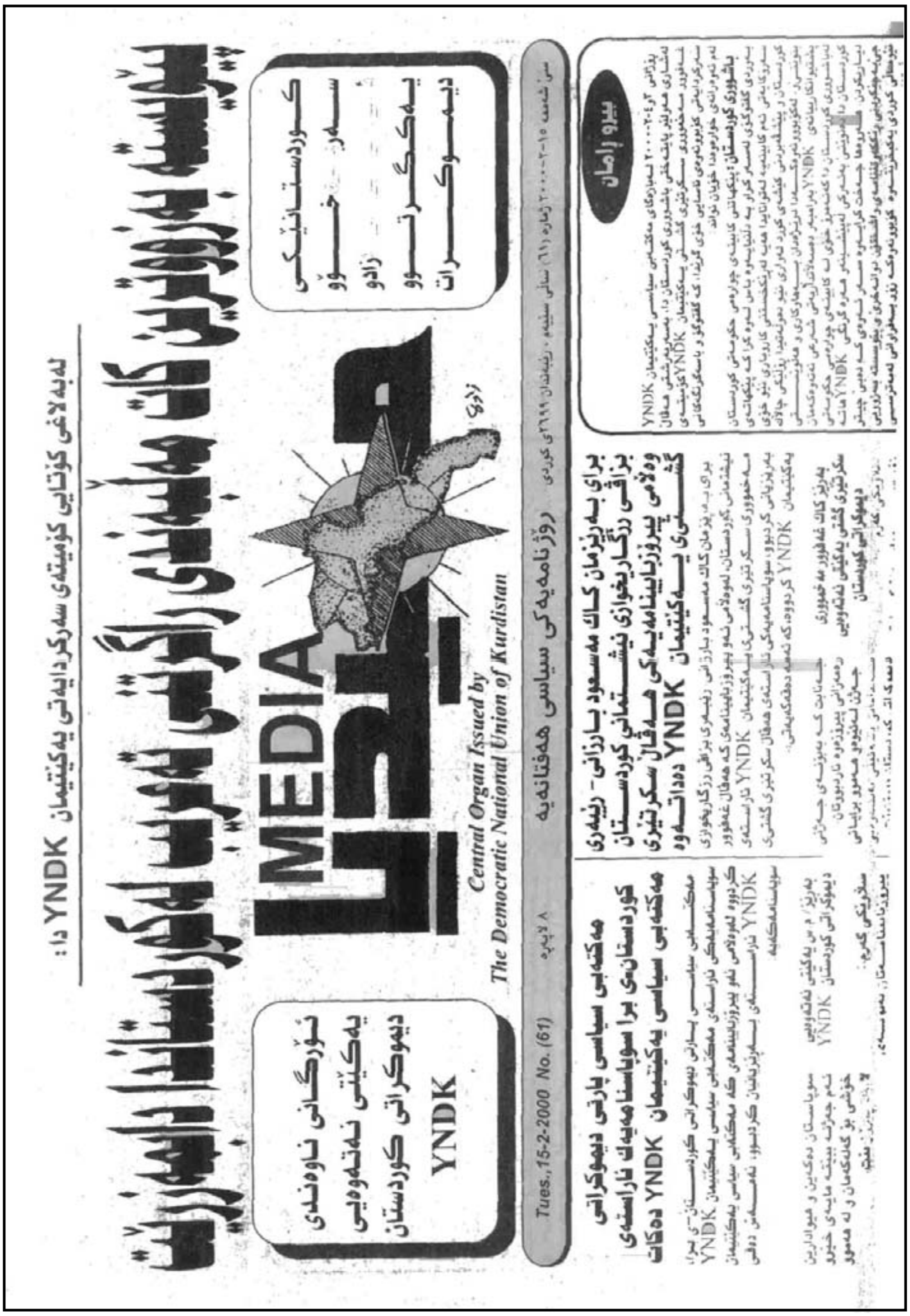

بەڵگەنامەی ژمارە (٧٦)

٢ - پاشکۆی نەخشەکان

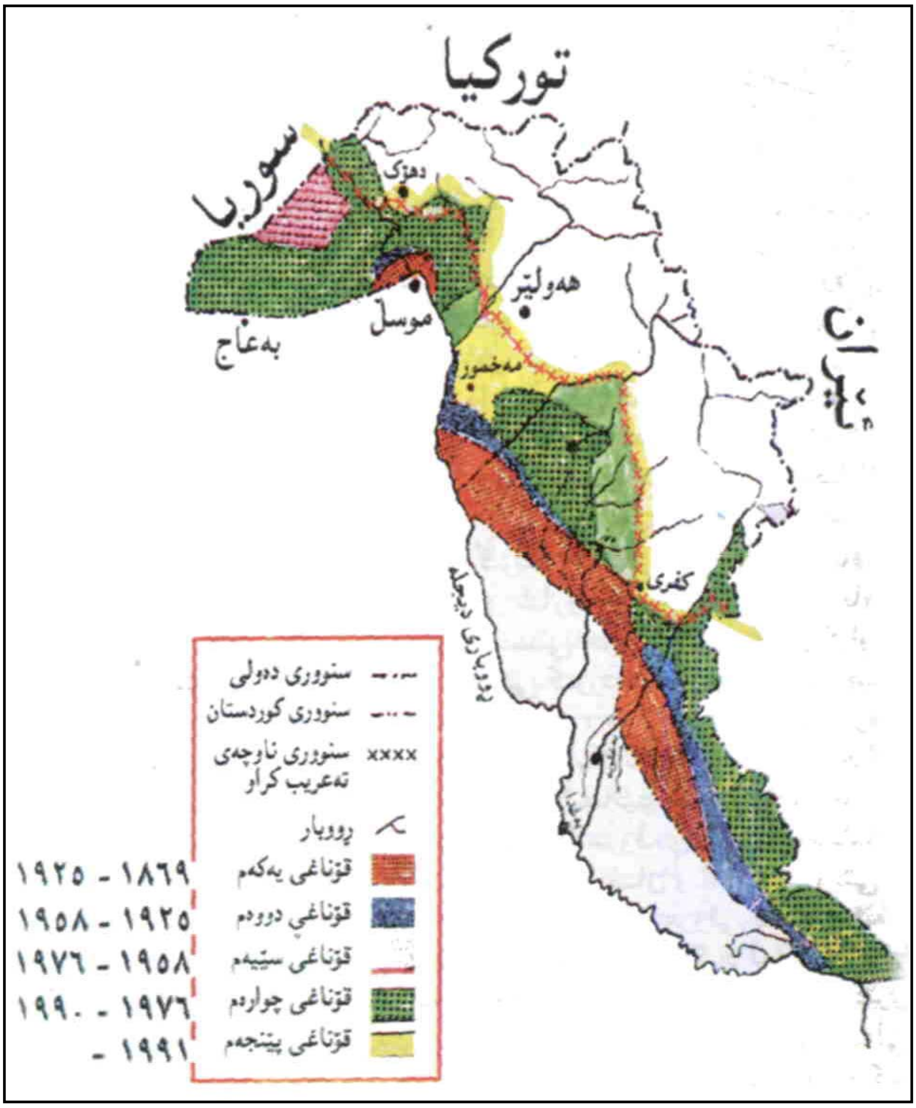

نەخشەی ژمارە (١)

قۆناغەکانی بەعەرەبکردنی باشووری کوردستان لەلایەن حکومەتە یەك لەدوای یەکەکانی عێراق

سەرچاوە: کوردستان کورتە باسێکی مێژوویی و جوگرافی و ئابووری. . . ل٢٨

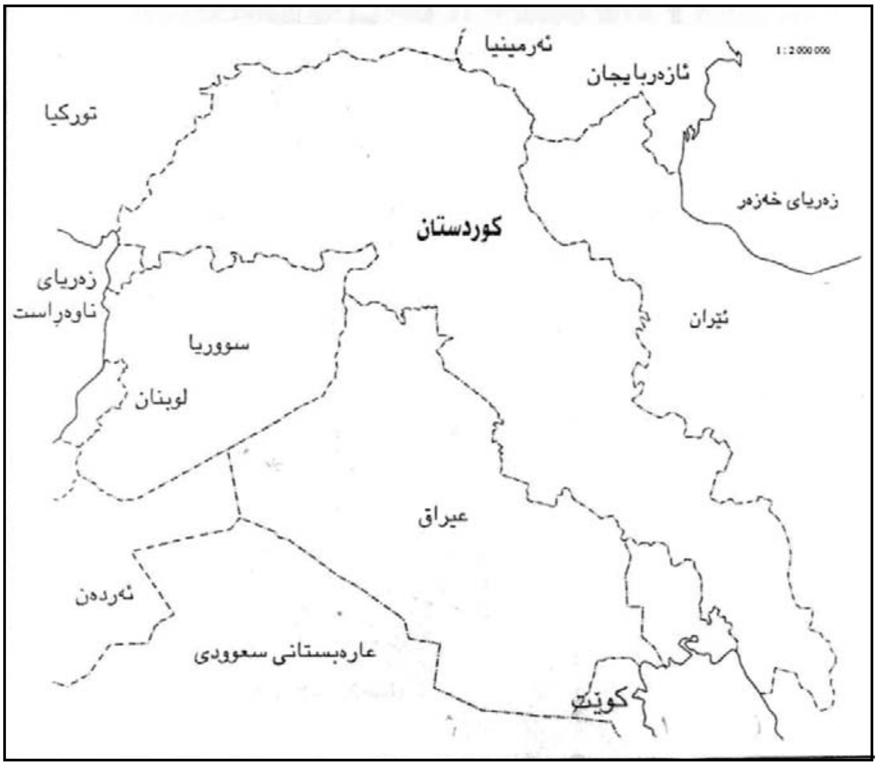

نەخشەی ژمارە (٢)

شوێنگەی جوگرافی کوردستان

سەرچاوە: د.عەبدوڵلا غەفوور- جوگرافیای کوردستان . . . ل١٦

نەخشەی ژمارە (٣)

سەرچاوە: جیۆگرافیای هەرێمی کوردستانی عێراق. . . ل٢٢

نەخشەی ژمارە (٤ أ)

نەخشەی سیاسی باشووری کوردستان بەگوێرەی نەخشەی سیاسی عێراق

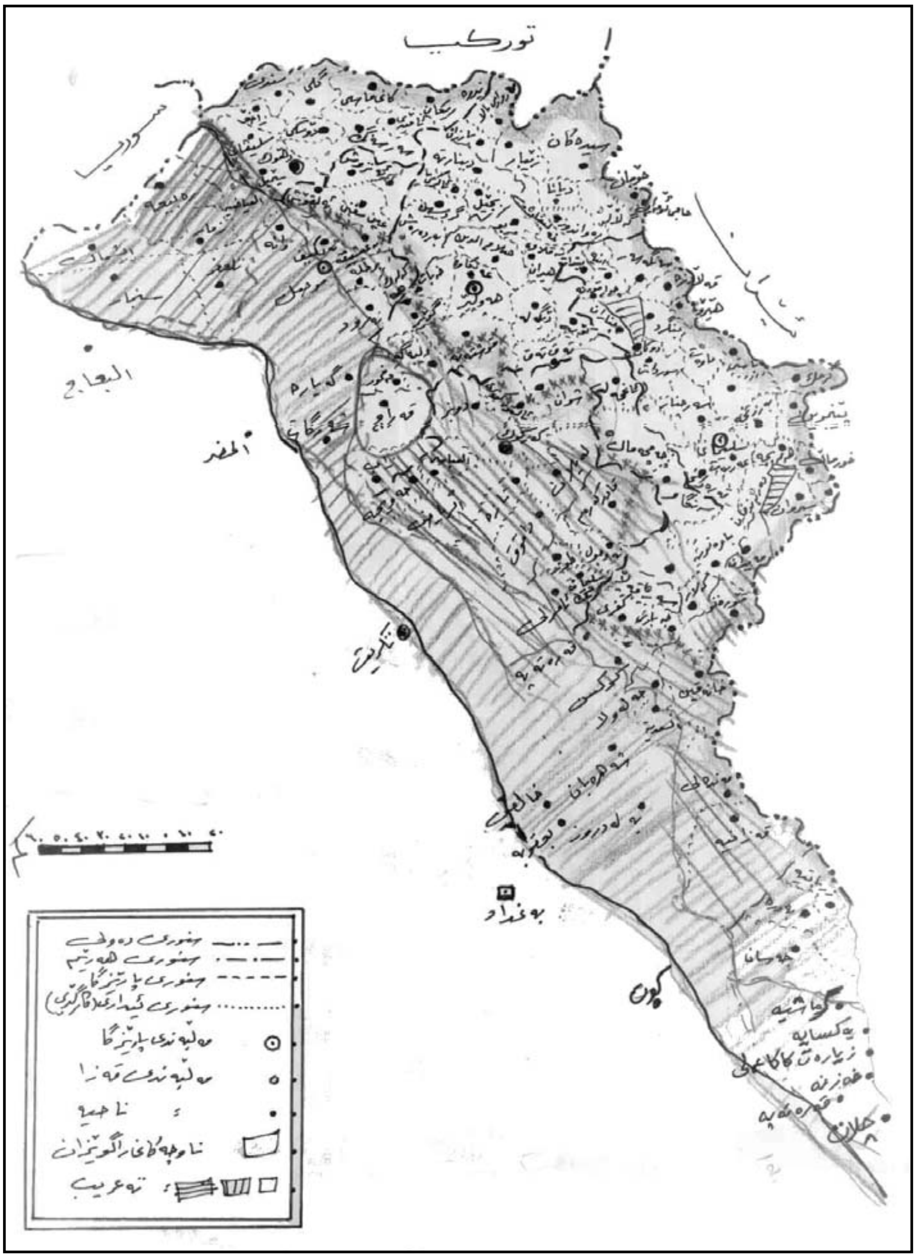

نەخشەی ژمارە (٤ ب)

یەکە کارگێڕییەکانی باشووری کوردستان

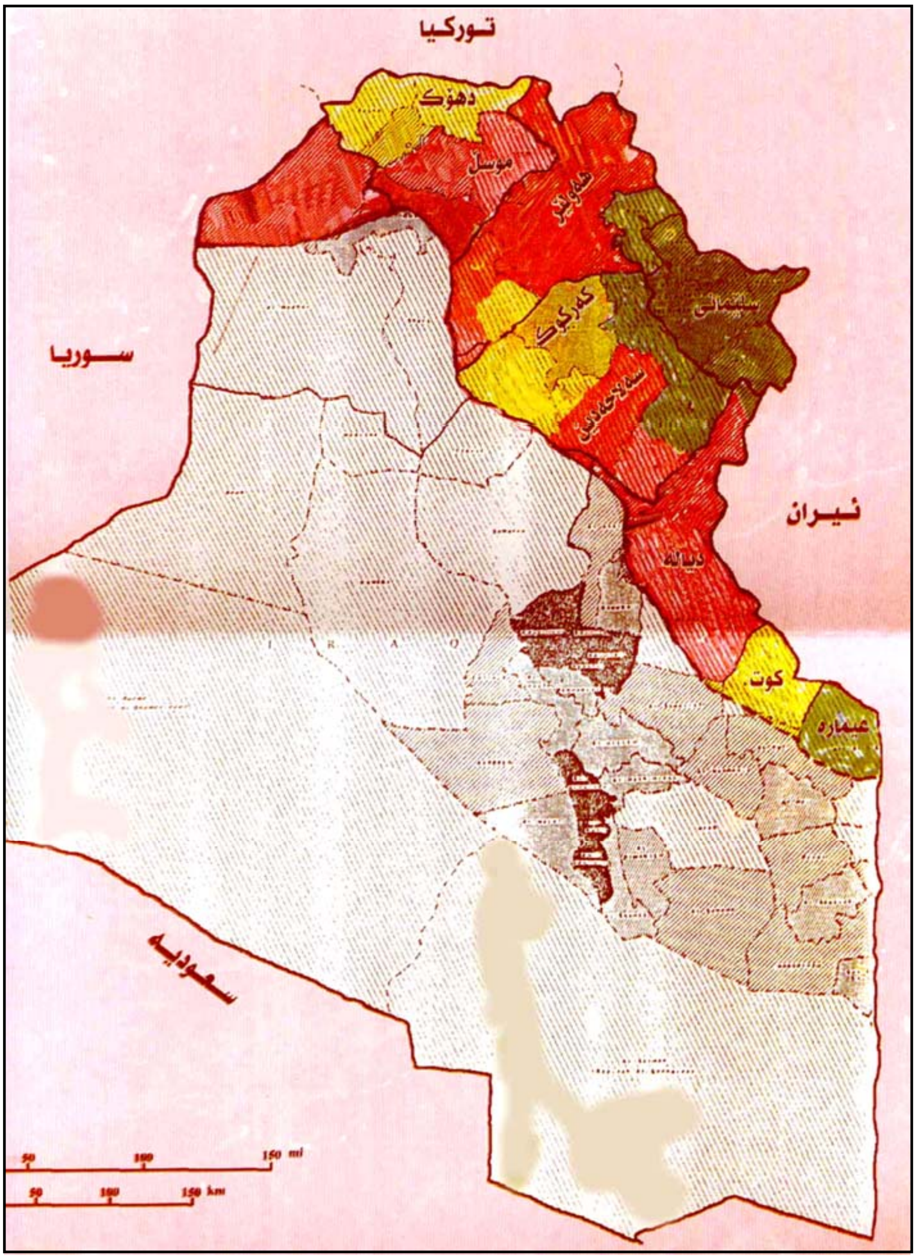

نەخشەی ژمارە (٤ ج)

سەرچاوە: کوردستان کورتە باسێکی مێژوویی و جوگرافی و ئابووری. . . ل٥٨

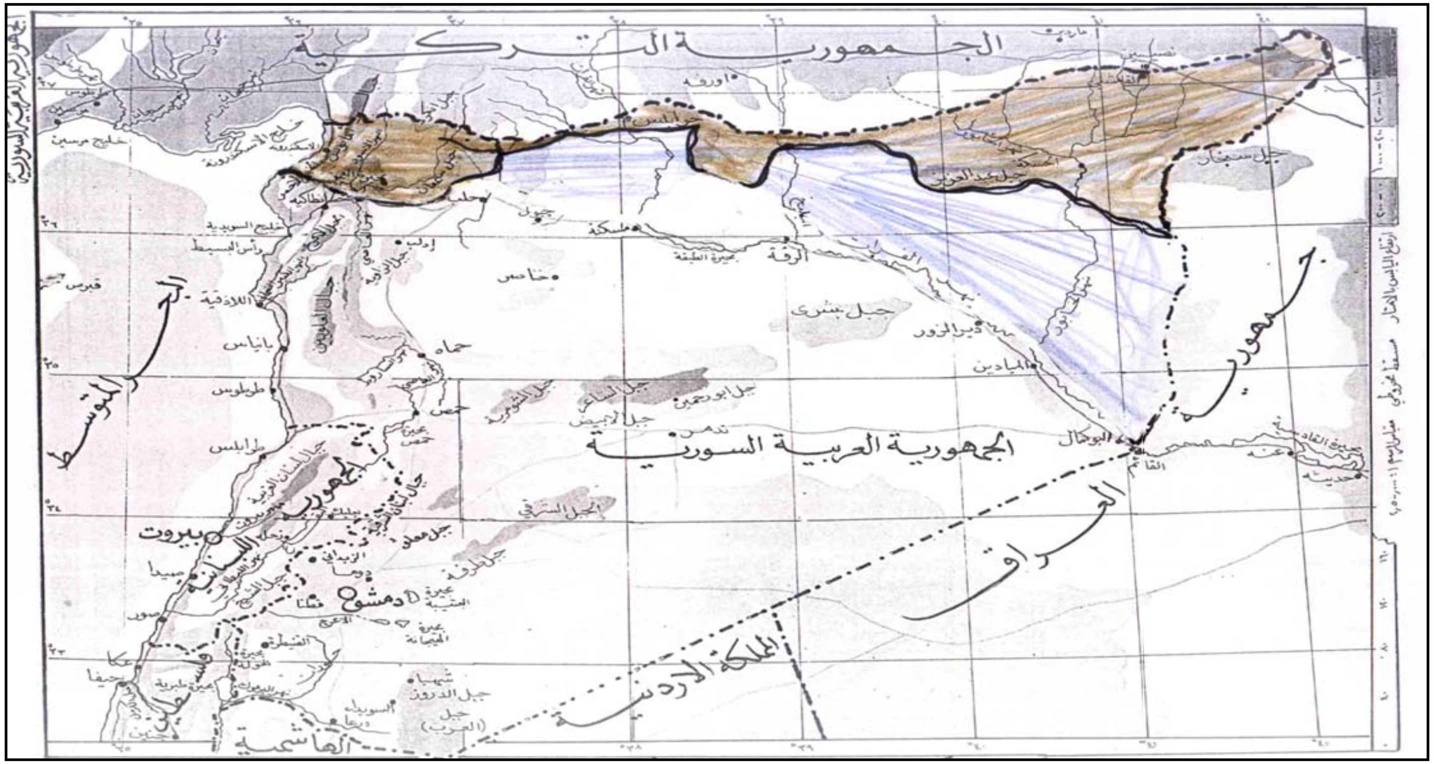

نەخشەی ژمارە (٥)

نەخشەی ڕۆژئاوای کوردستان بەگوێرەی نەخشەی سوریا

سەرچاوە: الاطلس العام . . . ص٢٩

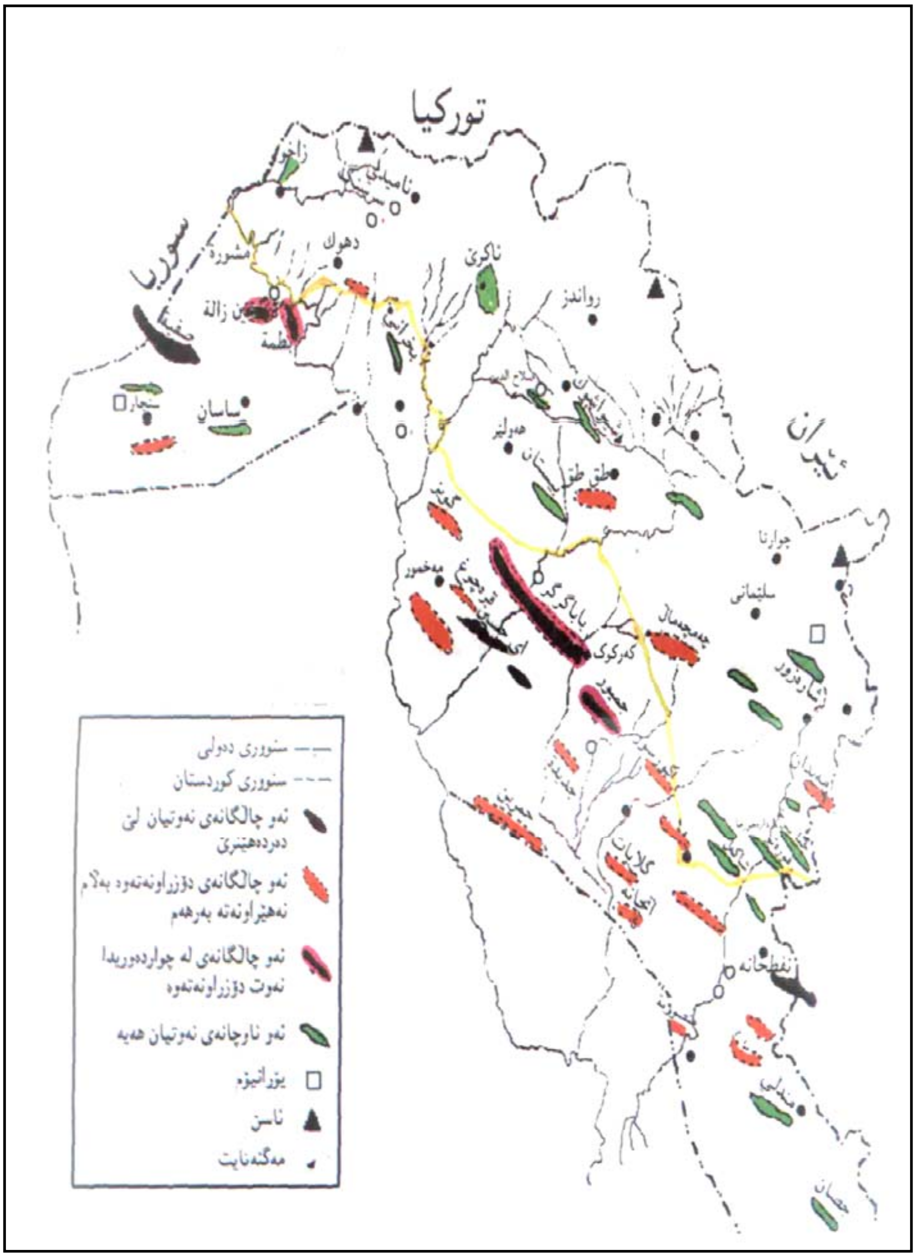

نەخشەی ژمارە (٦)

بیرە نەوتەکانی باشووری کوردستان

سەرچاوە: کوردستان کورتە باسێکی مێژوویی و جوگرافی و ئابووری. . . ل٦٠

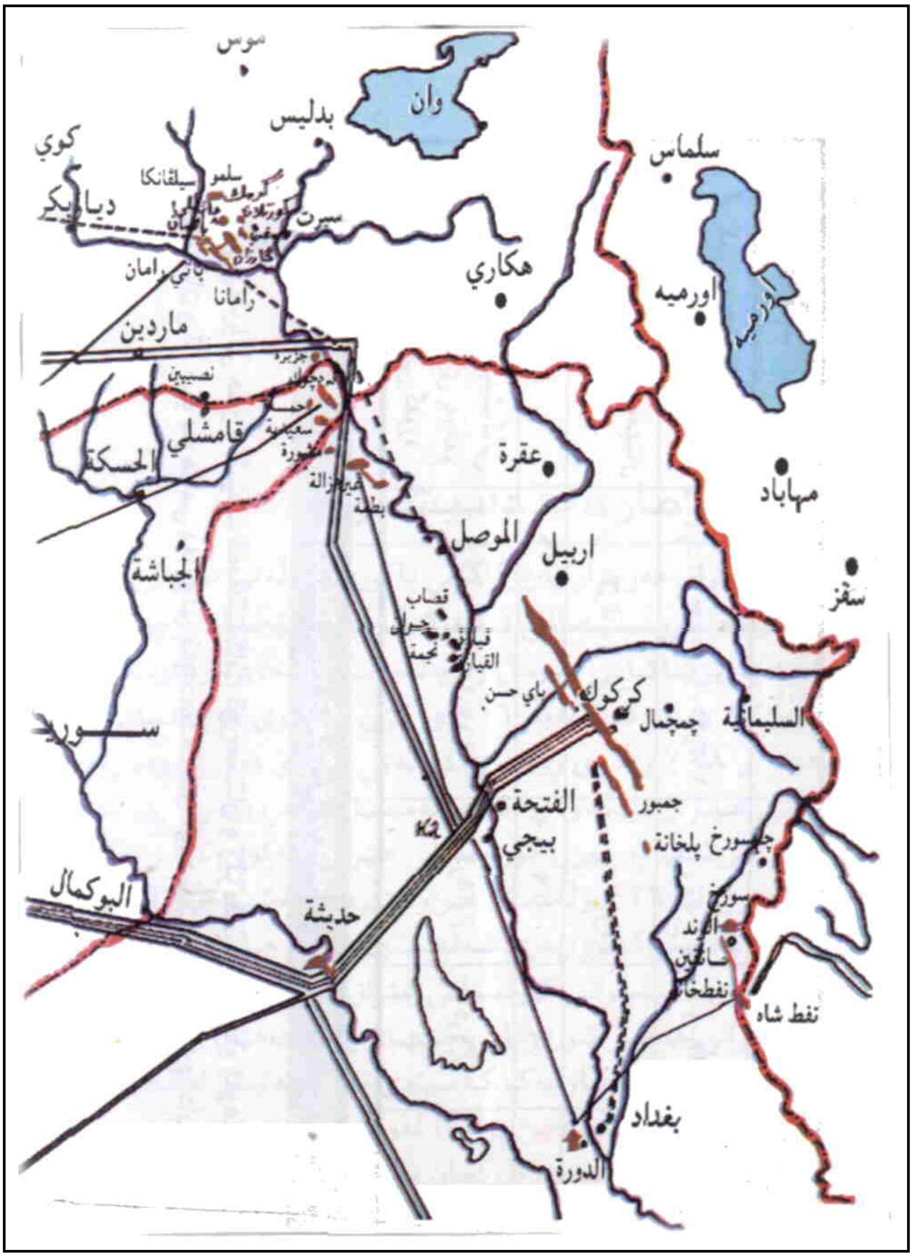

نەخشەی ژمارە (٧)

چالگەو بۆڕییەکانی نەوت لەکوردستان

سەرچاوە: کوردستان کورتە باسێکی مێژوویی و جوگرافی و ئابووری. . . ل٥١

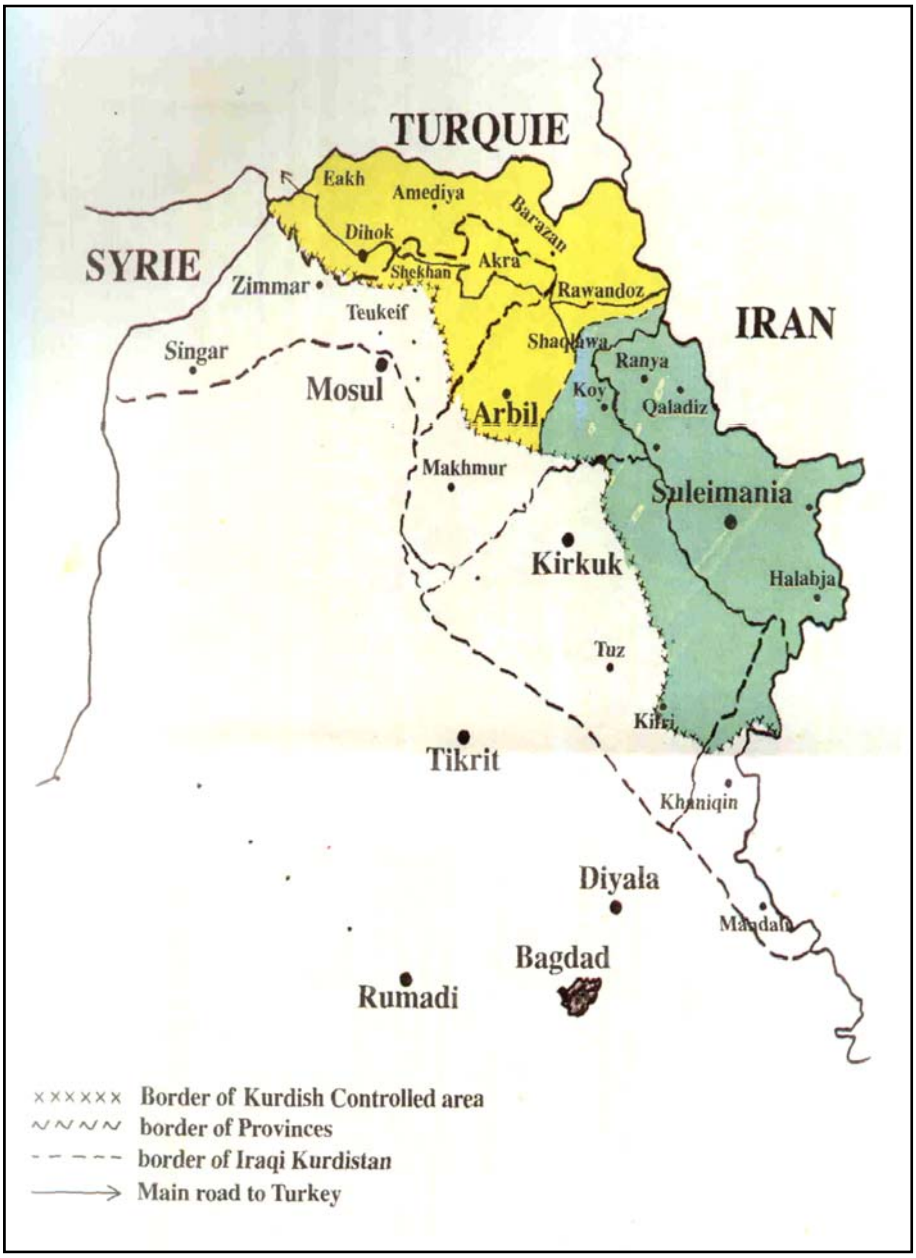

نەخشەی ژمارە (٨)

ناوچە ئازادکراوەکانی باشووری کوردستان

سەرچاوە: کوردستان کورتە باسێکی مێژوویی و جوگرافی و ئابووری... ل٣٢

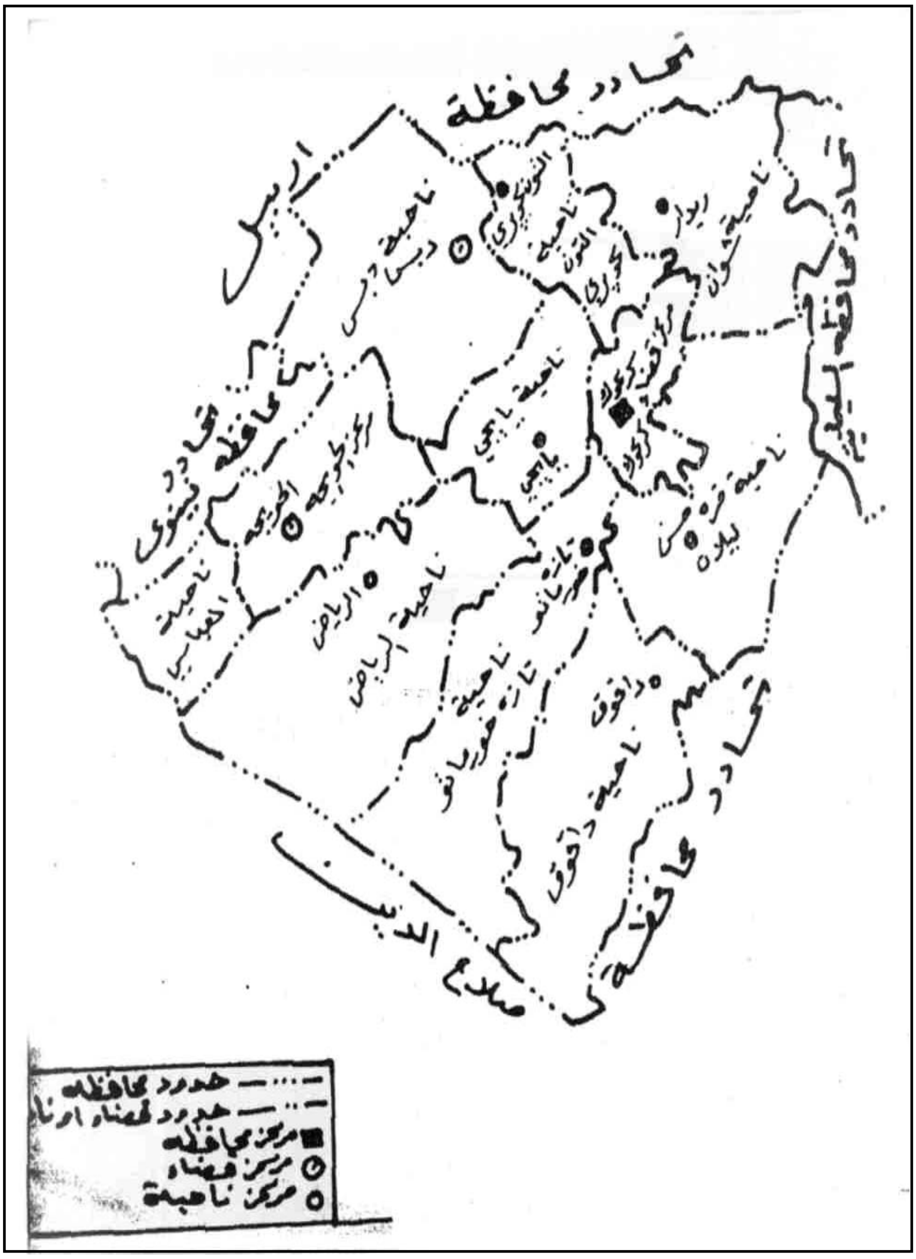

نەخشەی ژمارە (٩)

نەخشەی کارگێڕی پارێزگای کەرکوک

سەرچاوە: گۆڤاری کەرکوک ژمارە (١) ساڵی چوارەم، هاوینی، ٢٠٠٢.

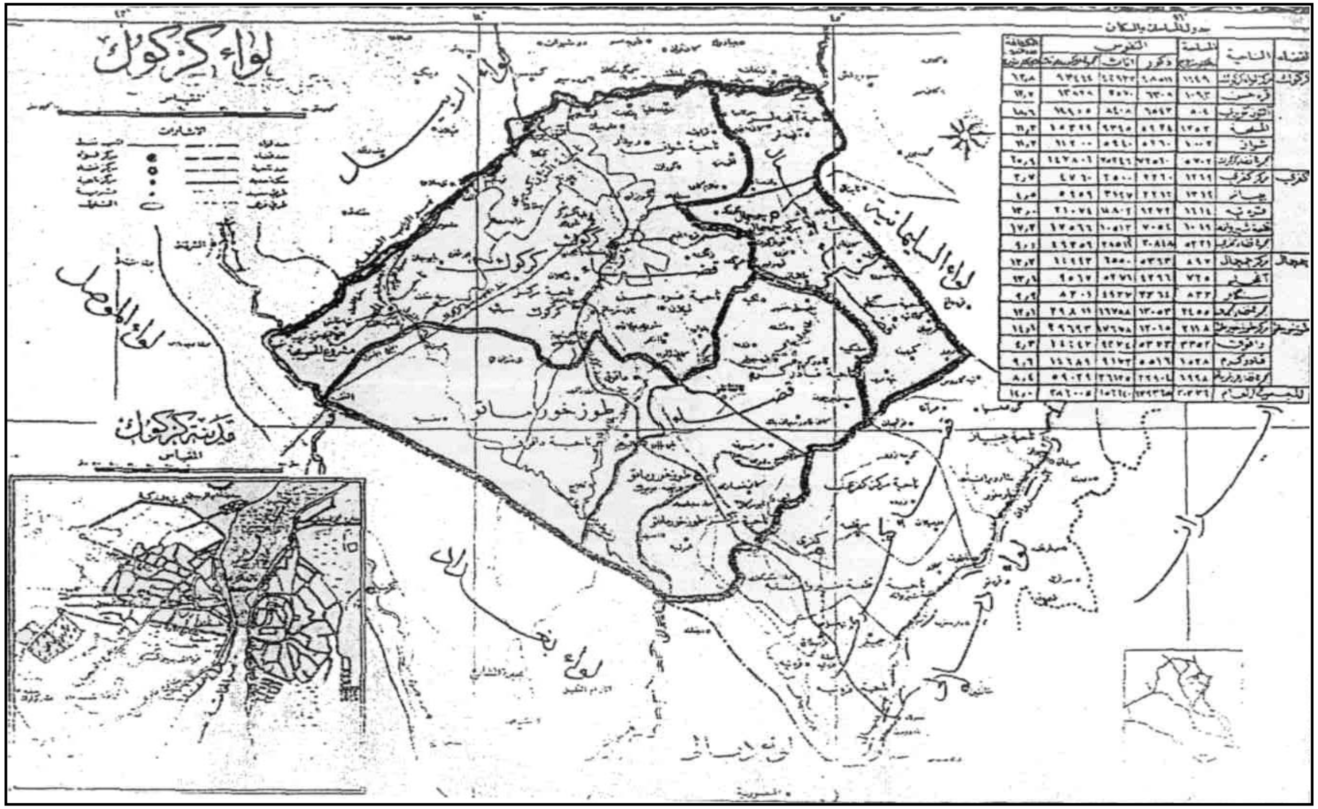

نەخشەی ژمارە (١٠)

نەخشەی پارێزگای کەرکوک

سەرچاوە: گۆڤاری کەرکوک ژمارە (١) ساڵی چوارەم، هاوینی ٢٠٠٢

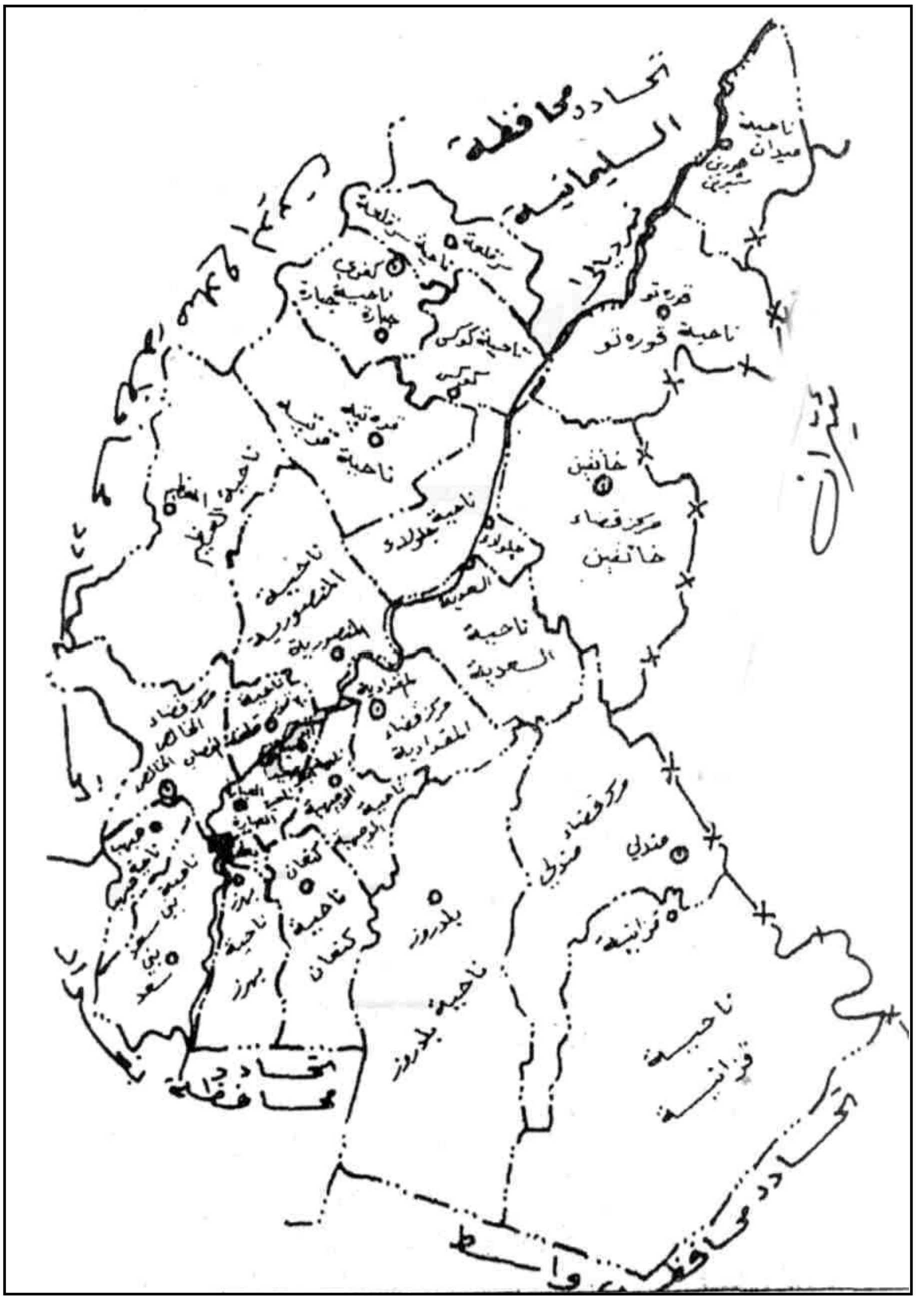

نەخشەی ژمارە (١١)

نەخشەی کارگێڕی پارێزگای دیالا

سەرچاوە: گۆڤاری کەرکوك ژمارە (١) ساڵی چوارەم، هاوینی، ٢٠٠٢.

نەخشەی ژمارە (١٢)

نەخشەی قەزای مەخموور

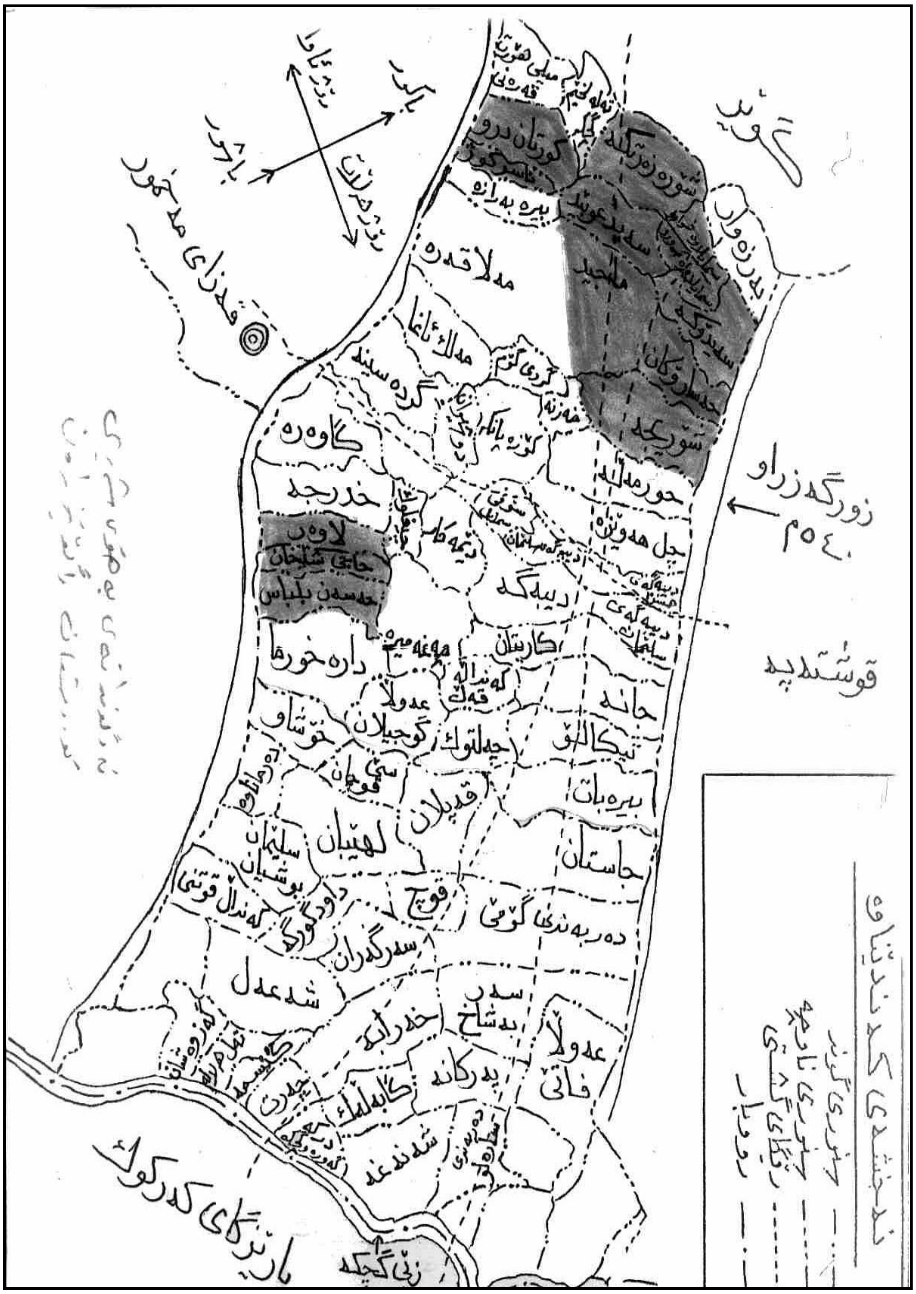

نەخشەی ژمارە (١٣)

نەخشەی کەندێناوە

سەرچاوە: کاوە نادر، کەندێناوە لەنێوان راگواستن و بەعەرەبکردندا. . . ل٥٣

نەخشەی ژمارە (١٤)

نەخشەی ناحیەی قەراج کە بەتەواوی بەعەرەبکراوە

٣ - پاشکۆی وێنەکان

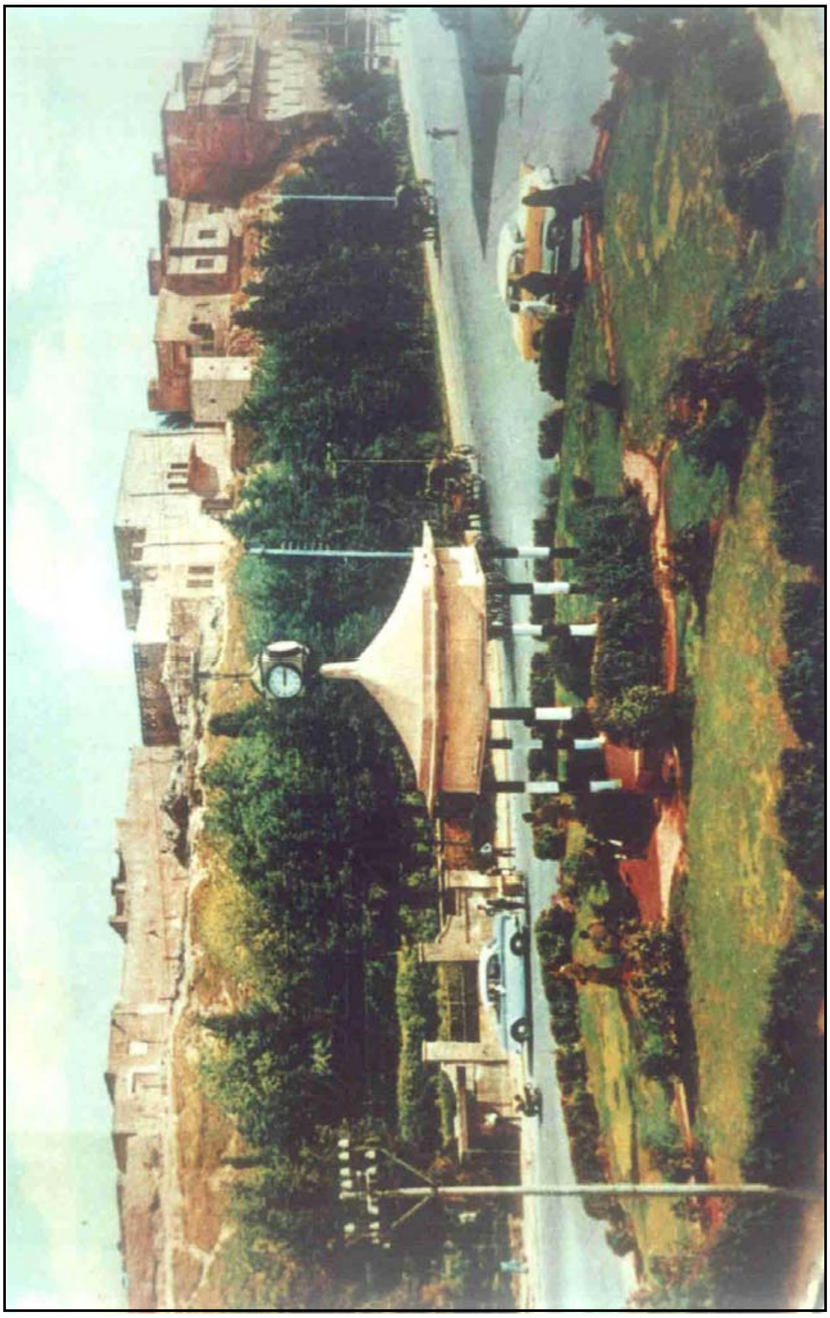

دیمەنێکی شاری کەرکوکی کوردستان

قەڵای کەرکوک

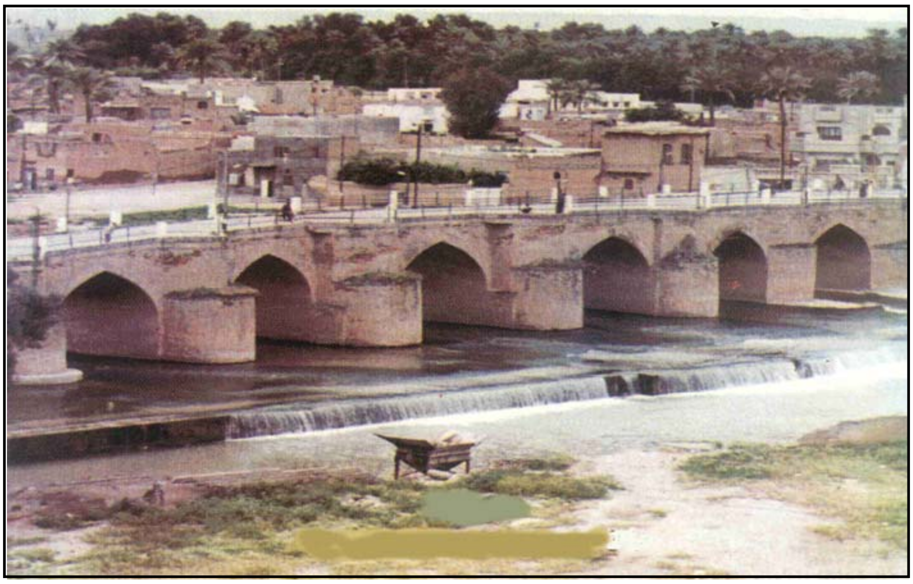

دیمەنێکی شاری خانەقین

دیمەنێکی شاری مەخموور

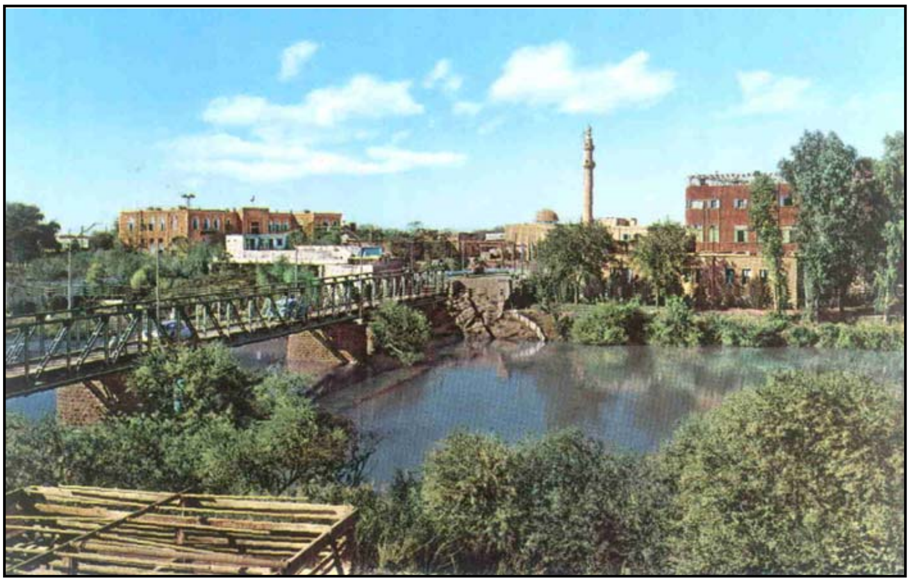

دیمەنێکی شاری حەسەکە

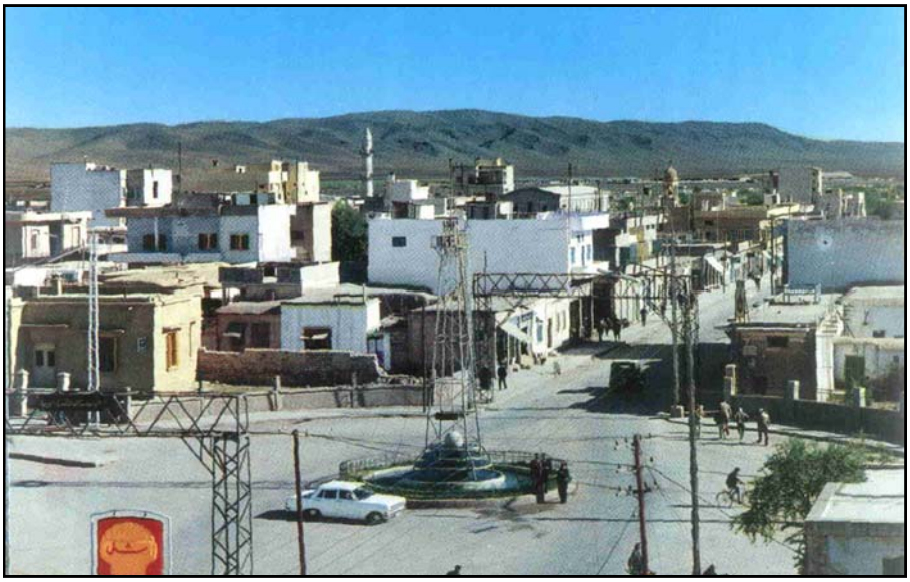

دیمەنێکی شاری قامشلۆ

دیمەنێکی شاری عفرین

پاشماوەی شوێنەوارەکانی (عێن دارا)

لەدەڤەری عفرین - لەرۆژئاوای کوردستان کە حکومەتی سوریا تێکیداون

پاشماوەی شوێنەوارەکانی گوندی مەزن -ی ئێزدییان لەدەڤەری کورداغ - ڕۆژئاوای کوردستان

تێکدانی خانووی کوردان لەناو شاری مەخموور ــ گەڕەکی شەهیدان
ماڵی جەوهەر یابە

گوندی چیغلۆك بەتێكدراوی

مزگەوتی گۆڕستانی گەورەی مەخموور كە ڕژێمی عێراق تێكیداوە

تێکدانی خانووی کوردان لەلایەن رژێمی عێراق لەناو شاری مەخموور
ماڵی حەسیب ئەحمەد

گوندی لاوەر بەتێکدراوی

گوندی حەسەن بڵباس بە تێکدراوی

گوندی خدرخیجە - کەندێناوە بە تێکدرا وی

گۆڕستانی گوندی کەندی قەلان (وادي الغراب)

ئەو عەرەبانەی دێنە کوردستان کێلی قەبری کوردان دەشکێنن

عەرەب گۆڕەکانیشیان دەگوازنەوە کوردستان

(گۆڕەکانی پێشەوەی ئەم وێنەیە ئەو گۆڕانەن کە عەرەبی هێنراو مردووەکانیان بۆ هێناوە)

گوندی کۆزەپانکە بەتێکدراوی (کەندێناوە)

گوندی حاجی شێخان بەتێکدراوی

دواناوەندی مەخمووری کوڕان

ناوی قوتابخانەکە بەعەرەبی نووسراوە

(مستوطنة) یەکی عەرەبی لەقەراج

چیای قەرەچووغ

بازاڕگە

ئاوارەکانی باشووری کوردستان کە لە ١٩٨٨ لەکاتی ئەنفالەکان پەڕینەوە باکووری کوردستان

ئاوارەکانی باشووری کوردستان لەکاتی ئەنفالە بەدناوەکانی ١٩٨٨ پەڕینەوە رۆژئاوای کوردستان

سەرچاوەکان

سەرچاوەکان

أ- کتێب

١- قورئانی پیرۆز.

٢- مسعود البارزاني، البارزاني والحركة التحررية الكردية، الجزء الثالث، مطبعة وزارة التربية، اربيل - ٢٠٠٢.

٣- جەمال نەبەز، کوردستان وشۆڕشەکەی، کوردۆ لەئەڵمانییەوە کردوویە بەکوردی، بنکەی چاپەمەنی ئازاد - سوێد ١٩٨٥.

٤- جەمال نەبەز، بیری نەتەوەیی کوردی نەبیری (قەومیەت)ی رۆژهەلاتی و نەبیری (ناسیۆنالیزم)ی رۆژاواییە، بڵاوکراوەی بنکەی کوردنامە، لەندەن - ٢٠٠٢، چاپی دووەم.

٥- جەمال نەبەز، گۆڤاری کۆمۆنیستانەی یەکێتی تێکۆشین (١٩٤٤-١٩٤٥)و ئیدۆلۆژیی هوردە بۆرژوای مارکسیستی کورد، بڵاوکراوەی ئەکادیمیای کوردی بۆ زانست و هونەر، ستۆکهۆلم ١٩٨٨.

٦- میدل ئیست ووچ، جینۆساید لەعێراقداو پەلاماری ئەنفال بۆ سەر کورد، وەرگێڕانی سیامەندی موفتی زادە، چاپخانەی خاك، چاپی یەکەم، سلێمانی ١٩٩٩.

٧- عەتا قەرەداخی، کاریگەری کەلتوری ئەوان لەسەر کورد، چاپخانەی وەزارەتی رۆشنبیری، سلێمانی ٢٠٠١.

٨- دبليو. آر. هي، سنتان في كردستان، ترجمة: فؤاد جميل، مطبعة الجاحظ، بغداد ١٩٧٣، الجزء الاول.

٩- دبليو. آر. هي، سنتان في كردستان، ترجمة: فؤاد جميل، مطبعة الجاحظ، بغداد ١٩٧٣، الجزء الثاني.

١٠- محەممەد ئەمین زەکی، خولاصەیەکی تاریخی کوردو کوردستان، چاپ و ئۆفسێتی دەزگـای سـەردەم، سـلێمانی- ٢٠٠٠، بـەرگی یەکـەم ١٩٣١ بەرگی دووەم ١٩٣٧.

١١- محمد علي مادون، عروبة البربر، دمشق- ١٩٩٨، الطبعة الثانية.

١٢- سعد البـزاز، الاكـراد في المـسألة العراقيـة، الاهليـة للنـشر والتوزيـع، الاردن- عمان ١٩٩٧.

١٣- رەفیق سابیر، ئیمپراتۆریای لم، لە بڵاوکراوەکانی رابوون، سوێد ١٩٩٨.

١٤- رەفیق سابیر، بەرەو مێـژوو، چـاپخانەی مەنسوور، سوێد ١٩٩١، چـاپی یەکەم.

١٥- القس سليمان صائغ الموصلي، تاريخ الموصل، مطبعة السلفية، مصر ١٩٢٣، الجزء الأول.

١٦- القس سليمان صائغ الموصلي، تاريخ الموصل، مطبعة الكاثوليكية، بيروت ١٩٢٨، الجزء الثاني، الجزء الثالث.

١٧- نەوشێروان مستەفا ئـەمین، چـەند لاپـەڕەیـەك لەمێـژووی رۆژنامـەوانیی کوردی، چاپخانەی شڤان، سلێمانی ٢٠٠٢، بەرگی دووەم.

١٨- د.مارف عومـەر گوڵ، جینۆسـایدی گـەلی کورد لەبـەر رۆشنایی یاسـای تـازەی نێودەوڵەتانـدا، لەچـاپکراوەکانی یانـەی کـوردی (میـدیا) ئەمستردام، هۆڵەندە ١٩٩٧.

١٩- د.عەبـدوڵڵا غـەفوور، جوگرافیـای کوردسـتان، چـاپخانەی وەزارەتـی پەروەردە، هەولێر ٢٠٠٠، چاپی دووەم.

٢٠- یوسف دزەیی، ئـەنفال کارەسات، ئـەنجام و رەهەنـدەکانی، چـاپخانەی وەزارەتی پەروەردە هەولێر ٢٠٠١، چاپی یەکەم.

٢١- د.حكمت حكيم، الدساتير العراقية المؤقتة وحقوق المواطن العراقي، ٢٠٠٠ الطبعة الاولى.

٢٢- كـــاوه نـــادر، كەنـــدێناوه لـــەنێوان راگواســـتن و بەعەرەبكردنـــدا، لەبڵاوكراوەكانى رۆژنامەى ميديا، چاپخانەى مەحوى، هەولێر ٢٠٠١.

٢٣- كۆمەڵێك مامۆستاى زانكۆ، جيۆگرافياى هەرێمى كوردستانى عێراق، چاپخانەى وەزارەتى پەروەردە، هەولێر ١٩٩٨، چاپى يەكەم.

٢٤- مەلا شاخى، ئەنفالى خاڵخاڵان، چاپخانەى داناز، سلێمانى ٢٠٠١، چاپى يەكەم.

٢٥- جەزا تۆفيق تالب، بايەخى جيۆپۆلەتيكيى دانيشتوانى هەرێمى كوردستانى عێراق، سلێمانى ١٩٩٩.

٢٦- محمد طلب هلال، دراسة عن محافظة الجزيرة، مطبعة الاتحاد، برلين- المانيا- ٢٠٠١.

٢٧- محمد سلام، لۆزانى ١٩٢٣و لۆزانى ١٩٩٠، چاپخانەى كالىٚ، هەولێر ٢٠٠٠.

٢٨- التحالف الديمقراطي الكردي في سوريا، تعريب القرى والبلدات الكردية، (ناوى چاپخانەو شوێن و ساڵى چاپى لەسەر نييە).

٢٩- الدكتور خليل اسماعيل محمد، أقليم كردستان العراق، مطبعة اوفسيت كريستال، اربيل ١٩٩٨.

٣٠- منذر الموصلي، القضية الكردية في العراق (البعث والاكراد)، دار المروة، دمشق ٢٠٠٠.

٣١- الشيخ عطا الطالباني، عندما تتكلم الارقام، السليمانية ٢٠٠٠، الطبعة الاولى.

٣٢- مازن بلال، المسألة الكردية (الوهم والحقيقة)، بيسان للنشر والتوزيع والإعلام، بيروت ١٩٩٣، طبعة أولى.

٣٣- الدكتور نوري طالباني، منطقة كركوك ومحاولات تغيير واقعها القومي، لندن ١٩٩٥.

٣٤- هەژار عەزیز سورمێ، کوردو جینۆسایدو ئیبادەکردن هەڵوێستی یاسای نێودەوڵەتی، چاپخانەی خەبات، دهۆك ١٩٩٨.
٣٥- وريا الجاف، كركوك دراسة سياسية والاجتماعية، مطبعة وزارة الثقافة، اربيل ١٩٩٨.
٣٦- سەلام ناوخۆش، هۆکارەکانی لکاندنی ویلایەتی موسڵ بەعێراقی عەرەبییەوە، چاپخانەی ژیان، هەولێر ٢٠٠٠.
٣٧- دکتۆر عبدالرحمن قاسملو، کوردستان وکورد، لەبڵاوکراوەکانی بنکەی پێشەوا، ١٩٧٣.

٣٨- مەکتەبی ناوەندیی دیراسات و تۆژینەوەی PDK، کوردستان کورتە باسێکی مێژوویی و جوگرافی و ئابووری، چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە، هەولێر ١٩٩٨، چاپی یەکەم.
٣٩- عبدالمجيد فهمي حسن، دليل تأريخ الألوية العراقية، الجزء الثاني، مطبعة دجلة، بغداد ١٩٤٧.
٤٠- الامير جلادت بەدرخان، حول المسألة الكوردية قانون ابعاد وتشتيت الاكراد، ترجمة دلاور الزنكي، من منشورات جريدة ميديا لسان حال YNDK، اربيل ١٩٩٩.
٤١- عزيز حسن البارزاني، الحركة القومية الكوردية التحررية في كوردستان العراق ١٩٣٩-١٩٤٥، دار سپيريز للطباعة والنشر، مطبعة وزارة التربية، هەولێر ٢٠٠٢، الطبعة الأولى.
٤٢- الدكتور خليل اسماعيل محمد، مؤشرات سياسة التعريب والتهجير في اقليم كردستان العراق، مطبعة جامعة صلاح الدين، اربيل ٢٠٠١.
٤٣- جواد ملا، كردستان والكرد وطن مقسم وامة بلا دولة، دار الحكمة- لذدن، لذدن ٢٠٠٠، الطبعة الثانية.

٤٤- د.سعد ناجي جواد، الاقلية الكردية في سوريا، جامعة بغداد- كلية العلوم السياسية، مركز دراسات العالم الثالث، بغداد ١٩٨٨، للتداول المحدود.

٤٥- دستور الجمهورية العربية السورية ١٩٧٣، والمعدل بالقانون رقم ٦ لعام ٢٠٠٠، مؤسسة النوري، دمشق ٢٠٠٢.

٤٦- صلاح بدرالدين، غرب كردستان دراسة تأريخية، سياسية- وثائقية- موجزة، مطبعة الاتحاد، برلين ١٩٩٨، الطبعة الاولى.

٤٧- مشروع دستور جمهورية العراق، دار الجماهير للصحافة، بغداد ١٩٩٠.

٤٨- شەهید سەربەست مەحموود، سەرخۆبوون تاکە چارەسەرە، لەبلاوکراوەکانی مەکتەبی ناوەندی ڕێکخستنی YNDK، چاپخانەی ئۆفسێتی هەولێر- باشووری کوردستان- ٢٠٠٢.

٤٩- صادق صالح العاني، الاطلس العام، مطبعة الرصافي، بغداد- ١٩٩٣.

٥٠- د.انور مهدي صالح ويوسف يحيى طعماس، الجغرافية العامة للقارات، مطابع دار الحكمة للطباعة والنشر، اربيل- ١٩٩٠.

٥١- الجبهة الديمقراطية الكردية في سوريا، البرنامج السياسي ونظام الداخلي، بلا.

٥٢- محمد علي الصويركي الكردي، عمان تاريخ وحضارة وآثار (المدينة والمحافظة)، دار عمار، جمعية عمال المطابع التعاونية، الاردن- ٢٠٠٠، الطبعة الاولى.

٥٣- صلاح عصام ابو شقرا، الاكراد شعب المعاناة (نافذة على واقعهم في لبنان والعالم)، دار الهادي للطباعة والنشر والتوزيع، بيروت- ١٩٩٩، الطبعة الاولى.

ب- گۆڤار

١- كاوه نادر، كۆلۆنياليزمی عێراقیو راگواستن و بەعەرەبكردنی كوردستان، گۆڤاری سەرخۆبوون، ژمارە ٧و ٨ی هاوین و پایزی ٢٧٠١ی كوردی، هەولێر ٢٠٠١.

٢- هەڤبەندی دیموكراتی كورد لەسوریا، بەعەرەبكردنی گوندو شارۆچكە كوردییەكان، گۆڤاری سەرخۆبوون ژمارە (٤)ی بەهاری ٢٧٠٠ی كوردی، هەولێر ٢٠٠٠.

٣- بەشی دووەمی بەعەرەبكردنی گوندو شارۆچكە كوردییەكان، گۆڤاری سەرخۆبوون، ژمارە ٥و ٦ی هاوین و پایزی (٢٧٠٠)ی كوردی، هەولێر ٢٠٠٠.

٤- علی شمدین، الحوار العربي الكردي، مجلة المنبر، العدد الاول- آذار ١٩٩٩، سوريا- ١٩٩٩.

٥- كەریم شارەزا، برایماغای بایزاغای دزەییو بەربەستكردنی بەعارەبكردنی دەشتی مەخموور، گۆڤاری قەرەچووغ، ژمارە ٣و ٤ی پایزو زستانی ٢٦٩٩ی كوردی، هەولێر ١٩٩٩.

٦- ئازاد مستەفا، كوردو دوژمنەكانی، گۆڤاری پەیڤی نوێ، ژمارە ٢ خولی دووەم، بەهاری ١٩٩٢، لەندەن- ١٩٩٢.

٧- عماد عبدالقادر محمد سعيد البريفكاني، ساطع الحصري ومسألة التدريس باللغة الكوردية، مجلة مەتين- العدد ٩٩- نيسان ٢٠٠٠، دهوك ٢٠٠٠.

٨- مەلا عبداللطيف بامۆكی- تەعريب سەرچاوەی هەموو تاوانەكانە، گۆڤاری خۆری ئیسلام، ژمارە- ١٦- سالی چوارەم- جۆزەردانی ٢٧٠٢ی كوردی، هەولێر- ٢٠٠٢.

٩- جەلال جەوهەر، (٨٠) ساڵ تەعریبکردنی کوردستان، گۆڤاری کەرکوک، ژمارە ٤ی بەهاری ٢٠٠٠، سلێمانی ٢٠٠٠.

١٠- جەزا تەوفیق تالب، پێکهاتەی نەتەوەیی دانیشتوان لەکوردستاندا، گۆڤاری سەنتەری لێکۆڵینەوەی ستراتیجی، ژمارە ٢- ساڵی حەوتەم- مایسی ١٩٩٩، سلێمانی ١٩٩٩.

١١- چیا، راگواستنی ناوچە سنورییەکانی کوردستان، گۆڤاری سیاسەتی دەولی، ژمارە ٢- ساڵی دووەم- تەموزی ١٩٩٣- هەولێر- ١٩٩٣.

١٢- د.کازم حەبیب، مەینەتی کوردە فەیلییەکانی عێراق، گۆڤاری سەنتەری برایەتی، ژمارە ٢٥ی پایزی ٢٠٠٢، هەولێر ٢٠٠٢.

١٣- ابو روژ، نبذة التأریخیة حول قصبة عین سفني- الشیخان، مجلة لالش، العدد ١٢- کانون الثاني ٢٠٠٠، دهوك- ٢٠٠٠.

١٤- د.خەلیل ئیسماعیل محەممەد، کورد لەسەرژمێرە رەسمییەکانی عێراقدا، گۆڤاری سەنتەری لێکۆڵینەوەی ستراتیجی، ژمارە (٢) ساڵی شەشەم- مایسی ١٩٩٨- سلێمانی- ١٩٩٨.

١٥- گۆڤاری گوڵان، ژمارە ٣٩٩ی ٢٠٠٢/٩/١٢، ژمارە ٤٠١ی ٢٠٠٢/٩/٢٦، هەولێر- ٢٠٠٢.

١٦- دیڤید مکدویل، اکراد لبنان، ترجمة: راج آل محمد، مجلة الاجراس، العدد ١٤ لسنة ٢٠٠٢، سوریا- ٢٠٠٢.

١٧- عصمت شریف وانلي، الاکراد في سوریا ولبنان، مجلة دراسات کردیة، العدد ٤ (٨) السنة التاسعة ١٩٩٣- پاریس- ١٩٩٣.

١٨- ریبوار عبدالرحمن، الاکراد في لبنان، المجلة ئالای ئیسلام، العدد الاول السنة الحادیة عشرة ابریل ١٩٩٧.

١٩- گۆڤاری کەرکوك، ژمارە (١) ساڵی چوارەم، هاوینی ٢٠٠٢، سلێمانی ٢٠٠٢.

ج- رۆژنامه:

١- ئالآ- ئۆرگانی پارتی سەربەخۆیی کوردستان، ژمارە ٥ ساڵی حەوتەم- رەشەممەی ١٩٩٣، سوێد- ١٩٩٣.

٢- التجمع- ناطقة باسم التجمع الديمقراطي السوري، العدد ٧ السنة الثانية، ايلول ٢٠٠٠، سوريا ٢٠٠٠، والعدد (٩) السنة الثانية- شباط ٢٠٠١.

٣- الوقائع العراقيه، العدد ٢٨٢٩ في ١٩٨١/٥/١١، والعدد ٣٢٣٢ في ١٩٨٨/١٢/١٢، والعدد ٣٢٨٧ في ١٩٨٩/١٠/٢٣.

٤- الوحدة- الجريدة المركزية لحزب الوحدة الديمقراطي الكردي في سوريا (يكيتى)، العدد ١٠٣ في كانون الثاني ٢٠٠٢ والعدد ١٠٦ في نيسان ٢٠٠٢، والعدد ١٠٧ في أيار ٢٠٠٢، سوريا ٢٠٠٢.

٥- الجبهة- ناطقة باسم الجبهة الديمقراطية الكردية في سوريا B.D.K.S، العدد ٨ كانون الثاني ٢٠٠٢، والعدد ١٤ تموز ٢٠٠٢، والعدد ١٥ آب ٢٠٠٢، سوريا.

٦- صوت الاكراد- الجريدة المركزية للحزب الديمقراطي الكردي في سوريا (البارتي)، العدد ٣٣٣ آب ٢٠٠٢، سوريا- ٢٠٠٢.

٧- يكيتي- نشرة شهرية تصدرها اللجنة المركزية لحزب يكيتي الكردي في سوريا، العدد ٦٠ نيسان ٢٠٠٠، والعدد ٦٩ كانون الثاني ٢٠٠١، والعدد ٨٨ آب ٢٠٠٢- سوريا.

٨- ژین، ژمارە ١٥٧٦ی رۆژی دووشەممە ١٩٦٠/١٠/١٠.

٩- کوردستانی نوێ، ژمارە ٢٦٨٠ی ٢٠٠٢/٢/١٠و، ژمارە ٢٥٨٩ی ٢٠٠٢/٢/٢٠و، ژمارە ٢٨٢٠ی ٢٠٠٢/٧/٢٩.

١٠- خەبات- لسان حال الحزب الديمقراطي الكردستاني، العدد ١٠٩٦- الجمعة ٢٠٠٢/٩/٢٠، والعدد ١٠٩٢ الجمعة ٢٠٠٢/٨/٢٣.

١١- طريق الشعب- الجريدة المركزية للحزب اليساري الكردي في سوريا، العدد ٣٢٨- آب ٢٠٠٢.

١٢- رۆژنامەی میدیا، ژماره ٦١ی ٢٠٠٠/٢/١٥.

١٣- دستور الجمهورية الفدرالية العراقية ودستور اقليم كوردستان العراق (مشروع الحزب الديمقراطي الكوردستاني)، ملحق جريدة خەبات العدد ١٠٨٩ في ٢٠٠٢/٨/٢.

کورتەیەك لە ژیانی نووسەر

- غەفوور تاهیر سەعید ناسراو بە غەفوور مەخمووری.
- ساڵی ١٩٧٠ لە گوندی کەندی قەلان (وادي الغراب) ی سەر بە قەزای مەخموور لە دایکبووە.
- خوێندنی سەرەتایی لە قوتابخانەی میجانی سەرەتایی لە گوندی (مشار) تەواوکردووە.
- خوێندنی ناوەندی و ئامادەیی لە مەخموور تەواو کردووە.
- دەرچووی کۆلێژی ئادابی –زانکۆی سەلاحەددین – هەولێرە.
- ئەندامی سەندیکای رۆژنامەنووسانی کوردستانە.
- ئەندامی فدراسیۆنی رۆژنامەنووسانی جیهانە.
- ئەندامی یەکێتی نووسەرانی کوردە.
- لە ساڵی ١٩٩٥ بە هاوکاری کۆمەڵێ کەسایەتی نەتەوەیی و وڵاتپارێز یەکێتی نەتەوەیی دیموکراتی کوردستان YNDKی دامەزراندووە.
- سکرتێری گشتیی یەکێتی نەتەوەیی دیموکراتی کوردستانYNDKە.
- ئەندامی پەرلەمانی کوردستان لە خولی دووەم (٢٠٠٥-٢٠٠٩).
- ئەندامی گەڕی یەکەمی دیالۆگی کوردی – عەرەبی بوو کە لە مایسی ١٩٩٨ لە قاهیرەی پایتەختی میسر بەسترا.

- ئەندامی زۆربەی زۆری کۆنگرەو کۆنفرانسە سیاسی و ئەکادیمییەکان بووە کە لە کوردستان و دەرەوە بەستراون.
- کارگێری لیژنەی باڵای بەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبکردنی کوردستانە.
- کۆمەڵێ وتارو لێکۆڵینەوەی هزری‌و رۆشنبیری‌و ئەدەبی لە گۆڤارو رۆژنامەکانی کوردستاندا بڵاوبۆتەوە.
- تائێستا چەند کتێبێکی بەچاپ گەیاندووە کە ئەمانەن:

١- سەرەتایەك بۆ حەیران کورتەیەك لە ژیانی حەمەد بەگی -١٩٨٩

٢- بناری قەرەچووغ - ١٩٩٠

٣- سێ تیشك لە پەنجەرەی شیعرەوە - ١٩٩١

٤- حوارات حول القضية الكردية - ٢٠٠٠

٥- حەیران (چەمك - ناوەڕۆك - سەرهەڵدان) - ٢٠٠١

٦- بەعەرەبکردنی کوردستان - چاپی یەکەم- ٢٠٠٢

٧- تعريب كوردستان -٢٠٠٦

٨- بەعەرەبکردنی کوردستان - چاپی دووەم -٢٠٠٦

٩- بصراحة - الجزء الاول -٢٠١٠

١٠- هەگبەی مەخمووری- بەرگی یەکەم- ٢٠١٠.

ناوەڕۆك

پێشەکی چاپی سێیەم ٥

پێشەکی چاپی دووەم ٧

پێشەکی چاپی یەکەم ٩

- **فەسڵی یەکەم**

بەعەرەبکردنی کوردستان ١٣

بەشی یەکەم: هاتنی عەرەب بۆ کوردستان ١٥

بەشی دووەم: قۆناغەکانی بەعەرەبکردنی کوردستان ٢٣

قۆناغی یەکەم ١٩٢٥-١٩٥٨ سەردەمی پاشایەتی ٢٧

قۆناغی دووەم ١٩٥٨-١٩٧٤ سەردەمی کۆماری ٣١

قۆناغی سێیەم ١٩٧٤-١٩٩٠ سەردەمی بەعس ٣٩

چەند بەڵگەنامەیەك ٥١

قۆناغی چوارەم ١٩٩١- تائێستا پاش راپەڕین ٥٣

بەشی سێیەم: بەعەرەبکردنی رۆژئاوای کوردستان ٧١

بەشی چوارەم: بەعەرەبکردنی کوردەکانی لوبنان ٨٣

- **فەسڵی دووەم**

مەترسییەکانی بەعەرەبکردنی کوردستان ٨٩

- **فەسڵی سێیەم**

بەرەنگاربوونەوەی بەعەرەبکردنی کوردستان ١٠٥

- **ئەنجام** ١١٩

- **پاشکۆکان** ١٢٣

پاشکۆی بەڵگەنامەکان ١٢٥

پاشکۆی نەخشەکان ٢١١

پاشکۆی وێنەکان ٢٢٧

- **سەرچاوەکان** ٢٤١

کورتەیەك لە ژیانی نووسەر ٢٥٢

ئەم کتێبە:

دەتوانی لەسەر تۆڕی ئەنتەرنێت بەم ناونیشانە:

www.yndk.com بیخوێنیتەوە.

هەموو مافێکی چاپکردنەوەو
لەبەرگرتنەوەی بۆ نووسەر پارێزراوە